

ფული საქართველოში

MONEY IN GEORGIA

ფულს სექანოთქელოში MONEY IN GEORGIA

მეორე გადაშუქებული გამოცემა
SECOND REVISED EDITION

საქართველოს	NATIONAL
ეროვნული ბანკი	BANK OF GEORGIA
თბილისი	TBILISI

2003

**მეორე გადაკეთებული
გამოცემის ავტორები:**

თედო დუნდუა
გიორგი დუნდუა
ნიკო ჯავახიშვილი
ანა ერისთავი

ავტორები:

იულონ გავოშიძე
მერი ანთაძე
ციალა ღვაბერიძე
მედეა წოჭელია
თინათინ ქუთელია
მედეა შეროზია

რედაქტორი

ირაკლი მანაგაძე

კონსულტანტები:

ივანე ვახტანგიშვილი
მერაბ კაკულია
გივი ჯიღაური
ჯემალ ბერიკაული
გიორგი კაპანაძე

სარედაქციო ჯგუფი:

ნინო მიქაძე
გიორგი ბოჭორიშვილი
ზაზა გაჩეჩილაძე

მხატვრები:

გიორგი ნაწროსაშვილი
ვიქტორია ქუთათელაძე

**AUTHORS OF THE SECOND
REVISED EDITION:**

Tedo Dundua
Giorgi Dundua
Niko Javakhishvili
Ana Eristavi

AUTHORS:

Iulon Gagoshidze
Mary Antadze
Tsiala Gvaberidze
Medea Tsotselia
Tinatin Kutelia
Medea Sherozia

EDITOR

Irakli Managadze

CONSULTANTS:

Ivane Vakhtangishvili
Merab Kakulia
Givi Jigauri
Jemal Berikauli
Giorgi Kapanadze

EDITORIAL STAFF:

Nino Mikadze
Giorgi Bochorishvili
Zaza Gachechiladze

DESIGNERS:

Giorgi Navrozashvili
Victoria Kutateladze

სარჩევი

კოლხური თეთრი. ძვ. წ. VI-III საუკუნეები	5
კოლხეთი ელინისტურ ხანაში. ძვ. წ. IV-I საუკუნეები	8
იბერიის სამეფოს სამონეტო ბაზარი. ძვ. წ. III - ახ. წ. IV საუკუნეები	14
პირველი ქართულწარწერიანი მონეტები. IV-VII საუკუნეები	19
საქართველოს სამონეტო ბაზარი არაბების დროს. VIII-X საუკუნეები	23
ერთიანი ქართული მონარქია და „ქართულ-ბიზანტიური“ მონეტები. X-XI საუკუნეები	26
ნუმიზმატიკის „სპილენძის ხანა“ საქართველოში. XII საუკუნე	31
„ვერცხლის კრიზისის“ დასასრული. მონღოლური „სოკუპაჯიო“ სერიები და კირმანეული თეთრი. XIII საუკუნე	39
გიორგი V ბრწყინვალე და „გიორგაული თეთრი“. XIV საუკუნე	54
შირვანული თანგები და ვენეციური ოქროს დუკატები საქართველოს ფულად ბაზარზე. XV საუკუნე	65
თემანი, აბაზი, შაური და ერეკლე II-ის „სირმა აბაზი“. XVI-XVIII საუკუნეები	69
რუსულ-ქართული ფულის ემისია. 1804-1834 წლები	97
რუსული ფული. 1834-1917 წლები	100
საქართველოსა და ამიერკავკასიის ბონები. 1918-1924 წლები	114
საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის ფული. 1924-1992 წლები	132
საქართველოს ეროვნული ფული. 1993-2002 წლები	151
გამოყენებული წყაროები და ლიტერატურა	175

CONTENTS

“Kolkhidki”. The 6 th -3 rd cc. B.C.	5
Colchis in the 4 th -1 st cc. B.C. Hellenistic Period	9
Money Circulation in the Kingdom of Iberia. The 3 rd c. B.C. - 4 th c. A.D.	14
First Coins with Georgian Inscriptions. The 4 th - 7 th cc.	19
Georgian Monetary Market under Hegemony of the Arabs. The 8 th - 10 th cc.	23
Georgian Money with Byzantine Iconography. The 10 th - 11 th cc.	26
Copper Money in Georgia. The 12 th c.	32
The End of “Silver Famine”. Mongol Occupation Series and Kirmaneuli Tetri. The 13 th c.	40
Giorgi V Brtskinvale (the Brilliant) and “Giorgauli Tetri”. The 14 th c.	54
The Tangas of Shirvanshahs and Venetian Ducats in Georgia. The 15 th c.	65
Tumani, Abbasi and Shauri. The 16 th -18 th cc.	71
The Russo-Georgian Series. 1804-1834	98
Russian Money. 1834-1917	101
Bonds of Georgia and Transcaucasia. 1918-1924	116
Money of the USSR. 1924-1992	133
National Currency of Georgia. 1993-2002	153
Sources and Literature Used	176

კოლხური თეთრი. კვ. V. VI-III საუკუნეები

საქართველო, კერძოდ კი კოლხეთი, სამონეტო საქმის ერთ-ერთი უძველესი კერაა მსოფლიოში. ფულის მიმოქცევა და ვერცხლის მონეტების მოჭრა აქ ძვ. წ. VI-V საუკუნეებში იწყება. ეს უძველესი სამონეტო ჯგუფი სამეცნიერო ლიტერატურაში „კოლხური თეთრის“ სახელითაა ცნობილი. მონეტების მაღალმხატვრული დონე ტოლს არ უდებს იმდროინდელი ცივილიზებული სამყაროს მოწინავე ქვეყნების ნუმიზმატიკურ ძეგლებს. სტილისტურ-ტექნიკური თვალსაზრისით კი შეინიშნება მათი განსაკუთრებული მსგავსება ძვ. წ. VI საუკუნის შუა ხანების მილეტურ მონეტებთან, რადგან კოლხური ფული ქალაქ ფაზისში (ფოთი) – მილეტელთა ახალშენში იჭრებოდა.

კოლხური თეთრის აბსოლუტური უმრავლესობა აღმოჩენილია დასავლეთ საქართველოში: ჩრდილოეთით ქ. სოხუმიდან, სამხრეთით – მდინარე ჭოროხის შესართავამდე, და შავი ზღვის სანაპიროდან ლიხის ქედამდე. კოლხური თეთრი მცირე მასშტაბით საქართველოს ფარგლებს გარეთაც გადიოდა.

ქალაქ ფაზისის სამონეტო პროდუქციაში შესაძლებელია რვა ტიპის გამოყოფა:

- ♦ პირველი ტიპი (ლომის თავი/პეგასი) სამჯერ მაინც არის გამოყენებული. ფაზისში იჭრებოდა მილეტური (13 გრ.), ეგინური (12,7 გრ.) და სპარსული (10,4 გრ.) სისტემების სტატერები;
- ♦ მეორე ტიპი (პერმაფროდიტი ლომი/მუხლმოდრეკილი ხარისთავიანი ქალი) გამოყენებულია ორჯერ: ერთხელ სპარსული სისტემის სტატერი-სათვის (რემედიუმი/წონის მერყეობა – 10-11,4 გრ.) და მეორედ – ატიკური სისტემის დიდრაქმისათვის (რემედიუმი – 7,9-9,4 გრ.);
- ♦ მესამე ტიპსაც (ქალის არქაული თავი/ქალის იდენტური თავები) ასეთი ქარგა მიესადაგება. 9,6 გრ., 9,9 გრ., 10,4 გრ. წონის ცალები სპარსულ სისტემას განეკუთვნება; 8,7 გრ., 9,2 გრ. წონის – ატიკურ სისტემას;
- ♦ მეოთხე ტიპის (ქალის არქაული თავი/ხარის თავები) წონითი მონაცემები არ მოგვეპოვება;
- ♦ მეხუთე ტიპი (ლომის თავი/ხარის თავი) სიკლია (5,5 გრ.);
- ♦ მეექვსე (ლომის თავი/ძუ ლომის პროტომა) – ატიკური ჰემიდრაქმა (რემედიუმი – 1,7-2,6 გრ.);
- ♦ მეშვიდე (ქალის არქაული თავი/ხარის თავი) იგივეა (რემედიუმი – 1,2-2,6 გრ.);
- ♦ მერვე (ქალის არქაული თავი/წერო) – უკნინესი ნომინალი ჰემიტეტარტემორიონია.

ყველა ტიპი, გარდა მეშვიდესი, რომლის რამდენიმე ათასი ცალი არსებობს, წარმოდგენილია მცირე რაოდენობის ეგზემპლარებით. მონეტათა ტიპების უმრავლესობა ძვ. წ. V საუკუნეში მოიჭრა (ძვ. წ. 494 (?) წლის შემდგომ), მეშვიდე ტიპის ემისია კი ძვ. წ. III საუკუნეშიც გრძელდებოდა.

“KOLKHIDKI”. THE 6th-3rd CC. B.C.

Georgia, particularly Colchis (West Georgia), is one of the ancient centers of the monetary activity in the world. Money circulation and minting of silver coins have begun here in the 6th-5th centuries B.C. This ancient group of coins is known as “Kolkhidki” in the scientific literature.

“Kolkhidki” were struck in a very high artistic level, that is why they are celebrated among the numismatic antiquities of the world. In the stylistic and technical points of view they are especially close to the Milesian coins of the 6th century B.C. Actually, those coins were minted in the city of Phasis (Poti) – Milesian settlement.

The above-mentioned monetary units were minted for Colchis and basically they circulated only within its territory. The absolute majority of “Kolkhidki” are found in West Georgia from Sukhumi to the mouth of the river of Chorokhi as well as from the Black Sea coast to the Likhi Range. Very small amount of these coins had been circulating beyond the Georgian borders.

The types appearing on the coins of Graeco-Colchian bilingual community, Phasis, were the following: I. Lion's head/Rev. Winged Pegasus in quadratum incusum. II. Lying hermaphrodite lion/Rev. Kneeling female figure with a bull's head in quadratum incusum. III. Archaic female head/Rev. two identical heads, facing one another, each in quadratum incusum. IV. Archaic female head/Rev. Two bulls' heads, facing one another, each in quadratum incusum. V. Lion's head/Rev. Bull's head in quadratum incusum. VI. Lion's head/Rev. Lioness's foreparts in quadratum incusum. VII. Archaic female head/Rev. Bull's head. VIII. Archaic female head/Rev. Crane.

The first design seems to be used for, at least, three times. Phasis produced the staters of Milesian (13 gr.), Aeginetan (12.7 gr.) and Persian (10.4 gr.) standards.

The second design was applied, perhaps, twice for a stater of the Persian system (the weights range from 10 gr. to 11.4 gr.) and a didrachm of the Attic standard (the weights range from 7.9 gr. to 9.4 gr.).

This scheme fits the third design too with the weights 9.6 gr., 9.9 gr., 10.4 gr. for the Persian standard and 8.7 gr., 9.2 gr. for the Attic one.

We are completely ignorant of the weight of the fourth design. The fifth type is siglos (5.5 gr.); the sixth – Attic hemidrachm (the weights range from 1.7 gr. to 2.6 gr.); the seventh – the same (the weights range from 1.2 gr. to 2.6 gr.), and the last one – hemitetartemoron.

The seventh design is especially numerous – several thousand pieces. The others are few; all of them struck mostly in the 5th c. B.C. after the year of 494 (?) with the seventh design prolonged up to the 3rd c. B.C.

1. სტატერი. პერსელი. კოლხეთი. ძვ. წ. VI-V სს.
13 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: დარღვნილი ლომის თავი.
Obv. The lion's head, left, mouth open.

1. STATER. SILVER. COLCHIS. THE 6th-5th CC. B.C.
13 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: ფრთოსანი რაშის პროტომა
ჩაჭდულ კვადრატში (quadratum
incusum).
Rev. The winged Pegasus, in square
incuse.

2. დიდრაქმა. პერსელი. კოლხეთი. ძვ. წ. V ს.
9,39 გრ. 18/21 მმ.

შუბლი: პერმაფროდიტი ლომი.
Obv. The hermaphrodite lion.

2. DIDRACHM. SILVER. COLCHIS. THE 5th C. B.C.
9,39 gr. d=18/21 mm.

ზურგი: მუხლმოდრეკილი ხარისთავიანი
ქალის ფიგურა ჩაჭდულ
სწორკუთხედში.
Rev. The kneeling female figure with bull's
head, in square incuse.

3. სტატერი. პერსელი. კოლხეთი. ძვ. წ. V ს.
10,41 გრ. 21/23 მმ.

შუბლი: ქალის არქაული თავი.
Obv. The archaic female head.

4. სიკლი. პერსელი. კოლხეთი. ძვ. წ. V ს.
5,52 გრ. 17/19 მმ.

შუბლი: ლომის თავი.
Obv. The lion's head, facing.

5. ნახევარდრამა. I ტიპი. პერსელი. კოლხეთი.
ძვ. წ. V ს. 1,66 გრ. 11/12 მმ.

შუბლი: დაღრენილი ლომის თავი.
Obv. The lion's head, mouth open.

6. ნახევარდრამა. II ტიპი. პერსელი. კოლხეთი.
ძვ. წ. V-III სს. 1,38 გრ. 10 მმ.

შუბლი: ქალის არქაული თავი.
Obv. The archaic female head.

7. ნახევარდრამა. II ტიპი. პერსელი. კოლხეთი.
ძვ. წ. V-III სს. 1,61 გრ. 11 მმ.

შუბლი: ქალის არქაული თავი ხაზოვან რკალში.
Obv. The archaic female head in linear circle.

3. STATER. SILVER. COLCHIS. THE 5th C. B.C.
10,41 gr. d=21/23 mm.

ზურგი: ქალის იდენტური თავები ერთმანეთის საპირისპიროდ ჩაჭდულ კვადრატებში.
Rev. The two identical heads, facing one another, each in square incuse.

4. SIGLOS. SILVER. COLCHIS. THE 5th C. B.C.
5,52 gr. d=17/19 mm.

ზურგი: ხარის თავი ჩაჭდულ კვადრატში.
Rev. The bull's head, in square incuse.

5. HEMIDRACHM. I TYPE. SILVER. COLCHIS. THE 5th C. B.C.
1,66 gr. d=11/12 mm.

ზურგი: ძე ლომის პროტომა ჩაჭდულ კვადრატში.
Rev. The lioness's foreparts, in square incuse.

6. HEMIDRACHM. II TYPE. SILVER. COLCHIS.
THE 5th-3rd CC. B.C. 1,38 gr. d=10 mm.

ზურგი: ხარის თავი.
Rev. The bull's head.

7. HEMIDRACHM. II TYPE. SILVER. COLCHIS.
THE 5th-3rd CC. B.C. 1,61 gr. d=11 mm.

ზურგი: ხარის თავი და ორი ბერძნული ასო: ΣΟ (ან ΜΟ).
Rev. The bull's head. Greek letters: ΣΟ (or ΜΟ).

კოლხეთი ელინისტურ ხანაში. კვ. IV-I საუკუნეები

ბერძნული და აღმოსავლური ცივილიზაციების სინთეზი, რომელიც ელინიზმის სახელით არის ცნობილი, ალექსანდრე მაკედონელისა (ძვ. წ. 336-323 წწ.) და მისი ღიალობების იმპერიების წიაღში იღებს სათავეს. ალექსანდრე მაკედონელმა შემოიღო ახალი ფულადი სისტემა, რომელიც, ძირითადად, ოქროზე იყო ორიენტირებული. ამ პერიოდში შეიცვალა მონეტის გარეგნული სახე და სტრუქტურა – მასზე მეფის პორტრეტსა და სახელის აღმნიშვნელ წარწერას ათავსებენ.

მსოფლიო სამონეტო ბაზარი ალექსანდრე მაკედონელის ფულმა – ოქროს სტატერმა და ვერცხლის ტეტრადრახმამ დაიპყრო. მოგვიანებით შავი ზღვისპირეთის ქვეყნებში ასეთივე პოპულარული იყო მისი ერთ-ერთი პოლიტიკური მეშვეობის, თრაკია-მაკედონიის მეფის ლისიმაქეს (ძვ. წ. 306-282 წწ.) სტატერები. ეს საფასურები მთელი ელინისტური სამყაროს ფულადი მიმოქცევის საფუძველს წარმოადგენდა.

ცივილიზებული მსოფლიოს ყველა აღნიშნული ცვლილება, ცხადია, საქართველოსაც შეეხო. ელინისტური ხანის დასაწყისში შეწყდა კოლხური თეთრის ემისია და ის თანდათანობით გაქრა მიმოქცევიდან. მისი ადგილი ალექსანდრე მაკედონელისა და ლისიმაქეს სახელით მოჭრილმა ოქროს სტატერებმა დაიკვიდრა. მოგვიანებით სამონეტო ბაზარზე ორიენტირებული სტატერების დეფიციტმა და ეკონომიკურმა კრიზისმა მათი ადგილობრივი მინაბადების გაჩენა გამოიწვია. საქართველოს ტერიტორიაზე გავრცელებული ალექსანდრესა და ლისიმაქეს ტიპის სტატერების ადგილობრივი მინაბადები ძვ. წ. II-ახ. წ. I საუკუნეებში უნდა იყოს მოჭრილი. ორივე მათგანი ისტორიული კოლხეთისა და იბერიის ტერიტორიაზეა აღმოჩენილი. მათ შორის ყველაზე ადრეული, რომელიც ძვ. წ. II საუკუნით თარიღდება, კოლხეთის მეფის აკას სახელით არის მოჭრილი. ასეთი მონეტა მხოლოდ ორ ცალადაა ცნობილი და ორივე მათგანი კოლხეთის ტერიტორიაზეა ნაპოვნი.

ძვ. წ. II საუკუნის ქართული ნუმიზმატიკის ნიმუშად არის მიჩნეული კოლხეთის მეფის სავლაკის მიერ მოჭრილი ვერცხლისა და სპილენძის მონეტები, რომელთაგან სულ რვა ცალია ცნობილი.

ძვ. წ. II-I საუკუნეებში შავი ზღვისპირა ქალაქ დიოსკურიასში (სოხუმი) იჭრებოდა სპილენძის საქალაქო მონეტა, რომელზეც ქალაქის ეპონიმების, ტყუპი ძმების – დიოსკურების ქედება გამოსახული. მონეტების წონა 1,3 გრამიდან 6,14 გრამამდე მერყეობს, რაც იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ დიოსკურიაში რამდენიმე ნომინალს (ხალკი, დიხალკი, ტეტრახალკი) უშვებდნენ.

ძვ. წ. 65 წელს ქართლში (იბერია) პომპეუსის მხედართმთავრობით რომაელთა ჯარი შეიჭრა. პომპეუსთან დამარცხების შემდეგ ქართლის მეფე არტაგი იძულებული შეიქნა „რომაელთა მეგობრად და მოკავშირედ“ ეცნო თავი. შემდგომში პომპეუსი კოლხეთში გადავიდა. ძვ. წ. 63 წელს პომპეუსმა ქვეყნის მმართველად დანიშნა ვინმე არისტარქე, რომელსაც ბერძნულ-რომაული წერილობითი წყაროები მეფედ მოიხსენიებს. ცნობილია არისტარქე კოლხის სახელით ძვ. წ. 52-51 წლებში მოჭრილი ვერცხლის დრახმა, რომლის სულ ექვსმა ეგზემპლარმა მოაღწია ჩვენამდე. მონეტის შუბლზე გამოსახულია სხივოსან-გვირგვინოსანი პელიოსი პომპეუსის სახის ნაკეთებით, ზურგზე კი ქალღმერთი ტიხე (ფორტუნა). ვარაუდობენ, რომ ამ მონეტის ემისია ფაზისის ზარაფხანაში წარმოებდა. ცოტა უფრო ადრე, ძვ. წ. 84 წელს, კოლხეთის მეფემ, პონტოს მეფის მითრიდატე VI ეპატორის შვილმა, მითრიდატე ფილადელფოს ფილოპატორმა ვანში (სურიონი) მოჭრა ვერცხლისა და სპილენძის მონეტები ლოტოსის ყვავილისა და რვაქმიანი ვარსკვლავის გამოსახულებით.

არისტარქეს მმართველობის დასრულების შემდეგ კოლხეთი რომის ვასალური პონტოს სამეფოს დაქვემდებარებაში მოექცა. ახ. წ. 63 წელს რომის იმპერატორმა ნერონმა პონტოს სამეფო, და მასთან ერთად კოლხეთი, რომის პროვინციად გამოაცხადა, რამაც შესაბამისი ასახვა პპოვა ქვეყნის სამონეტო ბაზარზე. ფულის მიმოქცევის თვალსაზრისით, კოლხეთი სამ რეგიონად დაიყო: შავი ზღვის სანაპირო ზოლში, რომელიც რომაელთა რეალურ კონტროლს ექვემდებარებოდა, ფულადი მიმოქცევის საფუძველი კაპადოკიის კესარიასა და ტრაპეზუნტში მოჭრილი მონეტები გახდა, ცენტრალურ კოლხეთში – კაპადოკიური ვერცხლი, არგვეთი კი ქართლის სამეფოს შემადგენლობაში მოექცა და, შესაბამისად, მისი სამონეტო ბაზარიც იბერიისას დაემსგავსა. ტრაპეზუნტთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ ეს მხარე, გარკვეულწილად, ქართველური სამყაროს ნაწილი იყო და ის I-III საუკუნეებში მონეტების ემისიას მკვეთრად გამოხატული ადგილობრივი რელიგიური ტიპებით ახორციელებდა. აქ მოჭრილი ფული იკონოგრაფიულად წმინდა ელინური არ ყოფილა – ტრაპეზუნტის მუნიციპალურ სპილენძის მონეტებზე გამოსახული მისტიკური მხედარი წმ. გიორგის იკონოგრაფიის პროტოტიპია.

COLCHIS IN THE 4th-1st CC. B.C. HELLENISTIC PERIOD

A synthesis of the Greek and the Oriental civilizations took place within the Empires of Alexander of Macedon (336-323 B.C.) and his generals. This is Hellenism. Alexander the Great of Macedon established the new monetary system based on gold. The changes were introduced in the design and structure of the coins, the portrait and the name of the King appeared there.

Macedonian money – gold staters and silver tetradrachms dominated the monetary markets of the world. Later the staters of Traco-Macedonian King Lysimachus (306-282 B.C.), one of the political heirs of Alexander the Great, have also spurred into popularity in the countries of the Black Sea Region. These coins were basic in the money circulation throughout the Hellenistic World.

All those changes affected Georgia. In the beginning of the Hellenistic period “Kolkhidki” disappeared from circulation, replaced by gold staters struck in the name of Alexander and Lysimachus. The deficit of original staters on the local monetary market as well as the economic crisis were the reasons for a genesis of the Colchian imitations to the staters of Alexander and Lysimachus, supposed to be minted in the 2nd century B.C.-1st century A.D. The earliest one among them is minted in the name of King of Colchis, Akes, in the 2nd century B.C. There are only two specimens known and both of them are discovered on the territory of historical Colchis. Silver and copper coins struck in the name of Colchian King (?) Saulak are supposed to be the examples of the Georgian numismatics of the 2nd century B.C. There are only eight of them known.

In the 2nd-1st centuries B.C. there was the municipal copper coin minted in the town of Dioscurias (modern Sukhumi) situated on the Black Sea coast with the caps of twin brothers Dioscuri depicted on it. The weight of the coins ranges between 1.3-6.14 gr. that makes us to suppose that they were of denominations called chalkos, dichalkon, tetrachalkon.

In 65 B.C. Roman troops under the command of Pompejus invaded Kartli. King of Kartli, Artoces became the “Romans’ friend and ally”.

Afterwards Pompejus moved to Colchis. In 63 B.C. he appointed certain Aristarchus as the ruler of the country. There are six specimens of silver drachm minted in the name of this very Aristarchus from Colchis in 52-51 B.C. known to us. On the obverse of the coin there is Helios with radiate crown on him but bearing the features of Pompejus and on the reverse – goddess Tyche (Fortuna) depicted. It is supposed that the issue was carried out in the mint of Phasis.

A bit earlier in 84 B.C. the King of Colchis, son of Mithridates VI Eupator, Mithritades Philadelphos Philopator minted the silver and copper coins in Vani (Surion) with the image of lotus and eight-pointed star on them.

In 63 Nero formed the new province, comprising Pontus and Colchis. For some three centuries to come, Colchis had been divided into three principal monetary-regions – coins struck at Trapezus and in Caesarea in Cappadocia circulated at the seashore, Central Colchis received only the Caesarean silver, while the Eastern provinces became part of the Kingdom of Kartli (Iberia) with the money-market resembling that of Kartli (West-Georgian clans dominated the Roman Trapezus in the 1st-3rd centuries, issuing the municipal copper with the local type – this mysterious equestrian soon had to become a prototype for the iconography of St. George).

8. სტატერი. (ქრ.). ალექსანდრე მაკედონელი
(ძვ. წ. 336-323 წწ.). 8,59 გრ. 19 მმ.

შუბლი: ქალღმერთი ათენა.
Obv. The Goddess Athena.

9. ალექსანდრე მაკედონელის ტიპის სტატერის
მიწნაბაძი. (ქრ.). ძვ. წ. II-ახ. წ. I სს. 2,38 გრ. 15/16 მმ.

შუბლი: ადამიანის სქემატური
პროფილი და წერტილები.
Obv. The human head, right, distorted,
with pellets around.

10. ალექსანდრე მაკედონელის ტიპის სტატერის
მიწნაბაძი. (ქრ.). ძვ. წ. II-ახ. წ. I სს. 3,66 გრ. 17/18 მმ.

შუბლი: ადამიანის სქემატური
პროფილი და ოთხი წერტილი.
Obv. The human head, right, distorted.
Pellets around.

11. ალექსანდრე მაკედონელის ტიპის სტატერის
მიწნაბაძი. (ქრ.). 2,58 გრ. 17 მმ.

შუბლი: ადამიანის უკიდურესად
სქემატური პროფილი.
Obv. The profile of damaged human
head.

8. STATER. GOLD. ALEXANDER THE GREAT OF MACEDON
(336-323 B.C.). 8,59 gr. d=19 mm.

ზურგი: ფრთოსანი ნიკე. ბერძნული
მონოგრამა და ზედწერილი:
„ალექსანდრესი“.
Rev. The winged Nike. Wreath in
extended right hand, naval standard in left
hand. Greek monogram and inscription:
“of Alexander”.

9. COLCHIAN IMITATION TO THE STATER OF ALEXANDER.
GOLD. THE 2nd C. B.C.-1st C. A.D. 2,38 gr. d=15/16 mm.

ზურგი: ღვთაება ნიკეს სქემატური
გამოსახულება და წერტილები
წარწერის ნაცვლად.
Rev. The schematic Nike. Pellets instead
of inscription.

10. COLCHIAN IMITATION TO THE STATER OF ALEXANDER.
GOLD. THE 2nd C. B.C.-1st C. A.D. 3,66 gr. d=17/18 mm.

ზურგი: ღვთაება ნიკეს სქემატური
გამოსახულება და წერტილები.
Rev. The schematic Nike with the
stretched wings. Pellets instead of
inscription.

11. COLCHIAN IMITATION TO THE STATER OF ALEXANDER.
GOLD. 2,58 gr. d=17 mm.

ზურგი: ღვთაება ნიკეს სქემატური
გამოსახულება.
Rev. The schematic winged Nike.

12. სტატერი. (ოქრო). ლისიმახე (ძვ. წ. 306-282 წწ.).
თრაქია-მაკედონიის მიწები. 8,52 გრ. 20 მმ.

შუბლი: ალექსანდრე მაკედონელის
პორტრეტი დიადემითა და
ამონის რქით.
Obv. The head of Alexander of Macedon,
with diadem and horn of Ammon.

12. STATER. GOLD. LYSIMACHUS OF THRACE (306-282 B.C.).
8,52 gr. d= 20 mm.

ზურგი: ათენა პალადა. მარცხენა ხელში
შუბი უჭირავს და ეყრდნობა ფარს.
გაწვდილ მარჯვენა ხელზე დგას
ქალღმერთი ნიკე. ნიკეს ქვემოთ
ფრინველია. ბერძნული ზედწერილი:
„მეფე ლისიმახესი“.
Rev. Athena Pallas holding a spear in her
left hand, leaning upon a shield. On the
extended right hand a small figure of
Nike. Above the Goddess there is a bird.
Greek inscription: "of King
Lysimachus".

13. ლისიმახეს ტიპის სტატერის მიწაბაძი. (ოქრო).
ძვ. წ. II-I სს. 7,78 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: ალექსანდრე მაკედონელის
სქემატური პორტრეტი.
Obv. The profile of Alexander of
Macedon, distorted.

13. STATER. GOLD. COLCHIAN IMITATION TO THE STATER OF
LYSIMACHUS. THE 2nd-1st CC. B.C. 7,78 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: ტახტზე მჯდომი ათენა პალადა
ნიკითი მარჯვენა ხელზე. ტახტის ქვეშ –
სამთითა. გამოსახულების წინ და უკან
წარწერის იმიტაცია.
Rev. The distorted image of Athena
Pallas seated on the throne with Nike on
stretched right hand. Under the hand –
a monogram. Under the throne – trident.
Imitation of inscription behind and in
front of the image.

14. ლისიმახეს ტიპის სტატერის მიწაბაძი. (ოქრო).
ძვ. წ. II-I სს. 4,08 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: ალექსანდრე მაკედონელის
უკიდურესად სქემატური პორტრეტი.
Obv. The profile of Alexander of
Macedon unrefined.

14. COLCHIAN IMITATION TO THE STATER OF LYSIMACHUS.
GOLD. THE 2nd-1st CC. B.C. 4,08 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: ტახტზე მჯდომი ათენა პალადა
ნიკითი. ქვემოთ – სამთითა. წარწერის
იმიტაცია.
Rev. The distorted image of Athena
Pallas and imitation of inscription.

15. ლისიმაქეს ტიპის სტატერის მიწაბაძი. (ოქრო).
ძვ. წ. II-I სს. 5,86 გრ. 19 მმ.

შუბლი: ალექსანდრე მაკედონელის
უკიდურესად სქემატური პორტრეტი.
Obv. The profile of Alexander of Macedon
unrefined.

16. სტატერი. (ოქრო). კოლხეთის მეფე აკა.
ძვ. წ. II ს-ის დასაწყისი. 8,45 გრ. 17/18 მმ.

შუბლი: ალექსანდრე მაკედონელის
პროფილი ამონის რქით.
Obv. The profile of Alexander of Macedon,
with The horn of Ammon.

17. ნახევარდრამა. ვერცხლი. მეფე სავლაკი.
ძვ. წ. II ს. 1,03 გრ.

შუბლი: ადამიანის თავი გასხივოსნებული
გვირგვინით.
Obv. The human head with crown.

18. დრამა. ვერცხლი. არისტარქე კოლხი
(ძვ. წ. 63-49 წწ.). ძვ. წ. 52/51 წწ. 3,25 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: უწყვერული ადამიანის თავი
გასხივოსნებული გვირგვინით (პელიოსი
პომპეუსის სახის ნაკეთებით).
Obv. Gnaeus Pompeius, diademed and
crowned with the rays, right.

15. COLCHIAN IMITATION TO THE STATER OF LYSIMACHUS.
GOLD. THE 2nd-1st CC. B.C. 5,86 gr. d=19 mm.

ზურგი: ტახტზე მჯდომი ათენა შუბით,
გაწევილ მარჯვენა ხელზე ნიკე უზის.
გამოსახულების ქვემოთ – სამთითა,
წარწერის იმიტაცია.
Rev. The distorted image of Athena Pallas
seated on the throne. On stretched right hand
– seated Nike. Under the throne – trident.
Behind and in front of Athena imitation of
inscription.

16. STATER. GOLD. COLCHIAN KING AKES (AKA).
THE BEGINNING OF THE 2nd C. B.C. 8,45 gr. d=17/18 mm.

ზურგი: ტახტზე მჯდომი ათენა ნიკით,
ქვემოთ – სამთითა. ბერძნული ზედწერილი:
„მეფე აკასი“.
Rev. Athena Pallas seated on the throne with
Nike and trident. Greek inscription: “of King
Akes”.

17. HEMIDRACHM. SILVER. KING SAULAK.
THE 2nd C. B.C. 1,03 gr.

ზურგი: ხარის თავი. ფრაგმენტული
ბერძნული ზედწერილი: „ბასი... (მეფე)
საულ“.
Rev. The bull's head. Greek inscription:
“ΒΑΣΙ ... ΣΑΥΛ ...”.

18. DRACHM. SILVER. ARISTARCHUS OF COLCHIS (63-49 B.C.).
52/51 B.C. 3,25 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: მაღალზურგიან ტახტზე მჯდომი
ქალღმერთი ტიხე კოშკისებური
გვირგვინით თავზე. ირგვლივ ბერძნული
ზედწერილი: „არისტარქესი, კოლხეთის
მეფისნაცვლისა, მეთორმეტე წელი“.
Rev. The seated figure of Tyche in a tall
crown, with vessel and rudder, right. Greek
inscription: “of Aristarchus, the viceroy of
Colchis; 12th year of his rule”.

19. დიოსკურიის სამალაქო მონეტა. საილენძი.
ძვ. წ. 105-90 წწ. 4,43 გრ. 15 მმ.

შუბლი: ტყუპი ძმების დიოსკურების ორი
ქული, თითოეული მათგანის ზემოთ
ექვსსივნიანი ვარსკვლავი.
Obv. Two caps of the twin brothers
Dioscuri, surmounted by the six pointed
stars.

19. COPPER. DIOSCURIAS. 105-90 B.C.
4,43 gr. d=15 mm.

ზურგი: კვერთხი. ბერძნული ზედწერილი:
„დიოსკურიისა“.
Rev. The thyrsos. Greek inscription:
“of Dioscurias”.

20. დიოსკურიის სამალაქო მონეტა. საილენძი.
ძვ. წ. 105-90 წწ. 1,34 გრ. 14/15 მმ.

შუბლი: ტყუპი ძმების დიოსკურების ორი
ქული, თითოეული მათგანის ზემოთ
ექვსსივნიანი ვარსკვლავი.
Obv. Two caps of the twin brothers
Dioscuri, surmounted by the six pointed
stars.

20. COPPER. DIOSCURIAS. 105-90 B.C.
1,34 gr. d=14/15 mm.

ზურგი: კვერთხი. ფრაგმენტული
ბერძნული ზედწერილი: „დიოსკურიისა“.
Rev. The thyrsos. Greek inscription:
“of Dioscurias”.

იბერიის სამეფოს სამონეტო ბაზარი. კვ. V. III-ახ. V. IV საუკუნეები

ქართლის სამეფოში, ანუ იბერიაში სამონეტო საქმის დასაწყისად უნდა ჩაითვალოს კლარჯეთის მამასახლისის ბაგრატ ბივრატის ძის (ძვ. წ. III საუკუნის შუახანები) ვერცხლის ფული არამეული წარწერებით. აქ ძვ. წ. II საუკუნემდე, კოლხეთისაგან განსხვავებით, სამონეტო მიმოქცევა შედარებით სუსტად იყო განვითარებული – აღმოსავლეთ საქართველოში კოლხური თეთრის, ალექსანდრე მაკედონელისა და ლისიმაქეს სტატერების მხოლოდ ერთეული ცალბეა აღმოჩენილი. ძვ. წ. II-ახ. წ. III საუკუნეებში კი ქართლის სამეფოს ფულადი მიმოქცევის საფუძველი, ძირითადად, რომაული და პართული მონეტები იყო.

იბერიის სამონეტო ბაზარზე პართული ვერცხლის ფულის ნიშნების – დრაქმების შემოსვლა ძვ. წ. II საუკუნიდან დაიწყო და განსაკუთრებით ინტენსიური ძვ. წ. I საუკუნეში გახდა. ამავე პერიოდთან ჩაერთო მიმოქცევაში რომაული რესპუბლიკური დენარებიც. ახ. წ. I საუკუნიდან კი იბერიის ფულად მიმოქცევაში წამყვან ადგილს ოქტავიანე ავგუსტეს (ძვ. წ. 27-ახ. წ. 14 წწ.) ძვ. წ. 2-ახ. წ. 4 წლებში მოჭრილი ვერცხლის დენარი იკავებს, რომელიც პართიის მეფის გოტარზეს (40/41-51 წწ.) დრაქმებთან ერთად ახ. წ. III საუკუნის ჩათვლით ბრუნავს. სავარაუდოდ, განსაკუთრებული პოპულარობით სწორედ ეს მონეტები სარგებლობდა, თუმცა, საქართველოში ასევე დიდი რაოდენობითაა აღმოჩენილი I-III საუკუნეების რომის თითქმის ყველა იმპერატორის სახელით მოჭრილი საფასეები.

I საუკუნის მეორე ნახევრიდან იბერიის სამონეტო ბაზარზე მიმოქცევა რომაული ოქროს ფული – აურეუსი, რომელიც II საუკუნესა და III საუკუნის პირველ ნახევარში ქართლში მსხვილი სავაჭრო გარიგებების დროს ანგარიშსწორების ძირითად საშუალებად იქცა.

III საუკუნის მეორე ნახევრიდან რომის იმპერია ძლიერმა პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა კრიზისმა მოიცვა, რის შედეგადაც შეიზღუდა ქართლში რომაული საფასეების, კერძოდ კი აურეუსების შემოსვლა.

იბერიის სამონეტო ბაზარზე ფულის ნიშნების დეფიციტმა და სოციალურ-ეკონომიკურმა კრიზისმა რომაული მონეტების ადგილობრივი მინაბამების გაჩენა გამოიწვია. III საუკუნის იბერიაში იჭრებოდა როგორც ვერცხლის დენარების, ისე ოქროს აურეუსების მინაბამები. ვარაუდობენ, რომ ემისიას სისტემური ხასიათი უნდა ჰქონოდა.

III საუკუნეში წინა აზიის პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოჩნდა პართიაზე ბევრად უფრო მძლავრი ახალი ირანული სახელმწიფო – სასანიანთა სპარსეთი, რომელმაც კავკასიის პოლიტიკური და ეკონომიკური მდგომარეობა მნიშვნელოვნად შეცვალა. ვერცხლის მაღალხარისხოვანმა სასანურმა მონეტამ თანდათანობით დაიპყრო აღმოსავლეთ საქართველოს სამონეტო ბაზარი.

MONEY CIRCULATION IN THE KINGDOM OF IBERIA. THE 3rd C. B.C.-4th C. A.D.

Silver coin of Bagrat, the son of Bivrat, with the Aramaic inscriptions struck in the middle of the 3rd century B.C., is supposed to be the beginning of the numismatic activity of the Kingdom of Kartli, i.e. Iberia. Money circulation was less developed in Iberia up to the 2nd century B.C. as compared with Colchis. Thus, there are only single specimens of "Kolkhidki", staters of Alexander of Macedon and Lysimachus discovered there. In the 2nd century B.C.-3rd century A.D. the basic for money circulation in Kartli were Roman and Parthian coins.

Appearance of the first silver Parthian drachms on the Iberian monetary market dates back to the 2nd century B.C. Their number had notably increased in the 1st century B.C. From the same period the Roman Republican denarii were also included into circulation there and after – the silver denarii struck by Octavianus Augustus (27 B.C.-14 A.D.) in 2 B.C.-4 A.D. The latter

money together with the Parthian drachms of Gotarzes (40/41-51 A.D.) were to form the main currency in Iberia up to the 3rd c. Still there were the coins of, in fact, every Emperor circulating simultaneously.

From the second half of the 1st century the Roman gold money – aurei penetrated into Iberia and became the basic means of payment during the serious trade transactions.

From the second half of the 3rd century the crisis in the Roman Empire limited a penetration of the Roman aurei into Iberia.

A deficit of money on the Georgian market as well as social and economic crisis caused an appearance of imitations of the Roman coins. The imitations of silver denarii as well as – golden aurei were minted in Iberia in the 3rd century and apparently their issue was of a systematic character.

Emergence of the Sassanids in the 3rd century changed the whole political conjuncture. The Iranian money started to dominate in Kartli.

21. ღრამა. პერსელი. ოროდ II (ძვ. წ. 57-38/37 წწ.).
პართიის მმუე. 3,15 გრ. 21 მმ.

შუბლი: ოროდ II დიადემით.
Obv. The head of Orodes II.

21. DRACHM. SILVER. ORODES II (57-38/37 B.C.).
PARTHIA. 3,15 gr. d=21 mm.

ზურგი: ტახტზე მჯდომი არშაკ I, ხელში
მშვილდით. მშვილდის ქვემოთ
მონოგრამა. დამახინჯებული ბერძნული
ზედწერილი: „მეფეთა მეფის არშაკისა,
კეთილმოქმედისა, სამართლიანისა,
დამხმარისა, ბერძენთა მოყვარულისა“.
Rev. The seated Arshak I with the bow in
his hand. Above the bow – monogram.
Around – damaged Greek inscription:
“The King of the Kings Arshak, virtue,
just, helpful, loving Greeks”.

22. ღრამა. პერსელი. გოტარზე (40/41-51 წწ.).
პართიის მმუე. 3 გრ. 20/23 მმ.

შუბლი: გოტარზე დიადემით.
Obv. The head of Gotarzes.

22. DRACHM. SILVER. GOTARZES (40/41-51 A.D.).
PARTHIA. 3 gr. d=20/23 mm.

ზურგი: ტახტზე მჯდომი არშაკ I, ხელში
მშვილდით და მონოგრამა.
დამახინჯებული ბერძნული ზედწერილი:
„მეფეთა მეფის არშაკისა,
კეთილმოქმედისა, სამართლიანისა,
დამხმარისა, ბერძენთა მოყვარულისა“.
Rev. The seated Arshak I, with the bow in
his hand. Above the bow – a monogram.
Around – damaged Greek inscription:
“The King of the Kings Arshak, virtue, just,
helpful, loving Greeks”.

23. დენარი. პერცელი. ოქტავიანე ავგუსტე
(ძვ. წ. 27-ახ. წ. 14 წწ.). ძვ. წ. 2-ახ. წ. 4 წწ.
ლუგდუნუმის ჯარაფხანა. 3,5 გრ. 18/20 მმ.

შუბლი: ავგუსტე კეისრის პროფილი.
ლათინური ზედწერილი: „კეისარი
ავგუსტე, ღვთაებრივი, მამა
სამშობლოსი“.
Obv. The profile of Augustus. Latin
inscription: "Caesar Augustus, divine,
father of the mother-land".

24. ოქტავიანე ავგუსტეს დენარის მიწაბადი. პერცელი.
III ს. 2,9 გრ. 18/19 მმ.

შუბლი: ოდნავ სქემატური პროფილი.
ირველივე ლათინური წარწერა
შეცდომებით.
Obv. The primitive profile of Augustus.
Around damaged Latin inscription.

25. ოქტავიანე ავგუსტეს და მარკუს ავრელიუსის
(161-180 წწ.) დენარების კიბრიდული მიწაბადი.
პერცელი. III ს. 3,84 გრ. 19/21 მმ.

შუბლი: წვეროსანი იმპერატორი.
დამახინჯებული ლათინური
ზედწერილი, რომელშიც იმპერატორი
მარკუს ავრელიუსი მოიხსენიება.
Obv. The bearded Emperor. Damaged
Latin inscription mentioning Emperor
Marcus Aurelius.

23. DENARIUS. SILVER. OCTAVIANUS AUGUSTUS
(27 B.C.-14 A.D.). 2 B.C.-4 A.D. MINT OF LUGDUNUM.
3,5 gr. d=18/20 mm.

ზურგი: კეისრის შვილიშვილები – გაიუს და
ლუციუს კეისრები ფარებითა და შუბლებით, მათ
შორის სიმპულუმი და ლიტუსი. ლათინური
ზედწერილი: „გაიუსი (და) ლუციუსი, კეისარ
ავგუსტეს შვილები, კონსულებად არჩეულნი,
ახალგაზრდათა პრინციპსები“.
Rev. The grandchildren of Augustus Gaius
and Lucius Caesars, each rests a hand on the
shield, behind the shields – spears,
a simpulum and a lituus between the Caesars.
Latin inscription: "Children of Caesar
Augustus Gaius and Lucius, chosen as
consuls, leaders of the youth".

24. IMITATION TO DENARIUS OF AUGUSTUS. SILVER.
THE 3rd C. 2,9 gr. d=18/19 mm.

ზურგი: გაიუს და ლუციუს კეისრები.
ლათინური ზედწერილი შეცდომებით.
Rev. Gaius and Lucius Caesars. Damaged
Latin inscription.

25. HYBRID IMITATION TO ROMAN DENarii OF AUGUSTUS
AND MARCUS AURELIUS (161-180). SILVER.
THE 3rd C. 3,84 gr. d=19/21 mm.

ზურგი: ფარებსა და შუბლებზე დაყრდნობილი
გაიუს და ლუციუს კეისრები. შუბლებს
შორის სიმპულუმი და ლიტუსი. ირველივე
დამახინჯებული ლათინური ზედწერილი.
იკითხება: „ავგუსტე“.
Rev. Gaius and Lucius Caesars resting on
shields. Simpulum and lituus between them.
Around damaged Latin inscription:
"Augustus" is read.

26. ოქტავიანე ავგუსტუს დენარის მინაბაძი.
პერცხლი. III ს. 3,84 გრ. 19/20 მმ.

შუბლი: კეისრის უკიდურესად სქემატური
პროფილი. ირგვლივ წერტილები.
Obv. The damaged profile of Caesar.
Around - dots.

27. ოქტავიანე ავგუსტუს დენარის მინაბაძი.
პერცხლი. III ს. 3,55 გრ. 18/19 მმ.

შუბლი: კეისრის სქემატური პროფილი.
ირგვლივ წარწერის იმიტაცია.
Obv. The damaged profile of Caesar.
Around - imitation of the legend.

28. ოქტავიანე ავგუსტუს დენარის მინაბაძი.
პერცხლი. III ს. 3,42 გრ. 19 მმ.

შუბლი: კეისრის სქემატური პროფილი.
ირგვლივ წარწერის იმიტაცია.
Obv. The damaged profile of Caesar.
Around - imitation of the legend.

29. ოქტავიანე ავგუსტუს აურეუსის მინაბაძი. ოქრო.
III ს. 3,55 გრ. 19/20 მმ.

შუბლი: კეისრის თავი. დამახინჯებული
ლათინური ზედწერილი.
Obv. The head of Augustus right. Around -
the damaged Latin inscription.

26. IMITATION TO DENARIUS OF AUGUSTUS. SILVER.
THE 3rd C. 3,84 gr. d=19/20 mm.

ზურგი: გაიუს და ლუციუს კეისრები
უკიდურესად სქემატურად, ერთი ფარი და
გარშემო წერტილები.
Rev. The primitive image of Gaius and
Lucius Caesars. The only one shield is
seen only. Around dots.

27. IMITATION TO DENARIUS OF AUGUSTUS. SILVER.
THE 3rd C. 3,55 gr. d=18/19 mm.

ზურგი: გაიუს და ლუციუს კეისრები
უკიდურესად პრიმიტიულად, ფარები და
შუბები, სიმპულუმი და ლიტუსი.
გარშემო წერტილები.
Rev. The primitive image of Gaius and
Lucius Caesars. Shields and spears
between them. Above - simpulum and
lituus. Around - dots.

28. IMITATION TO DENARIUS OF AUGUSTUS. SILVER.
THE 3rd C. 3,42 gr. d=19 mm.

ზურგი: გაიუს და ლუციუს კეისრები
სქემატურად, ფარები და შუბები,
სიმპულუმი და ლიტუსი. გარშემო
წერტილები.
Rev. The primitive image of Gaius and
Lucius Caesars. Shields and spears
between them. Above - simpulum and
lituus. Around - dots.

29. IMITATION TO AUREUS OF AUGUSTUS. GOLD.
THE 3rd C. 3,55 gr. d=19/20 mm.

ზურგი: გაიუს და ლუციუს კეისრები
ფარებით, ფარებს უკან შუბები.
დამახინჯებული ზედწერილი.
Rev. Gaius and Lucius Caesars. Each
rests on shield. Behind the shields -
spears. Around - the damaged legend.

30. რეალური აურეუსის კიბარიდული მინაბაძი.
კომოდი (180-192 წწ.) და ოქტავიანე ავგუსტე. (ოქრო).
III ს. 3,1 გრ. 19 მმ.

შუბლი: კომოდის თავი. დამახინჯებული
ლათინური წარწერა.
Obv. The head of Commodus. Around –
the damaged Latin inscription.

30. HYBRID IMITATION TO ROMAN AUREI. COMMODUS
(180-192) AND AUGUSTUS. GOLD. THE 3rd C.
3,1 gr. d=19 mm.

ზურგი: ოქტავიანე ავგუსტეს თავი.
დამახინჯებული ლათინური წარწერა.
Rev. The head of Octavianus Augustus.
Around – the damaged Latin inscription.

31. რომის იმპერატორ ფილიპე არაბის (244-249 წწ.)
აურეუსის მინაბაძი. (ოქრო). III ს. 3,87 გრ. 20/21 მმ.

შუბლი: ფილიპეს დამახინჯებული
პროფილი. უკიდურესად
დამახინჯებული ლათინური
ზედწერილი.
Obv. The damaged profile of Philip the
Arab. Around – the damaged Latin
inscription.

31. IMITATION TO ROMAN AUREUS. EMPEROR PHILIP (ARABS)
(244-249). GOLD. THE 3rd C. 3,87 gr. d=20/21 mm.

ზურგი: მეომრის (მარსის) გამოსახულება
შუბით და ფარით. დამახინჯებული
ლათინური ზედწერილი.
Rev. Warrior (Mars) with the shield and
spear. Around – the damaged Latin
inscription.

32. რომის იმპერატორ ვალერიანეს (253-260 წწ.)
აურეუსის მინაბაძი. (ოქრო). III ს. 3,51 გრ. 18 მმ.

შუბლი: ვალერიანეს თავი სქემატურად.
ზედწერილის იმიტაცია.
Obv. The sketchy head of Valerian right.
Around – imitation of the legend.

32. IMITATION TO ROMAN AUREUS. VALERIANUS
(253-260). GOLD. THE 3rd C. 3,51 gr. d=18 mm.

ზურგი: ხაომარი ეტლი ორი ცხენით.
ეტლზე – ქალღმერთი ვიქტორია.
წარწერის იმიტაცია.
Rev. The chariot with two riding horses
left and Goddess Victoria. The image is
rather primitive. Imitation of the legend.

პირველი ქართულ-საზღვრის მონეტები. IV-VII საუკუნეები

IV-VII საუკუნეებში კავკასია, და მასთან ერთად საქართველო, ირანისა და ბიზანტიის პერმანენტული ქიშპობა-მეტოქეობის ასპარეზად იქცა. კავკასიაში გავლენის სფეროს გაფართოებას ორივე იმპერია ნებისმიერი საშუალებით ცდილობდა. ამ ზესახელმწიფოების ურთიერთჭიდილში საქართველო თავისდაუნებურად აღმოჩნდა ჩართული.

დასავლეთ საქართველო, სადაც ძველი კოლხეთის ნანგრევებზე ახ. წ. I საუკუნეში ლაზიკის (ეგრისის) სამეფო ჩამოყალიბდა, ბიზანტიის გავლენას განიცდიდა, ხოლო ქართლის სამეფომ, რომლის ტერიტორიაზე გაბატონების პრეტენზიას ირანი აცხადებდა, ხელისუფალთა გონივრული პოლიტიკისა და ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობის წყალობით, დამოუკიდებლობის შენარჩუნება VI საუკუნის დამდეგამდე შეძლო. VI საუკუნის ოციან წლებში ქართლში მეფობა გაუქმდა და იგი ირანის საგამგეო ქვეყნად იქცა. თუმცა, ფაქტობრივი ხელისუფლება მალევე გადავიდა ადგილობრივი დიდი ფეოდალური საგვარეულოების – ერისთავების ხელში. VI საუკუნის მიწურულს ქართლის ერისთავები ირანელებს აუჯანყდნენ და მათ ქვეყნის სიუზერენად ფარნავაზიანი ერისმთავარი განაჩინეს.

VI საუკუნის ბოლოსა და VII საუკუნის პირველ ნახევარში ქართლის ერისმთავრები წარმატებით აგრძელებდნენ სპარსეთსა და ბიზანტიას შორის ქართლის სამეფოსათვის ჩვეულ ბალანსირების პოლიტიკას.

აღნიშნულმა პოლიტიკურმა ვითარებამ საქართველოს ფულადი მიმოქცევის ხასიათში ადეკვატური ასახვა ჰპოვა.

IV-VII საუკუნეების ლაზიკაში, ეგრისის სამეფოს ტერიტორიაზე, ამკარა პრიორიტეტი ბიზანტიურ საფასეებს ჰქონდა. აღმოსავლეთ საქართველოს ფულადი ბაზარი კი სასანური ვერცხლის დრამით იყო გაჯერებული.

VI საუკუნის დასასრული ქართული ნუმიზმატიკისათვის მნიშვნელოვანი მოვლენით აღინიშნა: ქართლის ერისმთავრებმა საკუთარი ვერცხლის მონეტა, ე. წ. ქართულ-სასანური დრამები მოჭრეს. ქართული ფულის ისტორიაში ამ მონეტებზე პირველად გაჩნდა ქართული ზედწერილები ირანის შაჰის პორტრეტის გვერდით, ხოლო ირანული წმინდა ცეცხლის ნაცვლად – ქრისტიანული სიმბოლიკა – ჯვრის გამოსახულება.

მონეტების ჯგუფის სავარაუდო სტრუქტურა შემდეგნაირად ყალიბდება:

- ♦ რეგალიის მატარებლის პერსონიფიკირება, გვერდით ჯვრის გამოსახულება;
 - ♦ ჯვარი ორივე მხარეს;
 - ♦ ჯვარი საკურთხეველზე;
 - ♦ ერისმთავარ გურგენის სახელის ილუსტრაცია ლიგატურით;
 - ♦ იგივე, ოღონდ დაქარაგმებული;
 - ♦ ემისია ასომთავრული ნიშნებით, რაც ნიშნავს სახელს – ჯუანშერ.
- ამ კატეგორიის პროტოტიპი ირანის შაჰის ჰორმიზდ IV-ის (579-590 წწ.) დრამებია;
- ♦ ჰორმიზდ IV-ის და მომდევნო შაჰის ხოსრო II ფარვიზის (591-628 წწ.) ადრეული ნუმიზმატიკური ძეგლების პიბრიდი, ჯვარი კვარცხლბეკზე. წარწერა დაქარაგმებულია, ნიშნავს - „სტეფანოს“;
 - ♦ ხოსრო ფარვიზის ადრეული დრამების ადგილობრივი რეალიზაცია, ჯვარი კვარცხლბეკზე. ლეგენდა სრულია, ნიშნავს - „სტეფანოს“. ჯგუფის ქრონოლოგიური ჩარჩოები 585-592 წლებია.

FIRST COINS WITH THE GEORGIAN INSCRIPTIONS. THE 4th-7th CC.

In the 4th-7th centuries Iran and Byzantium were doing their best for enlarging the scope of their dominance.

West Georgia, where the Kingdom of Lazica had been established on the ruins of ancient Colchis in the 1st century A.D., was traditionally influenced by Byzantium.

The Kingdom of Kartli that was aimed to be dominated by Iran had managed to preserve its independence until the 6th century by means of the suitable geographical situation as well as the wise policy of its rulers. In the twenties of the 6th century the Kingdom in Kartli had been abolished and it became the country governed by Iran. Though the real power soon passed to the local feudal nobles named the Eristavis.

At the end of the 6th century the Eristavis revolted against Iranians and granted the Eristavi from Pharnavazid clan the title of Erismtavari – that means a supreme power in the country. At the end of the 6th century and in the first half of the 7th century the Erismtavaris from Kartli had been successfully continuing to normalize the situation between Persians and Byzantines by means of the balanced policy.

This very political situation was adequately reflected in the character of the Georgian money circulation.

In Lazica of the 4th-7th centuries the Byzantine coins had an obvious advantage. Monetary market of East Georgia was dominated by the Sassanian silver drachms.

The end of the 6th century was remarkable by a significant event for the Georgian numismatics: the Erismtavaris (princes) of Kartli started to issue their own silver coins – so called Georgian-Sassanian drachms. There were the Georgian inscriptions and Christian symbol – the image of cross instead of Iranian sacred fire – depicted on them.

The supposed structure of the group is as follows:

- ♦ Personification of regalia bearer, the cross next to it;
 - ♦ Cross on both sides;
 - ♦ Cross on the altar;
 - ♦ Illustration of the name of Erismtavari Gurgen in Georgian letters – a monogram;
 - ♦ The same name – abbreviation in Georgian letters;
 - ♦ Emission with Georgian “Asomtavruli” letters for the name – Juansher.
- This silver money is copied from a drachm of Ohrmazd IV (579-590);
- ♦ Hybrid of Ohrmazd IV and Khusro II (591-628), the cross on the altar, abbreviation in Georgian letters for the name of Stephanos;
 - ♦ Early issue of Khusro II as a prototype; the cross on the altar; Georgian letters for the name of Stephanos.
- Chronological frame of the group is 585-592.

33. ღრამა. პერსელი. ორმიზდ IV (579-590 წწ.).
სასანიანი. ბიშაპური. 589 წ. 3,97 გრ. 29/30 მმ.

შუბლი: ორმიზდ IV-ის ბიუსტი,
ფალაური ზედწერილი: „დე
გაიზარდოს ორმიზდის დიდება“.
Obv. The bust of Ohrmazd IV.
Pehlevi inscription: “May
Ohrmazd’s Glory Increase”.

33. DRACHM. SILVER. OHORMAZD IV (579-590). THE SASSA-
NIAN. BISHAPUR. 589. 3,97 gr. d=29/30 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველი
მცველებით. ფალაური ზედწერილი:
მოჭრის თარიღი „10“ და მოჭრის
ადგილი „ბიშაპური“.
Rev. The fire-altar with guards. Pehlevi
legend: the date “10” and a mint town
“Bishapur”.

34. ღრამა. პერსელი. ხოსრო II (591-628 წწ.).
სასანური. ზარანგი. 627 წ. 3,7 გრ. 31/32 მმ.

შუბლი: ხოსრო II-ის ბიუსტი. ფალაური
ზედწერილი: „დე გაიზარდოს ხოსროს
დიდება“.
Obv. The bust of Khosro II, right. On the
left and on the right Pehlevi inscription:
“May Khosro’s Glory Increase”.

35. ღრამა. პერსელი. ქართულ-სასანური.
3,95 გრ. 31 მმ.

შუბლი: პორმიზდ IV-ის ბიუსტი.
Obv. The bust of Ohrmazd IV.

36. ღრამა. პერსელი. პრინცი-გურგენი.
2,7 გრ. 27 მმ.

შუბლი: პორმიზდ IV-ის ბიუსტი.
ქართული ასოები, შეესაბამება სახელს —
გურგენ. დამახინჯებული ფალაური
ზედწერილი.
Obv. The bust of Ohrmazd IV. Georgian
letters for “Gurgen”. The damaged
Pehlevi inscription.

37. ღრამა. პერსელი. პრინცი-გურგენი.
2,9 გრ. 29 მმ.

შუბლი: პორმიზდ IV-ის ბიუსტი.
ქართული მონოგრამა, შეესაბამება
სახელს — გურგენ. დამახინჯებული
ფალაური ზედწერილი.
Obv. The bust of Ohrmazd IV. Georgian
monogram: “Gurgen”. The damaged
Pehlevi inscription.

34. DRACHM. SILVER. KHUSRO II (591-628). THE SASSANIAN.
ZARANG. 627. 3,7 gr. d=31/32 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველი
მცველებით. ფალაური ზედწერილი:
მოჭრის თარიღი „37“ (627 წ.) და
ზარანგის — „ზარანგი“.
Rev. The fire-altar with guards.
The pehlevi legend: the date “37” and the
mint place “Zarang”.

35. DRACHM. SILVER. GEORGIAN-SASSANIAN ANONYMOUS.
3,95 gr. d=31 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველზე
აღმართული ჯვარი.
Rev. The fire-altar with guards and the
cross instead of fire.

36. DRACHM. SILVER. ERISMTAVARI (PRINCE) GURGEN.
2,7 gr. d=27 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველი
მცველებით. დამახინჯებული ფალაური
ზედწერილი.
Rev. The fire-altar with guards.
The damaged Pehlevi inscription.

37. DRACHM. SILVER. ERISMTAVARI GURGEN.
2,9 gr. d=29 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველი
მცველებით. დამახინჯებული ფალაური
ზედწერილი.
Rev. The fire-altar with guards.
The damaged Pehlevi inscription.

38. ღრამეა. პერცხლი. პრისმთავარი ჯუანშერი.
2,73 გრ. 24 მმ.

შუბლი: პორმიზდ IV-ის ბიუსტი. ორი
ქართული ასო: „ჯო“ – ჯუანშერი.
დამახინჯებული ფალაური ზედწერილი.
Obv. The bust of King Ohrmazd IV and
the half moon. Two Georgian letters “JO”.
The damaged Pehlevi inscription.

39. ღრამეა. პერცხლი. პრისმთავარი სტეფანოს I. 592 წ.
2,92 გრ. 30 მმ.

შუბლი: ხოსრო II-ის უხეში პორტრეტი.
ქართული ზედწერილი: „სტეფანოს“.
Obv. The rough portrait of Khusro II.
Georgian inscription: “Stephanos”.

40. ღრამეა. პერცხლი. პრისმთავარი სტეფანოს I. 592 წ.
2,45 გრ. 27 მმ.

შუბლი: ხოსრო II-ის უხეში პორტრეტი.
ქართული ზედწერილი: „სტეფანოს“.
Obv. The bust of Khusro II, half-moon and
a star. Georgian inscription: “Stephanos”.

41. ღრამეა. პერცხლი. პრისმთავარი სტეფანოს I. 592 წ.
2,9 გრ. 28 მმ.

შუბლი: ხოსრო II-ის ბიუსტი. ქართული
ზედწერილი: „სტეფანოს“.
Obv. The bust of Khusro II, half-moon and
a star. Georgian inscription: “Stephanos”.

38. DRACHM. SILVER. ERISMTAVARI JUANSHER.
2,73 gr. d=24 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველი
მცველებით. დამახინჯებული ფალაური
ზედწერილი.
Rev. The fire-altar with guards. The
damaged Pehlevi inscription.

39. DRACHM. SILVER. ERISMTAVARI STEPHANOS I. 592.
2,92 gr. d=30 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველზე
აღმართული ჯვარი.
Rev. The fire-altar with the cross.

40. DRACHM. SILVER. ERISMTAVARI STEPHANOS I. 592.
2,45 gr. d=27 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველზე
აღმართული ჯვარი.
Rev. The cross on the fire-altar.

41. DRACHM. SILVER. ERISMTAVARI STEPHANOS I. 592.
2,9 gr. d=28 mm.

ზურგი: ცეცხლის საკურთხეველზე
აღმართული ჯვარი.
Rev. The cross on the fire-altar.

საქართველოს სამონეტო ბაზარი არაბების დროს. VIII-X საუკუნეები

VII საუკუნის შუა ხანებში კავკასიაში გამოჩნდნენ არაბები, რომელთაც თითქმის ნახევარსაუკუნოვანი ომების შედეგად საქართველოს მხოლოდ აღმოსავლეთი ნაწილის დაპყრობა შეძლეს. დასავლეთ საქართველოში კი, მიუხედავად რამდენიმე ლაშქრობისა, არაბებმა ფეხი ვერ მოიკიდეს.

არაბებმა აღმოსავლეთ საქართველო დაუმორჩილეს თბილისის ამირას, რომელსაც ხალიფა ნიშნავდა. მალე თბილისის ამირებმა თანამდებობის მემკვიდრეობით დაპატრონება მოახერხეს და თბილისის საამიროს დამოუკიდებელ ფეოდალურ სამფლობელოდ გარდაქმნის აშკარა ტენდენცია გამოამჟღავნეს.

IX საუკუნის დასასრულიდან თბილისის საამირო საქართველოს ერთ-ერთ რიგით ფეოდალურ ერთეულად გადაიქცა, რომელიც ამ დროისათვის მხოლოდ ქალაქის შემოგარენსა და ქვემო ქართლის ნაწილს მოიცავდა. საქართველოს განაპირა მხარეებში კი უკვე კარგა ხანია არსებობდა რამდენიმე ახალი ქართული ფეოდალური წარმონაქმნი – პერეთის სამთავრო, კახეთის საქორეპისკოპოსო, ტაო-კლარჯეთის ბაგრატიონთა სამეფო და ეგრის-აფხაზეთის სამეფო, რომელიც მთელ დასავლეთ საქართველოს მოიცავდა. ამ უკანასკნელი პოლიტიკური გაერთიანების ეკონომიკური და პოლიტიკური ენა ქართული იყო.

პოლიტიკური რუკის ასეთი სიჭრელის მიუხედავად, საქართველოს ტერიტორიის მნიშვნელოვან ნაწილში VIII-IX საუკუნეებში საყოველთაოდ ბატონობდა არაბული ვერცხლის ღირებულება, რომელიც საკმაოდ მყარ საერთაშორისო სავაჭრო მონეტად იქცა და მისი გავრცელების არეალი დიდად სცილდებოდა არაბთა სახალიფოს ფარგლებს.

თბილისის ზარაფხანაში პირველი არაბული ღირებულება 704/5 წლებში მოიჭრა, ხოლო IX საუკუნის შუა ხანებიდან კი მათი რეგულარული ემისია დაიწყო. მაღალი სინჯის ვერცხლის თბილისური ღირებულება არაბთა სახალიფოს სხვა ცენტრებში მოჭრილი ღირებულებებისგან მხოლოდ ზარაფხანის სახელით განსხვავდებოდა.

X საუკუნის შუა პერიოდიდან თბილისურ ღირებულებზე არაბთა ხალიფას სახელის გვერდით გაჩნდა წარწერა თბილისის ჯაფარიანი ამირას სახელის მოხსენიებით, რაც, ფაქტობრივად, თბილისის ამირების დამოუკიდებლობის ოფიციალური განაცხადი იყო.

ცნობილია ჯაფარიანთა საგვარეულოს სამი წარმომადგენლის – მანსურის, მისი შვილის ჯაფარისა და შვილიშვილის, ალის სახელით 953-1028 წლებში მოჭრილი ღირებულებები. ჯაფარიან ამირათა უკანასკნელი ემისიები ვერცხლის სქელი ფენით დაფარული სპილენძის მონეტებია, რომლებიც თბილისის საამიროს არსებობის ბოლო წლებში წარმოქმნილ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ კრიზისს ასახავს.

რაც შეეხება დასავლეთ საქართველოს, იგი ბიზანტიასთან იყო ინტეგრირებული. ბიზანტიურ მონეტებს აქ მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა. უკვე X საუკუნის მეორე ნახევრიდან კი მატულობს ბიზანტიური სპილენძის მონეტების ნაკადი.

GEORGIAN MONETARY MARKET UNDER HEGEMONY OF THE ARABS. THE 8th-10th CC.

In the middle of the 7th century the Arabs appeared in the Caucasus and as a result of almost 50 years of war they had managed to subjugate Kartli.

Caliph used to appoint emirs in Tbilisi. Following the disintegration of Caliphate, control over the city and small district of Tbilisi remained under the dominion of those emirs.

There were several other new Georgian principalities and kingdoms too, like Hereti and Kakheti, Kingdom of the Bagratids in Tao, and Kingdom of Egrisi-Abkhazeti (West Georgia) with already Georgian language employed instead of Mingrelian. The most of those principalities employed the Arabian silver money – dirhem.

The first Arabian dirhem was struck in the mint of Tbilisi in 704/5 and from the middle of the 9th century the mint of Tbilisi had been regularly emitting the Arabian dirhems, the silver coins of high standard.

From the midst of the 10th century local bilingual Ja'farid emirs issued their own coins: Mansur b. Ja'far – 953/54-954/55; Ja'far b. Mansur – 974/75, 976/77-977/78, 980/981; Ali b. Ja'far – 996, 1013/14, 1027/28.

As for the monetary market of the 8th-9th centuries. The Byzantine influence was stronger in West Georgia. Byzantine coins were on a superior position.

42. ღირკმედი. ვერცხლი. ალ-მუსთაინ ბილლაჰი
(862-866 წწ.). აბასიანი. თბილისი. 862/63 წწ. 2,48 გრ. 24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, არ ჰყავს მას
თანაზიარი. სახელითა ალაჰისა იჭედა ესე
ღირკმედი თბილისში 248 წელს. ალაჰს
ძლიერება აწ და მარადის. დადგება დრო,
როდესაც მართლმორწმუნენი გაიხარებენ
ალაჰის დახმარებით“.

Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate. In the
name of Allah this dirhem was struck at
Tbilisi in the year of 248. Power to Allah
now and forever. The time comes when the
believers will be glad by the help of Allah".

43. ღირკმედი. ვერცხლი. ალ-მუქთაფი ბილლაჰი
(902-908 წწ.). აბასიანი. თბილისი. 906/7 წწ. 3,04 გრ. 26 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, არ ჰყავს მას
თანაზიარი. სახელითა ალაჰისა იჭედა ესე
ღირკმედი თბილისში 294 წელს. ალაჰს
ძლიერება აწ და მარადის. დადგება დრო,
როდესაც მართლმორწმუნენი გაიხარებენ
ალაჰის დახმარებით“.

Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate. In the
name of Allah this dirhem was struck at
Tbilisi in the year of 294. Power to Allah
now and forever. The time comes when the
believers will be glad by the help of Allah".

44. ღირკმედი. ვერცხლი. მანსურ იბნ ჯაფარი.
თბილისი. 954/55 წწ. 2,52 გრ. 30 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, არ ჰყავს მას
თანაზიარი. სახელითა ალაჰისა იჭედა
ესე ღირკმედი თბილისში 343 წელს.
ალაჰს ძლიერება აწ და მარადის. დადგება
დრო, როდესაც მართლმორწმუნენი
გაიხარებენ ალაჰის დახმარებით“.

Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate. In the
name of Allah this dirhem was struck at
Tbilisi in the year of 343. Power to Allah
now and forever. The time comes when the
believers will be glad by the help of Allah".

42. DIRHEM. SILVER. AL-MUSTAIN BI'LLAH (862-866). ABBASID.
TBILISI. 862/63. 2,48 gr. d=24 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „ალაჰი,
მუჰამედი მოციქული ალაჰისა, ალ-
მუსთაინ ბილლაჰი. მუჰამედი მოციქული
ალაჰისა, წარგზავნილი მის მიერ
ჭეშმარიტი გზით და სამართლიანი
რწმენით, რათა ამალღდეს იგი
ურწმუნოთა წინაშე“.

Rev. Arabic inscription: "Allah,
Mohammad is the Messenger of Allah, Al-
Mustain Bi llah, the Messenger of Allah,
sent by him on the thruthful way and with
just faith as to rise above the unbelievers".

43. DIRHEM. SILVER. AL-MUKTAFI BI'LLAH (902-908). ABBASID.
TBILISI. 906/7. 3,04 gr. d=26 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „ალაჰი,
მუჰამედი მოციქული ალაჰისა,
ალ-მუქთაფი ბილლაჰი, წარგზავნილი მის
მიერ ჭეშმარიტი გზით და სამართლიანი
რწმენით, რათა ამალღდეს იგი
ურწმუნოთა წინაშე“.

Rev. Arabic inscription: "Allah,
Mohammad is the Messenger of Allah, Al-
Muktafi Bi'llah, the Messenger of Allah,
sent by him on the truthful way and with
just faith as to rise above the unbelievers".

44. DIRHEM. SILVER. MANSUR IBN JA'FAR.
TBILISI. 954/55. 2,52 gr. d=30 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „ალაჰი,
მუჰამედი მოციქულია ალაჰისა,
ალ-მუთთაქი ლილლაჰი, მანსურ იბნ
ჯაფარი. მუჰამედი მოციქული ალაჰისა,
წარგზავნილი მის მიერ ჭეშმარიტი გზით
და სამართლიანი რწმენით, რათა
ამალღდეს იგი ურწმუნოთა წინაშე“.

Rev. Arabic inscription: "Allah,
Mohammad is the Messenger of Allah, Al-
Muttaki Li'llah, Mansur ibn Ja'far.
Mohammad is the Messenger of Allah,
sent by him on the truthful way and with
just faith as to rise above the unbelievers".

45. ღირაჰმი. პერსელი. ჯაფარ იბნ მანსური.
თბილისი. 977/78 წწ. 2,7 გრ. 29/30 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, არ ჰყავს მას
თანაზიარი. სახელითა ალაჰისა იჭედა ესე
ღირაჰმი თბილისში 367 წელს. ალაჰს
ძლიერება აწ და მარადის. დადგება დრო,
როდესაც მართლმორწმუნენი გაისარებენ
ალაჰის დახმარებით“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate. In the
name of Allah this dirhem was struck at
Tbilisi in the year of 367. Power to Allah
now and forever. The time comes when the
believers will be glad by the help of Allah".

46. ღირაჰმი. პერსელი. ალი იბნ ჯაფარი. თბილისი.
996 წ. 3,84 გრ. 27/28 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, არ ჰყავს მას
თანაზიარი. სახელითა ალაჰისა იჭედა ესე
ღირაჰმი თბილისში 386 წელს. ალაჰს
ძლიერება აწ და მარადის. დადგება დრო,
როდესაც მართლმორწმუნენი გაისარებენ
ალაჰის დახმარებით“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate. In the
name of Allah this dirhem was struck at
Tbilisi in the year of 386. Power to Allah
now and forever. The time comes when the
believers will be glad by the help of Allah".

47. ღირაჰმი. პერსელი. ალი იბნ ჯაფარი. თბილისი.
1027/28 წწ. 2,73 გრ. 21/24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, არ ჰყავს მას
თანაზიარი. ალ-ყადირ ბილლაჰი.
სახელითა ალაჰისა იჭედა ესე ღირაჰმი
თბილისში 418 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate.
Al-Qadir Bi' Allah, in the name of Allah this
dirhem was struck at Tbilisi in the
year of 418".

45. DIRHEM. SILVER. JA'FAR IBN MANSUR. TBILISI.
977/78. 2,7 gr. d=29/30 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „ალაჰი,
მუჰამედი მოციქული ალაჰისა, ალ-
ტაილილლაჰი, ჯაფარ იბნ მანსური.
მუჰამედი მოციქული ალაჰისა,
წარგზავნილი მის მიერ ჭეშმარიტი გზით
და სამართლიანი რწმენით, რათა
ამაღლდეს ურწმუნოთა წინაშე“.
Rev. Arabic inscription: "Allah,
Mohammad is the Messenger of Allah, Al-
Tai Li' llah, Ja'far ibn Mansur.
Mohammad is the Messenger of Allah,
sent by him on the truthful way and with
just faith as to rise above the unbelievers".

46. DIRHEM. SILVER. ALI IBN JA'FAR. TBILISI.
996. 3,84 gr. d=27/28 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მუჰამედი
მოციქული ალაჰისა, ალ-ტაილილლაჰი,
გამარჯვებული ამირა ალი იბნ ჯაფარი.
მუჰამედი მოციქული ალაჰისა,
წარგზავნილი მის მიერ ჭეშმარიტი გზით
და სამართლიანი რწმენით, რათა
ამაღლდეს ურწმუნოთა წინაშე“.
Rev. Arabic inscription: "Mohammad is
the the Messenger of Allah, Al-Tai Li' llah,
al-amir al-muza'far Ali ibn Ja'far.
Mohammad is the Messenger of Allah,
sent by him on the truthful way and with
just faith as to rise above the unbelievers".

47. DIRHEM. SILVER. ALI IBN JA'FAR. TBILISI.
1027/28. 2,73 gr. d=21/24 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მუჰამედი
მოციქული ალაჰისა, ამირა გამარჯვებული
და ძლევამოსილი აბულ ჰასან ალი იბნ
ჯაფარი. მუჰამედი მოციქული ალაჰისა,
წარგზავნილი მის მიერ ჭეშმარიტი გზით
და სამართლიანი რწმენით, რათა
ამაღლდეს ურწმუნოთა წინაშე“.
Rev. Arabic inscription: "Mohammad is the
the Messenger of Allah, the Emir victorious
and powerful Abul Hasan Ali ibn Ja'far.
Mohammad is the Messenger of Allah, sent
by him on the truthful way and with just
faith as to rise above the unbelievers".

მართიანი ქართული მონეტა და ქართულ-ბიზანტიური მონეტები. X-XI საუკუნეები

X-XI საუკუნეების საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკური პროგრესი ქვეყნის სამონეტო საქმეშიც აისახა. X საუკუნის მეორე ნახევარში ტაოს მფლობელმა დავით III კურაპალატმა მოჭრა თბილისის ჯაფარიან ამირათა არაბული ტიპის მონეტისაგან სრულიად განსხვავებული ვერცხლის ფული, ჭეშმარიტი ჯვრის (ძელი ცხორებისა) გამოსახულებითა და ქართული წარწერით: „ქრისტე, შეიწყალე დავით კურაპალატი“. ამ მონეტის სულ ოთხი ცალია ცნობილი, მაგრამ, როგორც ჩანს, იგი ჩართული უნდა ყოფილიყო საერთაშორისო მიმოქცევაში. ასეთი ვარაუდის საფუძვლად მკვლევარები მიიჩნევენ ფაქტს, რომ ოთხივე მათგანი საქართველოდან ძალზე შორს, ჩრდილოეთ გერმანიაში, რუსეთში, ესტონეთსა და შვედეთშია ნაპოვნი.

გაერთიანებული საქართველოს პირველი მეფე ბაგრატ III ჭრის არაბული ტიპის მონეტას, რომელზეც ქართული ასომთავრულითაა მოთავსებული ლეგენდა: „ქრისტე, აღიდე ბაგრატ აფხაზთა მეფე“. სავარაუდოდ, მონეტა მოჭრილი უნდა იყოს 980 წელს ქალაქ უფლისციხეში.

XI საუკუნის ქართული ფული წარმოდგენილია ვერცხლის მონეტებით, რომლებიც სამეცნიერო ლიტერატურაში „ქართულ-ბიზანტიური“ მონეტების სახელით არის ცნობილი, რადგან მონეტის ტიპი ბიზანტიურია, ქართული ასომთავრულით შესრულებულ ზედწერილებში კი საქართველოს მეფეები ბიზანტიის საკარისკაცო ტიტულებით მოიხსენიებიან.

ცნობილია ბაგრატ IV-ის მონეტები ნოველისიმოსისა (1055 წ. (?)) და სევასტოსის (1068-1069 წწ. (?)), გიორგი II-ის – ნოველისიმოსის (1073 წ. (?)), სევასტოსის (1074 წ. (?)) და კესაროსის (1075-1089 წწ. (?)) ტიტულებითა და დავით IV აღმაშენებლის სევასტოსის ტიტულიანი მონეტა (1089-1091 წწ. (?)).

ლონდონში, ბრიტანეთის მუზეუმში დაცულია სპილენძის უნიკალური მონეტა, რომელიც დავით აღმაშენებელმა მოჭრა, სავარაუდოდ, 1118-1125 წლებში. მონეტაზე გამოსახულია გვირგვინოსანი მეფე ბიზანტიურ საიმპერატორო სამოსში და მოცემულია ერთიანი საქართველოს მეფეთა სრული ტიტულატურა: „მეფე აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა, სომეხთა“. მონეტა ქვეყნის რეალურ პოლიტიკურ მდგომარეობას ასახავს – იმდროინდელი საქართველო ერთ-ერთი უძლიერესი სახელმწიფო იყო.

XI საუკუნის საქართველოს სამონეტო ბაზარზე ბიზანტიური ფული მკვეთრ პრიორიტეტს იძენს. ქართულ წერილობით წყაროებსა და ეპიგრაფიკულ ძეგლებში ხშირად მოიხსენიება ბიზანტიური ოქროს ფული: დრაჰკანი კონსტანტინატი (კონსტანტინე X-ის (1059-1067 წწ.) ნომისმები), დრაჰკანი დუკატი (მიხეილ VII დუკა, 1071-1078 წწ.), დრაჰკანი ბოტინატი (ნიკიფორე III ბოტანიატი, 1078-1081 წწ.) და პერპერა (1092 წლის შემდეგ). ეს უკანასკნელი მთელი XII საუკუნის მანძილზე და უფრო გვიანაც მსხვილი სავაჭრო ოპერაციების განხორციელებისას ანგარიშსწორების ძირითად ერთეულად რჩება საქართველოში.

ამავე პერიოდში საქართველოში დიდი რაოდენობით შემოდის ბიზანტიური სპილენძი, ხოლო XI საუკუნის დასასრულიდან – სელჩუკური ფულიც.

GEORGIAN MONEY WITH THE BYZANTINE ICONOGRAPHY. THE 10th-11th CC.

The Georgian national revival was also reflected in the monetary activity. In the second half of the 10th century the seignior of Tao David III Kuropalates issued the silver coin with the image of cross potent and Georgian inscription: "Christ, Forgive David Kurapalati", that was absolutely different from the coin of Arabian type minted by the Ja'farid emirs. From the 4 specimens now discussed none of them were found in Georgia. They were discovered far away from there, on the territory of the East, Central and Northern Europe (Russia, Estonia, Germany and Sweden). They could circulate everywhere together with Byzantine currency.

The first King of the united Georgia Bagrat III struck the coin of Arabian type with Georgian "Asomtavruli" letters: "Christ, Exalt Bagrat, the King of Abkhazians". This coin is supposed to be struck in 980 in the town of Uplistsikhe.

In the 11th century Georgian money was struck in the Byzantine style and Georgian kings claimed their imperial titles stressing this way a formal integrity of the Orthodox world – Byzantium and Georgia were regarded to form the unique Orthodox space.

There are the coins of Bagrat IV with the titles of Nobilissimos (1055 (?)) and Sebastos (1068-1069 (?)), Giorgi II with the titles of Nobilissimos (1073 (?)), Sebastos (1074 (?)), Caesaros (1075-1089 (?)) and David IV the Builder with the title of Sebastos (1089-1091 (?)).

There is also the unique copper coin in the British Museum struck by David the Builder. The King is in Byzantine imperial coat with the full title: "The King of Abkhazians, Kartvelians, Ranians, Kakhetians, Armenians".

The coin reflects real political situation – Georgia was one of the strongest states.

The Byzantine money was of high priority on the monetary market of the 11th century. There were Byzantine gold "Drahkani Constantinati" (nomisma of Constantine X, 1059-1067), "Drahkani Dukati" (Michael VII Ducas, 1071-1078), "Drahkani Botinati" (Nicephorus III Botaneates, 1078-1081) and "Perpera" (hyperpyron, after 1092) often mentioned in the Georgian records. The latter one remained the basic mean of payment during the whole 12th century and even later.

During the same period a lot of Byzantine copper coins were put into circulation in Georgia and from the end of the 11th century Seljuk money also appeared there.

48. ღრამა. მერცხლი. დავით III კუროპალატი (+ 1001 წ.).
3,05 გრ. 24 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „ქრისტე,
შეიწყალე დავით“.
Obv. Georgian inscription: "Christ,
Forgive David".

48. MILIARESION. SILVER. DAVID III KUROPALATES (+1001).
3,05 gr. d=24 mm.

ზურგი: ჭეშმარიტი ჯვარი (ძელი
ცხორებისა). ქართული ზედწერილი:
„კუროპალატი“.
Rev. The Cross potent on the three steps.
Georgian inscription: "Kurapalati".

49. ნახევარი ღრამა. მერცხლი. ბაგრატ III (975-1014 წწ.).
1,78 გრ. 23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, არა ჰყავს მას
თანაზიარი“.
Obv. The distorted Arabic inscription:
"There is no God but Allah alone and he
has no associate".

49. HALF DRACHM. SILVER. BAGRAT III (975-1014).
1,78 gr. d=23 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ქრისტე,
ადილე ბაგრატ აფხაზთა მეფე“. არაბული
ზედწერილი: „მუჰამედი მოციქულია
ალაჰისა“.
Rev. Georgian inscription: "Christ, Exalt
Bagrat, the King of Abkhazians"
(i.e. Western Georgia). The distorted
Arabic inscription: "Mohammad is the
Messenger of Allah".

50. თეთრი (მს ტარაგინი უმიალუა XIII ს-ში ბაგრატი). პეტრე IV (1027-1072 წწ.). 1,61 გრ. 24 მმ.

შუბლი: ელაქერნის ღვთისმშობელი.
ბერძნული ზედწერილი: „წმინდა
ღვთისმშობელი“.
Obv. The Holy Virgin. Greek inscription:
“The Holy Virgin”.

51. თეთრი. პეტრე IV. 1,46 გრ. 25 მმ.

შუბლი: ელაქერნის ღვთისმშობელი.
ბერძნული ზედწერილი: „წმინდა
ღვთისმშობელი“.
Obv. The Holy Virgin. Greek inscription:
“The Holy Virgin”.

52. ნახევარი თეთრი. პეტრე IV. გიორგი II (1072-1089 წწ.). 0,45 გრ. 26 მმ.

შუბლი: ელაქერნის ღვთისმშობელი.
ბერძნული ზედწერილი: „წმინდა
ღვთისმშობელი“.
Obv. The Holy Virgin. Greek inscription:
“The Holy Virgin”.

53. ნახევარი თეთრი. პეტრე IV. გიორგი II. 0,43 გრ. 23 მმ.

შუბლი: ელაქერნის ღვთისმშობელი.
ბერძნული ზედწერილი: „ღვთისა
ელაქერნის“.
Obv. The Holy Virgin. Greek inscription:
“St. Virgin Blachernitissa”.

50. TETRI (THIS TERM COULD BE EMERGED IN THE 13th C.). SILVER. BAGRAT IV (1027-1072). 1,61 gr. d=24 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„ქრისტე, აღიდეგა ბაგრატ აფხაზთა მეფე
და ნოველისიმოსი“.
Rev. Georgian inscription: “Christ,
Exalt Bagrat, the King of Abkhazians
and Nobilissimos”.

51. TETRI. SILVER. BAGRAT IV. 1,46 gr. d=25 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„ქრისტე, აღიდეგა ბაგრატ აფხაზთა მეფე
და სევასტოსი“.
Rev. Georgian inscription: “Christ,
Exalt Bagrat, the King of Abkhazians
and Sebastos”.

52. HALF TETRI. SILVER. GIORGI II (1072-1089). 0,45 gr. d=26 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„ქრისტე, აღიდეგა გიორგი აფხაზთა და
ქართველთა მეფე და ნოველისიმოსი“.
Rev. Georgian inscription: “Christ,
Exalt Giorgi, the King of Abkhazians
and Kartvelians (i.e. the East and South
Georgia) and Nobilissimos”.

53. HALF TETRI. SILVER. GIORGI II. 0,43 gr. d=23 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„ქრისტე, აღიდეგა გიორგი აფხაზთა და
ქართველთა მეფე და სევასტოსი“.
Rev. Georgian inscription: “Christ,
Exalt Giorgi, the King of Abkhazians
and Kartvelians, and Sebastos”.

54. თეთრი. პერცლი. გიორგი II.
1,5 გრ. 27 მმ.

შუბლი: ვლადკერნის ღვთისმშობელი.
ბერძნული ზედწერილი: „დედა ღვთისა
ვლადკერნის“.
Obv. The Holy Virgin. Greek
inscription: "St. Virgin
Blachemitissa".

54. TETRI. SILVER. GIORGI II.
1,5 gr. d=27 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„ქრისტე, აღიდე გიორგი აფხაზთა და
ქართველთა მეფე და კესაროსი“.
Rev. Georgian inscription: "Christ,
Exalt Giorgi, the King of Abkhazians
and Kartvelians, and Caesaros".

55. ნახევარი თეთრი. პერცლი.
დავით IV აღმაშენებელი (1089-1125 წწ.). 0,73 გრ. 26 მმ.

შუბლი: ვლადკერნის ღვთისმშობელი.
ბერძნული ზედწერილი: „დედა
ღვთისა“.
Obv. The Holy Virgin. Greek
inscription: "St. Virgin".

55. HALF TETRI. SILVER. DAVID IV AGMASHNEBELI
(THE BUILDER) (1089-1125). 0,73 gr. d=26 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„ქრისტე, აღიდე დავით აფხაზთა
მეფე და სეფასტოსი“.
Rev. Georgian inscription: "Christ,
Exalt David the King of Abkhazians
and Sebastos".

56. ნახევარი თეთრი. პერცლი.
დავით IV აღმაშენებელი. 0,56 გრ. 24 მმ.

შუბლი: ვლადკერნის ღვთისმშობელი.
ბერძნული ზედწერილი: „დედა
ღვთისა“.
Obv. The Holy Virgin. Greek
inscription: "St. Virgin".

56. HALF TETRI. SILVER. DAVID IV.
0,56 gr. d=24 mm.

ზურგი: ჯვარი. ქართული
ზედწერილი: „ქრისტე აღიდე დავით
მეფე და ...“.
Rev. The cross and Georgian
inscription: "Christ, Exalt David the
King and ...".

57. სპილენძი. დავით IV აღმაშენებელი. 1118-1125 წწ.
10,73 გრ. 33 მმ.

შუბლი: მეფე საიმპერატორო
გვირგვინში (სტეპა) ერთ ხელში
კვერთხით, მეორეში – სფეროთი.
ქართული ზედწერილი: „დავით მეფე“.
Obv. The bust of the King in imperial
coat. Georgian inscription: "King
David".

57. COPPER. DAVID IV. 1118-1125.
10,73 gr. d=33 mm.

ზურგი: ჯვარი. ქართული
ზედწერილი: „ქრისტე, აღიდე დავით
მეფე აფხაზთა, ქართველთა, რანთა,
კახთა, სომეხთა“.
Rev. The cross and Georgian
inscription: "Christ, Exalt David the
King of Abkhazians, Kartvelians,
Ranians, Kakhethians, Armenians".

58. ნომისმა. ოქრო. კონსტანტინე X დუკა (1059-1067 წწ.).
ბიზანტიის იმპერატორი. 4,35 გრ. 26 მმ.

შუბლი: იესო ქრისტე. ბერძნული
ზედწერილი: „იესო ქრისტე, მეფეთა
მეფე“.
Obv. Christ. Greek inscription: "Jesus
Christ, the King of the Kings".

58. NOMISMA. GOLD. CONSTANTINE X DUCAS (1059-1067).
BYZANTINE EMPEROR. 4,35 gr. d=26 mm.

ზურგი: კეისარი კვერთხით და ჯვრიანი
სფეროთი. ბერძნული ზედწერილი:
„იმპერატორი კონსტანტინე დუკა“.
Rev. Emperor with the scepter and
globe cruciger. Greek inscription:
"Emperor Constantine Ducas".

59. ნომისმა. ოქრო. მიხეილ VII დუკა (1071-1078 წწ.).
ბიზანტიის იმპერატორი. 4,23 გრ. 25/28 მმ.

შუბლი: იესო ქრისტე.
Obv. Jesus Christ.

59. NOMISMA. GOLD. MICHAEL VII DUCAS (1071-1078).
BYZANTINE EMPEROR. 4,23 gr. d= 25/28 mm.

ზურგი: კეისარი ჯვრიანი სფეროთი და
ლაბარუმით. ბერძნული ზედწერილი:
„იმპერატორი მიხეილ დუკა“.
Rev. Emperor with the labarum and
globe cruciger. Greek inscription:
"Emperor Michael Ducas".

60. ნომისმა. მლქმტრუმი. ნიკიფორე III ბოტანიATES
(1078-1081 წწ.). ბიზანტიის იმპერატორი. 4,21 გრ. 30 მმ.

შუბლი: იესო ქრისტე. ბერძნული
ზედწერილი: „იესო ქრისტე“.
Obv. Jesus Christ. Greek inscription:
"Jesus Christ".

60. NOMISMA. ELECTRUM. NICEPHORUS III BOTANIATES
(1078-1081). BYZANTINE EMPEROR. 4,21 gr. d=30 mm.

ზურგი: იმპერატორი სკიპტრით და
სფეროთი. ბერძნული ზედწერილი:
„ნიკიფორე დესპოტი“.
Rev. The bust of Emperor with the
crown, cross and pendilia. Greek
inscription: "Nicephorus Despotes".

ნუმიზმატიკის „სპილენძის ხანა“ საქართველოში. XII საუკუნე

XII საუკუნე და XIII საუკუნის დასაწყისი საქართველოს ისტორიაში ერთიანი ფეოდალური მონარქიის „ოქროს ხანად“ არის ცნობილი. საქართველოს სახელმწიფო თითქმის მთელ კავკასიას მოიცავდა და ვასალური ქვეყნებით იყო გარშემორტყმული. ქვეყნის პოლიტიკურმა გაერთიანებამ და ძლიერმა ეკონომიკამ სახელმწიფოში ფულის რეგულარული მოჭრისა და მისი მყარი, ინტენსიურად მიმოქცევის პირობები შექმნა. მთელი იმდროინდელი ამიერკავკასია ქართული ფულით იყო გაჯერებული.

საქართველოს ისტორიის „ოქროს ხანას“ ქართული ნუმიზმატიკის მკვეთრად გამოხატული „სპილენძის ხანა“ ემთხვევა. დავით IV აღმაშენებლის ვაჟის, დემეტრე I-ის (1125-1156 წწ.) გამეფებიდან ერთი საუკუნის მანძილზე საქართველოში და მის მკზობელ ქვეყნებში ვერცხლის ფული არ მოჭრილა. ე. წ. „ვერცხლის კრიზისი“ მოედო მესოპოტამიას, სირიას, ირანსა და ცენტრალურ აზიას. ყველა ამ ქვეყანაში მიმოქცევიდან ამოიღეს ვერცხლის ფული და მისი ადგილი სპილენძისამ დაიკავა.

XII საუკუნის პირველ ნახევარში სელჩუკთა იმპერიის ნანგრევებზე აღმოცენებულ მცირე სახელმწიფოებში სპილენძის ფულის ახალი კატეგორია მოიჭრა. მონეტაზე გაქრა სპილენძის ფულის აღმნიშვნელი არაბული სიტყვა „ფელსი“, რომელიც ვერცხლის საფასეს სახელწოდებამ – „დირჰემმა“ შეცვალა. მიმოქცევაში გავიდა მონეტა, რომლის ნომინალი ბევრად აღემატებოდა მის რეალურ ღირებულებას. სპილენძის ფულის „იძულებითი კურსით“ ემისიის პრაქტიკა სხვა ქვეყნებთან ერთად საქართველომაც გადაიღო, რასაც ქართული ფულის ზედწერილებიც ადასტურებს.

„ვერცხლის კრიზისის“ პერიოდში მკვეთრად შეიცვალა მონეტის გარეგნული სახეც, მაგრამ „უწესოდ მოჭრილი“ სხვადასხვა ფორმისა და ზომა-წონის ფულის ნიშნების პარალელურად საქართველოში ჩვეულებრივი მონეტაც იჭრებოდა.

რამდენადაც სპილენძის ფული საკრედიტო მონეტა იყო და „იძულებითი კურსით“ მიმოიქცეოდა, ხელისუფლება ბრუნვაში არსებულ ფულად მასას მონეტებზე დამლის დასმით დროდადრო ანახლებდა. ცნობილია დამლის II სახეობა.

გაერთიანებული საქართველოს ძლიერი მეფეები – დემეტრე I და გიორგი III (1156-1184 წწ.) სხვა არაბულ ზედწერილებთან ერთად მონეტებზე ხალიფასა და სელჩუკი სულთნის სახელებსაც ათავსებდნენ. ნუმიზმატიკურ ძეგლებზე ქართველ მეფეთა ტიტულებიც არაბულადაა ამოკვეთილი, რაც წმინდა ეკონომიკური მოტივებით იყო ნაკარნახევი. ამით ისლამური ახლო აღმოსავლეთის ბაზარზე ქართულ ფულს გზა ეხსნებოდა.

გიორგი III-მ ჩვეულებრივი ფორმის მონეტაც მოჭრა, რომელიც საყურადღებოა იმით, რომ მასზე მხოლოდ ქართველი სუვერენია მოხსენიებული. ამ დროიდან მოყოლებული, ვიდრე მონღოლთა გაბატონებამდე, ქართულ ფულზე მხოლოდ საქართველოს მეფეები მოიხსენიებან.

გიორგი III-ის მონეტაზე კვლავ ჩნდება თარიღი, რომელიც ქართული ქორონიკონითაა წარწერილი – 394 (1174 წ.) და ზოგჯერ სამონეტო ტიპის დამტკიცების დროს აღნიშნავს. ამავე მონეტაზე ქართული მხედრული დამწერლობით პირველად არის მოცემული მეფის სახელი – „გიორგი“.

1178 წელს გიორგი III-მ თანამოსაყდრედ თავისი ასული თამარი გამოაცხადა. 1178-1184 წლებში მოიჭრა მონეტა, რომელზეც მხოლოდ ქართულენოვანი ზედწერილია და მასზე მოხსენიებულნი არიან „მეფეთა მეფე გიორგი“ და „მეფე და დედოფალი თამარ“.

1187 წელს თამარ მეფე (1184-1210 წწ.) ჭრის მონეტას, რომლის შუბლზე მოცემულია თამარის მხედრული დამწერლობით შესრულებული ხელრთვა (ფაქსიმილე) და ასომთავრული წარწერა, ზოლო ზურგზე – არაბული ზედწერილი. ამ ტიპის მონეტა თამარის გარდაცვალებამდე იჭრებოდა.

1200 წელს მოიჭრა სწორი ჭედვის სპილენძის მონეტა, რომელზეც თამარისა და მისი მეუღლის დავითის სახელებია აღნიშნული.

თამარის გარდაცვალების შემდეგ მისი ძის, გიორგი IV ლაშას (1210-1222 წწ.) მიერ 1210 წელს მოჭრილ მონეტაზე „გიორგი ძე თამარისა“ უკვე „მეფეთა მეფედ“ მოიხსენიება და „მესიის მახვილის“ ტიტულს ატარებს.

სწორი ჭედვისაა გიორგი ლაშას მონეტის კიდევ ერთი ტიპი, რომლის მხოლოდ ერთადერთი ცალია შემორჩენილი. მასზე გამოსახულია მთელი ტანით აღმართული მეფე, რითაც ის ბიზანტიური ნუმიზმატიკური ძეგლების ტიპოლოგიას იმეორებს, თუმცა მასზე ზედწერილები ქართული და არაბულია.

საქართველოს ტერიტორიაზე აღმოჩენილი XII-XIII საუკუნეების სამონეტო განძების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საქართველოს ინტენსიური სავაჭრო კავშირები ჰქონდა მეზობელ და შორეულ ქვეყნებთან. ირკვევა, რომ საქართველოში მოხვედრილია ბიზანტიის ყველა იმპერატორის სახელით მოჭრილი და სხვადასხვა მუსლიმური დინასტიების ფული. ყველა მათგანი ქართულ მონეტებთან ერთად მიმოიქცეოდა, მაგრამ ქვეყნის ფულადი მიმოქცევის ხასიათს ქართველ მეფეთა საფასეები განაპირობებდა.

COPPER MONEY IN GEORGIA. THE 12th C.

The 12th century and the beginning of the 13th century is the "Golden Age" in the history of the Georgian feudal monarchy. Political unification of Georgia and handsome economics created favourable circumstances for systematic issue of the coins and their intensive circulation. Georgian money was in circulation everywhere in Transcaucasia.

However, the "Golden Age" of the Georgian history coincides with the "Copper Age" of the Georgian numismatics. During a century after ascension to the throne of Demetre I (1125-1156), the son of David the Builder, the silver coins had not been minted in Georgia and its neighbouring countries. The so-called "Silver Famine" was spread in Mesopotamia, Syria, Iran and Central Asia. Silver coins were withdrawn from circulation in all these countries and they were replaced by the copper ones.

In the first half of the 12th century there was new type of copper coin minted in the small states established on the ruins of the Seljuk Empire. The Arabian word "Fels" denoting the copper money disappeared from these coins, replaced by "Dirhem". Thus, there was the coin in circulation with the nominal value quite above its real value. The same happened in Georgia.

This time the shape of the coins was "irregular". Still, normal copper used to be issued. Eleven countermarks were used to specify money value.

The great kings of Georgia – Demetre I and Giorgi III (1156-1184) placed the Arabian inscriptions, the names of Caliph and Seljuk Sultan on the coins. The titles of Georgian kings were also written in Arabic. It was conditioned by the economic motives. This was a path for the Georgian money towards the Islamic markets.

Giorgi III issued also the coins of normal shape. Only he was mentioned on them. Since it had become a rule.

The date appeared on the coin of Giorgi III according to the Georgian Koronikon – 394 (1174) denoting the time of certifying the coin type. On the same coin there was the name of the King Giorgi for the first time written in Georgian "Mkhedruli" letters.

In 1178 Giorgi III proclaimed his daughter Tamar as his co-ruler. There was the coin issued in 1178-1184 in the name of "The King of the Kings Giorgi" and "King and Queen Tamar" with Georgian inscriptions only.

In 1187 the coin was struck by Tamar bearing her signature in "Mkhedruli" letters as well as the inscriptions in Georgian Asomtavruli on the obverse, and on the reverse – Arabic one. This type used to be minted until the death of Tamar.

In 1200 the copper coin of normal shape with the names of Tamar and her husband David appeared. On the coin issued in 1210 after the death of Tamar, her son Giorgi Lasha claimed to be "The King of the Kings" and "Sword of the Messiah".

There was one more coin of regular shape issued. The coin illustrated the King in imperial coat and the legends on it were Georgian and Arabic.

The analysis of the hoards of the 12th-13th centuries discovered on the territory of Georgia shows that Georgia had intensive trade contacts with the other countries. Georgian money was basic for the local circulation just assisted by the certain amount of the Byzantine and Seljuk coins.

61. სპილენძი. დემეტრე I (1125-1156 წწ.). 2,13 გრ. 15/16 მმ.

შუბლი: დემეტრეს სახელის ქართული
ინიციალი „დ“. არაბული ზედწერილი:
„მეფეთა მეფე“.
Obv. Georgian inscription – the King's
initial "D". Arabic inscription: "The King of
the Kings".

62. სპილენძი. დემეტრე I. 6,11 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: დემეტრეს სახელის ქართული
ინიციალი „დ“. არაბული ზედწერილი:
„მეფეთა მეფე, მესიის მახვილი“.
Obv. Georgian inscription – the King's
initial "D". Arabic inscription: "The King of
the Kings, sword of the Messiah".

63. სპილენძი. დემეტრე I. 0,72 გრ. 8 მმ.

შუბლი: დემეტრეს სახელის ქართული
ინიციალი „დ“.
Obv. Georgian inscription – the King's
initial "D".

64. სპილენძი. დავით V. 1155 წ. 6,09 გრ. 14/23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მეფე
მეფეთა დავით, მახვილი მესიისა“.
Obv. Arabic inscription: "The King of the
Kings, David, sword of the Messiah".

61. COPPER. DEMETRE I (1125-1156). 2,13 gr. d=15/16 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: ერაყის
სულთნის სახელი „მაჰმუდი ძე
მუჰამედისა“.
Rev. Arabic inscription, the name of Sultan
of Iraq: "Mahmud the son of Mohammad".

62. COPPER. DEMETRE I. 6,11 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი, ხალიფას
სახელი: „ალ მუქთაფი ლიამრ ალაჰი“ და
ერაყის სულთნის სახელი: „ღიას ედდინ
მასუდი“.
Rev. Arabic inscription, the names of the
Caliph and Sultan of Iraq: "al-Muktapi-
Liamr Allah" and "Ghias Eddin Masud".

63. COPPER. DEMETRE I. 0,72 gr. d=8 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მესიის
მახვილი“.
Rev. Arabic inscription: "Sword of the
Messiah".

64. COPPER. DAVID V. 1155. 6,09 gr. d=14/23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი, ერაყის
სულთნის სახელი: „მუჰამედი, სულთანი
უდიდესი, ძე მაჰმუდისა“.
Rev. Arabic inscription: the name of Sultan
of Iraq – "Mohammad, the great Sultan, the
son of Mahmud".

65. სპილენძი, გიორგი III (1156-1184 წწ.), 6,03 გრ. 15/20 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი, გიორგის სახელის ინიციალი „გ“. არაბული ზედწერილი: „მეფეთა მეფე გიორგი, მესიის მახვილი“.
Obv. Georgian inscription, the King's initial "G". Arabic inscription: "The King of the Kings, Giorgi, sword of the Messiah".

66. სპილენძი, გიორგი III. 2,15 გრ. 18/21 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი, გიორგის სახელის ინიციალი „გ“. არაბული ზედწერილი: „მეფეთა მეფე გიორგი, მესიის მახვილი“.
Obv. Georgian inscription, the King's initial "G". Arabic inscription: "The King of the Kings, Giorgi, sword of the Messiah".

67. სპილენძი, გიორგი III. 1174 წ. 5,56 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: მეფე შეეარღნით მარცხენა ხელზე. ქართული ზედწერილი, გიორგის სახელი და თარიღი: „გიორგი, ქორნიკონი 394“ (1174 წ.).
Obv. The seated King with the falcon on his left hand. Georgian inscription "Giorgi" and the date in Georgian Koronikon—394.

68. სპილენძი, გიორგი III. 1174 წ. 5,75 გრ. 23 მმ.

შუბლი: მეფე შეეარღნით მარჯვენა ხელზე. ქართული ზედწერილი, გიორგის სახელი და თარიღი: „გიორგი, ქორნიკონი 394“ (1174 წ.).
Obv. The King with the falcon on his right hand. Georgian inscription: "Giorgi" and the date in Georgian Koronikon—394.

65. COPPER. GIORGI III (1156-1184), 6,03 gr. d=15/20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი, ხალიფას სახელი: „ალ-მუქთაფი-ლიამრ ალაჰი, მართლმორწმუნეთა მბრძანებელი“.
Rev. Arabic inscription bearing the name of the Caliph: "al-Muktapi-Liamr Allah, Sovereign of the true believers".

66. COPPER. GIORGI III. 2,15 gr. d=18/21 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი, ხალიფას სახელი: „ალ-მუქთაფი-ლიამრ ალაჰი, მართლმორწმუნეთა მბრძანებელი“.
Rev. Arabic inscription, the name of the Caliph: "al-Muktapi-Liamr Allah, Sovereign of the true believers".

67. COPPER. GIORGI III. 1174. 5,56 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მეფე მეფეთა გიორგი, ძე დემეტრესი, მესიის მახვილი“.
Rev. Arabic inscription: "The King of the Kings, Giorgi, the son of Dimitri, sword of the Messiah".

68. COPPER. GIORGI III. 1174. 5,75 gr. d=23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მეფე მეფეთა გიორგი, ძე დემეტრესი, მესიის მახვილი“.
Rev. Arabic inscription: "The King of the Kings, Giorgi, the son of Dimitri, sword of the Messiah".

69. სპილენძი. გიორგი III და თამარი (1178-1184 წწ.).
1178 წ. 13,46 გრ. 22/24 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „გიორგი.
ადიდენ ღმერთმან მეფეთა მეფე“.
Obv. Georgian inscription: "Giorgi. May
God Exalt the King of the Kings".

69. COPPER. GIORGI III AND TAMAR (1178-1184). 1178.
13,46 gr. d=22/24 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „თამარ.
ადიდენ ღმერთმან მეფე და დედოფალი“.
Rev. Georgian inscription: "Tamar. May
God Exalt the King and Queen".

70. სპილენძი. თამარი (1184-1210 წწ.). 1187 წ.
14,97 გრ. 23/41 მმ.

შუბლი: თამარის ხელრთვა: „თამარ“ და
ქართული ზედწერილი: „სახელითა
ღვთისადთა იქნა ჭედაჲ ვერცხლისი ამის
ქორონიკონსა 407“ (1187 წ.).
Obv. The signature of Tamar. Georgian
inscription: "In the name of God
was struck this silver in the Koronikon 407".

70. COPPER. TAMAR (1184-1210). 1187. 14,97 gr. d=23/41 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი:
„დედოფალი დიდებული, მშვენება
ქვეყნისა და სარწმუნოებისა, თამარ,
ასული გიორგისა, მესიის
თაყვანისმცემელი. განადიდოს ღმერთმან
ძლევანი მისნი, განადიდოს ღმერთმან
დიდება მისი, განაგრძოს ჩრდილი მისი და
განამტკიცოს კეთილდღეობა მისი“.
Rev. Arabic inscription: "The Great
Queen, glory of the world and faith,
Tamar, the daughter of Giorgi, champion
of the Messiah. May God increase her
glory, lengthen her shadow and
strengthen her beneficence".

71. სპილენძი. თამარი. 1187 წ. 16,24 გრ. 26/31 მმ.

შუბლი: თამარის ხელრთვა: „თამარ“ და
ქართული ზედწერილი: „სახელითა
ღვთისადთა იქნა ჭედაჲ ვერცხლისი ამის
ქორონიკონსა 407“ (1187 წ.).
Obv. The signature of Tamar and
Georgian inscription: "In the name of God
was struck this silver in 407 Koronikon".

71. COPPER. TAMAR. 1187. 16,24 gr. d=26/31 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი:
„დედოფალი დიდებული, მშვენება
ქვეყნისა და სარწმუნოებისა, თამარ,
ასული გიორგისა, მესიის
თაყვანისმცემელი. ღმერთის სახელით
მოიჭრა ეს დირჰემი 583 წელს“
(1187/88 წწ.).
Rev. Arabic inscription: "The Great
Queen, glory of the world and faith,
Tamar, the daughter of Giorgi, champion
of the Messiah". Arabic inscription: "In
the name of God was struck this dirhem
in 583".

72. სპილენძი. თამარ და დავით. 1200 წ. 8,15 გრ. 26/27 მმ.

შუბლი: სიმბოლური ნიშანი და ქართული ზედწერილი: „თამარ-დავით. ქორონიკონი 420“ (1200 წ.). ნიშნის ქვემოთ დამლა არაბული ზედწერილით: თამარისა და დავითის სახელების ინიციალები.
Obv. The symbolic sign. Georgian inscription: “Tamar, David. 420 of Koronikon”.

73. სპილენძი. თამარ და დავით. 6,11 გრ. 26/28 მმ.

შუბლი: სიმბოლური ნიშანი და ქართული ზედწერილი: „თამარ-დავით“. ნიშნის ქვემოთ დამლა არაბული ზედწერილით: თამარისა და დავითის სახელების ინიციალები.
Obv. The symbolic sign and Georgian inscription: “Tamar, David”.

74. სპილენძი. თამარი. 1184-1186 წწ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „თამარ დედოფალი“.
Obv. Georgian inscription: “Tamar the Queen”.

75. სპილენძი. ილდეგიზი აბუ-ბაკრი (1195-1210 წწ.). 6,58 გრ. 19/24 მმ.

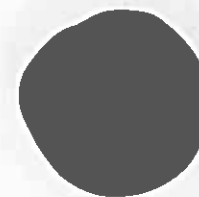
შუბლი: არაბული ზედწერილი: „უზენაესი მსოფლიოსი“.
Obv. Arabic inscription: “Supreme of the World”.

72. COPPER. TAMAR AND DAVID. 1200. 8,15 gr. d=26/27 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „დედოფალი დედოფალთა, მშვენება ქვეყნისა და სარწმუნოებისა, თამარი, ასული გიორგისა, მესიის თაყვანისმცემელი“.
Rev. Arabic inscription: “The Queen of the Queens, glory of the world and faith, Tamar, the daughter of Giorgi, champion of the Messiah”.

73. COPPER. TAMAR AND DAVID. 6,11 gr. d=26/28 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „დედოფალი დედოფალთა, მშვენება ქვეყნისა და სარწმუნოებისა, თამარი, ასული გიორგისა, მესიის თაყვანისმცემელი“.
Rev. Arabic inscription: “The Queen of the Queens, glory of the world and faith, Tamar, the daughter of Giorgi, champion of the Messiah”.

74. COPPER. TAMAR. 1184-1186.

ზურგი: მონეტის არეზე გაბნეულია მსხვილი წერტილები.
Rev. Pellets on the surface of the coin.

75. COPPER. ILDEGIZID ABU BAKR (1195-1210). 6,58 gr. d=19/24 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „აბუ ბაკრი, ძე...“.
Rev. Arabic inscription: “Abu Bakr, the son ...”.

76. სპილენძი. გიორგი ლაშა. თამარისა და გიორგი IV
ლაშას თანამოსაყდრეობა (1207-1210 წწ.). 5,24 გრ. 24 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „ქრისტე-
გიორგი მეფისა, თამარის ძისა,სა,
ჯავახთუფლისა“.
Obv. Georgian inscription: "Christ. Of the
King Giorgi, the son of Tamar, lord of
the Javakhs".

76. COPPER. GIORGI LASHA. CO-REGNANCY OF TAMAR AND
GIORGI LASHA (1207-1210). 5,24 gr. d=24 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მეფე
უმაღლესი, მშვენება ქვეყნისა და
სარწმუნოებისა, გიორგი, ძე თამარისა,
მესიის მახვილი“.
Rev. Arabic inscription: "King the
Supreme, glory of the world and faith,
Giorgi, the son of Tamar, sword of the
Messiah".

77. სპილენძი. გიორგი IV ლაშა (1210-1222 წწ.). 1210 წ.
13,35 გრ. 23/24 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „გიორგი,
ძე თამარისი. სახელითა ღვთისადათა იქნა
ჭედად ვერცხლისა ამის ქორონიკონსა
430“ (1210 წ.).
Obv. Georgian inscription: "Giorgi, the
son of Tamar. In the name of God was
struck this silver piece in the 430
Koronikon".

77. COPPER. GIORGI IV LASHA (1210-1222). 1210.
13,35 gr. d=23/24 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მეფე
მეფეთა, მშვენება ქვეყნისა და
სარწმუნოებისა, გიორგი, ძე თამარისა, მესიის
მახვილი“. გარშემო სპარსული
ზედწერილი: „სახელითა უწმინდესის
ღვთისა იჭედა ესე ვერცხლი წელსა 430“.
Rev. Arabic inscription: "The King of the
Kings, glory of the world and faith, Giorgi,
the son of Tamar, sword of the Messiah".
Persian inscription: "In the name of the
Purest Lord was struck this silver piece
in 430".

78. სპილენძი. გიორგი IV ლაშა. 1210 წ.
37,75 გრ. 15/62 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „გიორგი,
ძე თამარისი. სახელითა ღვთისადათა იქნა
ჭედად ვერცხლისა ამის ქორონიკონსა
430“.
Obv. Georgian inscription: "Giorgi, the
son of Tamar. In the name of the Lord
was struck this silver piece in the
Koronikon 430".

78. COPPER. GIORGI IV LASHA. 1210.
37,75 gr. d=15/62 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მეფე
მეფეთა, მშვენება ქვეყნისა და
სარწმუნოებისა, გიორგი, ძე თამარისა,
მესიის მახვილი“. გარშემო სპარსული
ზედწერილი: „სახელითა უწმინდესის
ღვთისა იჭედა ესე ვერცხლი
წელსა 430“.
Rev. Arabic inscription: "The King of the
Kings, glory of the world and faith, Giorgi,
the son of Tamar, sword of the Messiah".
Persian inscription: "In the name of the
Purest Lord was struck this piece of silver
in 430".

79. სპილენძი. გიორგი ლაშა. 1210 წ. 5,6 გრ. 23/24 მმ.

შუბლი: მეფე იმპერატორის ინსიგნიებით.
ქართული ზედწერილი: „გიორგი ძე
თამარისა. ქორონიკონი 430“.
Obv. The King standing facing in
imperial coat. Georgian inscription:
“Giorgi, the son of Tamar. Koronikon
430”.

79. COPPER. GIORGI LASHA. 1210. 5,6 gr. d=23/24 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მეფეთა
მეფე გიორგი, ძე თამარისა, მახვილი
მესიისა. წელსა 606“.
Rev. Arabic inscription: “The King of the
Kings, Giorgi, the son of Tamar, sword of
the Messiah. In the year of 606”.

80. სპილენძი. ანონიმური. 11,11 გრ. 20/26 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი:
„სახელითა ღვთისათა...“. შუაში: „ბ“.
Obv. Georgian inscription: “In the name
of Lord...”. In the middle: “B”.

80. COPPER. ANONYMOUS. 11,11 gr. d=20/26 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი ისეა
დამახინჯებული, რომ არ იკითხება.
მონეტის ტიპისა და მეტროლოგიური
მონაცემების მიხედვით, იგი „ვერცხლის
კრიზისის“ დროს უნდა იყოს მოჭრილი
(იხ. აგრეთვე №81).

Rev. Arabic inscription damaged,
unreadable.

According to the type and metrology this
coin could be issued during “The Silver
Famine” (See also No. 81).

81. სპილენძი. ანონიმური. 4,7 გრ. 15/22 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი:
„სახელითა ღვთისათა...“. შუაში: „ბ“.
Obv. Georgian inscription: “In the name
of Lord...”. In the middle: “B”.

81. COPPER. ANONYMOUS. 4,7 gr. d=15/22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი ისეა
დამახინჯებული, რომ არ იკითხება
(იხ. №80).

Rev. Arabic inscription damaged,
unreadable.

„პერცხლის კრიზისის“ დასასრული. მონღოლური „საოკუპაციო“ სერიები და პირმანუშის თეთრი. XIII საუკუნე

საქართველოში დიდი რაოდენობით არის აღმოჩენილი თამარ მეფის ასულის, რუსუდან დედოფლის (1222-1245 წწ.) სპილენძის მონეტები, რომლებიც სხვადასხვა სიქით არის მოჭრილი, მაგრამ უცვლელია მონეტის ტიპი და მათზე ქართული ქორონიკონით აღნიშნული თარიღი – 447 წელი. რუსუდან დედოფლის სამონეტო საქმიანობით ქართული ფულის ისტორიაში ახალი ეტაპი იწყება – შეწყდა უწყველად მოჭრილი სპილენძის ფულის ემისია და განახლდა ვერცხლის ფულის მოჭრა.

1230 წელს რუსუდან დედოფალმა მოჭრა ვერცხლის დრამა, რომელმაც ბოლო მოუღო „ვერცხლის კრიზისს“. მონეტა გამორჩეული სილამაზისაა. იგი ბიზანტიურ და აღმოსავლურ სტილთა ერთგვარი სინთეზია.

თითქმის ამავე პერიოდში, 1235 წელს, ტრაპიზონის იმპერიაშიც დაიწყო ვერცხლის მონეტის, ტრაპიზონული ასპრების მოჭრა.

აღმოსავლეთ საქართველოში მონღოლთა დამკვიდრების შემდეგ, 1239-1245 წლებში, თბილისში იჭრება ანონიმური ვერცხლის დრამები და ნახევარდრამები, რომლებზედაც არაბული წარწერა და მონღოლური სიმბოლოებია გამოსახული. ამ პერიოდში განახლდა აგრეთვე მონეტაზე ზარაფხანის აღნიშვნის წესი.

1245 წელს ღმანისის ზარაფხანაში დავით VI რუსუდანის ძის სახელით მოიჭრა სპილენძის მონეტა, რომელზედაც მეფის სახელი ქართულად წერია, არაბულ ზედწერილში კი დავით მეფე ყაენის მონად მოიხსენიება.

1246 წელს მონღოლთა ყაენმა საქართველოს მეფედ ორი დავითი დაამტკიცა. დავით VI რუსუდანის ძეს ეწოდა „ნარინი“, რაც მონღოლურად „უმცროსს“ ნიშნავს, ხოლო დავით VII გიორგის ძეს „ულუ“ – „უფროსი“. 1247 წელს ორივე დავითი დაბრუნდა საქართველოში და ერთად დაიწყეს ქვეყნის მართვა.

1247 წელს დავით VI ნარინმა თბილისში მოჭრა ვერცხლის დრამა, რომელზედაც გამოსახულია ცნოსიანი მეფე ბიზანტიური გვირგვინით. მონეტაზე თარიღი ქართული ქორონიკონით არის მოცემული. იმავე წელს დავით ნარინმა მოჭრა სპილენძის ფულიც, რომელიც უკვე ჰიჯრით არის დათარიღებული.

1252-1255 წლებში თბილისში დავით VII ულუმაც მოჭრა ვერცხლის დრამა, რომელზედაც ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ იგი არის გიორგის ძე და ბაგრატიონი. ეს ქართულ ნუმიზმატიკაში მონეტაზე მეფის გვარის აღნიშვნის ერთადერთი შემთხვევაა.

მონღოლთა წინააღმდეგ აჯანყების შემდეგ ჯერ დავით VI ნარინი, ხოლო შემდეგ დავით VII ულუ დასავლეთ საქართველოში გადავიდნენ. სავარაუდოდ, დავით VII ულუსა და დავით VI ნარინის დასავლეთ საქართველოში ყოფნის პერიოდში მოიჭრა ბიზანტიური ტიპის ვერცხლის უთარიღო მონეტა, რომელიც „ორი დავითის მონეტის“ სახელითაა ცნობილი, რადგან მასზე ორი მეფეა გამოსახული და მხოლოდ ქართული წარწერა აქვს.

ამ პერიოდის საქართველოში ასევე იჭრებოდა მონღოლური „საოკუპაციო“ სერიებიც. XIII საუკუნის მეორე ნახევარში თბილისის ზარაფხანაში მოჭრილი ფულის ხასიათი მონღოლებთან დამოკიდებულებაში საქართველოს სამეფოს განსაკუთრებულ სტატუსს უსვამს ხაზს.

1256 წლიდან საქართველო ოფიციალურად ირანის მონღოლი მმართველების, ილხანების ვასალად ითვლებოდა, მაგრამ თბილისში მოჭრილ მონეტებზე ილხანთა სახელი 1280 წლამდე არ მოიხსენიება.

1261 წლამდე ვერცხლისა და სპილენძის ფული მონღოლთა დიდი ყაენის მანგუს სახელით იჭრება. 1261-1278 წლებში თბილისში მოჭრილი ფული ანონიმურია. მხოლოდ 1280 წლიდან ჩნდება ილხანთა სახელი თბილისურ ე. წ. ქართულ-ჰულაგუიდურ ვერცხლის მონეტებზე, რომლებიც 1295 წლამდე იჭრებოდა. მათზე გამოსახულია ქრისტიანული სიმბოლო – ჯვარი და არაბული ზედწერილიც ქრისტიანული ლოცვაა.

ამ პერიოდის აღმოსავლეთ საქართველოში დავითის შვილი დემეტრე II (1271-1289 წწ.) მეფობდა. 1280 წელს თბილისში მისი სახელით მოჭრილ სპილენძის ფულს მთლიანად ეროვნული სახე აქვს.

ილხანთა კარზე არეულობის დასრულების შემდეგ, 1295 წელს, ძალაუფლება ყაზან-ყაენმა (1295-1304 წწ.) ჩაიგდო ხელში. ამ უკანასკნელსა და დემეტრე II თავდადებულის ვაჟს შორის დაძაბულ ურთიერთობებს ყაზან-ყაენის მხრიდან კომპრომისი მოჰყვა. სწორედ ამ ფაქტის მანიშნებელია დავით VIII-ის (1293-1311 წწ.) სახელით თბილისში მოჭრილი დირჰემი. დავით VIII-სა და ყაზან-ყაენს შორის ურთიერთობის გამწვავების გამო 1297 წელს ყაენმა საქართველოს ტახტზე დავით VIII-ის ძმა ვახტანგ III, ხოლო 1299 წელს მეორე ძმა გიორგი გაამეფა.

ვასტანგ III-ის (1297-1308 წწ.) სახელით 1297-1298 წლებში თბილისში მოჭრილ ღირებულებზე კვლავ ქრისტიანული ლოცვაა არაბულ ენაზე ამოტვიფრული, ქართული მონოგრამითაა მეფის სახელი, ხოლო ყაზან-ყაენის – უიღურულად. ვასტანგ III-ის ქართული მონოგრამა მისი სახელით მოჭრილ სპილენძის მონეტებზეცაა გამოსახული. ვასტანგ III-ის სპილენძის ფულისაგან განსხვავებით, დავით VIII-ის სპილენძის მონეტა მთლიანად ეროვნულია და მასზე თარიღიც ქართული ქორონიკონით არის მოცემული. სავარაუდოდ, მონეტა საქართველოს მთიანეთში, კერძოდ, ჟინვალში უნდა იყოს მოჭრილი.

1296 წელს ყაზან-ყაენმა ფულის რეფორმა განახორციელა. ახალი სამონეტო სისტემის ძირითად ერთეულად ვერცხლის ღირებულება (2,13 გრ.) განისაზღვრა. ამ უკანასკნელზე დამყარებით იჭრებოდა სხვადასხვა ნომინალის მონეტები: ნახევარი ღირებულება, ღირებულება, ორი ღირებულება და ექვსი ღირებულება, ანუ ღინარი.

1298 წლიდან ილხანთა სამეფოს დაცემამდე საქართველოს ზარაფხანებში რეგულარულად იჭრება ჰულაგუიდების ვერცხლის უნიფიცირებული მონეტა, რომელმაც მიმოქცევიდან განდევნა რეფორმამდელი მონეტები და საქართველოს სამონეტო ბაზარზე პრიორიტეტი მოიპოვა. მონეტის სახელად საქართველოში საბოლოოდ დამკვიდრდა ტერმინი „თეთრი“.

ამ ეპოქის დასავლეთ საქართველოში ფართოდ იყო გავრცელებული ტრაპიზონული ვერცხლის ფული – ასპრი. ეს კონკრეტული პოლიტიკური და ეკონომიკური ვითარებით იყო განპირობებული – ტრაპიზონის იმპერია წინა აზიის ვაჭრობაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა. შესაბამისად, პოპულარობით სარგებლობდა ტრაპიზონული ასპრიც, რომელიც ტიპოლოგიურად ბიზანტიური მონეტების სტილშია შესრულებული, მაგრამ წონით და ზომით არაბულ სამონეტო სისტემაზე დამყარებული საფასურს. ასპრი ადვილად იქცა საქართველოში სავაჭრო მონეტად. სწორედ ეს გარემოება ხსნის ამ ტიპის ფულის ადგილობრივი ემისიის ხანგრძლივობას.

დასავლეთ და სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში ძირითადად ტრაპიზონის იმპერატორების იოანე I-ის (1235-1238 წწ.), მანუელ I-ის (1238-1263 წწ.) და იოანე II-ის (1280-1297 წწ.) ასპრები ბრუნავდა. მანუელ I-ის სახელს („კირ მანუელ“ – უფალი მანუელი) უკავშირდება კირმანუელი თეთრის სახელწოდება, რომელიც საქართველოში XV საუკუნემდე იჭრებოდა. ეს მონეტები ტრაპეზუნტული ასპრების ქართული მინაბადებია.

XIV საუკუნის კირმანუელების ბევრი ეგზემპლარი გახვრეტილია. თუ რომელი სუვერენი ჭრიდა კირმანუელ თეთრს და კონკრეტულად სად იჭრებოდა ის, ზუსტად ცნობილი არ არის. ვარაუდობენ, რომ ამ კატეგორიის ნუმიზმატიკური ძეგლების ემისიას დავით ნარინმა ჩაუყარა საფუძველი. ცნობილია ერთადერთი ცალი კირმანუელი თეთრისა, რომელზედაც იკითხება მხედრულით შესრულებული წარწერა „ვამეყ“. მონეტა ოდიშის ერისთავთერისთავის ვამეყ I დადიანის (1384-1396 წწ.) მიერ არის მოჭრილი. კირმანუელზე თავის სახელს ათავსებს ასევე მისი თანამედროვე იმერთა მეფე გიორგი I (1389-1393 წწ.).

THE END OF “SILVER FAMINE”. MONGOL OCCUPATION SERIES AND KIRMANEULI TETRI. THE 13th C.

There is a great deal of copper coins discovered in Georgia issued by Queen Rusudan (1222-1245), the daughter of Tamar. Soon Rusudan seized credit system, and struck silver coin.

The bust of Christ appeared on the silver “Botinati” of Rusudan, issued in 1230.

Nearly in the same period, in 1235 the silver asper was struck in the Empire of Trapezus.

After establishment of Mongol rule in East Georgia the anonymous silver dramas and half dramas were struck in Georgia in 1239-1245 with Arabic inscriptions and Mongol symbols on them. The name of a mint appeared again.

In 1245 the copper coin was minted in the name of David VI, the son of Queen Rusudan in the mint of Dmanisi, the name of the King was written in Georgian and in Arabic – He was Khan’s slave.

In 1246 the Mongol Khan approved two kings on the throne of Georgia – both of them called David. The son of Queen Rusudan David VI was surnamed “Narin” and the son of Giorgi Lasha David VII – “Ulugh”, meaning “Younger” and “Elder” in Mongol language.

In 1247 the silver drama was minted by David VI Narin in Tbilisi with the King on the horseback and Byzantine crown on him. The coin was dated according to the Georgian Koronikon. In the same year David Narin minted also the copper coin but this time dated after Hijra.

In 1252-1255 David VII Ulugh also minted the silver drama in Tbilisi with the legend stressing that he was the son of Giorgi Bagrationi. Mentioning of a surname was the only case in the Georgian numismatics.

After abortive revolt against the Mongols first David VI Narin, and then David VII Ulugh moved to West Georgia. They struck their joint drama in Kutaisi with the Byzantine typology and the Georgian legends.

Mongol occupation series were also struck in Tbilisi. The character of money struck in the Tbilisi mint in the second half of the 13th century stressed the special status of Georgia in relation to the Mongols.

From 1256 Georgia was considered as the vassal of Mongol rulers, Il-Khans from Iran but there was no mention of them on the coins minted in Tbilisi until 1280.

Until 1261 silver and copper coins were struck in the name of Great Khan of Mongols Mangu. The money minted in Tbilisi during 1261-1278 was anonymous. Only from 1280 the name of Il-Khan appeared on the so-called Georgian-Hulaguid coins minted in Tbilisi. They showed the Christian symbol - cross and were issued until 1295.

Son of David - Demetre II reigned in East Georgia in 1271-1289. The copper coin struck in Tbilisi in 1280 in the name of Demetre II is entirely national.

In 1295, after the chaos at the court of Il-Khans came to an end, the power was assumed by Ghazan-Khan (1295-1304). The tensed relations between Ghazan-Khan and the son of Demetre were followed by the compromise. The dirhem minted in Tbilisi in the name of David VIII illustrated the fact. But soon Ghazan enthroned two of his brothers instead of him - Vakhtang in 1297, and Giorgi in 1299.

On the dirhems minted in Tbilisi in 1297-1298 in the name of Vakhtang III (1297-1308) there was again the Christian prayer engraved in Arabic language. The monogram of the King's name was in Georgian and Ghazan's name - in Mongol-Uigur characters. The monogram of Vakhtang III was depicted also on his copper coins. Unlike the copper coins of Vakhtang III the copper coin of David VIII was entirely national and the date on it was given according to the Georgian Koronikon. The coin was minted in Georgian highlands, in Jinvali.

In 1296 Ghazan-Khan initiated the monetary reform. The silver dirhem (2,13 grams) was determined as the basic unit of the new monetary system. Coins of different denominations were minted based upon the silver dirhem - half dirhem, dirhem, two dirhems and six dirhems or dinar.

From 1298 till the fall of Il-Khan rule there was the unified silver coin of Hulaguids regularly struck at the mints of Georgia. The coin was called "Tetri".

The Trapezuntine silver coin asper was widely spread in West Georgia due to political and economic situation. The Empire of Trapezus was of top importance in the international trade and accordingly the Trapezuntine money was popular too. Very Byzantine in style, they were naturalized in Georgia.

In West and South Georgia there were basically the aspers of Trapezuntine Emperors John I (1235-1238), Manuel I (1238-1263) and John II (1280-1297) in circulation. The name of "Kirmaneuli Tetri" derived from the Greek - Kur Manuel, i. e. Lord Manuel; this was the name for the Georgian imitations of the aspers, that were minted in Georgia until the 15th century.

It is quite uncertain who issued those coins. Still, some of them were struck in the names of Giorgi I, the King of Imereti (West Georgia) in 1389-1393, and Vamek, the Prince of Samegrelo (1384-1396).

82. სპილენძი. სოღანის შაჰი ჯალალ ელ-დინი (1220-1231 წწ.). 1226 წ. 24,3 გრ. 32/39 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი უზენაესი. იჭედა ესე ღირსეში წელსა 623“.
Obv. Arabic inscription: "The Sultan the Supreme. This dirhem was struck in the year of 623".

83. ღირსე. ვერცხლი. ქაიხოსრო II (1237-1246 წწ.). რუმის სულტანი. კონია. 1240/41 წწ. 2,95 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი უზენაესი ღიას ელ-დინ ქაიხოსრო, ძე ქეიკუბადისა. მოიჭრა კონიაში, წელსა 638“.
Obv. Arabic inscription: "The Sultan Supreme Ghias ad-Din Kaikhusro, the son of Keikubad, struck at Konia in 638".

84. ღირსე. ვერცხლი. ქეიკაუს II, კილიჯ არსლან IV და ქეიკუბად II (1249-1257 წწ.). რუმის სულტანები. კონია. 1255/56 წწ. 2,84 გრ. 21 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულტანების სახელები“.
Obv. Arabic inscription: the names of sultans.

85. სპილენძი. რუსუდანი (1222-1245 წწ.). 1227 წ. 6,87 გრ. 28/29 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „რუსუდან. ქორნიკონი 447“. ზემოთ რუსუდანის ხელრთვა არაბული დამწერლობით — „რუსუდან“.
Obv. Georgian inscription: "Rusudan. Koronikon 447". Above Rusudan's signature, Arabic inscription: "Rusudan".

82. COPPER. KHWARAZM-SHAH JALAL AL-DIN (1220-1231). 1226. 24,3 gr. d=32/39 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „ჯალალ ად დუნია ველდინი. განადიდოს ღმერთმან დიდება მისი, განაგრძოს ჩრდილი მისი და განამტკიცოს კეთილდღეობა მისი“.
Rev. Arabic inscription: "Jalal al-Dunya wa'l-Din. May God increase his glory and lengthen his shadow and strengthen his beneficence".

83. DIRHEM. SILVER. KAIKHOSRO II (1237-1246). SULTAN OF RUM. KONIA. 1240/41. 2,95 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: გამოსახულია ლომი, ზურგზე ადამიანის სახით მზე. არაბული ზედწერილი: „იმამი გამარჯვებული, მართლმორწმუნეთა მბრძანებელი“.
Rev. Lion with human-faced sun on the back. Arabic inscription: "Imam the Victorious, commander of the true believers".

84. DIRHEM. SILVER. KEIKAUS II, KILIJ ARSLAN IV AND KEIKUBAD II (1249-1257). SULTANS OF RUM. KONIA. 1255/56. 2,84 gr. d=21 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია მისი. იმამი ალ მუყთასიმ ბილ-ლაჰი, ამირა გამარჯვებული. მოიჭრა კონიას წელსა 653“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone. Mohammad is the Messenger of Allah. Imam al-Muktasim Bi'llahi, Emir the Victorious. Struck at Konia in 653".

85. COPPER. RUSUDAN (1222-1245). 1227. 6,87 gr. d=28/29 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „დედოფალი მეფეთა და დედოფალთა. მშვენება ქვეყნისა, სამეფოსი და სარწმუნოებისა, რუსუდან, ასული თამარისა, მესიის თაყვანისმცემელი. განადიდოს ღმერთმან ძლევაი მისნი“.
Rev. Arabic inscription: "The Queen of the Kings and Queens, glory of the world, kingdom and faith, Rusudan, the daughter of Tamar, worshipper of the Messiah. May God increase her victories".

86. ღრამა. პერცხლი. რუსუდანი. 1230 წ. 2,85 გრ. 21 მმ.

შუბლი: იესო ქრისტე სახარებით ზელში.
ბერძნული ზედწერილი: „იესო ქრისტე“.
ქართული ზედწერილი: „სახელითა
ღვთისათა იჴედა ქორონიკონსა 450“.
Obv. Jesus Christ holding the Book of
Gospels. Greek inscription: “Jesus
Christ”. Georgian inscription: “In the
name of God was struck in the
Koronokon 450”.

87. ღრამა. პერცხლი. რუსუდანი. 1230 წ. 2,55 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: იესო ქრისტე სახარებით ზელში.
ქართული ზედწერილი: „სახელითა
ღვთისათა იჴედა ქორონიკონსა 450“.
Obv. Jesus Christ holding the Book of
Gospels. Georgian inscription: “In the
name of God was struck in the Koronikon
450”.

88. ღრამა. პერცხლი. რუსუდანი. 1230 წ. 2,5 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: იესო ქრისტე სახარებით ზელში.
ქართული ზედწერილი: „სახელითა
ღვთისათა იჴედა ვერცხლი
ქორონიკონსა 450“.
Obv. Jesus Christ holding the Book of
Gospels. Georgian inscription: “In the
name of God was struck in the Koronikon
450”.

89. ნახევარი ღრამა. პერცხლი. რუსუდანი.
1,27 გრ. 17 მმ.

შუბლი: ქრისტე შარავანდელით.
Obv. Christ with nimbus.

86. DIRHEM. SILVER. RUSUDAN. 1230. 2,85 gr. d=21 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„რუსუდანი“, არაბულად – „ღედოფალი
ღედოფალთა, მშვენება ქვეყნისა და
სარწმუნოებისა, რუსუდანი, ასული
თამარისა, მესიის თაყვანისმცემელი“.
Rev. Georgian inscription: “Rusudan”,
Arabic – “The Queen of the Queens,
glory of the world and faith, Rusudan, the
daughter of Tamar, worshipper of the
Messiah”.

87. DIRHEM. SILVER. RUSUDAN. 1230. 2,55 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„რუსუდანი“, არაბულად – „ღედოფალი
ღედოფალთა, მშვენება ქვეყნისა და
სარწმუნოებისა, რუსუდანი, ასული
თამარისა, მესიის თაყვანისმცემელი“.
Rev. Georgian inscription: “Rusudan”,
Arabic – “The Queen of the Queens,
glory of the world and faith, Rusudan, the
daughter of Tamar, worshipper of the
Messiah”.

88. DIRHEM. SILVER. RUSUDAN. 1230. 2,5 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: სიმბოლური ნიშანი. ქართული
ზედწერილი: „რუსუდანი“. არაბული
ზედწერილი: „ღედოფალი ღედოფალთა,
მშვენება ქვეყნისა და სარწმუნოებისა,
რუსუდანი, ასული თამარისა, მესიის
თაყვანისმცემელი“.
Rev. A symbolic sign. Georgian
inscription: “Rusudan”. Arabic
inscription: “The Queen of the Queens,
glory of the world and faith, Rusudan, the
daughter of Tamar, worshipper of the
Messiah”.

89. HALF DIRHEM. SILVER. RUSUDAN.
1,27 gr. d=17 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი –
რუსუდანის სახელი დაქარაგმებული.
Rev. Georgian inscription: “Rusudan”.

90. ღრამა. პერცხლი. ანონიმური. თბილისი.
1239/40 წწ. 2,64 გრ. 22 მმ.

შუბლი: მშვილდი. არაბული ზედწერილი:
„ყენი სამართლიანი. იჭედა ქალაქსა
თბილისს, დაე ააყვავოს ის ალაჰმა“.
Obv. The image of bow. Arabic
inscription: "Qa'an the just. Struck at the
city of Tbilisi. May Allah flourish it".

91. ღრამა. პერცხლი. ანონიმური. თბილისი.
1244/45 წწ. 2,87 გრ. 23 მმ.

შუბლი: ნადირობის სცენა – მშვილდოსანი
მხედარი, ფრინველი, ძაღლი. თურქული
ზედწერილი: „დიდ მონღოლთა ულუს
ბეგი“.
Obv. The hunting scene: horseman with
the bow, the bird, the dog. Turkish
inscription: "The Great Mongol
Ulus Bek".

92. სპილენძი. დავით VI ნარინი (1247-1293 წწ).
დმანისი. 1245 წ. 6,48 გრ. 28 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „დავით
(მონოგრამა). ქორნიკონი 465“.
სპარსული ზედწერილი: „მონა ყანისა.
მეფე დავით“.
Obv. Georgian inscription: "David
(monogram). Koronikon 465". Persian
inscription: "Qa'an's slave, King David".

93. ღრამა. პერცხლი. ანონიმური. თბილისი.
1245/46 წწ. 2,61 გრ. 21 მმ.

შუბლი: ექვსქიმიანი ვარსკვლავი.
არაბული ზედწერილი: „ყენი
სამართლიანი“.
Obv. The six-pointed star. Arabic
inscription: "Qa'an the Just".

90. DIRHEM. SILVER. ANONYMOUS. TBILISI. 1239/40.
2,64 gr. d=22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. წელსა 637“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. In the year of 637".

91. DIRHEM. SILVER. ANONYMOUS. TBILISI. 1244/45.
2,87 gr. d=23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. იჭედა თბილისს წელსა
642“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Struck at Tbilisi in 642".

92. COPPER. DAVID VI NARIN (1247-1293). DMANISI. 1245.
6,48 gr. d=28 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „ქალაქსა
დმანისს, ააყვავოს იგი ღმერთმა, წელსა
642“.
Rev. Arabic inscription: "In the city of
Dmanisi. May God flourish it. In the year
of 642".

93. DIRHEM. SILVER. ANONYMOUS. TBILISI. 1245/46.
2,61 gr. d=21 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. იჭედა თბილისს წელსა
643“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Struck at Tbilisi in 643".

94. ღრამა. პერსელი. ღაპით VI ნარინი. თბილისი.
1247 წ. 2,75 გრ. 23 მმ.

შუბლი: გვირგვინოსანი მხედარი და
სოლომონის ბეჭედი. ქართული
ზედწერილი: „დავით (მონოგრამა).
ქორონიკონი 467“.
Obv. The King on the horseback and
Solomon's seal. Georgian inscription:
"David (monogram), Koronikon 467".

95. საილენი. ღაპით VI ნარინი. თბილისი.
1247/48 წწ. 7,02 გრ. 25 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი:
„დავით“ (მონოგრამა). სპარსული
ზედწერილი – „მონა ყაენისა
მეფე დავით“.
Obv. Georgian inscription: "David".
Persian inscription: "Qa'an's slave
King David".

96. ღრამა. პერსელი. ღაპით VII ულუ (1247-1270 წწ).
თბილისი. 1252/53 წწ. 2,7 გრ. 23/24 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„ღმერთის ყოვლისშემძლეობით
მსოფლიოს მმართველის მანგუ ყაენის
ნებით წელსა 650“.
Obv. Persian inscription: "By the power
of God, by the order of Sovereign of the
world Mangu Qa'an was struck in 650".

97. ღრამა. პერსელი. ღაპით VI ნარინი და
ღაპით VII ულუ. 1261 წ. 2,75 გრ. 21 მმ.

შუბლი: ორი მეფე. მათ შორის
ლაბარუმი. ქართული ზედწერილი:
„მეფეთ მეფე დავით. დავით მეფე“.
Obv. Two kings with the labarum
between them. Georgian inscription:
"The King of the Kings David,
King David".

94. DIRHEM. SILVER. DAVID VI NARIN. TBILISI.
1247. 2.75 gr. d=23 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „ძალითა
ღვთისათა მონა გუიუკ ყაენის
წყალობისა დავით მეფე.
იჭედა თბილისს“.
Rev. Persian inscription: "By the power
of God, slave of Güyük Qa'an's favour,
King David. Struck at Tbilisi".

95. COPPER. DAVID VI. TBILISI.
1247/48. 7,02 gr. d=25 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „იჭედა
ქალაქსა თბილისს. აყვავოს იგი
ღმერთმა. წელსა 645“.
Rev. Arabic inscription: "Struck at
Tbilisi. May God flourish it, in the year of
645".

96. DIRHEM. SILVER. DAVID VII ULUGH (1247-1270). TBILISI.
1252/53. 2,7 gr. d=23/24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „დავით
მეფე, ძე გიორგისა, ბაგრატიონი. იჭედა
თბილისს“.
Rev. Persian inscription: "King David,
the son of Giorgi, Bagrationi, struck at
Tbilisi".

97. DIRHEM. SILVER. DAVID VI NARIN AND DAVID VII ULUGH.
1261. 2,75 gr. d=21 mm.

ზურგი: ღვთისმშობელი. ქართული
ზედწერილი: „ღვთა ღვთისამ“.
Rev. The Holy Virgin on the throne.
Georgian inscription: "St. Holy Virgin".

98. ასარი. პერცხლი. იოანე I კომნენოსი (1235-1238 წწ.).
ტრაპიზონის კმისარი. 2,39 გრ. 21 მმ.

შუბლი: წმ. ევგენი ჯვრით ხელში.
ბერძნული ზედწერილი: „წმინდა ევგენი“.
Obv. St. Eugenius standing with the cross
and labarum. Greek inscription: "Saint
Eugenius".

99. ასარი. პერცხლი. მანუელ I კომნენოსი (1238-1263 წწ.).
ტრაპიზონის კმისარი. 2,77 გრ. 21 მმ.

შუბლი: წმ. ევგენი ჯვრით ხელში.
ბერძნული ზედწერილი: „წმინდა ევგენი“.
Obv. St. Eugenius. Greek inscription:
"Saint Eugenius".

100. კირმანეული. პერცხლი. XIII ს-ის მეორე ნახევარი.
2,77 გრ. 21/23 მმ.

შუბლი: წმ. ევგენი ჯვრით. ბერძნული
ზედწერილი: „წმინდა ევგენი“.
Obv. St. Eugenius bearded, with the
cross. Greek inscription: "St. Eugenius".

101. კირმანეული. პერცხლი. XIII ს-ის მეორე ნახევარი.
2,69 გრ. 21 მმ.

შუბლი: წმ. ევგენი ჯვრით ხელში.
ბერძნული ზედწერილი: „წმინდა ევგენი“.
Obv. St. Eugenius. Greek inscription:
"St. Eugenius".

98. ASPER. SILVER. JOHN I COMNENUS (1235-1238).
CAESAR OF TRAPEZUS. 2,39 gr. d=21 mm.

ზურგი: კეისარი ლაბარუმით და
ანექსიკაციით (სპეციფიკური გრაგნილი).
ბერძნული ზედწერილი: „იოანე
კომნენოსი“.
Rev. Caesar with the labarum. Greek
inscription: "John Comnenus".

99. ASPER. SILVER. MANUEL I COMNENUS (1238-1263).
EMPEROR OF TRAPEZUS. 2,77 gr. d=21 mm.

ზურგი: კეისარი ლაბარუმით და
ანექსიკაციით. ბერძნული ზედწერილი:
„მანუელ კომნენოსი“.
Rev. Caesar with the labarum. Greek
inscription: "Manuel Comnenus".

100. KIRMANEULI. SILVER. THE SECOND HALF OF THE 13th C.
2,77 gr. d=21/23 mm.

ზურგი: კეისარი ლაბარუმით და
ანექსიკაციით. სოლომონის ბეჭედი.
ბერძნული ზედწერილი: „მანუელ
კომნენოსი“.
Rev. Caesar with the labarum. Solomon's
seal. Greek inscription: "Manuel
Comnenus".

101. KIRMANEULI. SILVER. THE SECOND HALF OF THE 13th C.
2,69 gr. d=21 mm.

ზურგი: კეისარი ლაბარუმით და
ანექსიკაციით. სოლომონის ბეჭედი.
ბერძნული ზედწერილი: „იოანე
კომნენოსი“.
Rev. Caesar with the labarum. Solomon's
seal. Greek inscription: "John
Comnenus".

102. ღრამა. პერცხლი. ღაპით VII ულუ.
2,78 გრ. 20 მმ.

შუბლი: გვირგვინოსანი მხედარი.
ქართული ზედწერილი: „ღაპით“.
Obv. The horseman with a crown.

Georgian inscription: "David".

103. სპილენძი. ღაპით VII ულუ.
2,88 გრ. 22 მმ.

შუბლი: გვირგვინოსანი მხედარი.
ქართული ზედწერილი: „ღაპით“.
Obv. The horseman with a crown.

Georgian inscription: "David".

104. სპილენძი. მანგუ ყაენი (1248-1259 წწ.). თბილისი.
1254 წ. 2,65 გრ. 23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მანგუ
ყაენი უმაღლესი, სამართლიანი, ჯუმადა
მეორე, წელსა 652“.
Obv. Arabic inscription: "Mangu Qa'an,
the Supreme, the Just. Jumada II
in the year of 652".

105. სპილენძი. მანგუ ყაენი. თბილისი. 1256 წ.
4,52 გრ. 30 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მანგუ
ყაენი უმაღლესი, სამართლიანი. ჯუმადა
მეორე, წელსა 654“.
Obv. Arabic inscription: "Mangu Qa'an,
the Supreme, the Just. Jumada II
in the year of 654".

102. DIRHEM. SILVER. DAVID VII ULUGH.
2,78 gr. d=20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მეფეთა
მეფე ღაპით, ძე გიორგისა, მესიის
მასხილი“.

Rev. Arabic inscription: "The King of the
Kings David, the son of Giorgi. Sword of
the Messiah".

103. COPPER. DAVID VII ULUGH.
2,88 gr. d=22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მეფეთა
მეფე ღაპით, ძე გიორგისა, მესიის
მასხილი“.

Rev. Arabic inscription: "David, the son
of Giorgi, Sword of the Messiah".

104. COPPER. MANGU QA'AN (1248-1259). TBILISI.
1254. 2,65 gr. d=23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ღმერთისა ერთისა და არ
ჰყავს მას თანაზიარი. იჭელა თბილისს“.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate.
Struck at Tbilisi".

105. COPPER. MANGU QA'AN, TBILISI. 1256.
4,52 gr. d=30 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ღმერთისა ერთისა და
არა ჰყავს მას თანაზიარი.
იჭელა თბილისს“.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate.
Struck at Tbilisi".

106. ღრამა. მერცხლი. მანგუ ყაენი. თბილისი. 1259 წ.
2,8 გრ. 24 მმ.

შუბლი: სოლომონის ბეჭედი. არაბული
ზედწერილი: „მანგუ ყაენი უმაღლესი,
სამართლიანი. იჭედა ეს ღირჰემი
თბილისს“.
Obv. Solomon's seal. Arabic inscription:
"Mangu Qa'an, the Supreme, the Just.
This dirhem is struck at Tbilisi".

107. ღრამა. მერცხლი. ანონიმური. ყაანური. თბილისი.
1263 წ. 2,65 გრ. 20 მმ.

შუბლი: ექვსქიმიანი ვარსკვლავი.
არაბული ზედწერილი: „ყაენი
სამართლიანი“.
Obv. The six-pointed star. Arabic
inscription: "Qa'an the Just".

108. ღრამა. მერცხლი. ანონიმური. ყაანური. თბილისი.
1270 წ. 2,78 გრ. 22 მმ.

შუბლი: ექვსქიმიანი ვარსკვლავი.
არაბული ზედწერილი: „ყაენი
სამართლიანი“.
Obv. The six-pointed star. Arabic
inscription: "Qa'an the Just".

109. სავილენგი. ანონიმური. ყაანური. თბილისი. 1277 წ.
2,7 გრ. 22 მმ.

შუბლი: ექვსქიმიანი ვარსკვლავი.
არაბული ზედწერილი: „ყაენი
სამართლიანი“.
Obv. The six-pointed star. Arabic
inscription: "Qa'an the Just".

106. DIRHEM. SILVER. MANGU QA'AN. TBILISI. 1259.
2,8 gr. d=24 mm.

ზურგი: სამთითა. არაბული ზედწერილი:
„არ არს ღმერთი გარდა ღმერთისა ერთისა,
არ ჰყავს მას თანაზიარი. ჯუმადა პირველი,
წელსა 657“.
Rev. The trident. Arabic inscription:
"There is no God but Allah alone. He has no
associate. Jumada I, in the year of 657".

107. DIRHEM. SILVER. ANONYMOUS. KAAANURI. TBILISI. 1263.
2,65 gr. d=20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ღმერთისა ერთისა და არ
ჰყავს მას თანაზიარი. იჭედა შაბანს წელსა
661“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate. Struck
in Shaban in the year of 661".

108. DIRHEM. SILVER. ANONYMOUS. KAAANURI. TBILISI. 1270.
2,78 gr. d=22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ღმერთისა ერთისა და არა
ჰყავს მას თანაზიარი. იჭედა ჯუმადა
მეორეს, წელსა 668“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate. Struck
in Jumada II, in the year of 668".

109. COPPER. ANONYMOUS. KAAANURI. TBILISI. 1277.
2,7 gr. d=22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ღმერთისა ერთისა და არა
ჰყავს მას თანაზიარი. იჭედა თბილისს
ზულყადას წელსა 675“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate. Struck
at Tbilisi in Zulkada 675".

110. სპილენძი. ანონიმური. ყაანური. თბილისი.
1,92 გრ. 22 მმ.

შუბლი: ექვსქიმიანი ვარსკვლავი
და ეარდული.
Obv. The six-pointed star and rosette.

110. COPPER. ANONYMOUS. KAAANURI. TBILISI.
1,92 gr. d=22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ღმერთისა ერთისა და არა
ჰყავს მას თანაზიარი. იჰვედა თბილისს“.
ამ ტიპის მონეტები მცირე რაოდენობითაა
ცნობილი. თარიღის მხოლოდ ასეული
ექვსასი იკითხება.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. He has no associate.
Struck at Tbilisi".
Only number "6" (600) is read. This type
of coin is rather rare.

111. სპილენძი. დემეტრე II თავდადებული (1271-1289 წწ.).
1280 წ. 3,2 გრ. 23/26 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი:
„დემეტრე მეფეთა მეფე.
კორონიკონი 500“.
Obv. Georgian inscription: "Demetre,
the King of the Kings, Koronikon 500".

111. COPPER. DEMETRE II THE TAVDADEBULI (THE DEVOTED)
(1271-1289). 1280. 3,2 gr. d=23/26 mm.

ზურგი: სიმბოლური ნიშანი. ქართული
ზედწერილი: „ვეწამს მამად, ძემ და
სული წმიდად“.
Rev. A symbolic sign. Georgian
inscription: "We believe in the Father and
the Son and the Holy Spirit".

112. სპილენძი. დემეტრე II თავდადებული. 1280 წ.
1,45 გრ. 22/24 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი:
„დემეტრე მეფეთა მეფე.
კორონიკონი 500“.
Obv. Georgian inscription: "The King of
the Kings Demetre, Koronikon 500".

112. COPPER. DEMETRE II THE TAVDADEBULI. 1280.
1,45 gr. d=22/24 mm.

ზურგი: სიმბოლური ნიშანი. ქართული
ზედწერილი: „ვეწამს მამად, ძემ და
სული წმიდად“.
Rev. A symbolic sign. Georgian
inscription: "We believe in the Father and
the Son and the Holy Spirit".

113. ღრამა. პირცხლი. ქართულ-კულაგუიდური.
ილხანის აბაღა (1265-1282 წწ.). თბილისი. 1281 წ.
2,33 გრ. 21/23 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი:
აბაღას სახელი.
Obv. Mongol inscription, the name of
Abagha.

113. DIRHEM. SILVER. GEORGIAN-HULAGUID.
IL-KHAN ABAGHA (1265-1282). TBILISI. 1281.
2,33 gr. d=21/23 mm.

ზურგი: ჯვარი. არაბული ზედწერილი:
„სახელითა მამისა, ძისა, სულისა წმიდისა,
ღმერთისა ერთისა. რაბი ალაჰარ წელსა
680“.
Rev. The cross. Arabic inscription: "In the
name of the Father, the Son and the Holy
Spirit, one God. Rabi Allahar 680 year".
Tbilisi mint struck coins in the name of
Abagha in A.H. 680-683 (=1281-1285),
though Abagha died in A.H. 680 (=1281/82).

114. ღრამა. მერცხლი. ქართულ-პულაგუიდური.
ილხანი აჰმადი (1282-1284 წწ.). თბილისი. 1284 წ.
2,45 გრ. 23 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი:
აჰმადის სახელი.
Obv. Mongol inscription, the name of
Ahmad.

115. ღრამა. მერცხლი. ქართულ-პულაგუიდური.
ილხანი არღუნი (1284-1291 წწ.). 1286 წ. 2,47 გრ. 22 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი:
აჰმადის სახელი. არაბული ზედწერილი:
„არღუნი“.
Obv. Mongol inscription, the name of
Ahmad. Arabic inscription: „Arghun“.

116. ღრამა. მერცხლი. არღუნი და კე მისი ყაზანი.
1286/87 წ. 1,9 გრ. 21 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი:
„არღუნი“, არაბული ზედწერილი: „ყაზან“.
Obv. Mongol inscription: „Arghun“.
Arabic inscription: „Ghazan“.

114. DIRHEM. SILVER. GEORGIAN-HULAGUID.
IL-KHAN AHMAD (1282-1284). TBILISI. 1284.
2,45 gr. d=23 mm.

ზურგი: ვარსკვლავი. არაბული
ზედწერილი: „სახელითა მამისა, ძისა,
სულისა წმიდისა, ღმერთისა ერთისა, რაბი
ალაველ წელსა 683“.
აჰმადმა ისლამი მიიღო და ჯვრის
ნაცვლად მონეტაზე ვარსკვლავი
გამოსახეს.
Rev. The star. Arabic inscription: „In the
name of the Father, the Son and the Holy
Spirit, one God, in Rabi Al-aval of the year
683“. Ahmad became Muslim and the star
appeared on the coins instead of the cross.

115. DIRHEM. SILVER. GEORGIAN-HULAGUID. ARGHUN KHAN
(1284-1291). 1286. 2,47 gr. d=22 mm.

ზურგი: ჯვარი. არაბული ზედწერილი:
„სახელითა მამისა, ძისა, სულისა წმიდისა,
ღმერთისა ერთისა, რაბი პირველს წელსა
685“.
ილხანის სახელი პირველად დაიწერა
არაბულად, ხოლო უილურულად
(მონღოლულად) ისევ აჰმადი წერია,
ე. ი. ხელოსანმა უილურული
წერა-კითხვა არ იცოდა და ძველი
ტრადიციით ისარგებლა.
Rev. The cross. Arabic inscription: „In the
name of the Father, the Son, the Holy Spirit,
one God, in Rabi in the year of 685“.
Ilkhan's name is written in Arabic for the
first time, the name of Ahmad was still
written in the Mongol way. It means that the
mint-master did not know Mongol and used
the old pattern.

116. DIRHEM. SILVER. ARGHUN KHAN AND HIS SON GHAZAN.
1286/87. 1,9 gr. d=21 mm.

ზურგი: ჯვარი. არაბული ზედწერილი:
„სახელითა მამისა, ძისა, სულისა წმიდისა,
ღმერთისა ერთისა“.
Rev. Arabic inscription: „In the name of
the Father, the Son, the Holy Spirit,
one God“.

117. ღრამა. პერცხლი. ქართულ-პულაგუიდური.
ილხანი ქილატუ (1291-1295 წწ.). თბილისი.
2,23 გრ. 21 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი:
„არღუნი“. არაბული ზედწერილი, ილხან
ქილატუს ეპითეტი: „არინჩინ თურჯი“.
Obv. Mongol inscription: „Arghun“.
Gaikhatu's title — „Arinchin Turji“ in
Arabic.

118. ღრამა. პერცხლი. ქართულ-პულაგუიდური.
ილხანი ბაიდუ (1294-1295 წწ.). თბილისი. 2,31 გრ. 21 მმ.

შუბლი: მონღოლური და არაბული
ზედწერილები: „ბაიდუ“.
Obv. Mongol and Arabic inscription:
„Baidu“.

119. ღრამა. პერცხლი. დავით VIII (1293-1311 წწ.).
1296/97 წწ. 2,43 გრ. 21 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „ფადიშაჰი
უზუნაესი, სულთანი მაჰმუდ ყაზან ყაენი.
ხანგრძლივ კეთილ ღმერთმა მეფობა მისი“.
Obv. Arabic inscription: „Padishah the
Supreme, Sultan Mahmud Ghazan Khan.
May God prosper his reign“.

120. ღრამა. პერცხლი. ვახტანგ III (1297-1308 წწ.).
1297/98 წწ. 2,23 გრ. 22 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი: „დიდი
ხაყანის ნაცვლის ყაზანის სახელით
ნაჭედი“.
Obv. Mongol inscription: „Struck in the
name of Viceroy of the Great Qa'an-
Ghazan Khan“.

117. DIRHEM. SILVER. GEORGIAN-HULAGUID.
IL-KHAN GAIKHATU (1291-1295). TBILISI.
2,23 gr. d=21 mm.

ზურგი: ჯვარი. არაბული ზედწერილი:
„სახელითა მამისა, ძისა, სულისა წმიდისა,
ღმერთისა ერთისა“.
Rev. The cross. Arabic inscription: „In the
name of the Father, the Son and the Holy
Spirit, one God“.

118. DIRHEM. SILVER. GEORGIAN-HULAGUID. IL-KHAN
BAIDU (1294-1295). TBILISI. 2,31 gr. d=21 mm.

ზურგი: ჯვარი. არაბული ზედწერილი:
„სახელითა მამისა, ძისა, სულისა წმიდისა,
ღმერთისა ერთისა“.
Rev. The cross. Arabic inscription: „In the
name of the Father, the Son and the Holy
Spirit, one God“.

119. DIRHEM. SILVER. DAVID VIII (1293-1311). 1296/97.
2,43 gr. d=21 mm.

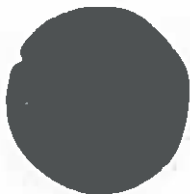
ზურგი: არაბული ზედწერილი: „სახელითა
მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა,
ღმერთისა ერთისა. 696“.
ქართული ზედწერილი: „მეფე დავითი“
(მონოგრამა).
Rev. Arabic inscription: „In the name of
the Father and the Son and the Holy Spirit,
one God. 696“. Georgian inscription:
„King David“ (monogram).

120. DIRHEM. SILVER. VAKHTANG III (1297-1308). 1297/98.
2,23 gr. d=22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „სახელითა
მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა,
ღმერთისა ერთისა. იჭედა 697 წელს“.
ქართული ზედწერილი: „ვახტანგ მეფე“
(მონოგრამა).
Rev. Arabic inscription: „In the name of
the Father and the Son and the Holy Spirit,
one God. Struck in 697“. Georgian
inscription: „King Vakhtang“.

121. სპილენძი. დავით VIII. 1296/97 წწ. 2,18 გრ. 21 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „ფადიშაჰი უზენაესი, სულთან მაჰმუდ ყაზან ყანი, ხანგრძლივ იყოს ღმერთმა მეფობა მისი“.
Obv. Arabic inscription: "Padishah the Supreme, Sultan Mahmud Ghazan Khan. May God prosper his reign".

122. სპილენძი. დავით VIII. 1310 წ. 1,77 გრ. 17/18 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „დავით მეფე მეფეთა. კორონიკონი 530“.
Obv. Georgian inscription: "David. The King of the Kings. Koronikon 530".

123. სპილენძი. ვახტანგ III. 1,57 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი: „დიდი ხაყანის ნაცვლის ყაზანის სახელით ნაჭედი“.
Obv. Mongol inscription: "Struck in the name of Viceroy of the Great Qa'an Ghazan Khan".

124. სპილენძი. ვახტანგ III. 1298/99 წწ. 1,76 გრ. 21 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „ხელმწიფე მსოფლიოსი, ყაზან მაჰმუდი, ხანგრძლივი იყოს მეფობა მისი“.
ქართული ზედწერილი: „ვახტანგ მეფე“.
Obv. Mongol inscription: "The king of the world, Ghazan Mahmud. May God prosper his reign". Georgian inscription: "King Vaxhtang".

121. COPPER. DAVID VIII. 1296/97. 2,18 gr. d=21 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „სახელითა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, ღმერთისა ერთისა. 696“.
ქართული ზედწერილი, მონოგრამა: „მეფე დავითი“.
Rev. Arabic inscription: "In the name of the Father and the Son and the Holy Spirit, one God. 696". Georgian inscription: "King David" (monogram).

122. COPPER. DAVID VIII. 1310. 1,77 gr. d=17/18 mm.

ზურგი: სიმბოლური ნიშანი. ქართული ზედწერილი: „გერწამს მამა, ძე და სული წმიდა“.
Rev. The symbolic sign. Georgian inscription: "We believe in the Father, the Son and the Holy Spirit".

123. COPPER. VAKHTANG III. 1,57 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: ჯვარი. არაბული ზედწერილი: „სახელითა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, ღმერთისა ერთისა“.
ქართული ზედწერილი: „ვახტანგ მეფე“.
Rev. The cross. Arabic inscription: "In the name of the Father and the Son and the Holy Spirit". Georgian inscription: "King Vaxhtang".

124. COPPER. VAKHTANG III. 1298/99. 1,76 gr. d=21 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა მხოლოდისა, არა ჰყავს მას თანაზიარი. 698“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone. He has no associate. 698".

125. სპილენძი. ვახტანგ III. 2,4 გრ. 20/23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი უმაღლესი, მშვიდობისა და რელიგიის მფარველი, ზუღაბენდუ მუჰამედი, ხანგრძლივქოს ღმერთმა მეფობა მისი“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the Superior, protector of peace and religion, Khudabandeh Mohammad. May God prosper his reign".

125. COPPER. VAKHTANG III. 2,4 gr. d=20/23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია მისი. და დალოცოს ღმერთმა იგი. აბუ-ბაქრი, ომარი, ოსმანი, ალი“.
ქართული ზედწერილი: „ვახტანგი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone. Mohammad is the Messenger of Allah. God bless him. Abu-Bakr, Omar, Osman, Ali". Georgian inscription: "Vakhtang".

126. თეთრი. პერცხლი. ილხანო ყაზანო (1295-1304 წწ.). 1298/99 წწ. 2,16 გრ. 22 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი: „სახელთა ღვთისათა ყაზანის მონეტა“.
არაბული ზედწერილი: „ყაზან მაჰმუდი“.
ტიბეტური ზედწერილი: „ყაზან მაჰმუდი“.
Obv. Mongol inscription: "In the name of the Lord the coin of Ghazan". Arabic inscription: "Ghazan Mahmud". Tibetan inscription: "Ghazan Mahmud".

126. TETRI. SILVER. IL-KHAN GHAZAN (1295-1304). 1298/99. 2,16 gr. d=22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მისი წინასწარმეტყველია. იჭედა თბილისს. აკურთხოს ღმერთმა. 698“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone, Mohammad is the prophet of Allah. Struck at Tbilisi. May God bless him. 698".

გიორგი V ბრწყინვალე და „გიორგაული თეთრი“. XIV საუკუნე

1299 წელს ყაზან-ყაენმა საქართველოს მეფედ შეურიგებელი დავით VIII-ის მცირეწლოვანი ძმა გიორგი V დაამტკიცა. გიორგის პაპამ დედის მხრიდან, სამცხის ათაბაგმა ბექა მანდატურთუხუცესმა შეილიშვილი შინაოშს გაარიდა და სამცხეს წაიყვანა. იმ პერიოდში სამცხის ათაბაგი საქართველოს მეფისგან დამოუკიდებელი იყო და უშუალოდ ილხანებს ემორჩილებოდა. ილხანთა სახელით 1301-1316 წლებში ახალციხეში ვერცხლის ფულიც იჭრებოდა.

გიორგი V ბრწყინვალეს (1314-1346 წწ.) მეფობის წლები საქართველოს აღორძინების პერიოდია. ილხანებს ქვეყანა მხოლოდ ნომინალურად ემორჩილებოდა, რისი ერთადერთი ნიუთიერი გამონათქვამიც მონეტა იყო.

თბილისის ზარაფხანაში რეგულარულად იჭრებოდა ჰულაგუიდური ღირებულების, რომელიც ქართულ წერილობით წყაროებში „გიორგაული თეთრის“ სახელით მოიხსენიება.

ვერცხლის პარალელურად სახელმწიფოში სპილენძის ფულიც იჭრებოდა. ცნობილია იმდროინდელი თბილისური სპილენძის ფულის მხოლოდ ერთი ემისია, სადაც ილხანის სახელის გვერდით ქართული მხედრულითაა მოცემული გიორგი მეფის ინიციალი.

ილხანთა სახელით გიორგი ბრწყინვალემ ჩრდილოეთ კავკასიაშიც განახორციელა სამონეტო ემისია. ჯუჩიდების (ოქროს ურდოს) მიერ დარბეული ოსეთის ტერიტორია საქართველოს სახელმწიფოს შემოუერთა და იქ, ალაგირში, 1338 წლიდან ილხანთა სახელით მონეტის მოჭრაც დაიწყო. მონეტის ემისია ალაგირსა და შემდეგ ყარჯინში გიორგი ბრწყინვალის ძის დავით IX-ის (1346-1360 წწ.) მეფობის დროსაც გრძელდებოდა 1356 წლამდე.

1356 წელს ირანში დასრულდა ილხანთა ბატონობა. ჩრდილოეთ ირანსა და აზერბაიჯანში ჯელაირთა მონღოლური დინასტია გაბატონდა, რომელიც საქართველოსთან მიმართებაში ილხანთა სამართალმემკვიდრედ მიიჩნეულა თავს. 1357 წლიდან დაიწყო თბილისში ჯელაირიდების სახელით ფულის მოჭრა და იგი ბაგრატ V-ისა (1360-1393 წწ.) და გიორგი VII-ის (1393-1407 წწ.) მმართველობის დროსაც გაგრძელდა.

XIV საუკუნის შუახანებიდან ჯუჩიდურმა (ოქროს ურდოს) ფელმა საქართველოს ეკონომიკაში მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა. ჯუჩიდების ჯანაბებისა (1343-1357 წწ.) და მისი მემკვიდრის ბერდიბეგის (1357-1380 წწ.) სახელით 1356-1357 წლებში თბილისში ე. წ. საოკუპაციო მონეტა მოიჭრა – ილხანთა დაცემის შემდეგ ჯუჩიდებმა მცირე ხნით შეძლეს კავკასიისა და ირანის დაპყრობა.

XIV საუკუნის ბოლოს კავკასიაში თემურ-ლენგი გამოჩნდა. მის წინააღმდეგ საბრძოლველად საქართველოს მეფე გიორგი VII (1393-1407 წწ.) ირანის მმართველს აჰმედ ჯელაირს შეუკავშირდა. 1396 წელს ირანში, ალინჯის ციხის მისადგომებთან, თემურ-ლენგის ვაჟზე, მირანშაჰზე მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად მოიჭრა გიორგი VII-ისა და აჰმედ ჯელაირის ერთობლივი ვერცხლის მონეტა, რომელზედაც მეფე გიორგი „გამარჯვებულის“ ეპითეტით არის მოხსენიებული.

მომდევნო წლებში გიორგი VII ჭრის მონეტას ქართული ასომთავრული ზედწერილით: „მეფეთა-მეფე გიორგი“ და არაბული ზედწერილით – „სულთანი აჰმედ-ხანი“. გიორგი VII-ს მიეწერება აგრეთვე ქართულზედწერილიანი მონეტა, რომელზეც „გახელილი თვალია“ გამოსახული.

GIORGI V BRTSKINVALE (THE BRILLIANT) AND "GIORGAULI TETRI". THE 14th C.

In 1299 Ghazan Khan appointed Giorgi V as the King of Georgia, he was the infant brother of mutinous David VIII. In order to avoid civil war, Giorgi's maternal grandfather Atabeg from Samtskhe Beka took his grandson to Samtskhe. In that period the Atabeg of Samtskhe was independent from the King and directly subordinated to the Il-Khans. In 1301-1316 there were even silver coins struck in Akhaltsikhe in the name of the Il-Khans.

The reign of Giorgi V the Brilliant (1314-1346) was the period of recovery for Georgia. The country was only nominally subordinated to the Il-Khans. The money was struck in their name.

There were the Hulaguid dirhems regularly struck in the mint of Tbilisi, mentioned as "Giorgauli Tetri" in Georgian narrative sources.

At the same time there were also copper coins minted in the state. Here the name of the King Giorgi was given in Georgian letters, together with the name of Il-Khan.

Giorgi the Brilliant issued coins in the name of Il-Khans also in the North Caucasus. The Ossetian territory ruined by Juchids (the Golden Horde) became integrated with Georgian state and there in Alagir the Georgians began to issue the coin in the name of Il-Khans from 1338. The issue had been continued first in Alagir and then in Karjin during the reign of David IX (1346-1360), the son of Giorgi the Brilliant, until the year of 1356.

In 1356 the Mongol dynasty of Jalairids started to dominate over North Iran and Azerbaijan. From 1357 they began to issue the coins in Tbilisi in the name of Jalairids. Those issues had been continued until the reign of Bagrat V (1360-1393) and Giorgi VII (1393-1407).

From the middle of the 14th century the money of Juchids (Golden Horde) had its important place in the Georgian economy. In 1356-1357 the occupation coin was minted in Tbilisi in the name of Juchid Khans Jani-Beg (1343-1357) and his heir Berdi-Beg (1357-1380). After the fall of the Il-Khans Juchids managed to occupy the Caucasus and Iran for a short time.

At the end of the 14th century Tamerlane appeared in the Caucasus. The King of Georgia Giorgi VII joined a coalition with the ruler of Iran Ahmad Jalair. The silver coin was minted in the name of Giorgi VII and Ahmad Jalair to commemorate their victory over Miran Shah, the son of Tamerlane in 1396 at Alinji fortress in Iran. On the coin King Giorgi was mentioned as "The Victorious".

In the following years the coin was minted by Giorgi VII with the Georgian "Asomtavruli" letters: "The King of the Kings Giorgi", and Arabic legend: "Sultan Ahmad-Khan". The coin with the Georgian legend and the open eye on it was also supposed to be minted by Giorgi VII.

127. თეთრი. პერსელი, ილხანი ყაზანი (1295-1304 წწ.).
ახალციხე. 1300/01 წწ. 2,23 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: მონღოლური ზედწერილი:
„სახელთა ღვთისათა მონეტა ყაზან
ხანისა“. არაბული ზედწერილი: „ყაზან
მაჰმუდი“. ტიბეტური ზედწერილი: „ყაზან
მაჰმუდი“.
Obv. Mongol: "In the name of the Lord the
coin of Ghazan Khan". Arabic inscription:
"Ghazan Mahmud". Tibetan inscription:
"Ghazan Mahmud".

127. TETRI. SILVER. IL-KHAN GHAZAN (1295-1304).
AKHALTSIKHE. 1300/01. 2,23 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. იჭელა ახალციხეს.
ღალღოც და მშვიდობა მისცეს მათ
ალაჰმა. 700“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Struck at
Akhaltsikhe. May Allah give them
blessing and peace. 700".

128. თეთრი. პერცხლი. ილხანი (ოლჯაითუ).
(1304-1316 წწ.). თბილისი. 1305/6 წწ. 2,1 გრ. 21 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
უზენაესი, მშვიდობისა და რელიგიის
მფარველი ზუღაბენდე მუჰამედი,
ხანგრძლივკის ღმერთმა მეფობა მისი.
705 წელი. ღიდება ალაჰს, ქვეყნიერების
შემქმნელს“.

Obv. Arabic inscription: "Sultan the
Supreme, protector of peace and religion
Khudabandeh Mohammad. May God
perpetuate his reign. 705. Glory to Allah,
creator of the world".

129. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი (ოლჯაითუ).
თბილისი. 1309/10 წწ. 4,22 გრ. 24/25 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
უზენაესი სულთნის მმართველობის
დღეებში, მეფეთა დამპყრობლის, იმამის,
ოლჯაითუ სულთნის მიერ, მშვიდობისა და
სარწმუნოების მფარველი, ზუღაბენდე
მუჰამედი, ხანგრძლივკის ღმერთმა მეფობა
მისი. ალაჰს უფლება აწ და მარადის“.

მონღოლური ზედწერილი: „ოლჯაითუ
სულთანი. იჭედა თბილისს 709 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Struck in the
days of the rule of the Supreme Sultan,
conqueror of the kings, Uljaitu Sultan,
protector of peace and religion,
Khudabandeh Mohammad. May God
perpetuate his reign. Power to Allah now
and for ever. Struck at Tbilisi. 709".
Mongol inscription: "Uljaitu Sultan".

130. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი (ოლჯაითუ).
თბილისი. 1314/15 წწ. 3,5 გრ. 24/25 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
უზენაესი სულთნის მმართველობის
დროს, მეფეთა დამპყრობლის ოლჯაითუ
სულთნის მიერ, მშვიდობისა და
სარწმუნოების მფარველი, ხანგრძლივკის
ღმერთმა მეფობა მისი. იჭედა თბილისს
714 წელს“.

Obv. Arabic inscription: "Struck in the days
of the rule of the Supreme Sultan the most
mighty, by conqueror of the kings, Uljaitu
Sultan, protector of peace and religion,
Khudabandeh Mohammad. May God
perpetuate his reign. Struck at Tbilisi. 714".

128. TETRI. SILVER. IL-KHAN ULJAITU (1304-1316).
TBILISI. 1305/6. 2,1 gr. d=21 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. იჭედა თბილისს.
ალაჰის წყალობით. აბუ-ბაკრი, ომარი,
ოსმანი, ალი“.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Struck at Tbilisi. By
favour of Allah. Abu-Bakr, Omar, Osman,
Ali".

129. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ULJAITU. TBILISI.
1309/10. 4,22 gr. d=24/25 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰის, ალი ღმერთის
მოადგილე. ყოელად მოწყალე ალაჰის
სახელით. ღმერთო შეიწყალე მუჰამედი
და ალი, და პასანი, და ჰუსეინი, და ალი, და
მუჰამედი, და ჯაფარი, და მუსა, და ალი, და
მუჰამედი, და ალი, და პასანი,
და მუჰამედი“.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute for
Allah. In the name of Allah allbountiful.
God save Mohammad, and Ali, and Hasan,
and Husain, and Ali, and Mohammad, and
Jafar, and Musa, and Ali, and Mohammad,
and Ali, and Hasan, and Mohammad".

130. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ULJAITU. 1314/15.
TBILISI. 3,5 gr. d=24/25 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი, ალი ღმერთის
მოადგილე“ და მოწოდება თორმეტი
იმამისადმი.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah" and the names of twelve
Imams.

131. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი აბუსაიდი
(1317-1335 წწ.). თბილისი. 1316/17 წწ. 3,65 გრ. 24/25 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
უზენაესი მბრძანებლის, აბუსაიდ
სულთანის მმართველობის დროს,
ხანგრძლივკოს ღმერთმა მეფობა მისი.
იჭედა თბილისში 716 წელს“.

Obv. Arabic inscription: "Struck in the
days of the rule of the Supreme Sovereign
Sultan Abu Said. May God perpetuate his
reign. Struck at Tbilisi in 716".

132. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი აბუსაიდი.
თბილისი. 1317/18 წწ. 3,59 გრ. 25/26 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „იჭედა
უზენაესი მბრძანებლის, აბუსაიდ
სულთანის მმართველობის დროს,
ხანგრძლივკოს ღმერთმა მეფობა მისი.
იჭედა ქალაქ თბილისში 717 წელს“.

Obv. Arabic inscription: "Struck in the
days of the rule of the Supreme Sovereign
Sultan Abu Said. May God perpetuate his
reign. Struck at Tbilisi in 717".

133. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი აბუსაიდი.
თბილისი. 1319/20 წწ. 3,68 გრ. 23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი:
„მოჭრილია უზენაესი სულთანის
აბუსაიდის მმართველობის დღეებში.
ხანგრძლივკოს ღმერთმა მეფობა მისი.
იჭედა ქალაქ თბილისში 719 წელს“.

Obv. Arabic inscription: "Struck in the
days of the rule of the Supreme Sovereign
Sultan Abu Said. May God perpetuate his
reign. Struck at Tbilisi in 719".

134. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი აბუსაიდი.
თბილისი. 1322 წ. 3,33 გრ. 22 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი:
„მოჭრილია უზენაესი სულთანის
მმართველობის დღეებში, აბუსაიდ
ბაჰადურ ხანის მიერ, ხანგრძლივკოს
ღმერთმა მეფობა მისი. 722 წელი“.

Obv. Arabic inscription: "Struck in the
days of the rule of the Supreme Sovereign
Sultan Abu Said Bahadur Khan. May God
perpetuate his reign. 722".

131. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ABU SAID (1317-1335).
TBILISI. 1316/17. 3,65 gr. d=24/25 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. ალაჰის წყალობა აწ და
მარადის, დიდება ალაჰს ყოველის
მყვრობელს და ყოვლად ძლიერს“.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Favour of Allah now
and forever. Glory to the Autocrat and All
mighty Allah".

132. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ABU SAID.
TBILISI. 1317/18. 3,59 gr. d=25/26 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. ალაჰის წყალობა აწ და
მარადის, დიდება ალაჰს ყოველის
მყვრობელს და ყოვლად ძლიერს“.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Favour of Allah now
and forever. Glory to the Autocrat and All
mighty Allah".

133. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ABU SAID.
TBILISI. 1319/20. 3,68 gr. d=23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. აბუ-ბაკრი, ომარი,
ოსმანი, ალი. ალაჰი გლოცავთ, მას
ყველაფერი ესმის და მან ყველაფერი
იცის“.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Abu-Bakr, Omar,
Osman, Ali. Allah blesses you, he hears
everything and he knows everything".

134. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ABU SAID.
TBILISI. 1322. 3,33 gr. d=22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. იჭედა თბილისს. აბუ-
ბაკრი, ომარი, ოსმანი, ალი“.

Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Struck at Tbilisi.
Abu-Bakr, Omar, Osman, Ali".

135. ორი თეთრი. პერსელი. ილხანი აბუსაიდი.
თბილისი. 1326/27 წწ. 3,13 გრ. 23/24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
უზენაესი, აბუსაიდ ბაჰადურ ხანი,
ხანგრძლივკის ღმერთმა შეფობა მისი.
იჭვდა თბილისში 727 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the
Supreme Abu Said Bahadur Khan. May
God perpetuate his reign. Struck at Tbilisi
in 727".

136. ორი თეთრი. პერსელი. ილხანი აბუსაიდი.
თბილისი. 1333 წ. 2,45 გრ. 19/20 მმ.

შუბლი: უიღურული ზედწერილი:
„აბუსაიდ“. არაბული ზედწერილი:
„სულთანი უზენაესი და სამართლიანი,
გამარჯვებული ხანი; ხანგრძლივი იყოს
შეფობა მისი. იჭვდა თბილისს“. თარიღი.
Obv. Mongol inscription: "Abu Said".
Arabic inscription: "Sultan the Most
Mighty and Just, Victorious Khan. May
his reign be perpetuated. Struck at
Tbilisi". The date.

137. სპილენძი. ილხანი ოლჯაიტი. თბილისი.
3,96 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
უზენაესი სულთანის მმართველობის
დღეებში, მეფეთა დამპყრობელის
ოლჯაით სულთანის მიერ, მშვიდობისა
და სარწმუნოების მფარველი სულდამენდე
მუჰამედი, ხანგრძლივკის ღმერთმა
შეფობა მისი. იჭვდა თბილისს“.
Obv. Arabic inscription: "Struck in the
days of the rule of the Lord Sultan,
conqueror of kings, Uljaitu Sultan.
Protector of peace and religion
Khudabandeh Mohammad. May God
perpetuate his reign. Struck at Tbilisi".

135. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ABU SAID.
TBILISI. 1326/27. 3,13 gr. d=23/24 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. აბუ-ბაქრი, ომარი,
ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Abu-Bekr, Omar,
Osman, Ali".

136. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ABU SAID.
TBILISI. 1333. 2,45 gr. d=19/20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. აბუ-ბაქრი, ომარი,
ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Abu-Bekr, Omar,
Osman, Ali".

137. COPPER. IL-KHAN SULTAN ULJAITU.
TBILISI. 3,96 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი, შიიტური
რწმენის ფორმულა: „არ არს ღმერთი
გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია
მისი. ალი ღმერთის მოადგილეა. ღმერთო,
დალოცე მუჰამედი და ალი, და ჰასანი, და
ჰუსეინი, და ალი, და მუჰამედი, და ჯაფარი,
და მუსა, და ალი, და მუჰამედი, და ალი, და
ჰასანი, და მუჰამედი“.
Rev. Arabic inscription, Shi'a religious
formula: "There is no God but Allah alone,
Mohammad is the Messenger of Allah, Ali
is the substitute for Allah. God Bless
Mohammad, and Ali, and Hasan, and
Husain, and Ali, and Mohammad, and
Jafar, and Musa, and Ali, and Mohammad,
and Ali, and Hasan, and Mohammad".

138. სპილენძი. ილხანი ოლჯაითუ. თბილისი.
4,22 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი:
„ოლჯაითუ სულთანი, იჭედა სატახტო
ქალაქ თბილისში“ და მოწოდება
თორმეტი იმამისადმი.
Obv. Arabic inscription: "Uljaitu Sultan.
Struck at the capital Tbilisi" and the names
of twelve Imams.

139. სპილენძი. ილხანი აბუსაიდი. თბილისი.
1,68 გრ. 14/15 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
აბუსაიდი. იჭედა თბილისს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan Abu
Said. Struck at Tbilisi".

140. სპილენძი. ილხანი აბუსაიდი. თბილისი.
1,72 გრ. 17/18 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
აბუსაიდ ბაჰადურ ხანი. იჭედა თბილისს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan Abu Said
Bahadur Khan. Struck at Tbilisi".

141. სპილენძი. ილხანი აბუსაიდი. თბილისი.
1323/24 ზ. 2,3 გრ. 21/23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
აბუსაიდი, გამარჯვებული ხანი,
ხანგრძლივი იყოს მეფობა მისი. იჭედა
თბილისს 724 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan Abu
Said, the victorious Khan. May his reign
be perpetuated. Struck at Tbilisi. 724".

138. COPPER. IL-KHAN ULJAITU. TBILISI.
4,22 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. ალი ღმერთის
მოადგილეა“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah, Ali is the substitute
for Allah".

139. COPPER. IL-KHAN ABU SAID. TBILISI.
1,68 gr. d=14/15 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი, სუნიტური
რწმენის ფორმულა: „არ არს ღმერთი
გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია
მისი“.
Rev. Arabic inscription – Sunni religious
formula: "There is no God but Allah alone,
Mohammad is the Messenger of Allah".

140. COPPER. IL-KHAN ABU SAID. TBILISI.
1,72 gr. d=17/18 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah".

141. COPPER. IL-KHAN ABU SAID. TBILISI. 1323/24.
2,3 gr. d=21/23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah".

142. სპილენძი. ილხანი აბუსაიდის. თბილისი.
1,75 გრ. 18/19 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი უზენაესი აბუსაიდი, გამარჯვებული ხანი, ხანგრძლივყოფს ღმერთმა მეფობა მისი“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan, the Most Mighty Abu Said, Victorious Khan. May God perpetuate his reign".

143. სპილენძი. გიორგი V ბრწყინვალე (1314-1346 წწ.).
თბილისი. 1,7 გრ. 16/17 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს. აბუსაიდი, განიცდოს მეფობა მისი“. ქართული ზედწერილი: „გიორგი“.
Obv. Arabic inscription: "Struck at Tbilisi. Abu Said. May his reign be perpetuated".
Georgian inscription: "Giorgi".

144. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი არპა (1335-1338 წწ.). თბილისი. 1335/36 წწ. 2,05 გრ. 19/20 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი უმაღლესი არფა-ხანი, ხანგრძლივყოფს ღმერთმა მეფობა მისი და განამტკიცოს მისი განმგებლობა. იჭედა თბილისს 736 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the Most Mighty Arpa Khan. May God perpetuate his reign and reinforce his dominion. Struck at Tbilisi in 736".

145. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი მუჰამადი (1336-1338 წწ.). თბილისი. 1338 წ. 2,21 გრ. 20 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი უზენაესი მუჰამედი, ხანგრძლივყოფს ღმერთმა მეფობა მისი და განამტკიცოს გამგებლობა მისი. იჭედა თბილისს 738 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the Supreme Mohammad. May God perpetuate his reign and dominion. Struck at Tbilisi in 738".

142. COPPER. IL-KHAN ABU SAID. TBILISI.
1,75 gr. d=18/19 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მისი მოციქული; აბუ-ბაქრი, ომარი, ოსმანი, ალი. იჭედა თბილისს“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone, Mohammad is the Messenger of Allah. Abu-Bekr, Omar, Osman, Ali. Struck at Tbilisi".

143. COPPER. GIORGI V THE BRILLIANT (1314-1346). TBILISI.
1,7 gr. d=16/17 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მისი მოციქული“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone, Mohammad is the Messenger of Allah".

144. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ARPA (1335-1338).
TBILISI. 1335/36. 2,05 gr. d=19/20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია მისი, ალაჰის წყალობა აწ და მარადის“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone, Mohammad is the Messenger of Allah. Favour of Allah now and forever".

145. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN MOHAMMAD (1336-1338). TBILISI. 1338. 2,21 gr. d=20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია მისი. აბუ-ბაქრი, ომარი, ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone, Mohammad is the Messenger of Allah. Abu-Bakr, Omar, Osman, Ali".

146. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი სათი ბეგ
სათუნი (1338-1340 წწ.). თბილისი. 1338/39 წწ.
2,07 გრ. 17/18 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
სამართლიანი სათი ბეგ სათუნი,
ხანგებლიეკოს ღმერთმა მეფობა მისი.
იჭედა თბილისს 739 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the Just
Sati-Beg Khatun. May God perpetuate her
reign. Struck at Tbilisi in 739".

147. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი სულეიმანი
(1340-1344 წწ.). თბილისი. 1339/40 წწ. 1,68 გრ. 19/20 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
სამართლიანი სულეიმანი ხანი,
ხანგებლიე იყოს მეფობა მისი.
იჭედა თბილისს 740 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the Just,
Suleiman Khan. May his reign be
perpetuated. Struck at Tbilisi in 740".

148. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი ანუშირვანი
(1344-1355 წწ.). თბილისი. 1349/50 წწ. 1,21 გრ. 17 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი,
ხანგებლიე იყოს მეფობა მისი.
იჭედა თბილისს 750 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan. May his
reign be perpetuated. Struck at Tbilisi
in 750".

149. ორი თეთრი. პერცხლი. ილხანი ანუშირვანი
ყარჯინი. 1349/50 წწ. 1,17 გრ. 15/17 მმ.

შუბლი: უიღურული ზედწერილი:
„ანუშირვანი“. არაბული ზედწერილი:
„სულთანი, ხანგებლიეკოს ღმერთმა მეფობა
მისი. იჭედა ყარჯინს 750 წელს“.
Obv. Mongol inscription: "Anushirvan".
Arabic inscription: "Sultan. May God
perpetuate his reign. Struck at Karjin in 750".

146. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN SATI-BEG KHATUN
(1338-1340). TBILISI. 1338/39.
2,07 gr. d=17/18 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. აბუ-ბაკრი, ომარი,
ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Abu-Bakr, Omar,
Osman, Ali".

147. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN SULEIMAN
(1340-1344). TBILISI. 1339/40. 1,68 gr. d=19/20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah".

148. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ANUSHIRVAN (1344-1355).
TBILISI. 1349/50. 1,21 gr. d=17 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. აბუ-ბაკრი, ომარი,
ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Abu-Bakr, Omar,
Osman, Ali".

149. DOUBLE TETRI. SILVER. IL-KHAN ANUSHIRVAN. KARJIN.
1349/50. 1,17 gr. d=15/17 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. აბუ-ბაკრი, ომარი,
ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Abu-Bakr, Omar,
Osman, Ali".

150. პერცელი. ჯანიბეგ ჯუჩიდი (1342-1357 წწ.). თბილისი. 1356 წ. 1,01 გრ. 15 მმ.

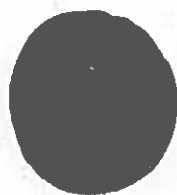
მუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი სამართლიანი, ჯანიბეგ ხანი“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the Just. Jani-Beg Khan".

151. პერცელი. ჯანიბეგ ჯუჩიდი. ახალი სარაი. 1352/53 წწ. 1,57 გრ. 15/18 მმ.

მუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი სამართლიანი, ჯანიბეგი, ხანგრძლივყოფის ღმერთმა მეფობა მისი“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the Just. Jani-Bek. May his reign be perpetuated".

152. თეთრი. პერცელი. შეიხ-ოვეის ჯელაირი (1356-1374 წწ.). თბილისი. 0,66 გრ. 13/14 მმ.

მუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი ოვეისი, განიგრძოს მეფობა მისი. იჭედა თბილისს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan Oveis. May his reign be perpetuated. Struck at Tbilisi".

153. თეთრი. პერცელი. შეიხ-ოვეის ჯელაირი. თბილისი. 0,69 გრ. 13/14 მმ.

მუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი ოვეისი, განიგრძოს მეფობა მისი. იჭედა თბილისს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan Oveis. May his reign be perpetuated. Struck at Tbilisi".

150. SILVER. JANI-BEG JUCHID (1342-1357). TBILISI. 1356. 1,01 gr. d=15 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს 757 წელს“.
Rev. Arabic inscription: "Struck at Tbilisi in 757".

151. SILVER. JANI-BEG JUCHID. NEW SARAY. 1352/53. 1,57 gr. d=15/18 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „იჭედა ახალ სარაიში 753 წელს“.
Rev. Arabic inscription: "Struck at New Saray in 753".

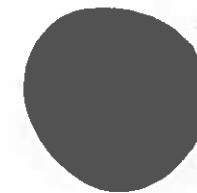
152. TETRI. SILVER. SHEIH-OVEIS JALAIRID (1356-1374). TBILISI. 0,66 gr. d=13/14 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია მისი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone, Mohammad is the Messenger of Allah".

153. TETRI. SILVER. SHEIH-OVEIS JALAIRID. TBILISI. 0,69 gr. d=13/14 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია მისი. აბუ-ბაკრი, ომარი, ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone, Mohammad is the Messenger of Allah. Abu-Bakr, Omar, Osman, Ali".

154. ორი თეთრი. შერცხლი. ღაპით IX (1346-1360 წწ.).
1,17 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: ჯიხვი. ქართული ზედწერილი,
დავითის ინიციალი: „დ“. არაბული
ზედწერილი: „ლმერთი“.
Obv. The image of ram. Georgian
inscription, David's initial: "D". Arabic
inscription: "The Lord".

155. ორი თეთრი. შერცხლი. ღაპით IX. 1,34 გრ. 18/20 მმ.

შუბლი: ლომი. ქართული ზედწერილი,
დავითის სახელის ინიციალი: „დ“.
არაბული ზედწერილი: „ლმერთი“.
Obv. The image of lion. Georgian
inscription, initial of David: "D". Arabic
inscription: "The Lord".

156. ორი თეთრი. შერცხლი. ღაპით IX. თბილისი.
1,34 გრ. 18/20 მმ.

შუბლი: გამოსახულია მტრედი. არაბული
ზედწერილი: „ლმერთი. თბილისი“.
Obv. The image of dove. Arabic
inscription: "The Lord, Tbilisi".

157. კირმანეული. შერცხლი. ვამეყ ღაღიანი (1384-1396 წწ.).
2,91 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „ვამეყ“.
Obv. Georgian inscription: "Vamek".

154. DOUBLE TETRI. SILVER. DAVID IX (1346-1360).
1,17 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah".

155. DOUBLE TETRI. SILVER. DAVID IX. 1,34 gr. d=18/20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. აბუ-ბაკრი, ომარი,
ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Abu-Bakr, Omar,
Osman, Ali".

156. DOUBLE TETRI. SILVER. DAVID IX. TBILISI.
1,34 gr. d=18/20 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah".

157. KIRMANEULI. SILVER. VAMEK DADIANI (1384-1396).
2,91 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: წმინდა ევგენის უხეში
გამოსახულება. ბერძნული ზედწერილი:
„ევგენი“.
Rev. The rough image of St. Eugenius.
Greek inscription: "Eugenios".

158. ორი თეთრი. პერცხლი. გიორგი VII (1393-1407 წწ.).
1 გრ. 16 მმ.

შუბლი: „გახელილი თვალი“. ქართული
ზედწერილი: „მეფეთ მეფე გიორგი“.
Obv. Georgian inscription: "The King of
the Kings Giorgi".

159. თეთრი. პერცხლი. აჰმად ჯელაირი (1382-1412 წწ.)
და გიორგი VII. თბილისი. 0,62 გრ. 16/17 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
აჰმადი, ხანგრძლივ იყოს მეფობა მისი.
მეფე გამარჯვებული გიორგი. იჭედა
თბილისს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan Ahmad.
May his reign be perpetuated. Victorious
King Giorgi. Struck at Tbilisi".

160. თეთრი. პერცხლი. გიორგი VII. 0,6 გრ. 13/16 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
აჰმად ხანი“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan Ahmad
Khan".

158. DOUBLE TETRI. SILVER. GIORGI VII (1393-1407).
1 gr. d=16 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah".

159. TETRI. SILVER. AHMAD JALAIR (1382-1412) AND GIORGI VII.
TBILISI. 0,62 gr. d=16/17 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. აბუ-ბაქრი, ომარი,
ოსმანი, ალი“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone, Mohammad is the
Messenger of Allah. Abu-Bakr, Omar,
Osman, Ali".

160. TETRI. SILVER. GIORGI VII. 0,6 gr. d=13/16 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „მეფეთ
მეფე გიორგი“.
Rev. Georgian inscription: "The King of
the Kings Giorgi".

შირვანული თანგები და ვენეციური ოქროს ღუგატები საქართველოს ფულად ბაზარზე. XV საუკუნე

საქართველომ სრული პოლიტიკური სუვერენიტეტი აღიდგინა, მაგრამ XIV საუკუნის დასასრულის სისხლისმღვრელ ომებს მისთვის უკვალოდ არ ჩაუვლია. XV საუკუნეში ქვეყანამ განახლებული მოსახლეობით, გაპარტახებული მეურნეობითა და დამწვარ-დანგრეული ქალაქებით შეაბიჯა. ქვეყნის დამოუკიდებელ სამთავროებად დაშლის პროცესის შეჩერება ამაოდ სცადა ალექსანდრე I დიდმა (1412-1442 წწ.).

მძიმე ეკონომიკური და პოლიტიკური მდგომარეობა საქართველოს სამონეტო საქმეშიც აისახა. ქართული მონეტა, საბოლოოდ, ისე დაკნინდა, რომ ვერცხლის ნახევარგრამიანმა ფირფიტებმა მონეტებთან უკანასკნელი მსგავსებაც კი დაკარგა. ვერცხლის სინჯი ისეთ დაბალ ზღვრამდე დაეცა, რომ მონეტა, ფაქტობრივად, სპილენძის შემადგენლობისა გახდა. XV საუკუნეში თავისი სახელით ჭრიან მონეტებს ქართველი მეფეები: კონსტანტინე I (1407-1411 წწ.), ალექსანდრე I, ვახტანგ IV (1442-1446 წწ.) და გიორგი VIII (1446-1466 წწ. – საქართველოში; 1466-1476 წწ. – კახეთში).

ამ პერიოდის ბევრი მონეტა ანეპიგრაფიკულია. მათზე ზედწერილების ნაცვლად სხვადასხვა ფიგურებია გამოსახული. ზოგჯერ წარწერებიანი მონეტების ატრიბუცია ვერ ხერხდება, რადგან ზედწერილები დამახინჯებულია და არის შემთხვევები, როდესაც სიტყვა „მეფის“ გარდა მონეტაზე არაფერი წერია.

ქალაქ ახალციხეში, როგორც სუვერენი მმართველი, საკუთარ მონეტას ჭრის სამცხის ათაბაგი ყვარყვარე I ჯაყელიც (1451-1498 წწ.), რომელმაც საქართველოს დაშლის საქმეში საბედისწერო როლი შეასრულა. ცნობილია მისი მონეტის რამდენიმე ტიპი.

XV საუკუნის დასავლეთ საქართველოში გრძელდება კირმანეულისა და ტრაპიზონული ასპრების მიმოქცევა. ოცდაათიანი წლებიდან კი აღმოსავლეთ საქართველოში ფართოდ ვრცელდება შირვანული თანგები. ამავე პერიოდში იტალიელთა შავი ზღვისპირა სავაჭრო ფაქტორიებიდან, რომლებიც აქ XIII საუკუნიდან არსებობდა, საქართველოში შემოდის და ვრცელდება ვენეციური ოქროს ღუგატები.

XV საუკუნიდან საქართველოს სამონეტო ბაზარზე, განსაკუთრებით კი დასავლეთში, ინტენსიურად ბრუნავს ოსმალური ახჩა. ამ მონეტების მიხედვით აქ ცალმხრივ სიქანაკრავი მინაბადები იჭრებოდა. ოსმალური სამონეტო ტრადიციის გავლენა საკუთრივ ქართულ ფულზეც შეინიშნება. XV საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული მონეტების ტიპები პირდაპირ არის ნასესხები მათი თანადროული ოსმალური საფასეებიდან.

THE TANGAS OF SHIRVANSHAHS AND VENETIAN DUCATS IN GEORGIA. THE 15th C.

The bloody wars taking place at the end of the 14th century affected Georgia. The country entered the 15th century with the half of its population, broken economics and ruined towns. The efforts of the King of Georgia Alexander I the Great to cease the disintegration of the country failed.

The sick economics and political situation was reflected in money. Finally, the Georgian coin became nothing but a silver half-gram plate. Every time weight had been lowered, and fineness – reduced. The standard of silver was so poor that a coin actually became of a copper one. In the 15th century the Georgian Kings – Constantine I (1407-1411), Alexander I (1412-1442), Vakhtang IV (1442-1446) and Giorgi VIII (1446-1466-1476) – issued their money. Many coins of this period were without legends. There were different figures depicted on them instead.

The Atabeg of Samtskhe Kvarqvare I Jakeli (1451-1498), whose activity in Georgia became fatal in relation to a disintegration of the country, minted his own coin in Akhaltsikhe thinking himself as a sovereign lord. There were several types of his coins in Georgia.

In the 15th century the Kirmaneuli and Trapezuntine aspers were still in circulation, and from the 30-ies of the same century the tangas of Shirvanshahs became widely spread there. Venetian golden ducats also penetrated in Georgia from the Italian trading factories.

There was Ottoman akhcha widely spread in West Georgia from the 15th century, according to which the imitations were minted. Ottoman monetary tradition affected the Georgian money too and the types of the Georgian coins of the 15th century were directly borrowed from their contemporary Turkish money.

161. ოსმალური ახჩის (ედირნე, 1410/11 წწ.) ქართული
მიწაბაძი. ბილონი. 0,67 გრ. 14/16 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
ედირნეს 813 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Struck at
Edirne in 813".

162. ოსმალური ახჩის (ედირნე, 1481/82 წწ.) ქართული
მიწაბაძი. ბილონი. 0,63 გრ. 13/16 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
ედირნეს 886 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Struck at Edirne
in 886 (=1481/82)".

163. ბილონი. კონსტანტინე I (1407-1411 წწ.). 0,4 გრ. 13/14 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი:
„კონსტანტინე“.
Obv. Georgian inscription: "Constantine".

164. ბილონი. ალექსანდრე I (1412-1442 წწ.). 0,35 გრ. 13/14 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „მეფეთ
მეფე ალექსანდრე“.
Obv. Georgian inscription: "The King of
the Kings Alexander".

165. ბილონი. ვახტანგ IV (1442-1446 წწ.). 0,6 გრ. 13/15 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „ღმერთო,
გაუმარჯოს“.
Obv. Georgian inscription: "God,
long live".

161. GEORGIAN IMITATION TO THE OTTOMAN AKHCHA
(EDIRNE. 1410/11). BILON. 0,67 gr. d=14/16 mm.

ზურგი: გამოსახულებისა და წარწერის
გარეშე.
Rev. Without the image and the
inscription.

162. GEORGIAN IMITATION TO THE OTTOMAN AKHCHA
(EDIRNE. 1481/82). BILON. 0,63 gr. d=13/16 mm.

ზურგი: გამოსახულია ჯვარი.
Rev. Without the inscription. Fragment of
the cross is visible.

163. BILON. CONSTANTINE I (1407-1411). 0,4 gr. d=13/14 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „ღმერთი
ჩემი კმაყოფაა“.
Rev. Arabic inscription: "God is my
satisfaction".

164. BILON. ALEXANDER I (1412-1442). 0,35 gr. d=13/14 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„სახელითა ღვთისათა“.
Rev. Georgian inscription: "In the name of
God".

165. BILON. VAKHTANG IV (1442-1446). 0,6 gr. d=13/15 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „მეფესა
ვახტანგს“.
Rev. Georgian inscription: "King
Vakhtang".

166. ბილონი. ვახტანგ IV.
0,65 გრ. 15 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „მეფე
ვახტანგი“.
Obv. Georgian inscription: "King
Vakhtang".

166. BILON. VAKHTANG IV.
0.65 gr. d=15 mm.

ზურგი: გამოსახულია რაღაც ცხოველი.
Rev. The animal.

167. პერცხლი. გიორგი VIII (1446-1466 წწ.).
0,71 გრ. 12/14 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „მეფე
მეფეთა, მონა ღვთისა გიორგი“.
Obv. Georgian inscription: "The King of
the Kings, the slave of God Giorgi".

167. SILVER. GIORGI VIII (1446-1466).
0.71 gr. d=12/14 mm.

ზურგი: გამოსახულია ჯვარი.
Rev. The cross.

168. პერცხლი. ბაგრატ VI (1466-1478 წწ.).
0,54 გრ. 14 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „მეფე
ბაგრატი“.
Obv. Georgian inscription: "King
Bagrat".

168. SILVER. BAGRAT VI (1466-1478).
0,54 gr. d=14 mm.

ზურგი: გამოსახულია ფრთოსანი
ცხოველი.
Rev. The winged animal.

169. პერცხლი. კონსტანტინე II (1478-1505 წწ.).
0,77 გრ. 12/16 მმ.

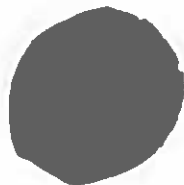
შუბლი: ქართული ზედწერილი: „მეფე
კონსტანტინე“.
Obv. Georgian inscription: "King
Constantine".

169. SILVER. CONSTANTINE II (1478-1505).
0,77 gr. d=12/16 mm.

ზურგი: გამოსახულია რაღაც ცხოველი.
Rev. The animal.

170. ბილონი. კონსტანტინე II.
0,57 გრ. 13/14 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი: „მეფე
კონსტანტინე“.
Obv. Georgian inscription: "King
Constantine".

170. BILON. CONSTANTINE II.
0.57 gr. d=13/14 mm.

ზურგი: გამოსახულია მზე.
Rev. The sun.

171. თანგა. ვერცხლი. შემახა, შირვანი. 1426/27 წწ.
4,35 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
უდიდესი, უზენაესი, სამართლიანი, მცოდნე,
ზანგარდობის ღმერთმა მეფობა მისი“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა შემახას
830 წელს“.
Obv. Arabic inscription: "Sultan the
Great, Supreme, Just, Wise. May God
perpetuate his reign". Persian inscription:
"Struck at Shemakha in 830".

171. TANGA. SILVER. SHEMAKHA, SHIRVAN. 1426/27.
4,35 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია მისი. ღიღება ალაჰს,
ძალაუფლება ალაჰს“.
Rev. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Glory to Allah, power
to Allah".

172. ბილონი. სამცხის ათაბაგი ყვარყვარე
(1451-1498 წწ). 0,68 გრ. 12/16 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი:
„ყვარყვარე“.
Obv. Georgian inscription: "Kvarqvare".

172. BILON. ATABEG OF SAMTSKHE KVARKVARE (1451-1498).
0,68 gr. d=12/16 mm.

ზურგი: გამოსახულია თევზი.
Rev. The fish.

173. ბილონი. სამცხის ათაბაგი ყვარყვარე.
0,39 გრ. 11/12 მმ.

შუბლი: ჯვარი. ქართული ზედწერილი:
„ყვარყვარე“.
Obv. The cross. Georgian inscription:
"Kvarqvare".

173. BILON. ATABEG OF SAMTSKHE KVARKVARE.
0,39 gr. d=11/12 mm.

ზურგი: გამოსახულია თევზი.
Rev. The fish.

თუმანი, აბაზი, შაური და მრეკლე II-ის „სირმა აბაზი“. XVI-XVIII საუკუნეები

XV საუკუნის მიწურულს ერთიანი ქართული მონარქია ქართლის, კახეთისა და იმერეთის სამეფოებად დაიშალა. დამოუკიდებელი გახდა სამცხეც.

1453 წელს დაეცა კონსტანტინოპოლი, 1461 წელს – ტრაპიზონი. XVI საუკუნის დასაწყისში კი დაიწყო ირან-ოსმალეთის პოლიტიკური დაპირისპირება, რაც ამ ორ ზესახელმწიფოს შორის გაუთავებელ ომებში გადაიზარდა. აღნიშნულის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი საქართველოს დაპყრობა იყო. საბოლოოდ, დასავლეთ საქართველოში ოსმალეთი, აღმოსავლეთში კი ირანი გაბატონდა. საქართველოს პოლიტიკური გადაწყვეტილების პროცესში ქვეყნის სამონეტო საქმეშიც ჰპოვა ასახვა. ამ პერიოდში დამკვიდრდა ქართულ ენაში დღემდე შემორჩენილი ფულის ერთეულის სპარსული სახელები – თუმანი, აბაზი და შაური.

აღსანიშნავია, რომ ამავდროულად არ შეწყვეტილა საქართველოში ევროპული ფულის შემოდინება, რასაც კახეთის აბრეშუმით ვაჭრობაც უწყობდა ხელს. XVI საუკუნიდან, ვენეციური ოქროს ღუგატების პარალელურად, საქართველოს სამონეტო ბაზარზე შემოდის პოლანდიური ღუგატებიც, რომლებიც აქ XVI და XVII საუკუნეების მანძილზე რჩება ოქროს ძირითად საფასედ. მათთან შედარებით, ოსმალურ და ირანულ ოქროს საქართველოს ფულად მიმოქცევაში საკმაოდ მოკრძალებული ადგილი ეკავა.

ასევე XVI საუკუნეში დაიწყო საქართველოში ევროპული ვერცხლის ტალერების ბრუნვა. დასავლეთ საქართველოში მათთან ერთად მიმოქცეოდა ოსმალური ყურუშიც.

ამ პერიოდის საქართველოში თითქმის მთლიანად შეწყდა ეროვნული ნიშნის მატარებელი მონეტების ემისია. გამონაკლისი მხოლოდ იმერეთის სამეფო იყო, სადაც მეფე ბაგრატ III-ისა (1510-1565 წწ.) და მისი მემკვიდრის გიორგი II-ის სახელით ქართულწარწერიანი მონეტები XVI საუკუნის ოთხმოციან წლებამდე იჭრებოდა. XVI საუკუნის შუახანებიდან საქართველოში განსაკუთრებით მომრავლდა ირანის სეფიანი შაჰების სახელით მოჭრილი ვერცხლის ფული.

ირანის შაჰის სახელით საქართველოში პირველად 1555-1570 წლებში ქ. ზაგემის (კახეთი) ზარაფხანაში მოიჭრა ფული. ამ ემისიას საფუძვლად იმდროინდელ ცენტრალურ აზიასა და ირანში დამკვიდრებული ერთმისხლიანი (4,6 გრ.) თანგის სისტემა დაედო. ზაგემის ზარაფხანაში იჭრებოდა ორი ნომინალი: ნახევარი შაჰი (1,05 გრ.) და ბისტი (0,9 გრ.).

იმავე ზარაფხანაში ირანის შაჰების აბას I-ისა (1587-1629 წწ.) და სეფი I-ის (1629-1642 წწ.) სახელებითაც იჭრებოდა მონეტები, მაგრამ უკვე აბაზები (აბაზი – 7,8 გრ.). თბილისის ზარაფხანაში მოჭრილი პირველი აბაზები ჰიჯრის 1013 წლით (1604/5 წწ.) არის დათარიღებული.

XVII საუკუნის დასაწყისიდან საქართველოს ფულად მიმოქცევაში ადვილად ჩაერთო აგრეთვე პოლონური და ბრანდენბურგ-პრუსიული ორტები და პოლტორაკები (დრაიპოლკერები).

ქართლში სეფიანთა სახელით ფულის მოჭრა მხოლოდ შაჰ-აბასის რეფორმის შემდეგ დაიწყო. 1632 წლიდან თბილისის ზარაფხანაში რეგულარულად იჭრება ვერცხლის აბაზი, მაჰმუდი (ნახევარი აბაზი) და შაჰი, ანუ შაური (მეოთხედი აბაზი). იშვიათად ჭრიდნენ სხვა ნომინალებსაც, მაგალითად, ხუთშაურიან მონეტებს. თბილისური მონეტები ირანის ქალაქებში მოჭრილი მონეტებისაგან პრაქტიკულად არ განსხვავდებოდა.

თბილისის ზარაფხანა იმდენად ინტენსიურად მუშაობდა, რომ აქ მოჭრილმა ფულმა თითქმის განდევნა სამონეტო ბაზრიდან ევროპული ტალერი და ამიერკავკასიის ფარგლებსაც გასცდა – ცნობილია ოსტ-ინდოეთის კომპანიის მიერ დადამღული თბილისური აბაზები.

1640 წლიდან ვერცხლის ფულის პარალელურად თბილისში სპილენძის მოჭრაც დაიწყო. XVII საუკუნის თითქმის ყველა თბილისური სპილენძის მონეტა ანონიმურია. მათზე სპარსულად წერია მხოლოდ სამი სიტყვა: „ფულუსი იჭედა თბილისს“. სიტყვა „ფულუსი“ აღნიშნავს სპილენძს და არა ფულის ნომინალს.

ირანში შინააშლილობის ფონზე, XVIII საუკუნის დასაწყისში ქართლის მმართველებმა სამონეტო რეგალიის დაბრუნება სცადეს. სპილენძის ფულზე არაბული წარწერის გვერდით ქართული მხედრული ზედწერილებიც გაჩნდა ქართლის მმართველების ვახტანგ VI-ის (1703-1714 წწ.), მისი ძმის სვიმონის (1712-1714 წწ.) და შვილის ბაქარის (1717-1719 წწ.) მოხსენიებით. მონეტები დათარიღებულია როგორც ჰიჯრით, ასევე ქრისტიანული წელთაღრიცხვით, რაც ქართულ ნუმიზმატიკაში პირველი შემთხვევაა.

ამ პერიოდში თბილისის ზარაფხანა ისევ სეფიანი შაჰის სახელით ჭრიდა ვერცხლის მონეტებს.

უკვე ოსმალური ოკუპაციის დროს, 1723-1735 წლებში, თბილისში მოიჭრა ოსმალური ფული – ოქროს ალთუნი, ორმაგი ალთუნი (ალთუნ-ამრეფი), ვერცხლის ონლიქი, ბეშლიქი და ნიშეშლიქი (ნახევარი ბეშლიქი). მათი მიმოქცევაში ადვილად ჩართვის მიზნით, ვერცხლის მონეტები წონით ბრუნვაში მყოფ ირანულ (თბილისურ) ფულს შეუფარდეს. ეს მონეტები ოსმალეთის სულთნების აჰმედ III-ის (1703-1730 წწ.) და მაჰმუდ I-ის (1730-1754 წწ.) ტახტზე ასვლის წლებით არის დათარიღებული.

ოსმალთა განდევნის შემდეგ თბილისში კიდევ ერთხელ, და ამჯერად უკანასკნელად, მოიჭრა ფული სეფიანი შაჰის აბას III-ის (1731-1736 წწ.) სახელით. განახლდა სპილენძის ანონიმური საქალაქო ფულის ემისიაც.

1736 წელს ირანში ავშართა დინასტიის წარმომადგენელი – ნადირ-შაჰი (1736-1747 წწ.) გამეფდა. თბილისის ზარაფხანაში გრძელდებოდა აბაზის სისტემაზე დამყარებული ვერცხლის ფულის მოჭრა, მხოლოდ უკვე ნადირ-შაჰის სახელით. სეფიანთა დროის მონეტებისაგან განსხვავებით, მათზე აღარ ეწერა შიიტური რელიგიური ფორმულა. ნადირ-შაჰის სახელით მოიჭრა ინდური რუპიის ანალოგიური ორი ახალი ნომინალი: ექვსშაურიანი (6,39 გრ.) და ორაბაზნახევრიანი (11,66 გრ.) ნადირი. მათი ემისია ნადირ-შაჰის გარდაცვალებისთანავე შეწყდა. მისი მემკვიდრეების, ავშარიანი შაჰების იბრაჰიმის და შაჰ-როჰის სახელით თბილისში 1757 წლამდე იჭრებოდა ფული. ჰიჯრის 1163 წელს (1749-1750 წწ.) თბილისის ზარაფხანაში მოიჭრა სამაბაზიანი (13,83 გრ.) მონეტა, რომლის მხოლოდ ერთი ცალია ცნობილი. შაჰ-როჰის სახელით აქვე მოიჭრა ოქროს მონეტაც.

1744 წელს ნადირ-შაჰმა თეიმურაზი (1744-1762 წწ.) ქართლის, ხოლო მისი ძე ერეკლე (1744-1798 წწ.) კახეთის მეფედ დაამტკიცა. 1745 წლის I ოქტომბერს სვეტიცხოველში ქართლის ტახტზე ქრისტიანული წესით აკურთხეს მეფედ თეიმურაზ II ბაგრატიონი. 1632 წლის შემდეგ ეს იყო პირველი შემთხვევა, როდესაც ქართლის ტახტზე ქრისტიანი მეფე ავიდა. 1762 წლიდან კი ერეკლე II ქართლის მეფედ გახდა.

ქართლ-კახეთის დამოუკიდებელმა სტატუსმა თეიმურაზისა და ერეკლეს სახელით მოჭრილ სპილენძის ფულზე ჰპოვა ასახვა. ნადირ-შაჰის სიკვდილისთანავე, ჰიჯრის 1162 წელს (1748-49 წწ.), თეიმურაზ II-ის სახელით მოიჭრა ქართულზედწერილიანი სპილენძის მონეტა. 1752 წელს მონეტაზე თეიმურაზის გვერდით ერეკლე II-ის სახელიც ჩნდება. 1765 წელს ამ უკანასკნელის სახელით გამოშვებულ ფულზე ბაგრატიონთა საგვარეულო გერბია გამოსახული. 1781 წელს, ჯერ კიდევ რუსეთთან ტრაქტატის დადებამდე, ერეკლე II სპილენძის მონეტაზე ორთავიანი არწივის გამოსახულებას ათავსებს. უკვე 1796 წელს გამოშვებულ საფასეზე კი ერთთავიანი არწივია გამოსახული.

ქართულწარწერიანი სპილენძის ფული მოჭრეს აგრეთვე მეფე გიორგი XII-მ (1798-1800 წწ.) და მისმა ვაჟმა დავითმა. ეს უკანასკნელი მეფედ ნაკურთხი არ იყო.

XVIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან თბილისის ზარაფხანაში ახალი ტიპის ვერცხლის ფულის მოჭრა იწყება. მათზე აღარ ეხვდებოდა შიიტურ რელიგიურ სიმბოლოს და ირანის შაჰის სახელს. წარწერები სპარსულადაა, ნომინალი კი შემსუბუქებული აბაზია (3 გრ.). აქვე 1767-1798 წლებში რეგულარულად იჭრება ვერცხლის ექვსშაურიანი, აბაზი, მაჰმუდი (უზალთუნი) და შაური. ყველა მათგანი მაღალი სინჯის (98%) ვერცხლისაგან მზადდებოდა. სწორედ ამიტომ ისინი ძალზე პოპულარული გახდა მოსახლეობაში, რომელიც ამ მონეტათა მთელ სერიას „სირმა ვერცხლს“ ან „სირმა აბაზს“ უწოდებდა. სპეციალურ ლიტერატურაში ეს მონეტები „ბაგრატიონთა ვერცხლის“ სახელითაა ცნობილი. თბილისის გარდა სირმა აბაზი ქართული პოლიტიკური გავლენის არეალში მოქცეულ განჯაშიც იჭრებოდა 1786-1791 წლებში. მათი უხეში მინაბამები იჭრებოდა ასევე ნუხის (შაქი) სახანოში.

ლითონის მაღალი ხარისხის გამო „სირმა აბაზი“ საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემდეგაც დარჩა ბრუნვაში. რუსეთის ხელისუფლებამ მხოლოდ 1853 წელს დაიწყო მოსახლეობის ხელთ არსებული „სირმა აბაზების“ შესყიდვა.

წერილობითი წყაროებიდან ირკვევა, რომ ერეკლე II-ის დროს თბილისში ოქროს ფულიც იჭრებოდა. ცნობილია ერთი და იგივე წყვილი სიქით მოჭრილი ერეკლეს მხოლოდ ორი ოქროს მონეტა, რომელთა შუბლი „სირმა აბაზის“ შუბლის ანალოგიურია, ზურგზე კი ერთთავიანი არწივია გამოსახული.

1783 წელს ქართლ-კახეთის სამეფოსა და რუსეთს შორის გაფორმდა ტრაქტატის პროტექტორატის შესახებ. 1801 წელს კი, მეფე გიორგი XII-ის (1798-1800 წწ.) გარდაცვალების შემდეგ, რუსეთმა ქართლ-კახეთის სამეფო გააუქმა. სამეფო ოჯახი რუსეთში გადაასახლეს. ქართლ-კახეთში რუსული ადმინისტრაციული სისტემა შემოიღეს, თბილისის სამეფო ზარაფხანა კი დაიხურა.

TUMANI, ABBASI AND SHAURI. THE 16th-18th CC.

In the closing years of the 15th century Georgia disintegrated into the kingdoms of Kartli, Kakheti and Imereti. Samtskhe also became independent.

In the 16th century, with the Christian Empires of Constantinople and Trapezus gone forever, the Persians and the Ottomans exercised their overlordship, correspondingly, upon East (Kartli and Kakheti) and West (Imereti) Georgia. The Persian names for money introduced in Georgian language like "abazi" and "shauri" were still used.

Silk trade in Kakheti brought Venetian and Dutch ducats to the country. Muslim gold was less important. The silver European talers in Imereti were supported by the Ottoman kurush.

The issue of the coins bearing the national characters was completely ceased in those times. The only exception was the Kingdom of Imereti where the coin with the Georgian legend was minted in the name of King Bagrat III (1510-1565) and his heir Giorgi II. From the middle of the same century the majority of silver coins circulating in Georgia were struck in the name of Iranian Safavi shahs.

For the first time in Georgia in 1555-1570 the coin was struck in the mint of Zagemi (Kakheti) in the name of Iranian shah. The system of one miskhal (4.6 grams) tanga established in Central Asia and Iran was used. Two denominations were minted at Zagemi mint: half shahi (1.05 gr.) and bisti (0.9 gr.).

The coins were also struck in the name of shahs Abbas I (1587-1629) and Safi (1629-1642) at the same mint. They were called silver abazi (abbasi) (7.8 gr.).

The first abazi minted in the Tbilisi mint is dated by 1013 A.H. (1604/1605). From the beginning of the 17th century the Polish and Brandenburg (Prussian) orts and poltoraks made their way to money circulation. The silver abazi, mahmudi (half abazi) and shahi, or shauri (1/4 abazi), were regularly minted in the Tbilisi mint. The coins of other denominations like five shauris were also minted there but very rarely. Actually, there was no difference between these coins and those struck in Iran.

Tbilisi mint worked hard. Money issued there outnumbered European talers in local circulation. Indeed, this money was even taken far away from Georgia and then stamped by East-Indian Company.

From 1640 there were also copper coins minted in Tbilisi. All the copper coins of the 17th century issued in Tbilisi were anonymous except the first emission with the name of Shah Safi. All the anonymous coins have only three Persian words on them: "Fulus minted in Tbilisi". The word "Fulus" denotes copper but not its value.

In the beginning of the 18th century while the chaos in Iran rulers of Kartli tried to regain the regalia. Georgian "Mkhedruli" letters appeared on the coin next to the Arabian inscriptions mentioning the name of Vakhtang VI (1703-1714), his brother Simon (1712-1714) and his son Bakar (1717-1719). The coins were dated by Hegira as well as Christian date that is the first case in the Georgian numismatics.

Tbilisi mint was still issuing the silver coin in the name of a Safavi Shah.

In the times of the Ottoman occupation in 1723-1735 there was the Ottoman money issued there - altun, double altun (altun ashref), onluq, beshluq and nimbeshluq (half beshluq). Equaling the weight to the Iranian money, the Ottomans managed to put them into circulation.

These coins were dated by the year of accession to the throne of the Ottoman Sultans Ahmad III (1703-1730) and Mahmud I (1730-1754).

There was the coin minted in Tbilisi in the name of Safavi Shah Abbas III (1731-1736) after expulsion of the Ottomans from the country. The issue of the copper anonymous coins was also renewed.

In 1736 Nadir Shah (1736-1747) accessed to the throne in Iran. The mintage of the silver coins in his name in the Tbilisi mint was based upon the abbasi system. There was no Shi'a religious formula on it any more as compared with the coins of Safavi times. There were two new denominations minted in the name of Nadir Shah that were analogical to the Indian rupee: six shauris (6.39 grams) and two and half abbasis, nadir (11.66 grams), the issue of which stopped immediately after the death of

Nadir Shah. The coins were minted in Tbilisi in the name of his heirs the Afshari shahs – Shah Ibrahim (1748) and Shahrukh (1748-1795) until 1757. There was the three Abbasi coin (13. 83 grams) struck in the Tbilisi mint dated by 1163 (1749/50) according to Hegira. The only specimen is known to us. The gold coin was also struck there in the name of Shahrukh.

In October 1, 1745 Teimuraz Bagrationi (1745-1762) acceded to the Kartli throne as a Christian monarch. His son Erekle II (1745-1798) did the same in Kakheti. In 1762 Erekle was also the King of Kartli.

Those changes were reflected in the national coinage. Copper coin was issued in 1162 A.H. (1748/49) in the name of Teimuraz II with the Georgian legends. In 1752 Erekle was already mentioned with Teimuraz on the money. On the coin issued by Erekle II in 1765 there was the coat of arms of the Bagrationi family depicted. In 1781 before concluding the treaty with Russia, Erekle II placed the double-headed eagle on the copper coin, and on the coin struck in 1796 there was the eagle with only one head.

The copper coin with the Georgian legend was also struck by King Giorgi XII (1798-1800) and his son David.

From the second half of the 18th century they started to strike a new type of silver coin in the mint of Tbilisi. There was no Shi'a religious symbol as well as the name of the Persian Shah on it. Inscriptions were in Persian, while denomination was light abbasi (3 gr.). There were silver six shauris, abbasi, mahmudi (uzaltuni) as well as shauri regularly minted there in 1767-1798. All of them were the silver of high standard (98%). That is why they became very popular among the population and were called as "Sirma-vertskhli", pure silver or "Sirma-abazi". These coins were labelled as "Silver of the Bagrationi" in the special literature. In 1786-1791 "Sirma-abazi" was minted in Ganja too. The very crude imitations of these coins were struck also in the Khanate of Nukha (Shaki).

There was the golden money also struck in Tbilisi in the times of Erekle II. Obverse was analogical to sirma-abazi but on the reverse it had the eagle with one head. Two pieces of gold do exist.

Because of the high standard, "Sirma-abazi" remained in circulation even after unification of Georgia with Russia. The Russian Government began to purchase the "Sirma-abazi" from the population only in 1853.

In 1783 Erekle signed the treaty of alliance and protectorate with Russia. He died in 1798, his son Giorgi XII – in 1800. By the Manifest of 1801 the Emperor finally abolished the East Georgian monarchy and removed the Bagrationi family from the power. Russians closed the Tbilisi mint.

174. პერსელი. ბაგრატ III (1510-1565 წწ.). იმერეთის მეფე.
0,63 გრ. 13/14 მმ.

შუბლი: გვირგვინოსანი მეფე.
Obv. The crowned King.

174. SILVER. BAGRAT III (1510-1565). KING OF IMERETI.
0,63 gr. d=13/14 mm.

ზურგი: ზედწერილი: „მეფე ბაგრატ“.
Rev. Georgian inscription: "King Bagrat".

175. პერსელი. გიორგი II (1565-1585 წწ.).
იმერეთის მეფე. 0,62 გრ. 11 მმ.

შუბლი: გვირგვინოსანი მეფე.
Obv. The crowned King.

175. SILVER. GIORGI II (1565-1585). KING OF IMERETI.
0,62 gr. d=11 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „მეფე გიორგი“.
Rev. Georgian inscription: "King Giorgi".

176. პერსელი. გიორგი II. იმერეთის მეფე.
0,77 გრ. 6/16 მმ.

შუბლი: ქართული ზედწერილი „მეფეთ“.
Obv. Georgian inscription: “of the kings”.

177. ბისტის პერსელი. თაჰმასპ I (1524-1576 წწ.).
საგემი. 1555/56 წწ. 0,9 გრ. 13/18 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა
ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”.

178. ნახევარი აშრაფი. (ოქრო). თაჰმასპ I. სეფიზადი.
იეზდი. 941 (=1534/35 წწ.). 2,11 გრ. 13 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა
ალაჰისა“ და თორმეტი იმამის სახელი.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”. The names of twelve Imams.

179. დუკატი. (ოქრო). პიეტრო ლანდო (1539-1545 წწ.).
ვენეცია. 3,51 გრ. 22 მმ.

შუბლი: წმ. მარკოზი, რომელიც ვენეციის
ლოჟს გადასცემს ალამს. ლათინური
ზედწერილი: „წმინდა მარკოზი ვენეციისა.
ლოჟი პეტრუს ლანდო“.
Obv. St. Marcus handing the flag to
Venecian Doge. Latin inscription:
“St. Marcus of Venice. Doge Petrus
Lando”.

176. SILVER. GIORGI II. KING OF IMERETI.
0,77 gr. d=6/16 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „მეფე
გიორგი“.
Rev. Georgian inscription: “King Giorgi”.

177. BISTI. SILVER. TAHMASP I (1524-1576). THE SAFAVI.
ZAGEMI. 1555/56. 0,9 gr. d=13/18 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „შაჰ
თაჰმასპ. იჭელა ზაგემს 963“.
თაჰმასპ I-ის სახელით ზაგემში მოჭრილ
მონეტებზე იკითხება ჰიჯრის კიდევ
შემდეგი თარიღები: 975, 977 (1567/68
წწ. და 1569/70 წწ.). იჭრებოდა ბისტის
და ნახევარი შაჰი.
Rev. Persian inscription: “Shah Tahmasp,
struck at Zagemi in 963”.
The following dates –975, 977 (=1567/68
and 1569/70) A.H. are read on the coins
issued at Zagemi in the name of Tahmasp
I. Bisti and half shahi were struck.

178. HALF ASHRAF. GOLD. TAHMASP I. THE SAFAVI. YEZD.
941 (=1534/35). 2,11 gr. d=13 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სულთანის სამართლიანი, სრულქმნილი,
სწორი გზით მავალი. გამგებელი, შაჰი
თაჰმასპ ხანი, სეფიანი, აბულ ალ-
მუჰაფარი, ხანგრძლივმც კყოფს ალაჰი
მის მეფობასა და სულთნობას“.
Rev. Persian inscription: “Sultan, the Just,
the Perfect, going by the right way,
governor Shah Tahmasp Bahadur-khan,
Safavi, Abul al-Muzafar, Allah will
prolong his reign”.

179. DUCAT. GOLD. PIETRO LANDO (1539-1545). VENICE.
3,51 gr. d=22 mm.

ზურგი: იესო ქრისტე და ვარსკვლავები.
ლათინური ზედწერილი: „ქრისტე!
საპერცოგო, რომელსაც განაგებ, დე.
გებობის შენ“.
Rev. Jesus Christ and the stars. Latin
inscription: “Christ! Dukedom which you
own let be given to you”.

180. ღუკატი. (ოქრო). კოლანდია. 1588 წ.
3,5 გრ. 23 მმ.

შუბლი: გვირგვინოსანი მეომარი
მახვილითა და შუბით. ლათინური
ზედწერილი: „ძალა ღვთისა და იმედი
ჩვენი“.
Obv. The crowned warrior with sword and
spear. Latin inscription: "Power of Lord
and our hope".

181. ტალერი. ვერცხლი. იმპერატორი რუდოლფ II
(1576-1612 წწ.). უნგრეთი. 1591 წ. 28,05 გრ. 40 მმ.

შუბლი: იმპერატორის ბოუსტი.
ლათინური ზედწერილი: „რუდოლფ II,
ღვთის წყალობით, რომელმაც
იმპერატორი, უკვეუსტოესი მეფე
გერმანიის, უნგრეთის, ბოჰემიის“.
Obv. The bust of Rudolf II. Latin
inscription: "Rudolf II, owing to God,
Roman Emperor, brilliant King of
Germany, Hungary, Bohemia".

182. ორტა. ვერცხლი. სიგიზმუნდ III (1587-1632 წწ.).
პოლონეთის მეფე. გდანსკის ზარაფხანა. 1623 წ. 6,07 გრ. 29 მმ.

შუბლი: მეფე. ლათინური ზედწერილი:
„სიგიზმუნდ III, ღვთის წყალობით, მეფე
პოლონეთის, დიდი მთავარი ლიტვის,
რუსეთის, პრუსიის“.
Obv. The King. Latin inscription:
"Sigismund III, owing to God, the King of
Poland, the Grand Duke of Lithuania,
Russia, Prussia".

183. პოლტორაკი. ვერცხლი. სიგიზმუნდ III.
ბიდგოშის ზარაფხანა. 1621 წ. 1,1 გრ. 19 მმ.

შუბლი: პოლონეთ-ლიტვის გერბი
გვირგვინის ქვეშ. ლათინური ზედწერილი:
„სიგიზმუნდ III, ღვთის წყალობით, მეფე
პოლონეთის, დიდი მთავარი ლიტვის“.
Obv. The coat of arms of Poland and
Lithuania below the crown. Latin
inscription: "Sigismund III, owing to
God, the King of Poland, the Grand Duke
of Lithuania".

180. DUCAT. GOLD. NETHERLAND. 1588.
3,5 gr. d=23 mm.

ზურგი: ფრისლანდიის პროვინციის გერბი.
ლათინური ზედწერილი: „დასავლეთ
ფრისლანდიის სამფლობელოს ახალი
ოქროს მონეტა“ და თარიღი: 1588 წელი.
Rev. The coat of arms of Frieslandian
province. Latin inscription: "New gold
coin of West Frieslandian province" and
the date "1588".

181. TALER. SILVER. EMPEROR RUDOLF II (1576-1612).
HUNGARY. 1591. 28,05 gr. d=40 mm.

ზურგი: ორთავიანი არწივი. ლათინური
ზედწერილი: „პერცოვი ავსტრიის,
პერცოვი ბურგუნდიის, მარკგრაფი
მორავიის“ და თარიღი: „1591“.
Rev. The two-headed eagle. Latin
inscription: "Duke of Austria, Duke of
Burgundia, Duke of Moravia. 1591".

182. ORTA. SILVER. SIGIZMUND III (1587-1632). THE KING OF
POLAND. MINT OF GDANSK. 1623. 6,07 gr. d=29 mm.

ზურგი: ქალაქ გდანსკის გერბი.
ლათინური ზედწერილი: „ქალაქ გდანსკის
მონეტა, 23“.
Rev. The coat of arms of Gdansk. Latin
inscription: "The coin of the city of
Gdansk, 23".

183. POLTORAK. SILVER. SIGIZMUND III. MINTED AT BIDGOSH.
1621. 1,1 gr. d=19 mm.

ზურგი: ჯვარიანი სფერო და ზაზინადარის
გერბი. ლათინური ზედწერილი:
„პოლონეთის სამეფოს ახალი მონეტა“ და
თარიღის ბოლო ორი ციფრი „21“.
მონეტის ნომინალი აღნიშნულია შუბლზე
ციფრით „3“ (პოლტორაკი შეიცავს
სამნახევარგროშის, ხოლო ზურგზე –
რიცხვით „24“ (24 პოლტორაკი
შეადგენს 1 ტალერს).
Rev. The globe with the cross and the coat
of arms of a treasurer. Latin inscription:
"The new coin of Polish Kingdom" and
two last numbers of the date "21".
Denomination of the coin is given on the
obverse – "3" (Poltorak consists of 3 and a
half groshes), and on the reverse – "24"
(24 poltoraks make 1 taler).

184. ღარიანი (ქალქი). მერცხლი. გეორგ ვილჰელმი (1619-1640 წწ.). ბრანდენბურგის მარკგრაფი. კროსენის ზარაფხანა. 1622 წ. 1,1 გრ. 20 მმ.

შუბლი: საგერბო ფარი პრუსიის, ნიურნბერგის, კლევესის და ბრანდენბურგის გერბებით. ლათინური ზედწერილი: „გეორგ ვილჰელმი, მარკგრაფი ბრანდენბურგის, საღვთო რომის იმპერიის კურფიურსტი“. Obv. The shield with the coat of arms of Prussia, Nuremberg, Cleves and Brandenburg. Latin inscription: "Georg Wilhelm, margrave of Brandenburg, elector of the Holy Roman Empire".

185. აბაზი. მერცხლი. შაჰ აბას I (1581-1629 წწ.). სეფიანი. თბილისი. 7,59 გრ. 24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა ალაჰისა“. Obv. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone. Mohammad is the Messenger of Allah. Ali is the substitute for Allah".

186. აბაზი. მერცხლი. აბას I. სეფიანი. ზაგემი. 7,7 გრ. 23/25 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა ალაჰისა“. Obv. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone. Mohammad is the Messenger of Allah. Ali is the substitute for Allah".

187. აბაზი. მერცხლი. აბას I. სეფიანი. თბილისი. 1622/23 წ. 7,53 გრ. 19/20 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა ალაჰისა“. 12 იმამის სახელი და თარიღი ქვევით: „1032“. Obv. Arabic inscription: "There is no God but Allah alone. Mohammad is the Messenger of Allah. Ali is the substitute for Allah". The names of twelve Imams and the date 1032 A.H.

184. DREIPOLKER. SILVER. GEORG WILHELM (1619-1640). MARGRAVE OF BRANDENBURG. MINTED AT KROSEN. 1622. 1,1 gr. d=20 mm.

ზურგი: ჯვრისანი სფერო. ლათინური ზედწერილი: „პრუსიის საჰერცოგოს ახალი მონეტა“. ზარაფხანის ინიციალები და თარიღის ბოლო ორი ციფრი: „22“. მონეტის ნომინალი აღნიშნულია შუბლზე ციფრით „3“, ხოლო ზურგზე – რიცხვით „24“. Rev. The globe with a cross. Latin inscription: "The new coin of dukedom of Prussia". Initials of the mint place and two numbers denoting the date "22".

185. ABBASI. SILVER. SHAH ABBAS I (1581-1629). THE SAFAVI. TBILISI. 7,59 gr. d=24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „სიწმინდის ხელმწიფის მონა აბასი. იჭედა თბილისს“. Rev. Persian inscription: "Slave of the Sovereign of Holyness Abbas. Struck at Tbilisi".

186. ABBASI. SILVER. ABBAS I. THE SAFAVI. ZAGEMI. 7,7 gr. d=23/25 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „სიწმინდის ხელმწიფის მონა აბასი. იჭედა ზაგემს“. ეს მონეტა ზურგის ორი სიქითაა ნაჭედი და ზარაფხანის სახელი დაწერილია სხვადასხვანაირად. Rev. Persian inscription: "Slave of the Sovereign of Holyness Abbas. Struck at Zagemi". This coin is struck by two reverse-dies and the name of the mint is written differently.

187. ABBASI. SILVER. ABBAS I. THE SAFAVI. TBILISI. 1622/23. 7,53 gr. d=19/20 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „სიწმინდის ხელმწიფის მონა აბასი. იჭედა თბილისს“. Rev. Persian inscription: "Slave of the Sovereign of Holyness Abbas. Struck at Tbilisi".

188. აბაზი. მერცხლი. შაჰ სეფი I (1629-1642 წწ.).
სეფიანი. ზაგემი. 1629/30 წწ. 7,52 გრ. 22 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

189. აბაზი. მერცხლი. სეფი I. სეფიანი. თბილისი. 1641/42 წწ.
7,65 გრ. 21 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

190. შაჰი. მერცხლი. შაჰ აბას II (1642-1667 წწ.).
სეფიანი. თბილისი. 1652/53 წწ. 1,84 გრ. 16 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

191. აბაზი. მერცხლი. აბას II. სეფიანი. თბილისი. 1655/56 წწ.
7,23 გრ. 23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

188. ABBASI. SILVER. SHAH SAFI I (1629-1642). THE SAFAVI.
ZAGEMI. 1629/30. 7,52 gr. d=22 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სიწმინდის ხელმწიფის მონა სეფი.
იჭედა ზაგემს, 1039“.
Rev. Persian inscription: "Slave of the
Sovereign of Holyness Safi. Struck at
Zagemi in 1039".

189. ABBASI. SILVER. SAFI I. THE SAFAVI. TBILISI. 1641/42.
7,65 gr. d=21 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „სულთ
და გულთ შაჰის (ე. ი. მსოფლიოს
სიმბოლური მმრძანებელი) მონა სეფი.
იჭედა თბილისს, 1051“.
Rev. Persian inscription: "Slave of Shah
(i.e. Overlord) with heart and soul Safi.
Struck at Tbilisi in 1051".

190. SHAHI. SILVER. SHAH ABBAS II (1642-1667). THE SAFAVI.
TBILISI. 1652/53. 1,84 gr. d=16 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სიწმინდის ხელმწიფის მონა აბასი.
იჭედა თბილისს, 1063“.
Rev. Persian inscription: "Slave of the
Sovereign of Holyness Abbas. Struck at
Tbilisi in 1063".

191. ABBASI. SILVER. ABBAS II. THE SAFAVI. TBILISI. 1655/56.
7,23 gr. d=23 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი,
ორტაყიანი ლექსი: „მსოფლიოში
საქებყრანული სიქა ღვთის შეწევნით
დაჰკრა აბას მეორემ. იჭედა თბილისს,
1066“.
საქებყრანი ირანის შაჰების ტიტული
იყო და ნიშნავს: „ვარსკვლავთა ბედნიერი
თანხედრის მფლობელი“.
Rev. Persian inscription, a distich:
"Throughout the world imperial
Sahibkaran money came. Struck by God's
grace in the name of Abbas II. Struck at
Tbilisi in 1066".
Sahibkaran was a title of Iranian Shahs
meaning "The owner of happy
coincidence of the stars".

192. შანჰაჰი. პერსელი. აბას II. სეფიანი. თბილისი.
1666/67 წწ. 9,04 გრ. 29 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა
ალაჰისა“ და თორმეტი იმამის სახელი.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”. The names of twelve Imams.

193. აბასი. პერსელი. შაჰ სეფი II (1667-1669 წწ.). სეფიანი.
თბილისი. 1667/68 წწ. 7,3 გრ. 25 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”.

194. მუჰამადი. პერსელი. შაჰ სულეიმან I (1669-1694 წწ.).
სეფიანი. თბილისი. 1676/77 წწ. 3,67 გრ. 19 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”.

195. შაჰი. პერსელი. სულეიმან I. სეფიანი. თბილისი.
1680 წ. 1,34 გრ. 15 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”.

192. PANJSHAH. SILVER. ABBAS II. THE SAFAVI. TBILISI.
1666/67, 9,04 gr. d=29 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი,
ორტაეპიანი ლექსი: „მსოფლიოში
საპყვარანული სიქა ღვთის შეწევნით
დაჰკრა აბას მეორემ. იჭედა თბილისს,
1077“.
Rev. Persian inscription, a distich:
“Throughout the world imperial Sahibkaran
money came. Struck by God's grace in the
name of Abbas II. Struck at Tbilisi in 1077”.

193. ABBASI. SILVER. SHAH SAFI II (1667-1669). THE SAFAVI.
TBILISI. 1667/68. 7,3 gr. d=25 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი, ორტაეპიანი
ლექსი: „მსოფლიოში აბას მეორის შემდეგ
სეფიმ დაჰკრა საპყვარანული სიქა. იჭედა
თბილისს, 1078“.
აბას II-ის ვაჟი სეფი II 1669 წელს
მეორედ ეკურთხა ტახტზე და ირანს
მართავდა სულეიმან I-ის სახელით.
Rev. Persian inscription, a distich: “Since
Abbas II passed away from the world Safi
has the imperial sway”.
Abbas II's son Safi II was enthroned for the
second time in 1669 and ruled Iran under the
name of Sulayman I.

194. MAHMUDI. SILVER. SHAH SULAYMAN I (1669-1694).
THE SAFAVI. TBILISI. 1676/77. 3,67 gr. d=19 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სიწმინდის ზელმწიფის მონა სულეიმანი.
იჭედა თბილისს, 1087“.
Rev. Persian inscription: “Slave of the
Sovereign of Holyness Sulayman. Struck at
Tbilisi in 1087”.

195. SHAHI. SILVER. SULAYMAN I. THE SAFAVI. TBILISI.
1680. 1,34 gr. d=15 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სიწმინდის ზელმწიფის მონა სულეიმანი.
იჭედა თბილისს, 1091“.
Rev. Persian inscription: “Slave of the
Sovereign of Holyness Sulayman. Struck at
Tbilisi in 1091”.

196. აბაზი. პერსი. სულეიმან I. სეფიანი.
თბილისი. 1681 წ. 7,33 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა
ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

197. აბაზი. პერსი. სულეიმან I. სეფიანი.
თბილისი. 7,12 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა
ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

198. შანშაჰი. პერსი. შაჰ ჰუსეინ I (1694-1722 წწ.).
სეფიანი. თბილისი. 1695/96 წწ. 9,07 გრ. 31/32 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

199. აბაზი. პერსი. ჰუსეინ I. სეფიანი. თბილისი.
1707/08 წწ. 7,38 გრ. 23/24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

196. ABBASI. SILVER. SULAYMAN I. THE SAFAVI. TBILISI.
1681. 7,33 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სიწმინდის ზელმწიფის მონა სულეიმანი.
იჭედა თბილისს, 1092“.
Rev. Persian inscription: "Slave of the
Sovereign of Holyness Sulayman. Struck
at Tbilisi in 1092".

197. ABBASI. SILVER. SULAYMAN I. THE SAFAVI. TBILISI.
7,12 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი,
ორტაეპიანი ლექსი: „საპყვრანული სიქა
დაკრა დროის მეუფის წყალობით
სულეიმანმა. იჭედა თბილისს“.
Rev. Persian inscription, a distich: "He
struck his coin by the Creator's grace,
Sulayman the Sovereign of a noble race.
Struck at Tbilisi".

198. PANJSHAHI. SILVER. SHAH HUSAIN I (1694-1722).
THE SAFAVI. TBILISI. 1695/96. 9,07 gr. d=31/32 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი,
ორტაეპიანი ლექსი: „აღმოსავლეთის
ზელმწიფის შეწყენით გახდა მფლობელი
სიქისა მსოფლიოში მართლმორწმუნეთა
ემირის მცველი სულთან ჰუსეინი. იჭედა
თბილისს, 1107“.
Rev. Persian inscription, a distich:
"Money he struck by the grace of the Lord
of the East, dog of the Prince of the
Faithful's Shrine, Sultan Husain. Struck at
Tbilisi in 1107".

199. ABBASI. SILVER. HUSAIN I. THE SAFAVI. TBILISI.
1707/08. 7,38 gr. d=23/24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი,
ორტაეპიანი ლექსი: „მართლმორწმუნეთა
სასახლის მცველი სულთანი ჰუსეინი.
იჭედა თბილისს, 1119“.
Rev. Persian inscription, a distich: "Dog
of the Prince of the Faithful's Palace,
Sultan Husain. Struck at Tbilisi in 1119".

200. უანჯუაჰი, პერცელი, კუსეინი I. სეფიანი.
თბილისი. 1715/16 წწ. 8,6 გრ. 18/25 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულაა ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”.

201. შაკი, პერცხლი, კუსეინი I. სეზიანი. თბილისი.
1716/17 წწ. 1,68 გრ. 16/19 მმ.

მუხლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
 ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
 მოციქულია ალაჰისა, ალი
 მრაველია ალაჰისა“.
 Obv. Arabic inscription: “There is no God
 but Allah alone. Mohammad is the
 Messenger of Allah. Ali is the substitute
 for Allah”.

202. აბაზი. მერცხლი. კუსენი I. სეზიანი. თბილისი.
1717/18 წწ. 5,29 გრ. 24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
 ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
 მოციქულია ალაჰისა, ალი
 მოადგილეა ალაჰისა“.
 Obv. Arabic inscription: “There is no God
 but Allah alone. Mohammad is the
 Messenger of Allah. Ali is the substitute
 for Allah”.

203. აბაზი. პერცელი. კუსეინი I. სეფიანი. თბილისი.
1721/22 წწ. 5,38 გრ. 25 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოცატეულია ალაჰისა, ალი
მზადგვიღეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”.

200. PANJSHAHI. SILVER. HUSAIN I. THE SAFAVI. TBILISI.
1715/16. 8,6 gr. d=18/25 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სულთანი ძე სულთანისა, ხაკანი ძე
ხაკანისა. სიწმინდის ხელმწიფის მონა
ჰუსეინი. უკვდავჰყოს ალაჰმა სამეფო
მისი. იჭულა თბილისს, 1128“.
Rev. Persian inscription, a distich: “Struck
at Tbilisi, Sultan, the son of Sultan,
Khaqan, the son of Khaqan, slave of the
Sovereign of holyness Husain. Let Allah
immortalize his kingdom. Struck at Tbilisi
in 1128”.

201. SHAHI, SILVER, HUSAIN I. THE SAFAVI. TBILISI.
1716/17, 1,68 gr. d=16/19 mm.

„ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სიწმინდის ზელმწიფის მონა პუხეინი.
იჭედა თბილისს, 1129“.
Rev. Persian inscription: “Slave of the
Sovereign of Holyness Husain, struck at
Tbilisi in 1129”.

202. ABBASI. SILVER. HUSAIN I. THE SAFAVI. TBILISI.
1717/18. 5,29 gr. d=24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სიმინდის ხელმწიფის მონა ჰუსეინი.
იჭედა თბილისს, 1130“.
Rev. Persian inscription: “Slave of the
Sovereign of Holyness Husain, struck at
Tbilisi in 1130”.

203. ABBASI. SILVER. HUSAIN I. THE SAFAVI. TBILISI.
1721/22. 5,38 gr. d=25 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„სიწმინდის ზელმწიფის მონა პუსეინი.
იჭვლა თბილისს, 1134“.
Rev. Persian inscription: “Slave of the
Sovereign of Holyness Husain, struck at
Tbilisi in 1134”.

204. მონეტა მჰარაბი აბაზი. შერეხილი. შაჰ აბაზ III
(1731-1736 წწ.). სეფიანი. თბილისი. 1735/36 წწ. 7,08 გრ. 24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

205. აბაზი. შერეხილი. აბაზ III. სეფიანი. თბილისი.
1735/36 წწ. 5,36 გრ. 24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი
მოადგილეა ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah".

206. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. თბილისი.
8,44 გრ. 22 მმ.

შუბლი: ლომი და მზე.
Obv. The lion and the sun.

207. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. თბილისი.
8,85 გრ. 26 მმ.

შუბლი: ირემი.
Obv. The stag.

204. ONE AND HALF ABBASI. SILVER. SHAH ABBAS III (1731-
1736). THE SAFAVI. TBILISI. 1735/36. 7,08 gr. d=24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი,
ორტაეპიანი ლექსი: „მსოფლიოში ოქროზე
სიქა ღმერთის შეწევნით დაჰკრა ღმერთის
ჩრდილმა აბას მესამე, მეორე საჰეყრანმა.
იჭედა თბილისს, 1148“.
Rev. Persian inscription, a distich:
"Throughout the universe by grace divine
golden money came. Struck by God's
shadow, Abbas III. Struck at Tbilisi in 1148".

205. ABBASI. SILVER. ABBAS III. THE SAFAVI. TBILISI.
1735/36. 5,36 gr. d=24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი,
ორტაეპიანი ლექსი: „მსოფლიოში ოქროზე
სიქა ღმერთის შეწევნით დაჰკრა ალაჰის
ჩრდილმა აბას მესამე, მეორე საჰეყრანმა.
იჭედა თბილისს, 1148“.
Rev. Persian inscription, a distich:
"Throughout the universe by divine grace
golden money came. Struck by God's
shadow, Abbas III. Struck at Tbilisi
in 1148".

206. HALF BISTI. COPPER. TBILISI.
8,44 gr. d=22 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „სეფი.
ფულუსი იჭედა თბილისს“.
Rev. Persian inscription: "Safi. Fulus was
struck at Tbilisi".
The coin is the earliest among the Iranian
copper coins struck at the Tbilisi mint and
it is very rare, as the copper mostly did not
bear Shah's name. Here the Iranian Shah
Safi I is meant. At that time the King of
Kartli was Rostom Bagrationi
(1632-1658), the formal convert to Islam.

207. HALF BISTI. COPPER. TBILISI.
8,85 gr. d=26 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck
at Tbilisi".

208. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. თბილისი.
9,38 გრ. 21/31 მმ.

შუბლი: ცხოველი.
Obv. The animal.

209. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. თბილისი.
1645/46 წწ. 10,03 გრ. 20/27 მმ.

შუბლი: ლომი და მზე.
Obv. The lion and the sun.

210. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. თბილისი.
1664/65 წწ. 8,07 გრ. 28 მმ.

შუბლი: მზე.
Obv. The sun.

211. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. თბილისი.
1670/71 წწ. 10,46 გრ. 25 მმ.

შუბლი: ხარი და ვეშაპი.
Obv. The bull and the whale.

208. HALF BISTI. COPPER. TBILISI.
9,38 gr. d=21/31 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck
at Tbilisi".

209. HALF BISTI. COPPER. TBILISI.
1645/46. 10,03 gr. d=20/27 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1055“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1055".

210. HALF BISTI. COPPER. TBILISI.
1664/65. 8,07 gr. d=28 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1075“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1075".

211. HALF BISTI. COPPER. TBILISI.
1670/71. 10,46 gr. d=25 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1081“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1081".

212. ნახევარი ბისტი. საილენძი. თბილისი.
1679/80 წწ. 8,3 გრ. 23 მმ.

შუბლი: ლომი და ყვავილი.
Obv. The lion and the flower.

213. ნახევარი ბისტი. საილენძი. თბილისი.
1682 წ. 8,56 გრ. 27 მმ.

შუბლი: ცხენი და ყვავილი.
Obv. The horse and the flower.

214. ფული. საილენძი. თბილისი.
1682/83 წწ. 3,97 გრ. 19 მმ.

შუბლი: ცხენი და ყვავილი.
Obv. The horse and the flower.

215. ნახევარი ფული. საილენძი. თბილისი.
1683/84 წწ. 2,93 გრ. 21 მმ.

შუბლი: ცხენი და ყვავილი.
Obv. The horse and the flower.

212. HALF BISTI. COPPER. TBILISI.
1679/80. 8,3 gr. d=23 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1090“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1090".

213. HALF BISTI. COPPER. TBILISI.
1682. 8,56 gr. d=27 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1093“.
ამ ტიპის ფული იჭრებოდა პიჯრის 1091
(1680/81 წწ.), 1094 (1682/83 წწ.), 1095
(1683/84 წწ.) და 1096 (1684/85 წწ.).
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1093".
This type of money was struck in 1091
(=1680/81), 1094 (=1682/83), 1095
(=1683/84) and 1096 (=1684/85) A.H.

214. PULI. COPPER. TBILISI.
1682/83. 3,97 gr. d=19 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1094“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1094".

215. HALF PULI. COPPER. TBILISI.
1683/84. 2,93 gr. d=21 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1095“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1095".

216. ნახევარი ბისტი. საილენძი. თბილისი. 1691/92 წ.
8,94 გრ. 26 მმ.

შუბლი: ფარშანგი.
Obv. The peacock.

217. ნახევარი ბისტი. საილენძი. თბილისი. 1700/01 წ.
8,87 გრ. 28 მმ.

შუბლი: მარტორქა და მცენარეული
ორნამენტი.
Obv. The rhinoceros and the floral
ornament.

218. ფული. საილენძი. თბილისი. 1702/03 წ.
10,96 გრ. 26 მმ.

შუბლი: ლომი.
Obv. The lion.

219. ნახევარი ბისტი. საილენძი. თბილისი. 1702/03 წ.
8,32 გრ. 23 მმ.

შუბლი: ლომი.
Obv. The lion.

216. HALF BISTI. COPPER. TBILISI. 1691/92.
8,94 gr. d=26 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1103“.
Rev. Persian inscription: “Fulus struck
at Tbilisi in 1103”.

217. HALF BISTI. COPPER. TBILISI. 1700/01.
8,87 gr. d=28 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1112“.
Rev. Persian inscription: “Fulus struck
at Tbilisi in 1112”.

218. PULI. COPPER. TBILISI. 1702/03.
10,96 gr. d=26 mm.

ზურგი: ლომი. სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1114“.
Rev. The lion. Persian inscription: “Fulus
struck at Tbilisi in 1114”.

219. HALF BISTI. COPPER. TBILISI. 1702/03.
8,32 gr. d=23 mm.

ზურგი: ლომი. სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1114“.
Rev. Persian inscription: “Fulus struck
at Tbilisi in 1114”.

220. ნახევარი ბისტი. საილენძი. ვახტანგ VI
(1703-1714 წწ.). თბილისი. 1708 წ. 9,12 გრ. 26 მმ.

შუბლი: სამანძიანი გემი. თარიღი
ქრისტიანული წელთაღრიცხვით „1708“.
Obv. The threemasted ship and
the date “1708”.

221. ნახევარი ბისტი. საილენძი. ვახტანგ VI.
თბილისი. 1709 წ. 8,79 გრ. 26 მმ.

შუბლი: სამანძიანი გემი. თარიღი
ქრისტიანული წელთაღრიცხვით „1709“.
Obv. The threemasted ship and
the date “1709”.

222. ნახევარი ბისტი. საილენძი. სვიმონი (1712-1714 წწ.).
თბილისი. 1712 წ. 8,72 გრ. 25 მმ.

შუბლი: დრაკონი. ქართული ზედწერილი:
„სვიმონ“.
Obv. The dragon and Georgian
inscription: “Simon”.

223. ფული. საილენძი. სვიმონი. თბილისი. 1712 წ.
4,51 გრ. 19 მმ.

შუბლი: დრაკონი. ქართული ზედწერილი:
„სვიმონ“.
Obv. The dragon and Georgian
inscription: “Simon”.

220. HALF BISTI. COPPER. VAKHTANG VI (1703-1714).
TBILISI. 1708. 9,12 gr. d=26 mm.

ზურგი: ორი თევზი. ქართული
ზედწერილი: „ვახტანგ“. სპარსული
ზედწერილი: „ფულუსი იჭელა თბილისს,
1120“.
Rev. Two fishes. Georgian inscription:
“Vakhtang”. Persian inscription: “Fulus
struck at Tbilisi in 1120”.

221. HALF BISTI. COPPER. VAKHTANG VI. TBILISI. 1709.
8,79 gr. d=26 mm.

ზურგი: ორი თევზი. ქართული
ზედწერილი: „ვახტანგ“. სპარსული
ზედწერილი: „ფულუსი იჭელა თბილისს,
1120“.
Rev. Two fishes. Georgian inscription:
“Vakhtang”. Persian inscription: “Fulus
struck at Tbilisi in 1120”.

222. HALF BISTI. COPPER. SIMON (1712-1714). TBILISI. 1712.
8,72 gr. d=25 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭელა თბილისს, 1124“.
Rev. Persian inscription: “Fulus struck
at Tbilisi in 1124”.

223. PULI. COPPER. SIMON. TBILISI. 1712.
4,51 gr. d=19 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭელა თბილისს, 1124“.
Rev. Persian inscription: “Fulus struck
at Tbilisi in 1124”.

224. ფული. სპილენძი. ბაქარი (1717-1719 წწ.). თბილისი.
1717/18 წწ. 4,17 გრ. 19 მმ.

შუბლი: ფარშავანგი. ქართული
ზედწერილი: „ბაქარ“.
Obv. The peacock and Georgian
inscription: "Bakar".

225. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. ბაქარი. თბილისი.
1718/19 წწ. 8,55 გრ. 24 მმ.

შუბლი: ფარშავანგი. ქართული
ზედწერილი: „ბაქარ“.
Obv. The peacock and Georgian
inscription: "Bakar".

226. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. ანონიმური.
თბილისი. 1735/36 წწ. 8,75 გრ. 22 მმ.

შუბლი: ლომი და შველი.
Obv. The lion and the deer.

227. ალთუნი. (ოქრო). აჰმედ III (1703-1730 წწ.).
ოსმალეთის სულთანი. თბილისი. 3,48 გრ. 18 მმ.

შუბლი: „თუღრა“, აჰმედ III-ის სახელის
მონოგრამა.
Obv. "Tughra", the name of Ahmad III
in monogram.

224. PULI. COPPER. BAKAR (1717-1719). TBILISI.
1717/18. 4,17 gr. d=19 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1130“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1130".

225. HALF BISTI. COPPER. BAKAR. TBILISI.
1718/19. 8,55 gr. d=24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1131“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1131".

226. HALF BISTI. COPPER. ANONYMOUS. TBILISI.
1735/36. 8,75 gr. d=22 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„ფულუსი იჭედა თბილისს, 1148“.
Rev. Persian inscription: "Fulus struck at
Tbilisi in 1148".

227. ALTUN. GOLD. AHMAD III (1703-1730). THE OTTOMAN
SULTAN. TBILISI. 3,48 gr. d=18 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
თბილისში, 1115 წელს“.
ოსმალურ მონეტებზე მოცემულია არა
მათი ემისიის, არამედ მმართველი
სულთნის ტახტზე ასვლის თარიღი.
№№227-231 მონეტები მოჭრილია
თბილისში ოსმალური ოკუპაციის დროს,
1723-1735 წლებში.
Rev. Arabic inscription: "Struck at Tbilisi
in the year of 1115".
The date on the Ottoman coins denotes the
date of Sultan's coronation and not the date
of the coin's issue. Struck at Tbilisi while
the Ottoman occupation in 1723-1735.

228. ალთუნ აშრეფი. ოქრო. აჰმად III. თბილისი.
6,15 გრ. 30/32 მმ.

შუბლი: „თუღრა“. არაბული ზედწერილი:
„მოიჭრა თბილისში, 1115 წელს“.
Obv. "Tughra". Arabic inscription:
"Struck at Tbilisi in the year of 1115".

229. ონლიქი. ვერცხლი. აჰმად III. თბილისი.
5,32 გრ. 26 მმ.

შუბლი: „თუღრა“. არაბული ზედწერილი:
„მოიჭრა თბილისში, 1115 წელს“.
Obv. "Tughra". Arabic inscription:
"Struck at Tbilisi in the year of 1115".

230. ბეშლიქი. ვერცხლი. მაჰმუდ I (1730-1754 წწ.).
ოსმალეთის სულთანი. თბილისი. 2,65 გრ. 18 მმ.

შუბლი: „თუღრა“, სულთან მაჰმუდ I-ის
სახელის „თუღრა“ – მონოგრამა.
Obv. "Tughra". The name of Sultan
Mahmud I in monogram.

231. ნიმბეშლიქი. ვერცხლი. მაჰმუდ I. თბილისი.
1,09 გრ. 14 მმ.

შუბლი: ცენტრში „თუღრა“.
Obv. "Tughra". The name of Sultan
Mahmud I in the center – in monogram.

228. ALTUN ASHREF. GOLD. AHMAD III. TBILISI.
6,15 gr. d=30/32 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
ორი ხმელეთისა და მკერობელი ორი
ზღვისა, სულთანი ძე სულთნისა“.
Rev. Arabic inscription: "Sultan of the
two continents and Khaqan of the two
seas, Sultan, the son of Sultan".

229. ONLUQ. SILVER. AHMAD III. TBILISI.
5,32 gr. d=26 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „სულთანი
ორი ხმელეთისა და მკერობელი ორი
ზღვისა, სულთანი ძე სულთნისა“.
Rev. Arabic inscription: "Sultan of the
two continents and Khaqan of the two seas,
Sultan, the son of Sultan".

230. BESHLUQ. SILVER. MAHMUD I (1730-1754). THE OTTOMAN
SULTAN. TBILISI. 2,65 gr. d=18 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
თბილისში, 1143 წელს“.
Rev. Arabic inscription: "Struck at Tbilisi
in the year of 1143".

231. NIMBESHLUQ. SILVER. MAHMUD I. TBILISI.
1,09 gr. d=14 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
თბილისში, 1143 წელს“.
Rev. Arabic inscription: "Struck at Tbilisi
in the year of 1143".

232. სპილენძი. მაჰმუდ I. თბილისი.
7,65 გრ. 15/22 მმ.

შუბლი: „თუღრა“.
Obv. „Tughra“.

233. აბაზი. მერცხლი. ირანის შაჰი ნადირი (1736-1747 წწ.).
აფშარიანი. თბილისი. 1736 წ. 5,35 გრ. 34 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი: „ოქროთი
მისი მეფობა მსოფლიოში განდიდება,
მეფობა ნადირისა სპარსული მიწიდან,
მსოფლიო დამპყრობელის. იჭედა
თბილისს“.
Obv. Persian inscription: “By gold in all
the earth his kingship shall be famed,
Nadir of Persian's land, the world-
conqueror, Sovereign named”.

234. შაჰი. მერცხლი. ნადირ-შაჰი. აფშარიანი.
თბილისი. 1736 წ. 1,08 გრ. 15 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა
ალაჰისა“.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohamad is a
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”.

235. აბაზი. მერცხლი. ნადირ-შაჰი. აფშარიანი.
თბილისი. 1736/37 წწ. 5,41 გრ. 22/23 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი: „ოქროთი
მისი მეფობა მსოფლიოში განდიდება,
მეფობა ნადირისა სპარსული მიწიდან,
მსოფლიო დამპყრობელის. იჭედა
თბილისს, 1149 წელს“.
Obv. Persian inscription: “By gold in all the
earth his kingship shall be famed, Nadir of
Persian's land, the world-conqueror,
Sovereign named, struck at Tbilisi in
1149”.

232. COPPER. MAHMUD I. TBILISI.
7,65 gr. d=15/22 mm.

ზურგი: არაბული ზედწერილი: „მოიჭრა
თბილისში, 1143 წელს“.
Rev. Arabic inscription: “Struck at Tbilisi
in the year of 1143”.

233. ABBASI. SILVER. IRANIAN SHAH NADIR. (1736-1747).
THE AFSHARI. TBILISI. 1736. 5,35 gr. d=34 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი,
ქრონოგრამა: „სიკეთე არს რაც ასრულდა“,
რომლის ასოთა რიცხვით მნიშვნელობათა
ჯამი შეადგენს ნადირ-შაჰის გამეფების
თარიღს პიჯრით – 1148.
Rev. Persian inscription: “Whatever
happens is the best”.
The sum of numeral meaning of the letters
is the date of Nadir Shah's accession to the
throne – 1148 A.H.

234. SHAHI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI. TBILISI.
1736. 1,08 gr. d=15 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„მსოფლიოს სულთანთა სულთანი შაჰან-
შაჰ ნადირი, საჰიბკარანი. იჭედა
თბილისს. 1148 წელს“.
Rev. Persian inscription: “Over the sultans
of the earth is the Sultan Nadir, the
Shahanshah, Sahibkaran. Struck at Tbilisi
in 1148”.

235. ABBASI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI. TBILISI.
1736/37. 5,41 gr. d=22/23 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „კეთილი
არს, რომ აღსრულდა დრო ბედნიერი
გამეფებისა“.
Rev. Persian inscription: “It is good
that the time of happy accession to the
throne became true”.

236. აბაზი. პერსელი. ნადირ-შაჰი. აფშარიანი.
თბილისი. 1736/37 წწ. 4,53 გრ. 24 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი: „ოქროთი
მისი მეფობა მსოფლიოში განდიდება,
მეფობა ნადირისა სპარსული მიწიდან,
მსოფლიო დამპყრობელის. იჭედა
თბილისს 1149 წელს“.

Obv. Persian inscription: "By gold in all
the earth his kingship shall be famed,
Nadir of Persian's land, the world-
conqueror, Sovereign named, struck at
Tbilisi in 1149".

237. აბაზი. პერსელი. ნადირ-შაჰი. აფშარიანი.
თბილისი. 1737/38 წწ. 4,8 გრ. 17 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„სულთანი ნადირი“.

Obv. Persian inscription: "Nadir the
Sultan".

238. ნახევარი ნადირი. პერსელი. ნადირ-შაჰი.
აფშარიანი. თბილისი. 1737/38 წწ. 6,88 გრ. 19 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„სულთანი ნადირი“.

Obv. Persian inscription: "Nadir the
Sultan".

239. ნახევარი ნადირი. პერსელი. ნადირ-შაჰი.
აფშარიანი. თბილისი. 1738/39 წწ. 6,92 გრ. 17 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„სულთანი ნადირი“.

Obv. Persian inscription: "Nadir the
Sultan".

236. ABBASI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI. TBILISI.
1736/37. 4,53 gr. d=24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „კეთილი
არს, რომ აღსრულდა დრო ბედნიერი
გამეფებისა“.

Rev. Persian inscription: "It is good that
the time of happy accession to the throne
became true".

237. ABBASI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI. TBILISI.
1737/38. 4,8 gr. d=17 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„კეთილპყოს ალაჰმა სამეფო მისი. იჭედა
თბილისს 1150 წელს“.

Rev. Persian inscription: "May his
kingdom be famed by Allah. Struck at
Tbilisi in 1150".

238. HALF NADIRI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1737/38. 6,88 gr. d=19 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„კეთილპყოს ალაჰმა სამეფო მისი. იჭედა
თბილისს 1150 წელს“.

Rev. Persian inscription: "May his
kingdom be famed by Allah. Struck at
Tbilisi in 1150".

239. HALF NADIRI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1738/39. 6,92 gr. d=17 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„კეთილპყოს ალაჰმა სამეფო მისი. იჭედა
თბილისს 1151 წელს“.

Rev. Persian inscription: "May his
kingdom be famed by Allah. Struck at
Tbilisi in 1151".

240. ნადირი. პერსელი. ნადირ-შაჰი. ავშარიანი.
თბილისი. 1739 წ. 11,56 გრ. 23/24 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„მსოფლიოს სულთანთა სულთანია
შაჰან-შაჰი ნადირი, საჰიბკარანი“.
Obv. Persian inscription: “Over the
sultans of the earth is the Sultan Nadir,
Shahan Shah, Sahibkaran”.

241. ნახევარი ნადირი. პერსელი. ნადირ-შაჰი.
ავშარიანი. თბილისი. 1739/40 წწ. 6,86 გრ. 18 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„სულთანი ნადირი“.
Obv. Persian inscription: “Nadir the
Sultan”.

242. შაჰი. პერსელი. ნადირ-შაჰი. ავშარიანი.
თბილისი. 1739/40 წწ. 1,08 გრ. 13 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„სულთანი ნადირი“.
Obv. Persian inscription: “Nadir the
Sultan”.

243. ნადირი. პერსელი. ნადირ-შაჰი. ავშარიანი.
თბილისი. 1746 წ. 11,2 გრ. 24 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„მსოფლიოს სულთანთა სულთანი
შაჰან-შაჰი ნადირი, საჰიბკარანი“.
Obv. Persian inscription: “Over the
sultans of the earth is the Sultan Nadir,
Shahan Shah, Sahibkaran”.

240. NADIRI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1739. 11,56 gr. d=23/24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „იჭედა
თბილისს 1152 წელს“.
Rev. Persian inscription: “Struck at
Tbilisi in 1152”.

241. HALF NADIRI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1739/40. 6,86 gr. d=18 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„კეთილკუთხოს ალაჰმა სამეფო მისი. იჭედა
თბილისს 1152 წელს“.
Rev. Persian inscription: “May his
kingdom be famed by Allah. Struck at
Tbilisi in 1152”.

242. SHAHI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1739/40. 1,08 gr. d=13 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„კეთილკუთხოს ალაჰმა სამეფო მისი. იჭედა
თბილისს 1152 წელს“.
Rev. Persian inscription: “May God
perpetuate his kingdom. Struck at Tbilisi
in 1152”.

243. NADIRI. SILVER. NADIR SHAH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1746. 11,2 gr. d=24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „იჭედა
თბილისს 1159 წელს“.
Rev. Persian inscription: “Struck at
Tbilisi in 1159”.

244. აბაზი. მერცხლი. ირანის შაჰი იბრაჰიმი
(1748 წ.). აფშარიანი. თბილისი. 1748 წ.
4,55 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„საქებყვანული სიქა ღვთის შეწვენი
მოჭრა იბრაჰიმ შაჰმა, მსოფლიოს
მანათობელმა, მსგავსად მზისა“.
Obv. Persian inscription: "By grace
divine he struck the coin, Shah Ibrahim,
the sun-like illumining the earth".

245. შაჰი. მერცხლი. იბრაჰიმ-შაჰი. აფშარიანი.
თბილისი. 1748 წ. 1,03 გრ. 14 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„სულთანი იბრაჰიმი“.
Obv. Persian inscription: "By Sultan
Ibrahim".

246. აბაზი. მერცხლი. იბრაჰიმ-შაჰი. აფშარიანი.
თბილისი. 1748 წ. 4,61 გრ. 20/21 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„მზესავით აბრწყინდა ოქროსა და
ვერცხლის ხატება, როგორც კი
დიდებულება მოიპოვა იბრაჰიმის
საქმისაგან“.
Obv. Persian inscription: "Gold and
silver glitters since ornamented by the
deeds of Ibrahim".

247. აბაზი. მერცხლი. შაჰ-რუჰი (1748-1795 წწ.).
აფშარიანი. თბილისი. 1749/50 წწ. 4,57 გრ. 24 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ღმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილე
ალაჰისა“ და თორმეტი იმამის სახელი.
Obv. Arabic inscription: "There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah". The names of twelve Imams.

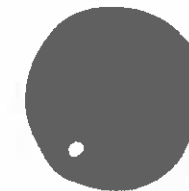
244. ABBASI. SILVER. IRANIAN SHAH IBRAHIM (1748).
THE AFSHARI. TBILISI. 1748.
4,55 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „იჭედა
თბილისს 1162 წელს“.
Rev. Persian inscription: "Struck at
Tbilisi in 1162".

245. SHAHI. SILVER. IBRAHIM SHAH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1748. 1,03 gr. d=14 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „იჭედა
თბილისს 1162 წელს“.
Rev. Persian inscription: "Struck at
Tbilisi in 1162".

246. ABBASI. SILVER. IBRAHIM SHAH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1748. 4,61 gr. d=20/21 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „იჭედა
თბილისს 1162 წელს“.
Rev. Persian inscription: "Struck at
Tbilisi in 1162".

247. ABBASI. SILVER. SHAHRUKH (1748-1795). THE AFSHARI.
TBILISI. 1749/50. 4,57 gr. d=24 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „სიქა
დაარტყა ღვთის ბრძანებით შაჰ-როჰმა,
რეზას ზღურბლის მცველმა. იჭედა
თბილისს 1163 წელს“.
„რეზას ზღურბლი“ – მერვე შიიტი იმამის
რეზას აკლდამა მეშვედში.
Rev. Persian inscription: "Shahrugh, the
watchful dog of Ali Riza's Shrine, struck
this coin by divine grace at Tbilisi in 1163".
"Riza's shrine" – a shrine of the 8th Shi'a
Imam Reza.

248. აბაზი. მერცხლი. შაჰ-როჰი. ავშარიანი.
თბილისი. 1749/50 წწ. 4,55 გრ. 21 მმ.

შუბლი: არაბული ზედწერილი: „არ არს
ლმერთი გარდა ალაჰისა, მუჰამედი
მოციქულია ალაჰისა, ალი მოადგილეა
ალაჰისა“ და თორმეტი იმამის სახელი.
Obv. Arabic inscription: “There is no God
but Allah alone. Mohammad is the
Messenger of Allah. Ali is the substitute
for Allah”. The names of twelve Imams.

249. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. თეიმურაზ II
(1744-1762 წწ.). თბილისი. 1748/49 წწ. 9,5 გრ. 22 მმ.

შუბლი: ლომი მარცხნივ. ქართული
ზედწერილი: „თეიმურაზ“.
Obv. The lion to the left. Georgian
inscription: “Teimuraz”.

250. ფული. სპილენძი. თეიმურაზ II. თბილისი. 1748/49 წწ.
4,47 გრ. 19/21 მმ.

შუბლი: ლომი. ქართული ზედწერილი:
„თეიმურაზ“.
Obv. The lion and Georgian inscription:
“Teimuraz”.

251. ნახევარი ბისტი. სპილენძი. თეიმურაზ II და
მრეკლე II. თბილისი. 1754/55 წწ. 10,6 გრ. 24/25 მმ.

შუბლი: შვედრენი, რომელიც წეროს
კორტნის.
Obv. The falcon attacking the crane.

248. ABBASI. SILVER. SHAHRUKH. THE AFSHARI.
TBILISI. 1749/50. 4,55 gr. d=21 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „სიქა
დაარტყა ღვთის ბრძანებით შაჰ-როჰმა,
რეზას ზღუდრის მცველმა. იჭედა
თბილისს 1163 წელს“.
Rev. Persian inscription: “Shahrugh, the
watchful dog of Ali Riza’s Shrine, struck
this coin by grace of divine at Tbilisi in
1163”.

249. HALF BISTI. COPPER. TEIMURAZ II (1744-1762).
TBILISI. 1748/49. 9,5 gr. d=22 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „იჭედა
ფულუსი თბილისს 1162 წელს“.
Rev. Persian inscription: “Fulus struck at
Tbilisi in 1162”.

250. PULI. COPPER. TEIMURAZ II. TBILISI. 1748/49.
4,47 gr. d=19/21 mm.

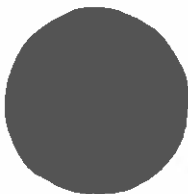
ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „იჭედა
ფულუსი თბილისს 1162 წელს“.
Rev. Persian inscription: “Fulus struck at
Tbilisi in 1162”.

251. HALF BISTI. COPPER. TEIMURAZ II AND EREKLE II.
TBILISI. 1754/55. 10,6 gr. d=24/25 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„თეიმურაზ, ერეკლე“. სპარსული
ზედწერილი: „მონა ღვთისა. იჭედა 1168
წელს თბილისს“.
Rev. Georgian inscription: “Teimuraz,
Erekle”. Persian inscription: “The slave
of God, struck in 1168 at Tbilisi”.

252. ფული. საილენძი. თეიმურაზ II და ერეკლე II.
თბილისი. 1754/55 წწ. 4,42 გრ. 18 მმ.

შუბლი: შვეარდენი, რომელიც წეროს
კორტნის.
Obv. The falcon attacking the crane.

253. შაური. საილენძი. ერეკლე II (1762-1798 წწ.).
თბილისი. 1765/66 წწ. 44,9 გრ. 40 მმ.

შუბლი: ბაგრატიონთა საგვარეულო
გერბი: გვირგვინი, სასწორი, სფერო,
სკიპტრა და მახვილი.
Obv. The Bagrationi coat of arms: the
crown, the scales, the globe, the sceptre
and the sword.

254. ჩერვონეტი. (ოქრო). ერეკლე II. თბილისი. 1796 წ.
7,14 გრ. 23/25 მმ.

შუბლი: არწივი და თარიღი: „1796“.
Obv. The eagle and the date „1796“.

255. ნახევარი ბისტა. საილენძი. ერეკლე II. თბილისი.
1765/66 წწ. 8,67 გრ. 23/26 მმ.

შუბლი: ბაგრატიონთა საგვარეულო
გერბი: გვირგვინი, სასწორი, სფერო,
სკიპტრა და მახვილი.
Obv. The Bagrationi coat of arms: the
crown, the scales, the globe, the sceptre
and the sword.

252. PULI. COPPER. TEIMURAZ II AND EREKLE II.
TBILISI. 1754/55. 4,42 gr. d=18 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„თეიმურაზ, ერეკლე“. სპარსული
ზედწერილი: „მონა ღვთისა. იჭედა 1168
წელს თბილისს“.
Rev. Georgian inscription: „Teimuraz,
Erekle“. Persian inscription: „The slave
of God, struck in 1168 at Tbilisi“.

253. SHAURI. COPPER. EREKLE II (1762-1798).
TBILISI. 1765/66. 44,9 gr. d=40 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1179 წელს“.
Rev. Georgian inscription: „Erekle“.
Persian inscription: „Struck at Tbilisi
in 1179“.

254. CHERVONETZ. GOLD. EREKLE II. TBILISI. 1796.
7,14 gr. d=23/25 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„მოწყალეო! იჭედა თბილისს 1203 (1788/
89) წელს“.
გამოყენებულია ორი სხვადასხვანაირი
მონეტისთვის გამოზადებული სიკა.
შუბლის თარიღი არ შეესაბამება ზურგის
თარიღს.
Rev. Persian inscription: „Gracious.
Struck at Tbilisi in 1203 (=1788/89)“.
Two different stamps are used. The date of
the obverse does not correspond to the
date on the reverse.

255. HALF BISTI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1765/66
8,67 gr. d=23/26 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1179 წელს“.
Rev. Georgian inscription: „Erekle“.
Persian inscription: „Struck at Tbilisi
in 1179“.

256. ნახევარი ბისტი. საილენძი. ერეკლე II. თბილისი. 1765/66 წწ. 8,12 გრ. 23 მმ.

შუბლი: ბაგრატიონთა საგვარეულო
გერბი: გვირგვინი, სასწორი, სფერო,
სკიპტრა და მახვილი.
Obv. The Bagrationi coat of arms: the
crown, the scales, the globe, the sceptre
and the sword.

257. ფული. საილენძი. ერეკლე II. თბილისი. 1765/66 წწ. 4,32 გრ. 20 მმ.

შუბლი: ბაგრატიონთა საგვარეულო
გერბი: გვირგვინი, სასწორი, სფერო,
სკიპტრა და მახვილი.
Obv. The Bagrationi coat of arms: the
crown, the scales, the globe, the sceptre
and the sword.

258. ნახევარი ბისტი. საილენძი. ერეკლე II. თბილისი. 1776/77 წწ. 6,11 გრ. 20 მმ.

შუბლი: გამოსახულია თევზი.
Obv. The fish.

259. ფული. საილენძი. ერეკლე II. თბილისი. 1776/77 წწ. 2,73 გრ. 19 მმ.

შუბლი: გამოსახულია თევზი.
Obv. The fish.

256. HALF BISTI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1765/66.
8,12 gr. d=23 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1179 წელს“.
Rev. Georgian inscription: "Struck at
Tbilisi in 1179".

257. PULI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1765/66.
4,32 gr. d=20 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1179 წელს“.
Rev. Georgian inscription "Erekle".
Persian inscription: "Struck at Tbilisi
in 1179".

258. HALF BISTI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1776/77.
6,11 gr. d=20 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1190 წელს“.
Rev. Georgian inscription: "Erekle".
Persian inscription: "Struck at Tbilisi
in 1190".

259. PULI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1776/77.
2,73 gr. d=19 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1190 წელს“.
Rev. Erekle's name in Georgian. Persian
inscription: "Struck at Tbilisi in 1190".

260. ბისტნი. სპილენძი. ერეკლე II. თბილისი. 1787 წ.
18,1 გრ. 25/26 მმ.

შუბლი: ორთავიანი არწივი და თარიღი:
„1787“.
Obv. The double-headed eagle and the
date "1787".

261. ნახევარი ბისტნი. სპილენძი. ერეკლე II. თბილისი.
1781 წ. 9,29 გრ. 23 მმ.

შუბლი: ორთავიანი არწივი და თარიღი:
„1781“.
Obv. The double-headed eagle and the
date "1781".

262. ბისტნი. სპილენძი. ერეკლე II. თბილისი.
1795/96 წწ. 19,43 გრ. 28/29 მმ.

შუბლი: არწივი და თარიღი: „1796“.
Obv. The eagle and the date "1796".

263. ნახევარი ბისტნი. სპილენძი. ერეკლე II. თბილისი.
1795/96 წწ. 8,18 გრ. 21/22 მმ.

შუბლი: გამოსახულია არწივი.
Obv. The eagle.

260. BISTI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1787.
18,1 gr. d=25/26 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1201 წელს“.
Rev. Erekle's name in Georgian. Persian
inscription: "Struck at Tbilisi in 1201".

261. HALF BISTI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1781.
9,29 gr. d=23 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა
თბილისს“.
Rev. Erekle's name in Georgian. Persian
inscription: "Struck at Tbilisi".

262. BISTI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1795/96.
19,43 gr. d=28/29 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1210 წელს“.
Rev. Erekle's name in Georgian. Persian
inscription: "Struck at Tbilisi in 1210".

263. HALF BISTI. COPPER. EREKLE II. TBILISI. 1795/96.
8,18 gr. d=21/22 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ერეკლე“.
სპარსული ზედწერილი: „იჭედა თბილისს
1210 წელს“.
Rev. Erekle's name in Georgian. Persian
inscription: "Struck at Tbilisi in 1210".

264. ბისტა. სპილენძი. გიორგი XII (1798-1800 წწ.).
თბილისი. 1798/99 წწ. 19,29 გრ. 27 მმ.

შუბლი: გამოსახულია თევზი.
Obv. The fish.

265. ნახევარი ბისტა. სპილენძი. გიორგი XII.
თბილისი. 1798/99 წწ. 5,03 გრ. 19/21 მმ.

შუბლი: გამოსახულია თევზი.
Obv. The fish.

266. ფული. სპილენძი. პატონიშვილი (პრინცი-რეგენტი)
(1800-1801 წწ.). თბილისი. 1800 წ. 36 მმ.

შუბლი: ფარშანგი და თარიღი პიჯრით:
„1215“.
Obv. The peacock and the date "1215".

267. ერთნახევარი სირმა აბაზი (მეხსეაურიანი).
ვერცხლი. თბილისი. 1768/69 წწ. 4,64 გრ. 29 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„მოწყალო! იქცეა თბილისს 1182
წელს“.
Obv. Persian inscription: "Gracious.
Struck at Tbilisi in 1182".

264. BISTI. COPPER. GIORGI XII (1798-1800). TBILISI. 1798/99.
19,29 gr. d=27 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „გიორგი“.
სპარსული ზედწერილი: „იქცეა თბილისს
1213 წელს“.
Rev. Giorgi's name in Georgian. Persian
inscription: "Struck at Tbilisi in 1213".

265. HALF BISTI. COPPER. GIORGI XII. TBILISI. 1798/99.
5,03 gr. d=19/21 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „გიორგი“.
სპარსული ზედწერილი: „იქცეა თბილისს
1213 წელს“.
Rev. Giorgi's name in Georgian. Persian
inscription: "Struck at Tbilisi in 1213".

266. PULI. COPPER. DAVID BATONISHVILI (PRINCE-REGENT)
(1800-1801). TBILISI. 1800. d=36 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„ტფილისი“.
Rev. Georgian inscription: "Tbilisi".

267. ONE AND HALF SIRMA ABAZI (SIX SHAURIS). SILVER.
TBILISI. 1768/69. 4,64 gr. d=29 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „დიდება
ალაჰს, ორი სამყაროს მფლობელს“.
Rev. Persian inscription: "Long live Allah,
the owner of the two worlds".

268. სირმა აბაზი. პერსელი. თბილისი. 1780 წ.
2,93 გრ. 19/20 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი:
„მოწყალო! მოიჭრა თბილისს 1194
წელს“.
Obv. Persian inscription: "Gracious.
Struck at Tbilisi in 1194".

268. SIRMA ABAZI. SILVER. TBILISI. 1780.
2,93 gr. d=19/20 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი: „დიდება
ალაჰს, ორი სამყაროს მპყრობელს“.
Rev. Persian inscription: "Long live Allah,
the owner of the two worlds".

269. სირმა უზალთუნი (ორშაურიანი). პერსელი.
თბილისი. 1768/69 წწ. 1,49 გრ. 14/16 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი: „მოიჭრა
თბილისს 1182 წელს“.
Obv. Persian inscription: "Struck at Tbilisi
in 1182".

269. SIRMA UZALTUNI (TWO SHAURIS). SILVER. TBILISI.
1768/69. 1,49 gr. d=14/16 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„მოწყალო“.
Rev. Persian inscription: "Gracious".

270. სირმა შაური. პერსელი. თბილისი. 1771/72 წწ.
0,7 გრ. 13/15 მმ.

შუბლი: სპარსული ზედწერილი: „მოიჭრა
თბილისს 1185 წელს“.
Obv. Persian inscription: "Struck at Tbilisi
in 1185".

270. SIRMA SHAURI. SILVER. TBILISI. 1771/72.
0,7 gr. d=13/15 mm.

ზურგი: სპარსული ზედწერილი:
„მოწყალო“.
Rev. Persian inscription: "Gracious".

რუსულ-ქართული ფულის მისია. 1804-1834 წლები

XIX საუკუნის დასაწყისში ქართლ-კახეთის სამეფო რუსეთის იმპერიის ნაწილად იქცა. სამოქალაქო ადმინისტრაციისა და სასამართლო უწყებათა მოხელეები ხელფასს ასიგნაციებითა და ჩერვონეცებით – პოლანდიური დუკატებით იღებდნენ. კიდევ უფრო მეტი ფულადი რესურსი სჭირდებოდა რუსულ ჯარს, რომელიც ადგილობრივი ბაზრის რესურსებით მარაგდებოდა. საქართველოში და, საერთოდ, კავკასიაში ასიგნაციებს, პრაქტიკულად, არავინ ღებულობდა, მით უფრო, რომ ხელისუფლება გადასახადებს ევრცხლის ფულით კრეფდა და სანაცვლოდ ქალაქის ასიგნაციების შეთავაზება მოსახლეობის უკმაყოფილებას იწვევდა. ევრცხლთან შეფარდებით საქართველოში მკვეთრად დაეცა ოქროს ძირითადი ვალუტის – ჩერვონეცის (პოლანდიური დუკატის, ლობანიკის) კურსი. საქართველოს ფარგლებს გარეთ ჩერვონეცის კურსი არ დაცემულა. ამის მიზეზად რუსული ადმინისტრაცია ევრცხლისა და სპილენძის ფულის ნაკლებობას ასახელებდა, რომლის პეტერბურგსა და ეკატერინბურგიდან შემოზიდვა, არცთუ უსაფრთხო შორი მანძილის გამო, დიდ სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. ამას ერთვოდა მოგების მიზნით სომეხი დიდგვარების მიერ ყოველნაირი საქონლის საბაზრო ფასების ხელოვნური გაზრდა – ჩერვონეცის დაბალი კურსით გადახურდავებისას მათ დიდი მოგება რჩებოდათ. საქართველოს ბაზარზე სამრეწველო და სასურსათო საქონლის გაძვირებამ ირანული საქონლის მოზღვაება და საქართველოდან ირანში ლითონის ფულის ინტენსიური გადინება გამოიწვია, რამაც ქვეყანაში კიდევ უფრო გააძვავა ფულის დეფიციტი.

ზემოთ აღნიშნული ფაქტორებიდან გამომდინარე, ბუნებრივად დაისვა ფულის ნიშნების თბილისშივე მოჭრის საკითხი. 1804 წლის 15 სექტემბერს სამეფო აბანოს ყოფილ შენობაში საზეიმოდ გაიხსნა ზარაფხანა, რაც საგანგებო მედლის მოჭრითაც აღინიშნა. „საზოგადოებრივი ნდობის“ მოპოვების მიზნით, მიიღეს გადაწყვეტილება მოეჭრათ 88 სინჯის (92%) ევრცხლის მონეტა. გადაწყდა აგრეთვე, რომ იგი აბაზის ჩვეული სისტემით უნდა მოჭრილიყო და მასზე მხოლოდ ქართული ზედწერილები ყოფილიყო. თბილისის ზარაფხანა, ძირითადად, ევრცხლის ფულის მოსაჭრელად იყო გამოიწველი. სპილენძის მონეტა მხოლოდ მაშინ იჭრებოდა, როდესაც ზარაფხანა ევრცხლის მოჭრით არ იყო დაკავებული. 1810 წლის შემდეგ კი სპილენძის ფული თბილისის ზარაფხანაში საერთოდ აღარ მოჭრილა.

ამ პერიოდში გამოშვებულ ევრცხლის ფულზე ქართული მხედრული დამწერლობით ეწერა „ქართული თეთრი“, ხოლო სპილენძისაზე – „ქართული ფული“. ფულის ნომინალი ორივე მათგანზე ქართული ასო-ნიშნებით იყო აღნიშნული, რომელთაც ციფრების მნიშვნელობა ენიჭებოდა. ამ მონეტების ნომინალი უკნინესი საანგარიშო ერთეულით არის განსაზღვრული. სპილენძის უმცირეს ნომინალზე წერია „ე“, ანუ „5“ (ე. ი. მონეტა შეიცავს ხუთ საანგარიშო ერთეულს), აბაზიანზე – „ს“, ანუ „200“ და ა. შ. ასევეა აღნიშნული მონეტებზე მათი მოჭრის წელი ქრისტიანული წელთაღრიცხვით.

ქართული წარწერების გარდა, თბილისურ ორაბაზიანებზე ზარაფხანის მთავარი ზარაფების რუსული ინიციალებია მოთავსებული.

1804 წლიდან 1834 წლამდე თბილისის ზარაფხანამ სულ 1 060 713 მანეთისა და 70 კაპიკის ღირებულების ევრცხლის და 8 310 მანეთისა და 89,5 კაპიკის ღირებულების სპილენძის მონეტა გამოუშვა.

1823 წელს რუსეთის იმპერატორ ალექსანდრე I-ის წინაშე თბილისის ზარაფხანის დახურვის საკითხი დააყენეს იმ მოტივით, რომ რუსულისაგან წონით და ლითონის სინჯით განსხვავებული ფულის მოჭრა რუსეთის ფულადი სისტემისგან გადახვევას ნიშნავდა. მიიჩნევდნენ, რომ აღნიშნული ვითარება რუსეთისაგან განსხვავებულ სახელმწიფოთა რიგში აყენებდა საქართველოს. მას შემდეგ, რაც იმპერატორმა შეიტყო, რომ თბილისის ზარაფხანა თავს საკუთარი შემოსავლებით ინახავდა, მისი ხელუხლებლად დატოვება ბრძანა. რუსეთის ხელისუფლება ქართული თეთრის რუსულ რუბლთან დაახლოებას მაინც ცდილობდა. ამ მიზნით 1829 წელს პეტერბურგის ზარაფხანაში საცდელად მოჭრეს და თბილისში გამოგზავნეს ქართული აბაზიანები და ორაბაზიანები, თუმცა ამ მცდელობას შედეგი არ გამოუღია.

1834 წლის თებერვალში თბილისის ზარაფხანა მაინც დაიხურა. აქ დარჩენილი ევრცხლისაგან უკანასკნელად მოჭრეს ორაბაზიანები და ამ ფულით ზარაფხანის დახურვასთან დაკავშირებული ხარჯები გაისტუმრეს. მთელ ამიერკავკასიაში ფეხმოკიდებულ ამ მონეტებს რუსეთის ხელისუფლების მიერ ძველი ქართული და, საერთოდ, არარუსული ფულის ბრუნვიდან ამოღებისაკენ მიმართული ღონისძიებები არ შეხებია. თბილისის ზარაფხანაში გამოშვებული ფულის ისტორია ამით არ დასრულებულა. რუსულ ფულთან ერთად იგი XIX საუკუნის ბოლომდე დარჩა მიმოქცევაში. 1834 წლის შემდეგ საქართველოში ლითონის ფული აღარ მოჭრილა.

THE RUSSO-GEORGIAN SERIES. 1804-1834

Following the unification with Georgia, the Russian authorities were soon inconvenienced by the scarcity of money in circulation. Besides, the local population neglected assignments. So, it was not found reasonable to replace the local monetary system immediately. Scarcity of silver lowered the rate of Russian gold coin – chervonetz. The situation was to be changed. Preparations were made for the reorganization of the old Tbilisi mint under the Russian control.

On September 15 of 1804 there was the mint inaugurated in the former royal bath celebrated by minting of the commemorative medal. For the purpose of “winning the confidence of the society” it was decided to mint a good silver coin (92%) with only Georgian legends on it. Abazi standard was once again employed.

The Tbilisi mint was basically aimed to issue the silver money. The copper coins were struck only in those cases when there were no silver ones minted there. From 1810 the copper coins were issued no more.

On the silver coins of those times there was the legend in Georgian Mkhedruli letters: “Georgian tetri” and the copper ones showed: “Georgian puli”. The value was depicted in Georgian letters. These coins were dated according to the Christian calendar.

Except Georgian legends there were the Russian initials of mint masters on some coins.

The Tbilisi mint has issued the silver coins with the total value of 1 060 713 roubles and 70 kopecks and copper coins with the total value of 8 310 roubles and 89.5 kopecks.

Some technical considerations of a fiscal character caused the Russians to press for the closure of the Tbilisi mint. However, in 1823 the Emperor signified his desire that it should be maintained in operation. Double abazi was struck until February 1834, and the mint's operations then came to an end with its production still being in circulation within the whole 19th century.

271. ორი აბაზი, ანუ 40 კაპიკი. მერცხლი. თბილისი.
1804 წ. 6,23 გრ. 25 მმ.

შუბლი: გვირგვინი, პალმისა და
ზეთისხილის ტოტები. ქართული
ზედწერილი „ტფილისი“.
Obv. The crown, the palm and the olive
branches. Georgian inscription: “Tbilisi”.

272. აბაზი, ანუ 20 კაპიკი. მერცხლი. თბილისი. 1806 წ.
3,09 გრ. 19 მმ.

შუბლი: გვირგვინი, პალმისა და
ზეთისხილის ტოტები. ქართული
ზედწერილი „ტფილისი“.
Obv. The crown, the palm and the olive
branches. Georgian inscription “Tbilisi”.

271. DOUBLE-ABAZI OR 40 KOPECKS. SILVER. TBILISI. 1804.
6,23 gr. d=25 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი:
„უ (400), ქართული თეთრი ჩყვ
(1804 წ.)“. რუსული ზედწერილი,
ზარაფის ინიციალები: „ლზ“.
Rev. Georgian legend for the nominal.
“Georgian tetri and the date”(=1804).
Russian inscription, initials of the
mintmaster.

272. ABAZI OR 20 KOPECKS. SILVER. TBILISI. 1806.
3,09 gr. d=19 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ს (200),
ქართული თეთრი ჩყვ (1806 წ.)“.
რუსული ზედწერილი, ზარაფის
ინიციალები: „აკ“.
Rev. Georgian inscription for the nominal.
“Georgian tetri and the date (=1806)”.
Russian inscription, initials of the
mintmaster.

273. უზალთუნი, ანუ 10 კაპიკი. მერცხლი. თბილისი.
1805 წ. 1,55 გრ. 16 მმ.

შუბლი: გვირგვინი, პალმისა და
ზეთისხილის ტოტები. ქართული
ზედწერილი: „ტფილისი“.
Obv. The crown, the palm and the olive
branches. Georgian inscription "Tbilisi".

274. ბისტა, ანუ 2 კაპიკი. სპილენძი. თბილისი. 1810 წ.
14,87 გრ. 30/31 მმ.

შუბლი: გვირგვინი, პალმისა და
ზეთისხილის ტოტები. ქართული
ზედწერილი: „ტფილისი“.
Obv. The crown, the palm and the olive
branches. Georgian inscription "Tbilisi".

275. ნახევარი ბისტა, ანუ 1 კაპიკი. სპილენძი.
თბილისი. 1810 წ. 6,96 გრ. 24/25 მმ.

შუბლი: გვირგვინი, პალმისა და
ზეთისხილის ტოტები. ქართული
ზედწერილი: „ტფილისი“.
Obv. The crown, the palm and the olive
branches. Georgian inscription "Tbilisi".

276. ფული, ანუ ნახევარი კაპიკი. სპილენძი.
თბილისი. 1805 წ. 3,9 გრ. 20 მმ.

შუბლი: გვირგვინი, პალმისა და
ზეთისხილის ტოტები. ქართული
ზედწერილი: „ტფილისი“.
Obv. The crown, the palm and the olive
branches. Georgian inscription "Tbilisi".

273. UZALTUNI OR 10 KOPECKS. SILVER. TBILISI. 1805.
1,55 gr. d=16 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „რ (100),
ქართული თეთრი ჩყე (1805 წ.)“.
რუსული ზედწერილი, ზარაფის
ინიციალები: „პზ“.
Rev. Georgian inscription for the nominal.
"Georgian tetri and the date (=1805)".
Russian inscription, initials of the
mintmaster.

274. BISTI, OR 2 KOPECKS. COPPER. TBILISI. 1810.
14,87 gr. d=30/31 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „კ (20),
ქართული ფული ჩყი (1810 წ.)“.
Rev. Georgian inscription for the nominal.
"Georgian puli and the date (=1810)".

275. HALF BISTI, OR 1 KOPECK. COPPER. TBILISI. 1810.
6,96 gr. d=24/25 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ი (10),
ქართული ფული ჩყი (1810 წ.)“.
Rev. Georgian inscription for the nominal.
"Georgian puli and the date (=1810)".

276. PULI, OR HALF KOPECK. COPPER. TBILISI. 1805.
3,9 gr. d=20 mm.

ზურგი: ქართული ზედწერილი: „ე (5),
ქართული ფული ჩყე (1805 წ.)“.
Rev. Georgian inscription for the nominal
"Georgian puli and the date (=1805)".

რუსული ფული. 1834-1917 წლები

XIX საუკუნის პირველ ათეულ წლებში საქართველოს სამონეტო ბაზარზე იზრდება რუსული ფულის ხვედრითი წილი. განსაკუთრებით პოპულარული ხდება ვერცხლის რუბლი, რომელთან ერთად მიმოქცევაში ვერცხლისავე 25, 30, 50 და 75-კოპეიკიანი მონეტებიც შემოდის. ორმოციანი წლებისათვის ბრუნვაში გახშირდა ასევე 5, 10, 15-კოპეიკიანი მონეტებიც.

საქართველოში სპილენძის ფულის დეფიციტმა ხელშემწყობი პირობები შეუქმნა რუსული სპილენძის ფულის გავრცელებას.

XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან რუსულმა იმპერიალებმა და ნახევარიმპერიალებმა თანდათანობით შეავიწროვა პოლანდიური ოქროს ჩერვონეცები (ლუკატები).

1828 წელს რუსეთში მოიჭრა 3, 6 და 12 რუბლის ღირებულების პლატინის მონეტები. პლატინის 1000 ცალი 3-რუბლიანი მონეტა საქართველოშიც გამოიგზავნა. ეს მონეტები რუსეთის სამონეტო საქმის ეპიზოდად დარჩა, რადგან 1845 წელს მათი ემისია შეწყდა და მთავრობის მცდელობა — ბრუნვიდან ამოეღო იგი, უშედეგოდ დასრულდა.

რუსული სამხედრო უწყება მთელ იმპერიაში მხოლოდ ასიგნაციებს ხარჯავდა. ამ მხრივ, გამონაკლისი აღმოჩნდა საქართველო, სადაც რუსული ასიგნაციები ვერ დამკვიდრდა. საქართველოში განლაგებული რუსული სამხედრო ნაწილები იძულებული იყვნენ ყოველგვარი ხარჯები ლითონის ფულით (პოლანდიური ლუკატებით) გაეწიათ. ასიგნაციებს მხოლოდ რუსეთთან კომერციული ინტერესებით დაკავშირებული საქართველოს ეაჭართა მცირე ჯგუფი ცნობდა.

1818 წელს რუსეთში ასიგნაციების გამოშვებაც შეწყდა. მიმოქცევიდან ამ უკანასკნელთა ამოღება და განადგურება 1847 წლამდე გაგრძელდა.

1843 წელს რუსეთში საკრედიტო ბილეთების გამოშვება დაიწყო. ასიგნაციებისაგან განსხვავებით მისი ერთი მეექვსედი ოქროსა და ვერცხლის ფონდით იყო უზრუნველყოფილი. საკრედიტო ბანკის არარსებობის გამო საქართველოში ვერც საკრედიტო ბილეთები დამკვიდრდა.

XIX საუკუნის ორმოციან წლებში საქართველოში რუსულ ფულთან ერთად თავისუფლად მიმოიქცეოდა თბილისის ზარაფხანაში მოჭრილი ქართულ-რუსული მონეტები, ერეკლე II-ის დროინდელი სირმა-აბაზები, პოლანდიური ლუკატები, ირანული, ოსმალური და კავკასიის სახანოებში მოჭრილი ფული.

1853 წელს კავკასიის კომიტეტმა ბრუნვიდან არარუსული ფულის ამოღების ორწლიანი ვადა დაადგინა, რომელიც შემდგომში კიდევ ექვსი თვით გაგრძელდა. საქართველოს ფულად ბაზარზე მიმოქცევაში არსებული არარუსული ფულის ძირითადი მასა, მათ შორის, ერეკლე მეფის დროინდელი ვერცხლის სირმა-აბაზები, ხელისუფლებამ მოსახლეობისაგან შეისყიდა და გადასადნობად პეტერბურგში გაგზავნა.

ამ პერიოდიდან საქართველოს სამონეტო ბაზარზე რუსული ფულის ბატონობის ხანა იწყება. მალე საქართველოში საკრედიტო დაწესებულებები ამოქმედდა და ქვეყანა რუსეთის იმპერიის საფინანსო სისტემაში აღმოჩნდა ჩართული.

რუსული ფულის ძირითადი ერთეულის „რუბლის“ სანაცვლოდ ქართულ ენაში გაჩნდა მისი შესატყვისი ტერმინი „მანეთი“, რომელიც ასევე რუსულიდან მომდინარეობს (ერთი რუბლის ღირებულების რუსულ ვერცხლის ფულზე 1859 წლამდე ეწერა „Монета рубль“), ხოლო „კოპეიკის“ ქართულ შესატყვისად — „კაპიკი“. ორივე ტერმინმა ქართულ ენაში მკვიდრად მოიკიდა ფეხი.

1869 წელს პოლანდიის მთავრობის პროტესტის გამო რუსეთმა პოლანდიური ლუკატების მოჭრა შეწყვიტა და სანაცვლოდ ოქროს 3-მანეთიანი მონეტა გამოუშვა. პარალელურად გრძელდებოდა ნახევარიმპერიალების ემისია, 1886 წლიდან კი იმპერიალების მოჭრაც განაზღვრდა. 1876 წელს მცირე რაოდენობით მოიჭრა ორნახევარი იმპერიალის ღირებულების 25-მანეთიანი ოქროს მონეტა. 1908 წელს კიდევ მოჭრეს 150 ცალი, ხოლო 1910 წელს — 25 ცალი ასეთი მონეტა, რომელთაც, ძირითადად, სასაჩუქრო ფუნქცია ჰქონდა.

ფინანსთა მინისტრის ს. ი. ვიტეს მიერ 1895-1897 წლებში გატარებული ფულადი რეფორმით რუსეთში ოქროს მონომეტალიზმს ჩაეყარა საფუძველი. ფულის ძირითად ერთეულად ოქროს მანეთი გამოცხადდა. ამ უკანასკნელის ოქროს შემცველობა იმპერიალის ერთ მეოთხუთ-მეტელს შეადგენდა. მოიჭრა 15 მანეთის ფარდი ოქროს იმპერიალი და შვიდნახევარი მანეთის ღირებულების ნახევარიმპერიალი. მალევე დაიწყო 10 მანეთისა (ჩერვონეცის) და 5 მანეთის ღირსების ოქროს მონეტების ემისია, რომლებიც წონით იმპერიალის ორ მესამედსა და ერთ მესამედს შეადგენდა, შესაბამისად. ვერცხლისა და სპილენძის ფულს რეფორმა არ შეხებია.

რუსეთის ხელისუფლების მხრიდან ეს იყო მცდელობა, რუსული ფულის სისტემა შესაბამისობაში მოეყვანა ფრანგულთან. 1902 წელს რუსეთში სასაჩუქრო მიზნით მოიჭრა 37,5 მანეთის, ანუ 100 ფრანგული ფრანკის ღირებულების ოქროს მონეტა – ყველაზე მსხვილი ნომინალის მონეტა რუსეთში.

ს. ი. ვიტეს რეფორმის შემდეგ რუსეთში გამოუშვეს 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 და 500 მანეთის ღირებულების სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთები, რომლებიც შეუზღუდავად იცვლებოდა ოქროს მონეტებზე. ამიტომ ქალაქის ფული მტკიცედ დამკვიდრდა მიმოქცევაში და მას პირველ მსოფლიო ომამდე ინფლაცია არ განუცდია.

1915 წლამდე რუსეთში რეგულარულად იჭრებოდა და, შესაბამისად, საქართველოშიც მიმოქცეოდა ვერცხლის სამი მსხვილი (25 კაპიკი – ჩეტვერტაკი, 50 კაპიკი – პოლტინიკი, 1 მანეთი) და ოთხი წვრილი ნომინალის (5, 10, 15 და 20 კაპიკი) მონეტა, აგრეთვე მეოთხელი, ნახევარი, 1, 2, 3 და 5 კაპიკის ღირებულების სპილენძის მონეტები. მოსახლეობაში სპილენძის ნახევარკაპიკიან მონეტას ორკაპიკიანის ძველი სახელი – „გროში“ შეერქვა.

პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე ფულადი ბაზრიდან უეცრად გაქრა ჯერ ოქროს, ხოლო შემდეგ ვერცხლისა და სპილენძის მონეტები. ზურდა ფულის მწვავე კრიზისმა რუსეთის საიმპერიო ხელისუფლება აიძულა ქალაქის ზურდა ფული (ე. წ. „მარკა-ფული“) გამოეშვა. რუსეთში დაიწყო მძიმე ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისი, რომელიც შემდეგ პოლიტიკურ კრიზისში გადაიზარდა და 1917 წლის თებერვლის რევოლუციითა და რუსეთის მონარქიის დამხობით დასრულდა.

RUSSIAN MONEY. 1834-1917

Gradually, Russian money – silver rouble and some other denominations became rather popular.

The lack of copper coins in Georgia created the effective circumstances for the Russian copper coins to penetrate.

From the second half of the 19th century the Russian imperials and half imperials replaced the Dutch ducats.

In 1828 there were the platinum coins of 3, 6, and 12 roubles denomination struck in Russia. Some 1000 specimens of three rouble platinum coins were also sent to Georgia. But the platinum coins were only the short episode of the Russian monetary activity – in 1845 their emission was stopped and an attempt of the government to withdraw them from circulation turned out to be ineffective.

The Russian military structure was spending only the assignations throughout the Empire. Georgia was the exception, for the assignations were not popular there.

In 1818 Russia ceased to issue the assignations.

In 1843 they began to issue bank-notes in Russia. Even they did not become popular in Georgia.

In the 40-ies of the 19th century the Russo-Georgian coins issued in the Tbilisi mint, sirma-abazis of King Erekle, Dutch ducats, as well as the coins minted in Iran, Ottoman Empire and the Caucasian khanates were circulating in Georgia together with the Russian money.

In 1853 the Committee of the Caucasus fixed the term of two years for withdrawal the non-Russian money from circulation. It was purchased from the population and sent to Petersburg for melting.

From this period the Russian money dominated the Georgian monetary market. Soon the credit structures became active in Georgia and the country was included into the financial system of the Russian Empire.

The name of the basic Russian monetary unit rouble was substituted by the new word “Maneti” (because there used to be the legend on one rouble coin – “Moneta rouble”), and the kopeck was changed into “kapiki” that became usual in Georgian language.

In 1869 because of the protest of the Dutch Government Russia ceased to strike Dutch ducats and issued the gold three rouble coin instead. The emission of half imperials was also in progress and from 1886 imperials appeared once again.

In 1876 a small number of gold 25 rouble coin, 2½ imperial denomination was minted. In 1908 this small number was added by 150 more, plus 25 – in 1910 that were basically used as the gifts.

The reform of the Minister of Finance S. I. Vitte in 1895-1897 introduced the gold monometalism. The gold rouble was announced as the main monetary unit there with the gold content of 1/15 imperial. The gold imperial was minted with the inscription "15 roubles" and half imperial of 7½ denomination. Soon they started to issue the gold coins of 10 roubles (chervonetz) and 5 roubles denomination that weighted 2/3 and 1/3 imperial respectively. There were no changes in silver and copper coins.

The reform tried to bring the Russian monetary system in conformity with French one. In 1902 the gold coin of 37½ roubles denomination (i.e. 100 French francs), was issued in Russia aimed to be used as a gift. This was the largest denomination minted in Russia.

Within the monetary reform the bank-notes of 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 and 500 roubles denomination were issued in Russia, freely exchanged to gold coins. Accordingly, the bank - notes became rather popular.

There were three silver coins of large denomination (25 kopecks – chetvertak, 50 kopecks – poltinik, 1 rouble) and four coins of small denomination (5, 10, 15, 20 kopecks), also copper coins of 1/4, 1/2, 1, 2, 3, 5 kopeck denomination regularly struck in Russia until 1915. 1/2 kopeck coin was called "grosh" originated from the old name of 2 kopecks.

Immediately after the beginning of the World War I the gold coin suddenly disappeared from circulation. The same happened to the silver coin. Because of the lack of the small change, Russian Imperial Government was obliged to issue the paper money as a small change. Afterwards the severe financial and economic crisis brought Russia to the February Revolution of 1917.

277. ღუპკატი. ოქრო. კოლანდიური. 1841 წ.
3,48 გრ. 21 მმ.

შუბლი: აბჯარასხული მეომარი.
ლათინური ზედწერილი: „თანხმობით
მცირე საქმენი განდიდდებიან. 1841 წ.“
Obv. The armoured warrior. Latin
inscription: "Consent enlarges the small
affairs. 1841".

277. DUCAT. GOLD. HOLLAND. 1841.
3,48 gr. d=21 mm.

ზურგი: ლათინური ზედწერილი:
„ბელგიის მთავრობის ოქროს მონეტა,
იმპერიის კანონის თანახმად“.
Rev. Latin inscription: "Gold coin of the
Belgian Government, according to the
laws of the Empire".

278. ლობანჩიკი. ოქრო. რუსეთში მოჭრილი.
პოლანდური ღუპატი. 1849 წ. 3,14 გრ. 21 მმ.

შუბლი: აბჯარასმული მეომარი.
ლათინური ზედწერილი: „თანხმობით
მცირე საქმენი განდიდდებიან“.
Obv. The armoured warrior. Latin
inscription: "Consent enlarges small
affairs".

279. მანეთი. ვერცხლი. ნიკოლოზ I (1825-1855 წწ.).
რუსეთის იმპერატორი. სანკტ-პეტერბურგი.
1845 წ. 20,48 გრ. 35 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „სუფთა ვერცხლი
4 ზოლოტნიკი და 21 ნაწილი“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: "Pure silver,
4 zolotniks and 21 dolias".

280. 5 მანეთი. ოქრო. ნიკოლოზ I. სანკტ-პეტერბურგი.
1853 წ. 6,52 გრ. 22 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire.

281. 3 მანეთი. პლატინა. ნიკოლოზ I. სანკტ-პეტერბურგი.
1844 წ. 10,26 გრ. 24 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire.

278. LOBANCHIK. GOLD. STRUCK IN RUSSIA. DUTCH DUCATE.
1849. 3,14 gr. d=21 mm.

ზურგი: ლათინური ზედწერილი:
„ბელგიის მთავრობის მონეტა, იმპერიის
კანონის თანახმად“.
Rev. Latin inscription: "Gold coin of
Belgian Government, according to laws of
the Empire".

279. ROUBLE. SILVER. NICOLAI I (1825-1855).
RUSSIAN EMPEROR. ST. PETERSBURG.
1845. 20,48 gr. d=35 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი: „მონეტა
მანეთი. 1845. სანკტ-პეტერბურგი“.
Rev. Russian inscription: "Coin rouble,
1845, S.P.B.".

280. 5 ROUBLES. GOLD. NICOLAI I. ST. PETERSBURG.
1853. 6,52 gr. d=22 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი:
„5 მანეთი. 1853. სანკტ-პეტერბურგი,
1 ზოლოტნიკი და 39 ნაწილი“.
Rev. Russian inscription: "5 roubles,
1853, S.P.B. 1 zolotnik and 39 dolias".

281. 3 ROUBLES. PLATINUM. NICOLAI I. ST. PETERSBURG.
1844. 10,26 gr. d=24 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი: „3 მანეთი
ვერცხლით. 1844. სანკტ-პეტერბურგი.
2 ზოლოტნიკი და 41 ნაწილი, სუფთა
ურალუკი პლატინა“.
Rev. Russian inscription: "3 roubles in
silver, 1844, S.P.B. 2 zolotniks and
41 dolias. Pure platinum from the Urals".

282. 12 მანეთი. პლატინა. ნიკოლოზ I. სანკტ-პეტერბურგი.
1836 წ. 41,26 გრ. 34 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
Obv. The coat of arms of the Russian Empire.

282. 12 ROUBLES. PLATINUM. NICOLAI I. ST. PETERSBURG.
1836. 41,26 gr. d=34 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი:
„12 მანეთი. 1836. სანკტ-პეტერბურგი.
9 ზოლოტნიკი და 68 ნაწილი“.
Rev. Russian inscription: “12 roubles,
1836, S.P.B. 9 zolotniks and 68 dolias”.

283. 3 კაპიკი. სპილენძი. ნიკოლოზ I. ეკატერინბურგი.
1844 წ. 28,97 გრ. 38 მმ.

შუბლი: რუსული ზედწერილი:
„3 კაპიკი ვერცხლით. 1844.
ეკატერინბურგი“.
Obv. Russian inscription: “3 kopecks in
silver, 1844, E.M”.

283. 3 KOPECKS. COPPER. NICOLAI I. EKATERINBURG.
1844. 28,97 gr. d=38 mm.

ზურგი: ნიკოლოზ I-ის ინიციალი.
Rev. The initial of Nicolai I.

284. მანეთი. ვერცხლი. ალექსანდრე II (1855-1881 წწ.).
რუსეთის იმპერატორი. სანკტ-პეტერბურგი. 1877 წ.
20,56 გრ. 35 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „სუფთა ვერცხლი,
4 ზოლოტნიკი და
21 ნაწილი“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Around inscription: “Pure silver,
4 zolotniks and 21 dolias”.

284. ROUBLE. SILVER. ALEXANDER II (1855-1881).
RUSSIAN EMPEROR. ST. PETERSBURG. 1877.
20,56 gr. d=35 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი: „მანეთი.
1877. სანკტ-პეტერბურგი“.
Rev. Russian inscription: “Rouble,
1877, S.P.B.”.

285. ორნახევარი იმპერიალი. (ოქრო). ალექსანდრე II.
სანკტ-პეტერბურგი. 1876 წ. 32,62 გრ. 32 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire.

285. TWO AND HALF IMPERIALS. GOLD. ALEXANDER II.
ST. PETERSBURG. 1876. 32,62 gr. d=32 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი:
„25 მანეთი. სუფთა ოქროსი,
7 ზოლოტნიკი და 3 ნაწილი“.
Rev. Russian inscription: “25 roubles,
pure gold, 7 zolotniks and 3 dolias”.

286. 3 კაპიკი. სპილენძი. ალექსანდრე II. ვარშავა.
1862 წ. 15,15 გრ. 32 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire.

287. მანეთი. ვერცხლი. ალექსანდრე III (1881-1894 წწ.).
რუსეთის იმპერატორი. მოსკოვი. 1883 წ. 20,63 გრ. 36 მმ.

შუბლი: სამეფო გვირგვინი.
Obv. The crown.

288. 5 მანეთი. ოქრო. ალექსანდრე III. მოსკოვი.
1886 წ. 6,45 გრ. 20 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „5 მანეთი. 1886“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: “5 roubles,
1886”.

289. 2 კაპიკი. სპილენძი. ალექსანდრე III.
სანკტ-პეტერბურგი. 1885 წ. 6,33 გრ. 23 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „რუსეთის
სპილენძის მონეტა, 2 კაპიკი“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: “Russian
copper money, 2 kopecks”.

286. 3 KOPECKS. COPPER. ALEXANDER II. WARSAW.
1862. 15,15 gr. d=32 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი: „3 კაპიკი.
1862. ვარშავა“.
Rev. Russian inscription: “3 kopecks,
1862, Warsaw”.

287. ROUBLE. SILVER. ALEXANDER III (1881-1894).
RUSSIAN EMPEROR. MOSCOW. 1883. 20,63 gr. d=36 mm.

ზურგი: ალექსანდრე III. რუსული
ზედწერილი: „ღმერთის შეწყვენით
ალექსანდრე III, იმპერატორი და
თვითმპყრობელი სრულიად რუსეთისა.
1883“.
Rev. Alexander III. Russian inscription:
“Owing to God Alexander III, the Emperor
and the Autocrat of the whole Russia,
1883”.

288. 5 ROUBLES. GOLD. ALEXANDER III. MOSCOW.
1886. 6,45 gr. d=20 mm.

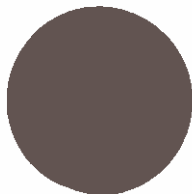
ზურგი: ალექსანდრე III. რუსული
ზედწერილი: „ღმერთის შეწყვენით
ალექსანდრე III, იმპერატორი და
თვითმპყრობელი სრულიად რუსეთისა“.
Rev. Alexander III. Russian inscription:
“Owing to God Alexander III, the
Emperor and the Autocrat of the whole
Russia”.

289. 2 KOPECKS. COPPER. ALEXANDER III. ST. PETERSBURG.
1885. 6,33 gr. d=23 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი: „2 კაპიკი.
სანკტ-პეტერბურგი. 1885“.
Rev. Russian inscription: “2 kopecks,
S.P.B. 1885”.

290. 3 კაპიკი. საილენძი. ნიკოლოზ II (1894-1917 წწ.).
რუსეთის იმპერატორი. სანკტ-პეტერბურგი. 1899 წ.
9,37 გრ. 29 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „საილენძის
რუსული მონეტა, 3 კაპიკი“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: “Russian
copper coin. 3 kopecks”.

291. 7 მანეთი და 50 კაპიკი. ოქრო. ნიკოლოზ II. 1897 წ.
6,42 გრ. 21 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „7 მანეთი და
50 კაპიკი. 1897“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: “7 roubles
and 50 kopecks, 1897”.

292. 10 მანეთი. ოქრო. ნიკოლოზ II. 1898 წ.
8,55 გრ. 24 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „10 მანეთი. 1898“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: “10 roubles,
1898”.

293. ორნახევარი იმპერიალი. ოქრო. ნიკოლოზ II.
1908 წ. 32,22 გრ. 33 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „25 მანეთი
ოქროთი. 1908. ორნახევარი იმპერიალი“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: “25 roubles
in gold. 1908. 2 1/2 imperials”.

290. 3 KOPECKS. COPPER. NICOLAI II (1894-1917).
RUSSIAN EMPEROR. ST. PETERSBURG. 1899.
9,37 gr. d=29 mm.

ზურგი: რუსული ზედწერილი: „3 კაპიკი.
სანკტ-პეტერბურგი. 1899“.
Rev. Russian inscription: “3 kopecks.
S.P.B. 1899”.

291. 7 ROUBLES AND 50 KOPECKS. GOLD. NICOLAI II. 1897.
6,42 gr. d=21 mm.

ზურგი: ნიკოლოზ II. რუსული
ზედწერილი: „ღვთის შეწვევით ნიკოლოზ
II, იმპერატორი და თვითმპყრობელი
სრულიად რუსეთისა“.
Rev. The profile of Nicolai II. Russian
inscription: “Owing to God Nicolai, the
Emperor and the Autocrat of the whole
Russia”.

292. 10 ROUBLES. GOLD. NICOLAI II. 1898.
8,55 gr. d=24 mm.

ზურგი: ნიკოლოზ II. რუსული
ზედწერილი: „ღვთის წყალობით
ნიკოლოზ II, იმპერატორი და
თვითმპყრობელი სრულიად რუსეთისა“.
Rev. The profile of Nicolai II. Russian
inscription: “Owing to God Nicolai II, the
Emperor and the Autocrat of the whole
Russia”.

293. TWO AND HALF IMPERIALS. GOLD. NICOLAI II.
1908. 32,22 gr. d=33 mm.

ზურგი: ნიკოლოზ II. რუსული
ზედწერილი: „ღვთის წყალობით
ნიკოლოზ II, იმპერატორი და
თვითმპყრობელი სრულიად რუსეთისა“.
Rev. The profile of Nicolai II. Russian
inscription: “Owing to God Nicolai II, the
Emperor and the Autocrat of the whole
Russia”.

294. 100 ფრანკი. (ოქრო). ნიკოლოზ II. 1902 წ.
32,2 გრ. 34 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „37 მანეთი და
50 კაპიკი. 100 ფრანკი. 1902“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: “37 roubles,
50 kopecks. 100 franks. 1902”.

294. 100 FRANCS. GOLD. NICOLAI II. 1902.
32,2 gr. d=34 mm.

ზურგი: ნიკოლოზ II. რუსული
ზედწერილი: „ღმერთის წყალობით
ნიკოლოზ II, იმპერატორი და
თვითმპყრობელი სრულიად რუსეთისა“.
Rev. The profile of Nicolai II. Russian
inscription: “Owing to God Nicolai II, the
Emperor and the Autocrat of the whole
Russia”.

295. მანეთი. ვერცხლი. ნიკოლოზ II. 1913 წ.
20,05 გრ. 33 მმ.

შუბლი: რუსეთის იმპერიის გერბი.
რუსული ზედწერილი: „მანეთი.
1613-1913“.
Obv. The coat of arms of the Russian
Empire. Russian inscription: “rouble,
1613-1913”.

295. ROUBLE. SILVER. NICOLAI II. 1913.
20,05 gr. d=33 mm.

ზურგი: მიხეილ და ნიკოლოზ II
რომანოვები.
Rev. Michael and Nicolai II Romanovs.

რუსეთის იმპერიის სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთები

საკრედიტო ბილეთები დაბეჭდილია მართკუთხა ფორმის ჭვირნიშნაჲ ქაღალდზე. რუსული წარწერები ყველა ნომინალის ბილეთზე ერთნაირია, თუმცა სხვადასხვანაირად არის განლაგებული:

„სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთი“ (შემდეგ მოსდევს ნომინალის დასახელება 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 ან 500 მანეთი).

„სახელმწიფო ბანკი თანხის შეუზღუდავად ცვლის საკრედიტო ბილეთებს ოქროს მონეტაზე (1 მანეთი, იმპერიალის ერთი მეოთხედმეტედი, შეიცავს 17,424 წილ სუფთა ოქროს)“.

„1. სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთების გაცვლა ოქროს მონეტაზე უზრუნველყოფილია სახელმწიფოს მთელი ქონებით.

2. სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთები მიმოიქცევა იმპერიის მთელ ტერიტორიაზე ოქროს მონეტის თანაბრად.

3. საკრედიტო ბილეთების გაყალბებისათვის დამნაშავეები ისჯებიან საკუთრების ყველა უფლების ჩამორთმევით და საკატორლო სამუშაოზე გადასახლებით“.

ბილეთებზე მოთავსებულია ბანკის მმართველისა და მოლარის ფაქსიმილები, ბანკნოტის გამოშვების წელი, ორ-ორჯერ ორი რუსული ასონიშნით გამოსახული სერია და ექვსნიშნა ნომერი არაბული ციფრებით.

STATE BANK-NOTES OF THE RUSSIAN EMPIRE

The bank-notes were printed on a rectangular paper with the watermark on them. The Russian inscriptions were the same but placed differently.

“State bank-notes” (followed by denominations of 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 and 500 roubles).

“State Bank changes the bank-notes into gold coins without any restriction”.

“1. The change of the bank-notes into gold coins is guaranteed by the whole property of the state.

2. Bank-notes are circulating on the whole territory of the Empire together with the gold coin.

3. Forging the bank-notes is punished by deprivation of all rights on property and sending to hard labour.”

The bank-notes bore the facsimiles of the Bank manager and the cashier, the date of issue and two Russian letters twice denoting the series and six Arabic numerals.

296. 1 рубль. 150x90 мм.

296. 1 ROUBLE. 150x90 mm.

297. 3 рубля. 154x98 мм.

297. 3 ROUBLES. 154x98 mm.

298. 5 рублѣ. 100x158 мм.

298. 5 ROUBLES. 100x158 mm.

299. 10 рублѣ. 105x174 мм.

299. 10 ROUBLES. 105x174 mm.

300. 25 მანეთი. 174x103 მმ.

შუბლი: გამოსახულია იმპერატორ ალექსანდრე III-ის პორტრეტი წარწერით. პორტრეტი განმეორებულია ჰეირნიშანშიც.
Obv. The portrait of Emperor Alexander III, with the legend. The portrait is repeated on the watermark too.

300. 25 ROUBLES. 174x103 mm.

301. 50 მანეთი. 198x117 მმ.

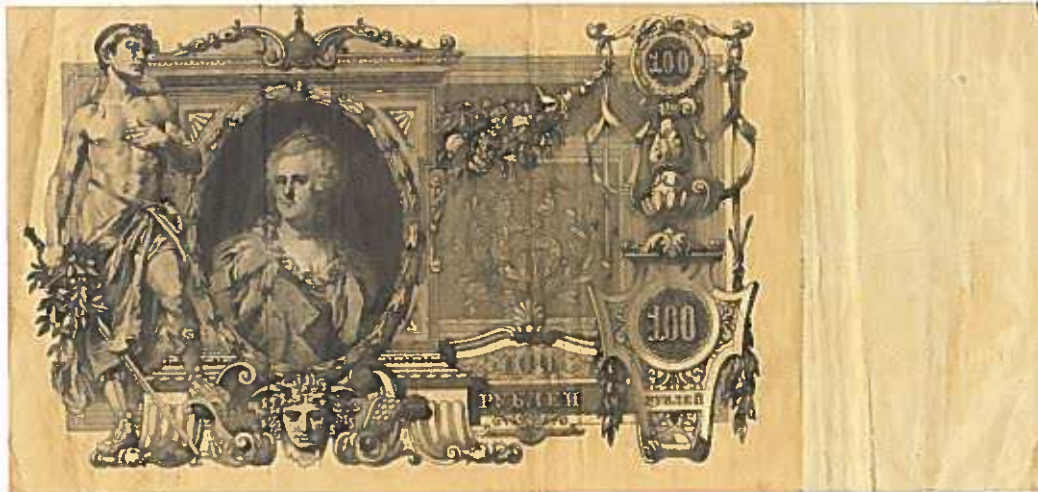

შუბლი: გამოსახულია იმპერატორ ნიკოლოზ I-ის პორტრეტი წარწერით.
Obv. The portrait of Emperor Nikolai I, with the legend.

301. 50 ROUBLES. 198x117 mm.

302. 100 მანეთი. 258x120 მმ.

შუბლი: გამოსახულია იმპერატორ ეკატერინე II-ის პორტრეტი. პორტრეტი განმეორებულია ჭვირნიშანში ბანკოტის მარჯვენა ბოლოში, თეთრ არეზე.
Obv. The portrait of Empress Ekaterina II. The portrait is repeated on the watermark on the right section of the bank-note, on white area.

302. 100 ROUBLES. 258x120 mm.

303. 500 მანეთი. 270x125 მმ.

შუბლი: გამოსახულია იმპერატორ პეტრე I-ის პორტრეტი წარწერით. პორტრეტი განმეორებულია ჰვირნიშანში, ბანკოტის მარჯვენა ბოლოში, თეთრ არეზე.

Obv. The portrait of Emperor Peter I with the legend. The portrait is repeated on the watermark on the right end on white area.

303. 500 ROUBLES. 270x125 mm.

საქართველოსა და ამიერკავკასიის ბონები. 1918-1924 წლები

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ ქაოსმა და ანარქიამ, რომელმაც მოიცვა რუსეთი, მის განაპირა მხარეებში და, მათ შორის, ამიერკავკასიაშიც ფულის ნიშნების დეფიციტი გამოიწვია. ამ დეფიციტის შესაშუბუქებლად ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტს (ოზაკომი) გადაწყვეტილი ჰქონდა გამოშვება ქალაქის ფულის დაბალი ნომინალის კუპონებისა, რომლებიც რუსეთის სახელმწიფო ბანკის თბილისის განყოფილებაში შემორჩენილი მეფის დროინდელი და დროებითი მთავრობის მიერ გამოშვებული სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთების მსხვილი კუპონებით იქნებოდა უზრუნველყოფილი. ფულადი რეფორმის განხორციელება იმხანად ვერ მოესწრო.

1917 წლის ოქტომბრის ბოლშევიკურ გადატრიალებას შედეგად საქართველოსა და ამიერკავკასიაში საკრედიტო ბილეთების დეფიციტის უკიდურესი გამწვავება მოჰყვა. რუსეთის სახელმწიფო ბანკმა შეწყვიტა ფინანსური ოპერაციების განხორციელება თბილისში, რამაც ქვეყანა უმძიმეს კრიზისში ჩააგდო. ვითარების გამოსწორების მიზნით, ამიერკავკასიის ახალმა სამხარეო მთავრობამ – კომისარიატმა, რომლის შემადგენლობაშიც შედიოდნენ ქართველი, სომეხი და აზერბაიჯანელი პოლიტიკური მოღვაწეები, საკუთარი ფულის ნიშნების ბონების სახით გამოშვების გადაწყვეტილება მიიღო.

1918 წლის 29 იანვარს ამიერკავკასიის კომისარიატმა დაამტკიცა დებულება ბონების შესახებ. იმავე წლის 5 თებერვლიდან მიმოქცევაში გამოუშვეს 1, 3, 5, 10, 50 და 100-მანეთიანი ბონები, რომელთაც შემდგომში 250-მანეთიანი კუპონურაც შეემატა. ეს ბონები უჭვირნიშნო ქალაქდება დაბეჭდილი და მათზე ძირითადი წარწერები რუსულენოვანია. ზურგზე განთავსებულია აგრეთვე ქართულ, სომხურ და აზერბაიჯანულენოვანი წარწერები. ამიერკავკასიის კომისარიატის ბონები იბეჭდებოდა თბილისში, ამჟამინდელ თავისუფლების მოედანზე მდებარე კავკასიის არმიის საოლქო შტაბის შენობაში განთავსებულ ფულის საბეჭდო ექსპედიციაში. ქართული ბონები აქ 1924 წლის 14 აპრილამდე მზადდებოდა.

1918 წლის ზაფხულამდე მიმოქცევაში გამოვიდა 300 მლნ მანეთის ოდენობის ამიერკავკასიური ბონი.

1918 წლის 26 მაისს თბილისში საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტი მიიღო. იმ დროისათვის საქართველოსა და ამიერკავკასიის ტერიტორიაზე ბონების პარალელურად მიმოქცეოდა რუსეთის იმპერიის დროინდელი სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთები, რუსეთის დროებითი მთავრობის ფულის ნიშნები და ოსმალური ლირა.

1919 წლის ივლისამდე ამიერკავკასიის კომისარიატის ბონების ემისია ზუთჯერ განხორციელდა, 1 მლრდ 60 ათასი მანეთის საერთო მოცულობით. იმ მიზეზით, რომ სწორედ საქართველომ განხორციელა ამიერკავკასიის ტერიტორიაზე არსებული რუსეთის სამოქალაქო და სამხედრო აღმინისტრაციის ლიკვიდაცია, რაც დიდ ხარჯებთან იყო დაკავშირებული, საქართველოს წილად ემისიის მთლიანი ოდენობის ერთ მესამედზე მეტი მოდიოდა.

დამოუკიდებელი საქართველოს ხელისუფლებამ ეროვნული ვალუტის შესაქმნელად თავიდანვე დაიწყო მზადება – 1918 წლის ივნისში დაფუძნდა „ქართული ფულის ფონდი“, რომელსაც მომავალი ეროვნული ვალუტის კურსის სიმყარე უნდა უზრუნველყო. ფონდის შევსების წყარო მოსახლეობის შეწირულობები იყო.

1918 წლის ივლისში ქართული ფულის ნიშნების პროექტების შესარჩევი კონკურსი გამოცხადდა. სპეციალურმა კომისიამ გამარჯვებულად მხატვარ იოსებ შარლემანის ესკიზები ცნო.

საქართველოს დამფუძნებელი კრების 1919 წლის 11 ივლისის №101 დეკრეტით მიმოქცევაში გამოვიდა იოსებ შარლემანის ესკიზების მიხედვით დაბეჭდილი 1, 3, 5, 10, 50, 100 და 500 მანეთის ღირებულების ბონები. დეკრეტით გათვალისწინებული იყო აგრეთვე 25-მანეთიანი კუპონების გამოშვებაც, მაგრამ იგი არ დაბეჭდილა. 1919 წლის მეორე ნახევარში ზემოთ აღნიშნულ კუპონებს შეემატა 50-კაპიკიანი, 1920 და 1921 წლებში კი 1 000 და 5 000-მანეთიანი ბონები. ამ უკანასკნელთა პროექტები მხატვრებს ღიმიტრი შევარდნაძესა და ჰენრიკ პრინევსკის კუთვნით.

ქართული ბონებიდან მხოლოდ 500, 1 000 და 5 000-მანეთიანი კუპონების ნაწილია ჭვირნიშნაან ქალაქდება დაბეჭდილი. 1 000 და 5 000-მანეთიანი კუპონების ჭვირნიშნაან სამი ქართული ასონიშნის – „ს“, „დ“, „რ“-ს (საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა)

ლიგატურა წარმოადგენს. ბონები მაღალმხატვრულ დონეზეა გაფორმებული და მათზე ძირითადი წარწერები ქართულენოვანია. ზურგზე (50-კაპიკიანი ნომინალის გარდა) მოთავსებულია მოკლე რუსული და ფრანგულენოვანი წარწერები, ხოლო სერია ორი ქართული ასონიშნისა და ოთხი არაბული ციფრისაგან არის შედგენილი. ქართულ ბონებზე საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარის ნოე ჟორდანიასა და ფინანსთა მინისტრის კონსტანტინე კანდელაკის ფაქსიმილეებია დატანილი.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ ბონების ემისია სულ ხუთჯერ განახორციელა. ემისიათა საერთო მოცულობამ 18 მლრდ 400 მლნ მანეთი შეადგინა.

ქვეყნის მოსახლეობა ნდობით შეხვდა ქართულ ბონს, რომელმაც შედარებით სტაბილური ფულის სახელი საქართველოს ფარგლებს გარეთაც დაიმკვიდრა.

საქართველოს ხელისუფლების მიერ ევროპულ ქვეყნებთან 1920 წელს დადებული რამდენიმე ხელსაყრელი ფინანსური და ეკონომიკური ხელშეკრულების დადებითი შედეგები ქვეყნის ეკონომიკასა და ქართული ბონის კურსის განმტკიცებაშიც აისახა: იმდროინდელი მსოფლიოს ძირითადი ვალუტის – ინგლისური გირვანქა სტერლინგის ფასი, რომელიც 1920 წლის დეკემბერში თბილისში 18 000 ქართულ მანეთს შეადგენდა, 1921 წლის იანვარში 11 000 მანეთამდე დაეცა.

სრულფასოვანი ეროვნული ვალუტის შემოღებისათვის მთავრობა ხელისუფლებაში მოსვლიდანვე ემზადებოდა. ვალუტის ძირითად სახელად საქართველოში XVII საუკუნიდან გავრცელებული ფულადი ერთეულის აღმნიშვნელი ტერმინი „მარჩილი“ შეირჩა. 1920 წლის ივნისში მთავრობის დავალებით მხატვარმა ევგენი ლანსერემ 25 მარჩილის ღირებულების სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთის ესკიზი შექმნა.

საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციამ, შემდგომში კი ანექსიამ დემოკრატიული საქართველოს ხელისუფლების ფულადი რეფორმის პროექტი განუხორციელებელი დატოვა.

1921 წლის 25 თებერვალს თბილისში დამკვიდრებულმა საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მთავრობამ მთელი დატვირთვით აამუშავა ფულის საბეჭდი ექსპედიცია. 1921 წლის მანძილზე იბეჭდებოდა და ბრუნვაში გამოდიოდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბონების ყველაზე მსხვილი ნომინალი – 5 000-მანეთიანი კუპიურა მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ეს უკანასკნელი უჭვირნიშნო ქაღალდზე მზადდებოდა.

1922 წელს მიმოქცევაში გამოვიდა 10 000 მანეთის ღირსების მქონე ბონი, რომელიც 5 000-მანეთიანი ბონისაგან გარეგნულად მხოლოდ იმით განსხვავდებოდა, რომ მის შუბლზე გამოსახული მთავრობის სასახლის ფლაგშტოკზე წითელი ღროშა ფრიალებს, ნაცვლად 5 000-იან კუპიურაზე დატანილი ქართული ღროშისა, ხოლო ზურგზე საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გერბს ორნამენტულ ხუთქიმიან ვარსკვლავში ჩასმული საბჭოთა საქართველოს გერბი ცვლის. შეიცვალა ფაქსიმილეებიც.

ბოლშევიკური ხელისუფლების არასწორმა საფინანსო პოლიტიკამ ქართული მანეთის ინფლაციის ტემპი ძალზე გაზარდა. თუმცა, მიუხედავად ძლიერი გაუფასურებისა, 1922 წლის ბოლოს იგი რვაჯერ აღემატებოდა რუსული მანეთის კურსს.

1923 წლის 10 იანვარს ამიერკავკასიის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკის საკავშირო საბჭომ მიიღო დეკრეტი ამიერკავკასიის ერთიანი ფულის ნიშნების გამოშვების შესახებ. 1923-1924 წლებში მიმოქცევაში გამოვიდა ამიერკავკასიის ფედერალური ბონების 18 ნომინალი. მათ შორის ყველაზე დაბალი ნომინალის ღირებულება 1 000-ს, ხოლო ყველაზე მაღალის – 10 მლრდ მანეთს შეადგენდა. ეს უკანასკნელი კუპიურა დაიბეჭდა, მაგრამ მიმოქცევაში არ გამოშვდა. ფედერალური ბონების კურსმა გამოშვებისთანავე დაიწყო დაცემა და მალე ამ პროცესმა კატასტროფული ხასიათი მიიღო.

ამიერკავკასიის ფედერალურ ბონებზე ოთხ ენაზეა მოცემული წარწერები: რუსულად, ქართულად, სომხურად და აზერბაიჯანულად (არაბული შრიფტით).

1924 წლის 1 ივლისიდან შეწყდა ამიერკავკასიის ფედერალური ბონების მიმოქცევა და მთელ ტერიტორიაზე საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის ერთიანი ფულის ნიშანი დამკვიდრდა.

BONDS OF GEORGIA AND TRANSCAUCASIA. 1918-1924

After the February Revolution in 1917 the whole Russia was obsessed by chaos, that caused the severe deficit of the monetary units in Transcaucasia. Special Committee of Transcaucasia under the Russian Provisional Government decided to issue the bank-notes of small denomination that would be secured by the Russian imperial and republican bank-notes. All this failed.

After the October Revolution the Russian bank-notes stopped to be imported in Georgia. The supreme power in Transcaucasia – Commissariat – packed with Georgians, Armenians and Azerbaijanians, decided to issue the bonds.

On January 29, 1918 the Commissariat ratified the bill about the bonds and from February 5 the bonds of 1, 3, 5, 10, 50 and 100 rouble denomination were put into circulation. Afterwards they were enriched by 250 rouble bonds. There were basically Russian legends on the bonds but on the reverse the legends were given in Georgian, Armenian and Azerbaijanian languages. The bonds had no watermark and were issued in Tbilisi.

By summer of 1918 there were the bonds of 300 million roubles issued in all.

On May 26, 1918 the National Council of Georgia declared the Act of Independence in Tbilisi. Russian imperial and republican bank-notes, the Turkish lira were circulating together. The issue of the bonds of the Federation was continued.

The emission of bonds was carried out five times until July of 1919. The share of Georgia was more than $\frac{1}{3}$ of the total amount because Georgia had arranged the evacuation of the Russian officials.

Georgia made the preparations for the creation of the national currency. The special fund of Georgian money was founded based on donations in June of 1918. In July Joseph Sharleman's designs for the future money were considered as the best. The bonds of 1, 3, 5, 10, 50, 100, and 500 rouble denomination were issued according to the Decree N101 (July 11, 1919) of Constituent Assembly. In the second half of 1919 the bonds were added by the bond of 25 kopecks. The bonds of 1 000 and 5 000 rouble denomination were issued in circulation later in 1920 and in 1921 designed by the artists Dimitri Shevardnadze and Henrick Hrinevski.

Part of Georgian bonds of 500, 1 000 and 5 000 rouble denomination was printed on the watermarked paper. The watermark of the 1 000 and 5 000 rouble bonds was a ligature of the three Georgian letters – "S", "D", "R" (Georgian Democratic Republic).

Georgian bonds were designed with a high artistic level and the majority of the legends on them were Georgian. On the reverse there were short Russian and French inscriptions. The series of the bonds were designed by the two Georgian letters and four ciphers. There were the facsimiles of the Head of the Georgian Government Noe Jordania and the Minister of Finance of Georgia Constantine Kandelaki on them.

The Government of the Democratic Republic carried out five emissions of the bonds with the total amount of 18 billion 400 million roubles. It was quite good money and popular enough.

Some agreements with the Western countries strengthened economics as well as the local bonds. Pound, being equal to 18 000 Georgian roubles in December 1920, fitted only 11 000 roubles in January 1921.

The Georgian Government had been carrying out the arrangements for introducing the stable national currency. The old Georgian term "Marchili" was chosen for the name of currency, and the design too was composed (1920). But then the republic collapsed.

The Government of the Georgian Soviet Socialist Republic proclaimed on February 25, 1921 put the money printing in full progress. During the whole year of 1921 they were printing and issuing in circulation the bonds of the large denomination – 5 000 roubles with no watermark on it.

In 1922 the bond of 10 000 rouble denomination was issued in circulation. Unlike the 5 000 rouble bond, there was the red flag on the flagstaff of the Government House instead of the Georgian one on the obverse, and as for the reverse the coat of arms of the Georgian Democratic Republic was replaced by the coat of arms of the Soviet Georgia put into the five-pointed star ornament.

The wrong financial policy carried out by the Bolshevik Government caused the significant inflation of the Georgian rouble. Despite of the high level of devaluation, the rate of Georgian rouble was eight times higher than the Russian one towards the end of 1922.

On January 10, 1923 the Union Council of the Transcaucasian Soviet Federative Socialist Republic approved the Decree on issuance of the common monetary units for the entire Transcaucasia. In 1923-1924 the Transcaucasian federal bonds of 18

denomination were issued in circulation. The lowest among them was equal to 1 000 roubles and the highest – 10 billion roubles. The latter was printed but never put in circulation.

On the federal bonds of Transcaucasia there were the legends given in four languages – Russian, Georgian, Armenian and Azerbaijanian (in Arabic letters). They depreciated immediately after their emission.

From July 1, 1924 the circulation of Transcaucasian bonds had been ceased and the common money of the USSR was introduced.

ამიერკავკასიის კომისარიატის ბონები

ამიერკავკასიის კომისარიატის ბონების ძირითადი წარწერები რუსულადაა: ნომინალის დასახელება (1, 3, 5, 10, 50, 100 და 250 მანეთი); „სავალდებულოა ბრუნვაში სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთების თანაბრად“; „ბონების გაყალბებისათვის დაშნაშაეები დაისჯებიან ისევე, როგორც საკრედიტო ბილეთების გაყალბებისათვის“; კომისარიატის თავმჯდომარისა და ფინანსთა კომისრის ფაქსიმილეები; ორი რუსული ასონიშნით გამოსახულია ბონის სერია და არაბული ციფრებით – ოთხნიშნა ნომერი; ქართულ, სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე წარმოდგენილია ერთნაირი წარწერები: ნომინალის დასახელება მანეთებში და „სავალდებულოა მისაღებად ისე, როგორც სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთი“.

BONDS OF THE TRANSCAUCASIAN COMMISSARIAT

The main legends on the bonds of the Transcaucasian Commissariat were Russian and they were as follows: values (1, 3, 5, 10, 50, 100 and 250 roubles); "Obligatory in circulation, equal to the state bank-notes"; "Forging of the bonds is punished like forging of the bank-notes"; facsimiles of the Chairman of the Commissariat and the Financial Commissar; two Russian letters denoting the series and number in Arabic numerals. Similar legends were in Georgian, Armenian and Azerbaijanian languages: values in roubles and "Obligatory in receiving like state bank-notes".

304. 1 მანეთი. 54x78 მმ.

304. 1 ROUBLE. 54x78 mm.

305. 3 ՅՏԵՅՈՒ. 65x88 ձ.

305. 3 ROUBLES. 65x88 mm.

306. 5 ՅՏԵՅՈՒ. 113x74 ձ.

306. 5 ROUBLES. 113x74 mm.

307. 10 ՅՏԵՅՈՒ. 120x78 ձ.

307. 10 ROUBLES. 120x78 mm.

308. 50 ՌՍԵՃՄՈ. 141x89 Ձ.

308. 50 ROUBLES. 141x89 mm.

309. 100 ՌՍԵՃՄՈ. 156x101 Ձ.

309. 100 ROUBLES. 156x101 mm.

310. 250 ՌՍԵՃՄՈ. 166x103 Ձ.

310. 250 ROUBLES. 166x103 mm.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბონები

ბონებზე ძირითადი წარწერები ქართულია: „საქართველოს რესპუბლიკის ბონი“; „მიღება სავალდებულოა თანაბრად რუსეთის სახელმწიფო საკრედიტო ბილეთისა“; „ბონისათვის პასუხისმგებელია საქართველოს რესპუბლიკა მთელი თავისი ქონებით“; „ყალბი ბონების დამზადებისათვის და გასაღებისათვის დაძაშავე დაისჯება სისხლის სამართლის წესით“; რუსულად და ფრანგულად: „მიღება რუსეთის საკრედიტო ბილეთის თანაბრად“ და ნომინალის აღნიშვნა; ბონებზე წარმოდგენილია მთავრობის თავმჯდომარისა და ფინანსთა მინისტრის ქართული ფაქსიმილეები; აღნიშნულია ნომინალი ციფრითა და სიტყვიერად; ბონის სერია ორი ქართული ასოთაგანით და ოთხნიშნა ნომერი არაბული ციფრებით; ბონის გამოშვების თარიღი – 1919, 1920 ან 1921 წელი.

50 კაპეიკის ღირებულების ბონზე მხოლოდ ქართული წარწერებია: „საქართველოს რესპუბლიკა“; „50 კაპეიკი“ (ზურგზე „50 კაპ.“); „მიღება სავალდებულოა როგორც ხურდა ფულის“.

BONDS OF DEMOCRATIC REPUBLIC OF GEORGIA

The main legends were Georgian: “Bond of Republic of Georgia”; “Receiving is obligatory like of Russian state bank-notes”; “Republic of Georgia is responsible by its property”; “Forging of the bonds and their distribution is punished according to the Criminal Code”. In Russian and French: “Is to be received like Russian bank-notes” and denomination. Facsimiles of the Chairman of Government and the Minister of Finance in Georgian; denomination in numbers and words. The series of bonds in two Georgian letters and four numeral numbers; the date of issue: 1919, 1920 or 1921.

On 50 kopeck bond there were only Georgian legends: “Republic of Georgia”; “50 kopecks” (on the reverse “50 kop.”); “Receiving obligatory as a change”.

311. 50 კაპეიკი. 57x39 მმ.

311. 50 KOPECKS. 57x39 mm.

312. 1 მანეთი. 77x53 მმ.

312. 1 ROUBLE. 77x53 mm.

313. 3 ՁԱՃՅՈՒՆ. 89x60 ձձ.

313. 3 ROUBLES. 89x60 mm.

314. 5 ՁԱՃՅՈՒՆ. 115x74 ձձ.

314. 5 ROUBLES. 115x74 mm.

315. 10 ՁԱՃՅՈՒՆ. 120x77 ձձ.

315. 10 ROUBLES. 120x77 mm.

316. 50 ՅԱՃՅՈՒՆ. 134x88 ձձ.

316. 50 ROUBLES. 134x88 mm.

317. 100 ՅԱՃՅՈՒՆ. 156x101 ձձ.

317. 100 ROUBLES. 156x101 mm.

318. 500 ՅԱՃՅՈՒՆ. 163x102 ձձ.

318. 500 ROUBLES. 163x102 mm.

319. 1000 მანეთი. 163x102 მმ.

319. 1000 ROUBLES. 163x102 mm.

320. 5000 მანეთი. 175x105 მმ.

320. 5000 ROUBLES. 175x105 mm.

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ბონები

1922 წელს საქართველოს მთავრობის მიერ გამოშვებული ბონი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სათანადო კუპიურისაგან განსხვავდება მხოლოდ სახელმწიფო გერბით (ზურგზე), მთავრობის სასახლის ფლაგშტოკზე აღმართული დროშით (ბოლო გამოშვების კუპიურები) და ფაქსიმილეებით. ანალოგიური და იმავე ზომისაა 10000-მანეთიანი ბონიც.

BONDS OF THE SOVIET SOCIALIST REPUBLIC OF GEORGIA

Bonds issued in 1922 by the Government of the Soviet Socialist Republic of Georgia differ from the bonds of the Democratic Republic only by the coat of arms (on the reverse) and the flag on the flagstaff on the House of Government. 10000 rouble bond was of the same size.

321. 10000 მანეთი. 175x105 მმ.

321. 10000 ROUBLES. 175x105 mm.

ამიერკავკასიის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკის ბონები

ამიერკავკასიის ფედერაციულ ბონებზე წარწერები მოცემულია რუსულ, ქართულ, სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე. 1923 წელს გამოშვებულ ბონებზე წერია: „ამიერ-კავკას. ს.ს.რ. ფედერაც. ფულის ნიშანი.“; „მიღება სავალდებულოა ამიერკავკასიის მთელს ტერიტორიაზე“; „ერთი მანეთი ამიერკავკასიის ბონისა უდრის საქართველოს ბონის ერთ მანეთს“ და წარმოდგენილია სამოკავშირეო საბჭოს პრეზიდიუმის სამი წევრის რუსული ფაქსიმილეები.

1924 წელს გამოშვებულ ბონებზე წერია: „ა.კ.ს.ფ.ს.რ. ფულის ნიშანი“; „მიღება სავალდებულოა ა.კ.ს.ფ.ს.რ. მთელს ტერიტორიაზე“ და წარმოდგენილია სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარისა და ფინანსთა სახალხო კომისრის რუსული ფაქსიმილეები.

BONDS OF TRANSCAUCASIAN FEDERATIVE SOCIALIST REPUBLIC

Legends on the Transcaucasian bonds were in Russian, Georgian, Armenian and Azerbaijanian languages. The bonds issued in 1923 bore the inscription: "Money unit of the Transcaucasian Federative Socialist Republic", "Receiving is obligatory on the whole territory of Transcaucasia", "One rouble of the Transcaucasian bond was equal to one rouble of the Georgian bond" and Russian facsimiles of the three members of the Presidium of the Union Council.

The bonds issued in 1924 bore the inscriptions: "Money unit of TCFSR", "Receiving obligatory on the territory of TCFSR" and Russian facsimiles of the Chairman of the Commissar's Council and the Financial Commissar.

322. 1000 მანეთი. 172x104 მმ.

322. 1000 ROUBLES. 172x104 mm.

323. 5000 ՅԱՅՅՈՒՆ. 167x100 ձձ.

323. 5000 ROUBLES. 167x100 mm.

324. 10000 ՅԱՅՅՈՒՆ. 172x104 ձձ.

324. 10000 ROUBLES. 172x104 mm.

325. 25000 ԺԱՅՈՐՈՒ. 172x104 ձձ.

325. 25000 ROUBLES. 172x104 mm.

326. 50000 ԺԱՅՈՐՈՒ. 168x105 ձձ.

326. 50000 ROUBLES. 168x105 mm.

327. 100000 ԺԱՅՈՐՈՒ. 167x100 ձձ.

327. 100000 ROUBLES. 167x100 mm.

328. 2500000 ԲԱԾԹՈՂՈ. 167x100 ձձ.

329. 500000 ԲԱԾԹՈՂՈ. 168x100 ձձ.

330. 1000000 ԲԱԾԹՈՂՈ. 168x100 ձձ.

328. 2500000 ROUBLES. 167x100 mm.

329. 500000 ROUBLES. 168x100 mm.

330. 1000000 ROUBLES. 168x100 mm.

331. 50000000 მანეთი. 168x100 მმ.

331. 50000000 ROUBLES. 168x100 mm.

332. 100000000 მანეთი. 168x100 მმ.

332. 100000000 ROUBLES. 168x100 mm.

333. 250000000 მანეთი. 171x100 მმ.

333. 250000000 ROUBLES. 171x100 mm.

334. 500000000 ԺՅԵՃՈՂ. 170x100 մմ.

334. 500000000 ROUBLES. 170x100 mm.

335. 750000000 ԺՅԵՃՈՂ. 194x95 մմ.

335. 750000000 ROUBLES. 194x95 mm.

336. 1000000000 ԺՅԵՃՈՂ. 168x100 մմ.

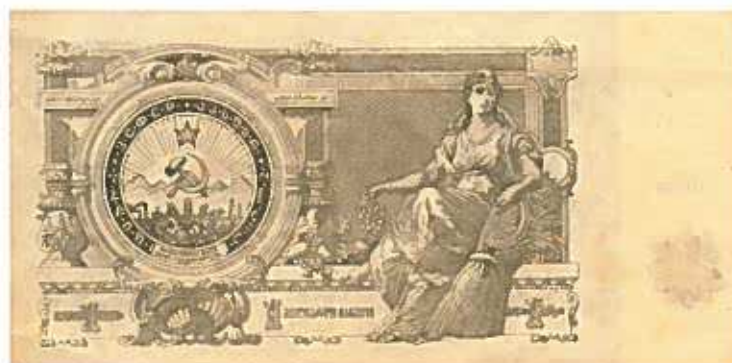
336. 1000000000 ROUBLES. 168x100 mm.

337. 2500000000 ՅԱԳՅՈՒՆ. 196x95 ՅՁ. 337. 2500000000 ROUBLES. 196x95 mm.

338. 10000000000 ՅԱԳՅՈՒՆ. 192x91 ՅՁ. 338. 10000000000 ROUBLES. 192x91 mm.

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის ფული. 1924-1992 წლები

1924 წელს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის მთავრობამ ფულის რეფორმა განახორციელა. ამისათვის რუსეთის ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ ჯერ კიდევ 1921 წლიდან დაიწყო მზადება, როდესაც ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ჰიპერინფლაცია მძვინვარებდა. პეტროგრადის ზარაფხანაში დაიწვეს 10, 15, 20, 50 კაპიკისა (კოპეიკის) და 1 მანეთის (რუბლის) ღირებულების ვერცხლის მონეტების მოჭრა, რომლებზედაც რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკის გერბი იყო განთავსებული. ეს ნომინალები 1923 წლის ჩათვლით უცვლელად იჭრებოდა და გროვდებოდა. 1923 წელს მოიჭრა ოქროს ათმანეთიანი (ჩერვონეცი) მონეტები, მაგრამ ის ქვეყნის შიგნით მიმოქცევაში არ გაუშვიათ.

1924 წლის ფულის რეფორმის შემდეგ ბრუნვაში 1921-1923 წლებში მოჭრილი ფული გაუშვეს.

1924 წელს საბჭოთა კავშირის სახელმთო წინა ემისიების მსგავსი ვერცხლის ნომინალები მოიჭრა იმ განსხვავებით, რომ მათზე უკვე სსრკ-ის გერბი იყო განთავსებული. ვერცხლის 10, 15 და 20-კაპიკიანი მონეტები 1931 წლამდე გამოდიოდა. ვერცხლის მანეთიანები აღარ მოუჭრიათ 1924 წლის შემდეგ, 50-კაპიკიანების (პოლტინიკების) ემისია კი 1927 წელს შეწყდა. საბჭოთა ფულის საზღვარგარეთ პრესტიჟის ამაღლების მიზნით, 1925 წელს კიდევ ერთხელ მოიჭრა ოქროს ჩერვონეცი. 1924-1928 წლებში ხდებოდა აგრეთვე 1, 2, 3 და 5 კაპიკის ღირებულების სპილენძის მონეტების ემისია, რომლებიც 1926 წლიდან ბრინჯაოს მონეტებმა შეცვალა. 1925-1928 წლებში სპილენძის მხოლოდ ნახევარკაპიკიანი მონეტები დარჩა ბრუნვაში.

1931 წელს შეწყდა ვერცხლის ფულის ემისია. ამავე წელს გამოუშვეს ნიკელის 10, 15 და 20-კაპიკიანი მონეტები. ბრინჯაოს შენადნობით მხოლოდ 1, 2, 3 და 5-კაპიკიანი მონეტები დარჩა ბრუნვაში. 1935 წელს ნაწილობრივ შეცვალეს მონეტების ტიპი, რომელიც 1957 წლამდე უცვლელი დარჩა. მთელი ამ პერიოდის მანძილზე მონეტებზე მოთავსებულ სსრკ-ის გერბის თავთავებზე მოკავშირე რესპუბლიკების რაოდენობის შესაბამისად, მხოლოდ ბაფთის ხეების რიცხვი იცვლებოდა.

1961 წლის ფულის რეფორმის შემდეგ დაიწყო 50 კაპიკისა და 1 მანეთის ღირებულების სპილენძ-ნიკელის მონეტების ემისია. იგივე შენადნობისაგან მოიჭრა შეცვლილი ტიპის 10, 15 და 20-კაპიკიანები. ბრინჯაოსი დარჩა 1, 2, 3 და 5-კაპიკიანი მონეტები. 1961 წლის შემდეგ საბჭოთა ლითონის ფულის სახე აღარ შეცვლილა. განსხვავებული ტიპის მხოლოდ სხვადასხვა თარიღებისადმი მიძღვნილი საიუბილეო და სამახსოვრო მანეთები იჭრებოდა. 1967 წელს მოიჭრა ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავის აღსანიშნავი 10, 15, 20 და 50-კაპიკიანი საიუბილეო მონეტები.

საბჭოთა კავშირში ვერცხლის მონეტების ემისიის შეწყვეტის შემდეგ ლითონის მონეტას მხოლოდ ზურდა ფულის ფუნქცია შერჩა. გადახდის ძირითადი საშუალების დატვირთვა კი ქაღალდის ფულს ხვდა წილად. გამოდიოდა 1, 3 და 5 მანეთის ღირებულების სახაზინო ბილეთები და ოთხი ნომინალის – 1, 3, 5 და 10 ჩერვონეცის (შესაბამისად, 10, 30, 50 და 100 მანეთი) ღირებულების სსრკ-ის სახელმწიფო ბანკის ბილეთი.

ამ ფულის ნიშნებზე, ძირითადად, რუსულენოვანი წარწერებია დატანილი, მხოლოდ ზურგზე აღნიშნული ნომინალია ათი დანარჩენი მოკავშირე რესპუბლიკის ენაზე, მათ შორის, ქართულად.

1947 წლის ფულის რეფორმას ადრე არსებული ფულადი სისტემა დაედო საფუძვლად. ამ პერიოდის კუპიურების ნომინალი ჩერვონეცების ნაცვლად მანეთებით აღინიშნებოდა. სამწერვონეცია კუპიურის ნაცვლად მიმოქცევაში გამოუშვეს ოცდახუთმანეთიანი კუპიურა. ბრუნვაში არსებული ძველი ფულის ახლით შეცვლა განხორციელდა 10:1 შეფარდებით.

1961 წელს ჩატარდა ფულის მეორე რეფორმა, რომლის თანახმად, მანეთის ოქროს შემცველობა 1950 წელს დადგენილი 0,222168 გრამიდან 0,987412 გრამამდე გაიზარდა.

XX საუკუნის სამოცდაათიან წლებში დაწყებული ინფლაციური პროცესების აშკარა შედეგები ოთხმოციანი წლების დასასრულს გამოიკვეთა. 1991 წელს ხელისუფლება იძულებული გახდა უფრო მსხვილი – 200, 500 და 1000 მანეთის ნომინალის კუპიურები გამოეშვა.

1991 წლის 22 დეკემბერს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირმა ოფიციალურად შეწყვიტა არსებობა, მაგრამ, მთელი რიგი მიზეზების გამო, დამოუკიდებელი საქართველო 1993 წლის აპრილამდე დარჩა რუსულ სამანეთო ზონაში. რუსეთის ფედერალური ვალუტა კი საქართველოს ფულად ბაზარზე 1995 წლის ოქტომბრამდე, ქართული კუპონის პარალელურად, არაოფიციალურად მიმოიქცეოდა.

MONEY OF THE USSR. 1924-1992

In 1924 the Government of the USSR initiated the monetary reform. The preliminary measures were taken yet in 1921 in Russia under hyperinflation. It was exactly in the period when the silver coin of 1 rouble denomination as well as the coins of 10, 15, 20 and 50 kopeck denomination were struck in the mint of Petrograd. There was the coat of arms of the Russian Soviet Federative Socialist Republic depicted on them. This type of money was issued without any changes up to the end of 1923.

The emission of gold ten rouble coin (chervonetz) took place in 1923.

After the monetary reform of 1924 the money issued in the years of 1921-1923 was put into circulation.

In 1924 they issued the same silver coins as in previous years but this time there was the coat of arms of the USSR depicted on them. The silver coins of 10, 15, 20 kopeck denomination were issued until 1931.

The silver coin of 1 rouble denomination was last emitted in 1924 and the issue of 50 kopeck coins stopped in 1927. For the purpose of increasing the prestige of the Soviet money in the foreign countries the gold chervonetz was struck once again in 1925. In 1924-1928 they were emitting also the copper coins of 1, 2, 3 and 5 kopeck denomination, replaced by the bronze ones in 1926. Only half kopeck was left to be the copper one.

In 1931 the emission of silver money was ceased. The nickel coins of 10, 15 and 20 kopeck denomination were issued in the same year. Only the coins of 1, 2, 3 and 5 kopeck denomination were of bronze. In 1935 there were only slight changes introduced in the type of coins, they remained unchanged until 1957. Only the number of the ribbons on the wheat-ear of the coat of arms of the USSR had been changing according to the increasing number of the republics within.

After the monetary reform of 1961 they began to emit the coins of copper and nickel alloy of 50 kopeck and 1 rouble denomination. The coins of 10, 15 and 20 kopeck denomination were struck in the same manner with the same alloy. The 1, 2, 3 and 5 kopeck coins remained of bronze. After 1961 the Soviet metal money remained unchanged except the commemorative ones that were different. In 1967 there were the coins of 10, 15, 20, and 50 kopeck denomination struck, dedicated to the 50th anniversary of the October Revolution.

After ceasing the emission of silver coins in the Soviet Union the metal coins were used only as a change; and as for the bank-notes, they became the basic means of payment. They were issuing the treasury cheques of 1, 3 and 5 rouble denomination and the USSR bank-notes of 1, 3, 5 and 10 chervonetz (10, 30, 50 and 100 roubles) denomination.

Legends on these monetary units were Russian, but the denomination on the reverse was given in the native languages of the rest union republics (including Georgian) together with Russian.

The monetary reform of 1947 was based upon the monetary system of the previous years. From this period the denomination on the bank-notes was mentioned as rouble instead of chervonetz. The exchange of the old money for the new ones was conducted with the proportion of 10 to 1 and the bank-note of 25 roubles denomination was also issued instead of 3 chervonetz.

The second monetary reform was initiated in 1961. The content of gold in rouble increased to 0,987412 grams from 0,222168 grams fixed in 1950.

The results of the inflationary processes started from the 70-ies became apparent at the end of 80-ies. In 1991 the Government issued the bank-notes of the larger denomination – 200, 500 and 1 000 roubles.

On December 22, 1991 the Union of the Soviet Socialist Republics has officially ceased its existence.

Because of several reasons Russian federal currency had been circulating in Georgia until September of 1995.

სსრკ ქაღალდის ფული

წარწერები რუსულია. ნომინალის დასახელება გამეორებულია მოკავშირე რესპუბლიკების ენებზე. საბანკო ბილეთებზე ლენინის პორტრეტია გამოსახული.

PAPER MONEY OF THE USSR

The legends were Russian. The values were repeated on the languages of the Soviet Republics. The bank-notes bore the portrait of Lenin.

სახაზინო ბილეთები. 1937-1947 წლები TREASURY CHEQUES. 1937-1947

339. 1 მანეთი. 126x60 მმ.

339. 1 ROUBLE. 126x60 mm.

340. 3 მანეთი. 134x67 მმ.

340. 3 ROUBLES. 134x67 mm.

341. 5 მანეთი. 140x67 მმ.

341. 5 ROUBLES. 140x67 mm.

სახელმწიფო ბანკის ბილეთები. 1937-1947 წლები
BANK-NOTES. 1937-1947

342. 1 ჩერვონეტი. 157x80 მმ.

342. 1 CHERVONETZ. 157x80 mm.

343. 3 ჩერვონეტი. 170x86 მმ.

343. 3 CHERVONTZI. 170x86 mm.

344. 5 БЗРЗГ6ЗЗ0. 179x91 мм. 344. 5 CHERVONTZI. 179x91 mm.

345. 10 БЗРЗГ6ЗЗ0. 188x98 мм. 345. 10 CHERVONTZI. 188x98 mm.

სახაზიშო ბილეთები. 1947-1961 წლები
TREASURY CHEQUES. 1947-1961

346. I ბილეთი. 82x125 მმ.

346. I ROUBLE. 82x125 mm.

347. 3 ՌՍԵՃՈՂՈ. 85x134 ձձ.

347. 3 ROUBLES. 85x134 mm.

348. 5 ՌՍԵՃՈՂՈ. 87x145 ձձ.

348. 5 ROUBLES. 87x145 mm.

სახელმწიფო ბანკის ბილეთები. 1947-1961 წლები
BANK-NOTES. 1947-1961

349. 10 მანეთი. 160x92 მმ.

349. 10 ROUBLES. 160x92 mm.

350. 25 მანეთი. 170x96 მმ.

350. 25 ROUBLES. 170x96 mm.

351. 50 მანეთი. 220x102 მმ.

351. 50 ROUBLES. 220x102 mm.

სახაზინო ბილეთები. 1961-1992 წლები
TREASURY CHEQUES. 1961-1992

352. 1 მანეთი. 105x53 მმ.

352. 1 ROUBLE. 105x53 mm.

353. 3 მანეთი. 114x57 მმ.

353. 3 ROUBLES. 114x57 mm.

354. 5 მანეთი. 114x57 მმ.

354. 5 ROUBLES. 114x57 mm.

სახელმწიფო ბანკის ბილეთები. 1961-1992 წლები
BANK-NOTES. 1961-1992

355. 10 მანეთი. 122x61 მმ.

355. 10 ROUBLES. 122x61 mm.

356. 25 მანეთი. 122x61 მმ.

356. 25 ROUBLES. 122x61 mm.

357. 50 ռՍԵՅՅՈՒՆ. 140x70 ձձ.

357. 50 ROUBLES. 140x70 mm.

358. 100 ռՍԵՅՅՈՒՆ. 140x70 ձձ.

358. 100 ROUBLES. 140x70 mm.

სსრკ ლითონის ფული. 1924-1931 წლები
METAL MONEY OF THE USSR. 1924-1931

359. ნახევარი კაპიკი. სპილენძი. 1925.
1,64 გრ. 16 მმ.

359. HALF KOPECK. COPPER. 1925.
1,64 gr. d=16 mm.

360. 1 კაპიკი. სპილენძი. 1927.
3,27 გრ. 21,3 მმ.

360. 1 KOPECK. COPPER. 1927.
3,27 gr. d=21,3 mm.

361. 2 კაპიკი. სპილენძი. 1924.
6,5 გრ. 24 მმ.

361. 2 KOPECKS. COPPER. 1924.
6,5 gr. d=24 mm.

362. 3 კაპიკი. სპილენძი. 1925.
9,8 გრ. 27,7 მმ.

362. 3 KOPECKS. COPPER. 1925.
9,8 gr. d=27,7 mm.

363. 5 კაპიკი, სპილენძი. 1924.
16,38 გრ. 32 მმ.

364. 10 კაპიკი, ვერცხლი. 1925.
1,8 გრ. 17,27 მმ.

365. 15 კაპიკი, ვერცხლი. 1927.
2,7 გრ. 19,56 მმ.

366. 20 კაპიკი, ვერცხლი. 1931.
3,6 გრ. 21,8 მმ.

367. 50 კაპიკი, ვერცხლი. 1921.
10 გრ. 26,67 მმ.

363. 5 KOPECKS. COPPER. 1924.
16,38 gr. d=32 mm.

364. 10 KOPECKS. SILVER. 1925.
1,8 gr. d=17,27 mm.

365. 15 KOPECKS. SILVER. 1927.
2,7 gr. d=19,56 mm.

366. 20 KOPECKS. SILVER. 1931.
3,6 gr. d=21,8 mm.

367. 50 KOPECKS. SILVER. 1921.
10 gr. d=26,67 mm.

368. 50 კაპიკი. პერსელი. 1924.
10 გრ. 26,67 მმ.

369. 1 მანეთი. პერსელი. 1924.
20 გრ. 33,5 მმ.

368. 50 KOPECKS. SILVER. 1924.
10 gr. d=26,67 mm.

369. 1 ROUBLE. SILVER. 1924.
20 gr. d=33,5 mm.

1931 - 1957

370. 1 კაპიკი. ალუმინისა და ბრინჯაოს შენადნობი.
1953. 1 გრ. 15 მმ.

371. 2 კაპიკი. ალუმინისა და ბრინჯაოს შენადნობი.
1943. 2 გრ. 18 მმ.

372. 3 კაპიკი. ალუმინისა და ბრინჯაოს შენადნობი.
1933. 3 გრ. 22 მმ.

370. 1 KOPECK. ALUMINUM BRONZE ALLOY. 1953.
1 gr. d=15 mm.

371. 2 KOPECKS. ALUMINUM BRONZE ALLOY. 1943.
2 gr. d=18 mm.

372. 3 KOPECKS. ALUMINUM BRONZE ALLOY. 1933.
3 gr. d=22 mm.

373. 5 კაპიკი. ალუმინისა და ბრინჯაოს
შენადნობი. 1931. 5 გრ. 25 მმ.

373. 5 KOPECKS. ALUMINUM BRONZE ALLOY. 1931.
5 gr. d=25 mm.

374. 10 კაპიკი. ნიკელი. 1955.
1,8 გრ. 17,27 მმ.

374. 10 KOPECKS. NICKEL. 1955.
1,8 gr. 17,27 mm.

375. 15 კაპიკი. ნიკელი. 1945.
2,7 გრ. 19,56 მმ.

375. 15 KOPECKS. NICKEL. 1945.
2,7 gr. d=19,56 mm.

376. 20 კაპიკი. ნიკელი. 1935.
3,6 გრ. 21,8 მმ.

376. 20 KOPECKS. NICKEL. 1935.
3,6 gr. d=21,8 mm.

1961 - 1991

377. 1 კაპიკი. ყვითელი შენაღწი. 1981.
1 გრ. 15 მმ.

378. 2 კაპიკი. ყვითელი შენაღწი. 1980.
2 გრ. 18 მმ.

379. 3 კაპიკი. ყვითელი შენაღწი. 1980.
3 გრ. 22 მმ.

380. 5 კაპიკი. ყვითელი შენაღწი. 1981.
5 გრ. 25 მმ.

381. 10 კაპიკი. სპილენძ-ნიკელის თეთრი შენაღწი.
1981. 1,8 გრ. 17,27 მმ.

377. 1 KOPECK. YELLOW FUSION ALLOY. 1981.
1 gr. d=15 mm.

378. 2 KOPECKS. YELLOW FUSION ALLOY. 1980.
2 gr. d=18 mm.

379. 3 KOPECKS. YELLOW FUSION ALLOY. 1980.
3 gr. d=22 mm.

380. 5 KOPECKS. YELLOW FUSION ALLOY. 1981.
5 gr. d=25 mm.

381. 10 KOPECKS. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
1981. 1,8 gr. d=17,27 mm.

382. 15 კაპიკი. სპილენძ-ნიკელის თეთრი შენაღწივი.
1981. 2,7 გრ. 19,56 მმ.

382. 15 KOPECKS. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
1981. 2,7 gr. d=19,56 mm.

383. 20 კაპიკი. სპილენძ-ნიკელის თეთრი შენაღწივი.
1981. 3,6 გრ. 21,8 მმ.

383. 20 KOPECKS. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
1981. 3,6 gr. d=21,8 mm.

384. 50 კაპიკი. სპილენძ-ნიკელის თეთრი შენაღწივი.
1964. 4,4 გრ. 24 მმ.

384. 50 KOPECKS. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
1964. 4,4 gr. d=24 mm.

385. 1 მანეთი. სპილენძ-ნიკელის თეთრი შენაღწივი.
1964. 7,5 გრ. 27 მმ.

385. 1 ROUBLE. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
1964. 7,5 gr. d=27 mm.

საიუბილეო მონეტები COMMEMORATIVE COINS

386. 10 კაპიკი. საილენა-ნიკელის თეთრი შენაღწივი.
ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავი.
1967. 2 გრ. 17,27 მმ.

387. 15 კაპიკი. საილენა-ნიკელის თეთრი შენაღწივი.
ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავი. 1967.
3,4 გრ. 19,56 მმ.

388. 20 კაპიკი. საილენა-ნიკელის თეთრი შენაღწივი.
ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავი. 1967.
4,3 გრ. 21,8 მმ.

389. 50 კაპიკი. საილენა-ნიკელის თეთრი შენაღწივი.
ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავი. 1967.
6,4 გრ. 24 მმ.

386. 10 KOPECKS. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
THE 50th ANNIVERSARY OF THE REVOLUTION.
1967. 2 gr. d=17,27 mm.

387. 15 KOPECKS. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
THE 50th ANNIVERSARY OF THE REVOLUTION.
1967. 3,4 gr. d=19,56 mm.

388. 20 KOPECKS. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
THE 50th ANNIVERSARY OF THE REVOLUTION.
1967. 4,3 gr. d=21,8 mm.

389. 50 KOPECKS. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
THE 50th ANNIVERSARY OF THE REVOLUTION.
1967. 6,4 gr. d=24 mm.

390. 1 მანეთი. საილენა-ნიკელის თეთრი შენაღწოვი.
 ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავი.
 1967. 31 მმ.

390. 1 ROUBLE. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
 THE 50th ANNIVERSARY OF THE REVOLUTION.
 1967. d=31 mm.

391. 1 მანეთი. საილენა-ნიკელის თეთრი შენაღწოვი.
 საგამოქმედო ომში გამარჯვების 20 წლისთავი.
 1965. 31 მმ.

391. 1 ROUBLE. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
 THE 20th ANNIVERSARY OF THE VICTORY IN THE WAR.
 1965. d=31 mm.

392. 1 მანეთი. საილენა-ნიკელის თეთრი შენაღწოვი.
 ლენინის დაბადების 100 წლისთავი.
 1971. 31 მმ.

392. 1 ROUBLE. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
 THE 100th ANNIVERSARY OF LENIN'S BIRTHDAY.
 1971. d=31 mm.

393. 1 მანეთი. საილენა-ნიკელის თეთრი შენაღწოვი.
 სსრკ-ის შექმნის 60 წლისთავი.
 1982. 31 მმ.

393. 1 ROUBLE. THE COPPER-NICKEL WHITE ALLOY.
 THE 60th ANNIVERSARY OF THE USSR.
 1982. d=31 mm.

საქართველოს ეროვნული ფული. 1993-2003 წლები

1991 წლის 9 აპრილს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ ქვეყნის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტი მიიღო. 1992 წლის 23 მარტს საქართველოს რესპუბლიკის დამოუკიდებლობა იურიდიულად აღიარეს ევროკავშირის წევრმა ქვეყნებმა. იმავე წლის 31 ივლისს საქართველო 179-ე სრულყოფილებიან წევრად მიიღეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში.

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველოში განხორციელებულ გარდაქმნათა შორის უმნიშვნელოვანესი იყო საქართველოს ეროვნული ბანკის დაარსება და ეროვნული ვალუტის შემოღება.

საქართველოს ეროვნული ბანკი დაარსდა საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს 1991 წლის 2 აგვისტოს დადგენილების საფუძველზე. აღნიშნული დოკუმენტის მე-4 პუნქტში კითხულობთ: „გაუქმდეს სსრკ სახელმწიფო ბანკის საქართველოს რესპუბლიკური ბანკი და მის ბაზაზე შეიქმნას საქართველოს რესპუბლიკის ეროვნული ბანკი“.

რაც შეეხება დამოუკიდებელი საქართველოს საკუთარი ეროვნული ვალუტის შემოღებას, მისი უზრუნველყოფის მიზნით, დაფუძნდა საქართველოს ოქროს ფონდი, რომელიც შეწირულობებით უნდა შევსებულიყო. 1918-1921 წლებისაგან განსხვავებით, ეროვნულ ფულთან დაკავშირებული უმთავრესი დებატები მისი სახელწოდების გამო გაიმართა.

1992 წლის 7 აგვისტოს ქართული ფულის სახელწოდების შესარჩევი კომისიის სხდომაზე გადაწყდა, რომ ეროვნული ვალუტის ძირითადი ერთეულის სახელწოდება იქნებოდა განძის, ქონების შესატყვისი ძველი ქართული სიტყვა „ლარი“. ზურდა ფულის სახელად კი შეირჩა ასევე ძველი, სავარაუდოდ XI საუკუნიდან დამკვიდრებული ქართული სამონეტო ტერმინი „თეთრი“.

ქართული ვალუტის შემოღების პროცესის ფორსირებულად განვითარება განაპირობა ფაქტმა, რომ 1992 წლის ბოლოს რუსეთმა სრულიად შეუწყვიტა საქართველოს ფულადი ნიშნების მოწოდება.

შექმნილი რეალობიდან გამომდინარე, ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ ეროვნული ვალუტის შემოღებამდე მიმოქცევაში გამოეშვათ დროებითი ფულადი ერთეული – კუპონი.

1993 წლის 24 მარტს საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტმა მიიღო დადგენილება „საქართველოს რესპუბლიკის ტერიტორიაზე საქართველოს რესპუბლიკის ეროვნული ბანკის კუპონების გამოშვების შესახებ“, რასაც მოჰყვა ეროვნული ბანკის გამგეობის 1 აპრილის დადგენილება კუპონების მიმოქცევაში გაშვების შესახებ.

1993 წლის 5 აპრილს მიმოქცევაში გამოვიდა ათი ნომინალის – 1, 3, 5, 10, 50, 100, 500, 1 000, 5 000 და 10 000 კუპონის კუპიურა, რომლებიც 1961-1992 წლებში გამოშვებული რუსული მანეთის პარალელურად და პარიტეტული კურსით მიმოიქცეოდა. ეროვნული ბანკის კუპონები შეიქმნა საქართველოს სახალხო მხატვრის ელგუჯა ამაშუკელის ესკიზებით და დაიბეჭდა ლონდონში, ფულის ნიშნებისა და ფასიანი ქაღალდების დამამზადებელ ფირმაში „თომას დე ლა რუ“.

1993 წლის 24 ივლისს საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტმა მიიღო დადგენილება საბჭოთა და რუსული მანეთის მიმოქცევიდან ამოღების შესახებ. 3 აგვისტოდან კი საქართველოს რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე ერთადერთ კანონიერ საგადასდელო საშუალებად ეროვნული ბანკის კუპონი გამოცხადდა.

1993 წლის სექტემბერში მიმოქცევაში გამოვიდა 250, 2 000, 3 000, 20 000 კუპონის ღირებულების კუპიურები, რომლებიც მხატვარ ნოდარ მაღაზონიას ესკიზების მიხედვით დაიბეჭდა პარიზში, ფირმაში „ფრანსუა-შარლ ობერტური“. 1993 წელს იგივე ფირმაში დამზადდა და მიმოქცევაში გამოვიდა ელგუჯა ამაშუკელის მიერ შექმნილი ნიშნების მსგავსი 25 000, 50 000 და 100 000 კუპონის ღირსების კუპიურები, რომელთაც 1994 წელს ახალი ტიპის 30 000, 50 000, 100 000, 150 000, 250 000, 500 000 და 1 000 000-კუპონიანი ნომინალები დაემატა.

საქართველოს ეროვნული ბანკის კუპონი 1995 წლის 2 ოქტომბრამდე მიმოიქცეოდა. ამ ხნის განმავლობაში კუპონი არა თუ ვერ გახდა ერთადერთი საგადასდელო საშუალება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე და ვერ განდევნა ბაზრიდან რუსული მანეთი, არამედ ვალუტის ყველაზე გაუფასურებულ სუროგატად იქცა მსოფლიოში.

1995 წლის 16 სექტემბერს, საქართველოს ფულად ბაზარზე განვითარებული პროცესების ფონზე, გამოიცა სახელმწიფოს მეთაურის №363 ბრძანებულება „მიმოქცევაში ეროვნული ვალუტის „ლარის“ გამოშვების შესახებ“. ამ დოკუმენტის ძალით, მიმოქცევაში გამოდიოდა და 1995 წლის 2 ოქტომბრიდან საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ერთადერთ კანონიერ საგადასმდელო საშუალებად ცხადდებოდა ახალი ეროვნული ვალუტა „ლარი“ და ზურდა ფულის ერთეული „თეთრი“. ერთი ლარი იცვლებოდა 1 მილიონ კუპონზე.

მიმოქცევაში გამოვიდა 1, 2, 5, 10, 20, 50 და 100 ლარის ღირებულების საბანკო ბილეთები და 1, 2, 5, 10, 20 და 50 თეთრის ღირებულების მონეტები. მაშინვე დაიბეჭდა, მაგრამ მიმოქცევაში არ გამოსულა 500-ლარიანი ბანკნოტი. მოგვიანებით, საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 1995 წლის №27 ბრძანებით, მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების 50 წლისთავის აღსანიშნავად მოიჭრა 2000 ცალი ოქროს 500-ლარიანი მემორიალური მონეტა, რომელსაც ნუმიზმატიკური დანიშნულება აქვს.

საქართველოს ეროვნული ბანკის პირველ საბანკო ბილეთებზე ქართული წარწერების გარდა მოთავსებულია ინგლისურენოვანი წარწერა „საქართველოს რესპუბლიკისა“ და ნომინალის დასახელებით. მონეტებზე ქართულ და ინგლისურ ენებზეა ამოტვიფრული წარწერა: „საქართველოს რესპუბლიკა“. გარდა 500-ლარიანი ნომინალისა, მონეტებზე მოცემულია მათი მოჭრის თარიღი – „1993 წელი“, ხოლო ბანკნოტები დათარიღებულია 1995 წლით. ქართული ფულადი ნიშნები დამზადდა მხატვრების ნოდარ და ბაჩა მალაზონიების ესკიზების მიხედვით ფრანგულ ფირმაში „ფრანსუა შარლ ობერტური“.

საქართველოს ეროვნული ბანკის პირველი საბჭოს 1999 წლის 10 დეკემბრის №28 დადგენილებით, დაიბეჭდა და მიმოქცევაში გამოვიდა ახალი მოდიფიკაციის 1, 2, 5, 10, 20, 50 და 100 ლარის ღირებულების ბანკნოტები. ამავე დადგენილების თანახმად, 1995 წელს გამოშვებული ბანკნოტების ბრუნვის ბოლო ვადად 2005 წელი განისაზღვრა.

1995 წლით დათარიღებული ბანკნოტებისაგან განსხვავებით, ლარის 1999 წლის ნიშნებზე, ქვეყნის მოქმედი კონსტიტუციის თანახმად, წარწერიდან „საქართველოს რესპუბლიკა“ ამოღებულია სიტყვა „რესპუბლიკა“ და მითითებულია ბანკნოტის გამოშვების წელი „1999“. ეროვნული ვალუტის ამ ახალი მოდიფიკაციის საბანკო ბილეთების შუბლზე დაფიქსირებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ირაკლი მანაგაძისა და საქართველოს ფინანსთა მინისტრის დავით ონოფრიშვილის ფაქსიმილეები. ბანკნოტის მიკროსტრიქონში ინგლისურენოვანი წარწერა „REPUBLIC OF GEORGIA“ შეცვლილია წარწერით „GEORGIA“. ანალოგიური ცვლილებებია ბანკნოტის ზურგის ინგლისურენოვან წარწერაში.

5 ლარის ღირებულების ბანკნოტების ზურგზე გამოსახულ საქართველოს პოლიტიკურ რუკაზე ინგლისურენოვანი წარწერა „REPUBLIC OF GEORGIA“ ასევე შეცვლილია წარწერით „GEORGIA“.

საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს 2000 წლის 28 ივლისის №37 დადგენილებით, ქრისტეშობის 2000 და საქართველოს სახელმწიფოებრიობის 3000 წლისთავის აღსანიშნავად ინგლისის სამეფო ზარაფხანაში მოიჭრა 10 ლარის ღირებულების სამი ტიპის – ვერცხლის, სპილენძ-ნიკელისა და ბიმეტალური მონეტები. მათგან მხოლოდ 10 ლარის ღირებულების ბიმეტალური მონეტა გამოვიდა მიმოქცევაში. ვერცხლისა და სპილენძ-ნიკელის საიუბილეო მონეტები ნუმიზმატიკურ დატვირთვას ატარებს. ამ მონეტების დიზაინის ავტორები არიან საქართველოს დამსახურებული მხატვრები ემირ ბურჯანაძე და თინათინ თევზაძე.

საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს 2002 წლის 26 ივლისის №43 დადგენილებით, ბრუნვაში გამოვიდა გაუმჯობესებული ხარისხის ახალი მოდიფიკაციის 1, 2, 5, 10 და 20 ლარის ღირებულების ბანკნოტები, რომელთა დიზაინი ძირითადად უცვლელია, თუ არ ჩავთვლით მათ გაძლიერებულ დამცავ ნიშნებსა და ქალაქის უკეთეს ხარისხს. ლარის 2002 წლის მოდიფიკაციის ბანკნოტებზე განთავსებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ირაკლი მანაგაძისა და საქართველოს ფინანსთა მინისტრის ზურაბ ნოღაიდელის ფაქსიმილეები. 1999 წელს გამოშვებული ბანკნოტების ბრუნვის ბოლო ვადად, ამავე დადგენილების თანახმად, 2005 წელი განისაზღვრა.

ამრიგად, კარგა ხნის პაუზის შემდეგ, 1993 წლის 5 აპრილიდან საქართველოში კვლავ აღდგა ეროვნული ფულის ტრადიცია. სრულფასოვანი ეროვნული ვალუტის – ლარის შემოღებით ქართული ფულის ოცდაექვსსაუკუნოვან ისტორიაში თვისებრივად ახალი ეტაპი დაიწყო.

NATIONAL CURRENCY OF GEORGIA. 1993-2003

On April 9, 1991 the Supreme Council of Georgia declared an independence of the country. Georgia, being already the member of the Council of Europe, hoped to gain admission to the European Community and NATO.

The National Bank of Georgia was established on August 2, 1991.

Lari was supposed to be the special term for the Georgian money, and tetri – for a small change – $\frac{1}{100}$ of lari. But before introducing the real currency, coupons had been issued from 1993. The coupons of 1, 3, 5, 10, 50, 100, 500, 1 000, 5 000 and 10 000 denomination were put into circulation. The USSR and Russian money was also there for a while.

In September of 1993 the coupons of 250, 2 000, 3 000, 20 000 denomination were issued; soon the coupons of 25 000, 50 000 and 100 000 denomination were put into circulation. In 1994 they were added by the new type coupons of 30 000, 50 000, 100 000, 150 000, 250 000, 500 000 and 1 000 000 denomination.

The coupon of the National Bank of Georgia was in circulation until October 2, 1995 and it was a real failure.

From October 2, 1995 the new Georgian national currency “lari” has been in circulation on the whole territory of Georgia together with tetri as a small change. One lari was equal to 1 000 000 coupons while exchange.

There were the bank-notes of 1, 2, 5, 10, 20, 50 and 100 lari denomination and the coins of 1, 2, 5, 10, 20 and 50 tetri denomination put into circulation. The bank-note of 500 lari denomination was never put into circulation. Commemorative coin of 500 lari denomination struck in 1995 dedicated to the 50th anniversary of the World War II is basically of numismatic value.

On the bank-notes of the first Georgian national currency the term “Republic of Georgia” as well as the denomination are given in Georgian language together with the English one. On the coins too, “Republic of Georgia” is engraved both in Georgian and English. There is the date of issue – 1993, except the coin of 500 lari denomination. The later and the banknotes are dated by 1995. The Georgian monetary units were produced by the French company “Francois Charles Oberthure”, according to the designs of the Georgian artist Nodar Malazonia.

In 1999 there were the new banknotes of 1, 2, 5, 10, 20, 50 and 100 lari denomination issued.

The word “Republic” is now removed from the inscription and the new date of issue 1999 appears there. The new banknotes bear the facsimiles of the President of the National Bank of Georgia Irakli Managadze as well as the Minister of Finance of Georgia David Onoprishvili. The changes are introduced in English inscriptions too. “Republic of Georgia” is replaced by “Georgia”.

The Council of the National Bank of Georgia (Resolution N37, 28.07.2000) ordered to the Royal Mint of U.K. to issue silver, copper-nickel alloy and bimetallic coins of 10 lari denomination dedicated to 2000 A.D. and 3000 years of the Georgian statehood. Only the latter went into circulation. The rest are of numismatic value; all of them designed by Emir Burjanadze and Tinatin Tevzadze.

New modification of Lari appeared in 2002 with better paper being used for fabric. The bank-notes of 2002 denomination bear the facsimiles of the President of the National Bank of Georgia Irakli Managadze and the Minister of Finance Zurab Nogaideli.

The issue of the national currency – lari was a real revival of the national minting tradition, marking quite a new stage in the long history of the Georgian money.

საქართველოს რესპუბლიკის ეროვნული ბანკის კუპონები

1, 3, 5, 10, 100, 500, 1 000, 5 000 და 10 000 ნომინალის კუპონები ერთი ზომისაა – 105x53 მმ. და ერთმანეთისაგან ფერით განსხვავდება. შუბლზე გამოსახულია თბილისის ხედი, ზურგზე კი კლდეში ნაკვეთი სამონასტრო კომპლექსი ეარძია. წარწერები ქართულია: „კუპონი“ და „საქართველოს ეროვნული ბანკი“, აგრეთვე საქართველოს ეროვნული ბანკის ემბლემა – წრეში ჩასმული სამი ასონიშანი: „სებ“. კუპონების ნომერი ექვსი ციფრისგან შედგება, სერიას კი აქვს წილადის სახე, რომლის მრიცხველი სამციფრიანია, მნიშვნელი – ერთციფრიანი. აღნიშნული ნომინალების კუპონები დაიბეჭდა ინგლისში ელგუჯა ამაშუკელის ესკიზებით.

მსატერული გაფორმებით ამ ნომინალების ანალოგიურია 25 000, 50 000 და 100 000-კუპონიანი კუპონები, მაგრამ ეს უკანასკნელი ცოტა უფრო დიდი ზომისაა – 127x57 მმ.

250, 2 000, 3 000 და 20 000 ნომინალის კუპონები ისევე, როგორც 1994 წელს გამოშვებული ყველა ნომინალი, რომლებიც ნოდარ მაღაზონიას ესკიზებით საფრანგეთში დაიბეჭდა, ასევე ერთი ზომისაა – 115x55 მმ. მათზე გამოსახულია გრიფონები და შეიღმკლავიანი ბორჯღალი; წარწერები ქართულია, კუპონის ნომერი რვაციფრიანია.

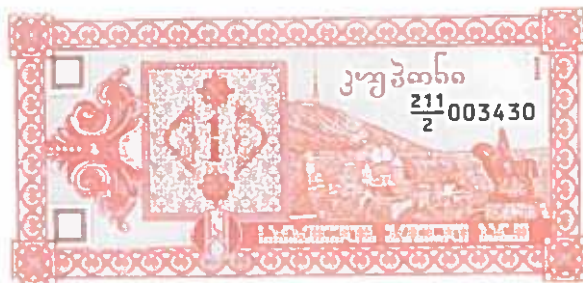
COUPONS OF THE NATIONAL BANK OF GEORGIAN REPUBLIC

The coupons of 1, 3, 5, 10, 100, 500, 1 000, 5 000 denomination and the coupons of 10 000 denomination were of the same size – 105x53 mm. and differed from each only by colour. The view of Tbilisi was on the obverse, Vardzia – the monastery carved in rocks was on the reverse. Inscriptions were Georgian: “A coupon” and “National Bank of Georgia”, also the emblem of the Bank – three letters – in the circle. The number of the bonds consisted of six figures, the series were depicted in frictions. The coupons were printed in England according to E. Amashukeli's sketches.

The coupons of 25 000, 50 000 and 100 000 denomination were analogical by their decorative design but a bit larger in size – 127x57 mm.

The coupons of 250, 2 000, 3 000 and 20 000 denomination, as well as all other denominations issued in 1994 and printed in France according to sketches of N. Malazonia, were also of the same size – 115x55 mm. Griffin and “borjgali” (the symbol of the sun and life) were depicted there. The inscriptions were Georgian, the number of a bond was eight-figured.

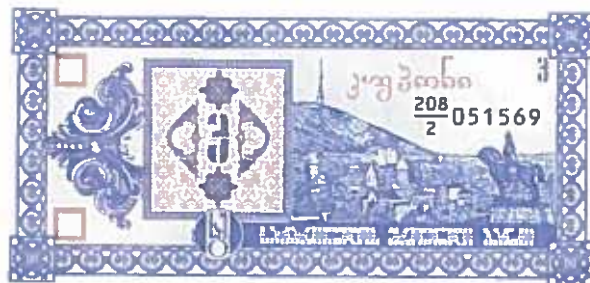
394. 1 კუპონი. 1993. 105x53 მმ.

394. 1 COUPON. 1993. 105x53 mm.

395. 3 კუპონი. 1993. 105x53 მმ.

395. 3 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

396. 5 კუპონი. 1993. 105x53 მმ.

396. 5 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

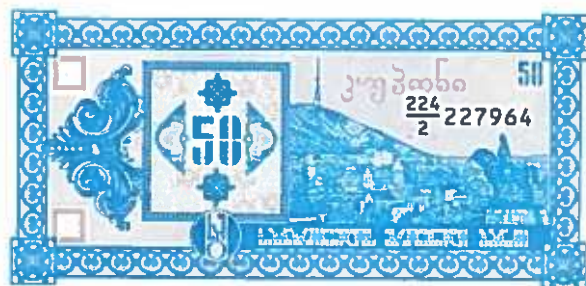
397. 10 კუპონი. 1993. 105x53 მმ.

397. 10 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

398. 50 კუპონი, 1993. 105x53 მმ.

398. 50 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

399. 100 კუპონი, 1993. 105x53 მმ.

399. 100 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

400. 250 კუპონი, 1993. 115x55 მმ.

ქვემოთ

00361049

400. 250 COUPONS. 1993. 115x55 mm.

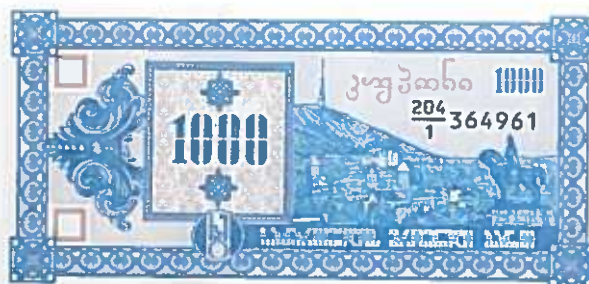
401. 500 კუპონი. 1993. 105x53 მმ.

401. 500 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

402. 1000 კუპონი. 1993. 105x53 მმ.

402. 1000 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

403. 2000 კუპონი. 1993. 115x55 მმ.

403. 2000 COUPONS. 1993. 115x55 mm.

404. 3000 კუპონი. 1993. 115x55 მმ.

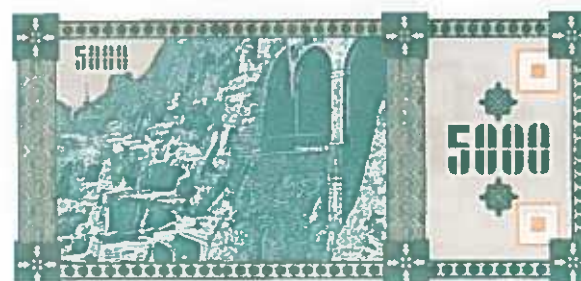
404. 3000 COUPONS. 1993. 115x55 mm.

405. 5000 კუპონი. 1993. 105x53 მმ.

405. 5000 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

406. 10000 კუპონი. 1993. 105x53 მმ.

406. 10000 COUPONS. 1993. 105x53 mm.

407. 20000 კუპონი. 1994. 115x55 მმ.

407. 20000 COUPONS. 1994. 115x55 mm.

408. 25000 კუპონი. 1993. 127x57 მმ.

408. 25000 COUPONS. 1993. 127x57 mm.

409. 30000 კუპონი. 1994. 115x55 მმ.

409. 30000 COUPONS. 1994. 115x55 mm.

410. 50000 კუპონი. 1993. 127x57 მ.

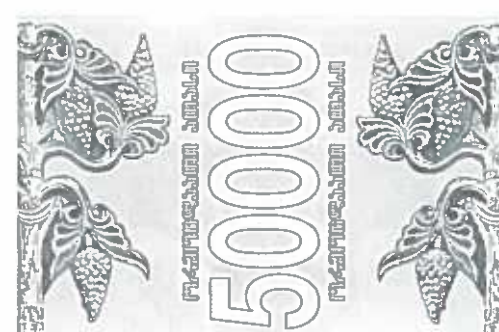
410. 50000 COUPONS. 1993. 127x57 mm.

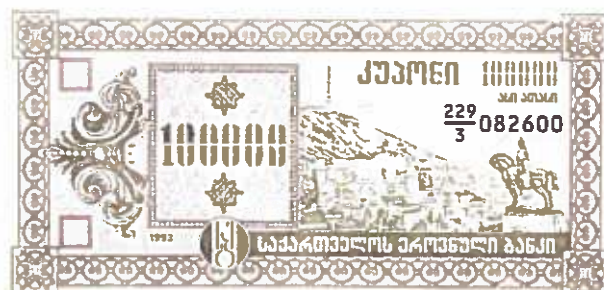
411. 50000 კუპონი. 1994. 115x55 მ.

411. 50000 COUPONS. 1994. 115x55 mm.

412. 100000 კუპონი. 1993. 127x57 მ.

412. 100000 COUPONS. 1993. 127x57 mm.

413. 100000 კუპონი. 1994. 115x55 მმ.

413. 100000 COUPONS. 1994. 115x55 mm.

414. 150000 კუპონი. 1994. 115x55 მმ.

414. 150000 COUPONS. 1994. 115x55 mm.

415. 250000 კუპონი. 1994. 115x55 მმ.

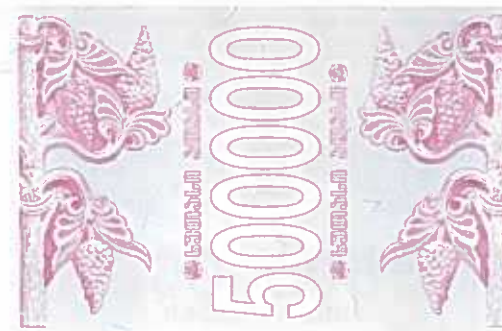
415. 250000 COUPONS. 1994. 115x55 mm.

416. 500000 კუპონი. 1994. 115x55 მმ.

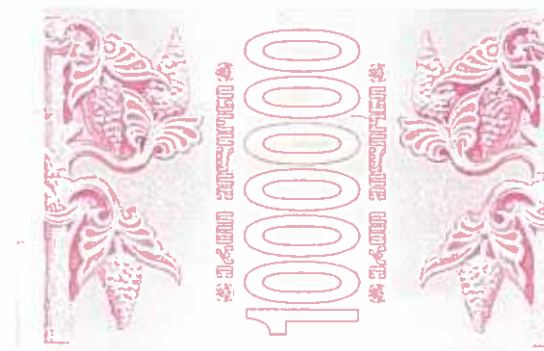
416. 500000 COUPONS. 1994. 115x55 mm.

417. 1000000 კუპონი. 1994. 115x55 მმ.

417. 1000000 COUPONS. 1994. 115x55 mm.

საქართველოს ეროვნული ვალუტა – ლარი ბანკნოტები

ყველა ლირსების ბანკნოტის ორივე მხარეს გამოსახულია ნომინალის დასახელება ციფრებით და სიტყვებით. ბანკნოტების შუბლზე წარმოდგენილია ქართული წარწერები: „საქართველო“, „საქართველოს ეროვნული ბანკი“, გამოშვების წელი – „2002“ (გარდა 50 და 100 ლარის ლირსების ბანკნოტებისა, რომლებზედაც მითითებულია მათი გამოშვების წელი – „1999“), საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ირაკლი მანაგაძისა და ფინანსთა მინისტრის ზურაბ ნოღაიდელის ფაქსიმილეები, ბანკნოტის რეკვიზიტიანი ნომერი (ორ ადგილას) და შეიდმკლავიანი ბორჯღალის (მზის სიმბოლო) გამოსახულება, ხოლო ზურგზე – ინგლისურენოვანი წარწერები: „საქართველო“ და ნომინალის დასახელება.

NATIONAL CURRENCY OF GEORGIA – LARI BANK-NOTES

The banknotes of all denominations bear the denomination name (in numerals and words) on both sides. There are the Georgian legends: “Georgia” “National Bank of Georgia”, the date of issue – “2002”. The obverse of all denominations (except the banknotes of 50 and 100 lari denomination where the date of issue is indicated by “1999”), bears the facsimiles of the President of the National Bank of Georgia Irakli Managadze and the Minister of Finance Zurab Nogaideli, eight figured number (indicated twice) and “borjgali” (the symbol of the sun and life). There are the English legends: “Georgia” and the name of denomination on the reverse of the bank-notes.

418.1 ლარი. 2002. 115x61 მმ.

418.1 LARI. 2002. 115x61 mm.

შუბლი: გამოჩენილი ქართველი მხატვრის ნიკო ფიროსმანაშვილის (ფიროსმანი) პორტრეტი ქართული წარწერით: „ფიროსმანი 1862-1918“.

Obv. The portrait of famous Georgian painter Niko Piroshvili (Piroshvili) with the Georgian legend: “Piroshvili 1862-1918”.

ზურგი: საქართველოს დედაქალაქის – თბილისის პანორამა და ირემი ფიროსმანის ნახატიდან.

Rev. The panorama of Tbilisi, capital of Georgia and the deer from the Piroshvili painting.

419. 2 ლარი. 2002. 115x61 მმ.

შუბლი: ქართველი კომპოზიტორის ზაკარია ფალიაშვილის პორტრეტი ქართული წარწერით: „ზაკარია ფალიაშვილი 1871-1933“, მარცხენა მხარეს – მის მიერ შექმნილი ოპერის „აბესალომ და ეთერი“ უვერტიურის პირველი სანოტო პწკარელი.

Obv. The portrait of Georgian composer Zakaria Paliashvili with the Georgian legend: “Zakaria Paliashvili 1871-1933” and the first line of overture notes from his opera “Abesalom and Eteri” on the left-hand side of the bank-note.

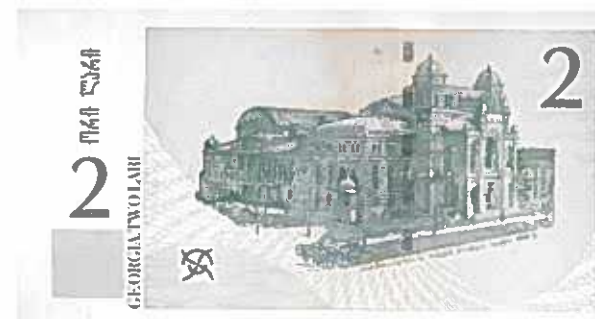
420. 5 ლარი. 2002. 115x61 მმ.

შუბლი: ქართველი აკადემიკოსის ივანე ჯავახიშვილის პორტრეტი ქართული წარწერით: „ივანე ჯავახიშვილი 1876-1940“.

Obv. The portrait of Georgian Academician Ivane Javakhishvili with the Georgian legend: “Ivane Javakhishvili 1876-1940”.

419. 2 LARI. 2002. 115x61 mm.

ზურგი: თბილისის ზაკარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის შენობა, დასახელება და დაარსების თარიღი: „თბილისის ოპერისა და ბალეტის ეროვნული თეატრი 1887“.

Rev. The building of the Zakaria Paliashvili Tbilisi State Opera and Ballet Theatre, its name and the date of establishment: “Tbilisi National Opera and Ballet Theatre 1887”.

420. 5 LARI. 2002. 115x61 mm.

ზურგი: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შენობა, მის ქვემოთ გადაშლილი წიგნი და მცენარეული დეკორი, მარცხენა მხარეს – ოქროს ლომის ქანდაკება ალაზნის ველის ძვ. წ. III ათასწლეულის ყორღანიდან და საქართველოს სიტუაციური რუკა.

Rev. The building of the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, the opened book and the plant ornament underneath. The golden statue of lion from the 3rd millennium B.C. barrow from Alazani valley and the map of Georgia on the left-hand side of the bank-note.

421. 10 ლარი. 2002. 125x63 მმ.

შუბლი: დიდი ქართველი პოეტისა და საზოგადო მოღვაწის აკაკი წერეთლის პორტრეტი ქართული წარწერით: „აკაკი წერეთელი 1840-1915“, მერცხალი და ასკილის აყვავებული რტო.

Obv. The portrait of great Georgian poet and public figure Akaki Tsereteli with the Georgian legend: “Akaki Tsereteli 1840-1915”, the swallow and blooming branch of wild rose.

421. 10 LARI. 2002. 125x63 mm.

ზურგი: დედის პორტრეტი ქართველი მხატვრის დავით კაკაბაძის ფერწერული ტილოდან „იმერეთი. დედაჩემი“ და ვაზის ღერწები.

Rev. The portrait of mother from the painting of the Georgian artist David Kakabadze “Imeretli. Mother of Mine” and the vine tendrils.

422. 20 ლარი. 2002. 132x65 მმ.

შუბლი: დიდი ქართველი პოეტისა და საზოგადო მოღვაწის ილია ჭავჭავაძის პორტრეტი ქართული წარწერით: „ილია ჭავჭავაძე 1837-1907“, მის მიერ დაარსებული ჟურნალები: „საქართველოს მოამბე“, „ივერია“ და პოეტის პირადი ნივთები.

Obv. The portrait of great Georgian poet and public figure Ilia Chavchavadze with the Georgian legend: “Ilia Chavchavadze 1837-1907. The magazines: “Sakartvelos Moambe” and “Iveria” founded by the poet and his personal things.

422. 20 LARI. 2002. 132x65 mm.

ზურგი: თბილისის დამაარსებლის მეფე ვახტანგ გორგასალის ქანდაკება, XVIII ს-ის თბილისის გეგმა (შედგენილი ვახუშტი ბაგრატიონის მიერ) და ძველი თბილისის პანორამა – კომპოზიცია ნარიკალასა და კალას გამოსახულებით.

Rev. The sculpture of King Vakhtang Gorgasali, founder of Tbilisi, plan of the 18th century Tbilisi (drafted by Vakhushhti Bagrationi) and the panorama of old Tbilisi – a composition of Narikala and Kala.

423. 50 ლარი. 1999. 135x66 მმ.

შუბლი: თამარ მეფის პორტრეტი, ქართული წარწერით: „თამარ მეფე XII ს.“, ხოლო მარცხენა მხარეს – ფასკუნჯის გამოსახულება. საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ირაკლი მანაგაძისა და საქართველოს ფინანსთა მინისტრის დავით ონოფრიშვილის ფაქსიმილეები.

Obv. The portrait of King Tamar with the Georgian legend: “King Tamar, the 12th c.” and the image of gryphon on the left hand side of the bank-note. Facsimiles of the President of the National Bank of Georgia Irakli Managadze and the Minister of Finance David Onoprishvili.

423. 50 LARI. 1999. 135x66 mm.

ზურგი: ზოდიაქოს ნიშანი „მშვილდოსანი“ X ს-ის ქართული ასტრონომიული ხელნაწერიდან.

Rev. The astrological sign “Sagittarius” from the Georgian astronomical manuscript of the 10th c.

424. 100 ლარი. 1999. 140x67 მმ.

შუბლი: დიდი ქართველი პოეტის შოთა რუსთაველის გრაფიკული პორტრეტი, ქართული წარწერით: „რუსთაველი XII ს.“, მარცხენა მხარეს – ანგელოზთა მიერ ჯვრის ამაღლების კომპოზიცია. საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ირაკლი მანაგაძისა და საქართველოს ფინანსთა მინისტრის დავით ონოფრიშვილის ფაქსიმილეები.

Obv. The graphic portrait of great Georgian poet Shota Rustaveli with the Georgian legend: “Rustaveli the 12th c.” On the left hand side – a composition of the cross ascension by the angels. Facsimiles of the President of the National Bank of Georgia Irakli Managadze and the Minister of Finances David Onoprishvili.

424. 100 LARI. 1999. 140x67 mm.

ზურგი: კომპოზიცია ბიბლიური სოცეტი – „დანიელი საროში ლომებთან“ მარტვილის მონასტრის რელიეფიდან, ქართული წარწერით: „მარტვილი VII ს.“.

Rev. The composition from the Bible “Daniel in the den with the lions” from the Martvili monastery relief with Georgian legend: “Martvili the 7th c.”.

1995 წლის გრძელვადიანობის ნიშნები
SPECIMEN OF MODIFICATION OF 1995

425. 10 ლარი. 1995. 125x63 მმ.

425. 10 LARI. 1995. 125x63 mm.

10
ლარი

1999 წლის გრძელვადიანობის ნიშნები
SPECIMEN OF MODIFICATION OF 1999

426. 20 ლარი. 1999. 132x65 მმ.

426. 20 LARI. 1999. 132x65 mm.

20
ლარი

მონეტები

ყველა ნომინალის მონეტის შუბლზე კომპოზიციას ქმნის აფრიალებული ბაფთები – ღვთაებრიობის სიმბოლო და მათ შორის გამოსახული ბორჯღალი – მზის სიმბოლო. კიდეზე წრიული ფორმით გასდევს წარწერები ქართულ და ინგლისურ ენებზე: „საქართველოს რესპუბლიკა“, „Republic of Georgia“.

COINS

The obverse of the coins of all denominations shows the composition of fluttering ribbons (symbol of deity) and “borjgali” (symbol of the sun and life) between them. Georgian and English marginal inscriptions – „საქართველოს რესპუბლიკა“, „Republic of Georgia“.

427. 1 თეთრი. უშანგავი ფილალი. პერცხლისფერი.
1993 წ. 1,38 გრ. 15 მმ.

427. 1 TETRI. STAINLESS STEEL. SILVERY.
1993. 1,38 gr. d=15 mm.

ზურგი: მონეტის ზედა ნაწილში გამოსახულია ციფრი „1“, მის ქვეშ წარწერა „თეთრი“ და სვეტიცხოვლის საკათედრო ტაძრის დასავლეთ ფასადის რელიეფური შემკულობის დეტალი – ვაზის ღერწი. კიდეზე წრიული ფორმით შემოვლებული აქვს ერთმხრივ მიმართული მცენარეული მოტივით შექმნილი არშია.

Rev. The denomination numeral “1” on the upper part of the coin with the inscription “tetri” and the detail of the relief – vine tendril, from the western facade of the Svetitskhoveli cathedral. The edge is circled with the plant ornament.

428. 2 თეთრი. უშანგავი ფილალი. პერცხლისფერი.
1993 წ. 1,9 გრ. 17,5 მმ.

428. 2 TETRI. STAINLESS STEEL. SILVERY.
1993. 1,9 gr. d=17,5 mm.

ზურგი: მონეტის ზედა ნაწილში გამოსახულია ფრთებაწეული ფარშავანგი, მის ქვეშ წარწერა „თეთრი“ და ციფრი „2“. მონეტას კიდეზე წრიული ფორმით შემოვლებული აქვს ერთმხრივ მიმართული მცენარეული მოტივით შექმნილი არშია.

Rev. The peacock with spread wings on the upper part of the coin with the inscription “tetri” and the denomination numeral “2” underneath. The edge is circled with the plant ornament.

429. 5 თეთრი. უშანგავი ფოლადი. პერცხლისფერი.
1993 წ. 2,5 გრ. 20 მმ.

430. 10 თეთრი. უშანგავი ფოლადი. პერცხლისფერი.
1993 წ. 3 გრ. 22 მმ.

429. 5 TETRI. STAINLESS STEEL. SILVERY.
1993. 2,5 gr. d=20 mm.

ზურგი: მონეტის ზედა ნაწილში
გამოსახულია ოქროს ლომის ქანდაკება
ალაზნის ველის ძვ. წ. III ათასწლეულის
ყორღიდან. მის ქვეშ გამოსახულია ციფრი
„5“ და წარწერა „თეთრი“. მონეტას კიდეზე
წრიული ფორმით შემოვლებული აქვს
ერთმხრივ მიმართული მცენარეული
მოტივით შექმნილი არშია.

Rev. The golden statue of lion from the 3rd
millennium B.C. barrow in the Alazani
valley with the denomination numeral “5”
and the inscription “tetri”. The coin is
circled with the plant ornament.

430. 10 TETRI. STAINLESS STEEL. SILVERY.
1993. 3 gr. d=22 mm.

ზურგი: მონეტაზე გამოსახულია ლომზე
ამხედრებული წმ. მამა გელათის მონასტრის
XI ს-ის მოოქროვილი ვერცხლის
ტონდოდან. ფიგურის მარჯვენა მონაკვეთში
გამოსახულია ციფრი „10“, ხოლო ქვემოთ
წარწერა – „თეთრი“. კიდეზე წრიული
ფორმით შემოვლებული აქვს ერთმხრივ
მიმართული მცენარეული მოტივით
შექმნილი არშია.

Rev. Saint Father riding the lion, the 11th c.
silver plate gilded with gold from the Gelati
Monastery. The denomination numeral “10”
on the right hand of the coin and the
inscription “tetri” underneath. The edge is
circled with the plant ornament.

431. 20 თეთრი. უშანგავი ფოლადი. პერცლისფერი.
1993 წ. 5 გრ. 25 მმ.

431. 20 TETRI. STAINLESS STEEL. SILVERY.
1993. 5 gr. d=25 mm.

ზურგი: მონეტაზე გამოსახულია გამოჩენილი ქართველი მხატვრის ფიროსმანის სურათის დეტალი – ხარიუბი, რომლის მარცხნივ გამოსახულია ციფრი „20“, ხოლო ქვეშ – წარწერა „თეთრი“. კიდეზე წრიული ფორმით შემოვლებული აქვს ერთმხრივ მიმართული მცენარეული მოტივით შექმნილი არშია.
Rev. The stag from the painting of the famous Georgian painter Pirosmiani with the denomination numeral "20" on the left-hand side of the coin and the inscription "tetri" underneath. The edge is circled with the plant ornament.

432. 50 თეთრი. საილქმძის შენაღწობი. ოქროსფერი.
1993 წ. 2,5 გრ. 19 მმ.

432. 50 TETRI. COPPER ALLOY. GOLDISH.
1993. 2,5 gr. d=19 mm.

ზურგი: მონეტის ზედა ნაწილში გამოსახულია XI ს-ის სამთავისის ტაძრის აღმოსავლეთ ფასადზე განთავსებული ფასკუნჯის რელიეფური გამოსახულება, მის ქვეშ – ციფრი „50“ და წარწერა „თეთრი“. კიდეზე წრიული ფორმით შემოვლებული აქვს ერთმხრივ მიმართული მცენარეული მოტივით შექმნილი არშია.
Rev. The relief of gryphon from the western facade of the 11th c. Samtavisi church with the denomination numeral "50" and the inscription "tetri" underneath. The edge is circled with the plant ornament.

საიუბილეო მონეტები COMMEMORATIVE COINS

500 ლარის ღირსების ოქროს მემორიალური მონეტა გამოშვებულია 1995 წელს მეორე მსოფლიო ომის დამთავრებისა და ფაშიზმზე გამარჯვების 50 წლისთავის აღსანიშნავად. მონეტები მოჭრილია საფრანგეთის ზარაფხანაში საქართველოს სახალხო მხატვრის ნოდარ მალაზონიას დიზაინის მიხედვით. 500-ლარიანი ოქროს მემორიალური მონეტა ნუმისმატიკური დანიშნულებისაა და არ წარმოადგენს საქართველოში საგადასდებლო საშუალებას. მის წიბოზე გამოსახულია გამოშვებული მონეტების რაოდენობა, შესაბამისად, დანომრილი 0001/2000-დან 2000/2000-მდე.

The gold commemorative coin of 500 lari denomination is issued in 1995 to commemorate the 50th anniversary of the end of the World War II and the victory over Fascism. The coins are struck at the Mint of France designed by Nodar Malazonia. The gold commemorative coin of 500 lari denomination is of numismatic value and does not represent the legal tender in Georgia. The rim of the coin features quantity of the gold coins issued and accordingly numbered from 0001/2000 up to 2000/2000.

433. 500 ლარი. (ოქრო). მეორე მსოფლიო (ომის) დამთავრებისა და ფაშიზმზე გამარჯვების 50 წლისთავი. 1995 წ. 17 გრ. 31 მმ.

შუბლი: მონეტის ზედა ნაწილში გამოსახულია ბორჯღალი და დამზადების წელი „1995“. ცენტრში ამოტვიფრულია რიცხვი „500“, რომლის ქვემოთ იკითხება წარწერები: „ლარი“, „Lari“, ხოლო პერიმეტრზე ქვედა ნაწილში – წარწერები ქართულ და ინგლისურ ენებზე: „საქართველოს რესპუბლიკა“.

Obv. Borjgali (the symbol of the sun and life) and the year of issue “1995” on the upper part of the coin. The denomination numeral “500” in the center and the inscriptions in Georgian and English: „ლარი“, “Lari” underneath. Inscriptions: „საქართველოს რესპუბლიკა“, “Republic of Georgia” on the perimeter, underneath.

433. 500 LARI. GOLD. THE 50th ANNIVERSARY OF THE END OF THE WORLD WAR II AND THE VICTORY OVER FASCISM. 1995. 17 gr. 31 mm.

ზურგი: ანტიფაშისტური კოალიციის სახელმწიფოთა მეთაურების სტალინის, რუზველტის, ჩერჩილისა და დე გოლის ბარელიეფური გამოსახულებები. ქვემოთ ამოტვიფრულია მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების წელი „1945“, ხოლო პერიმეტრზე (ქვედა ნაწილში) – მათი გვარები ინგლისურ ენაზე: სტალინი-რუზველტი-ჩერჩილი-დე გოლი.

Rev. The relief profiles of the Anti-Fascist Coalition States' leaders – Stalin, Roosevelt, Churchill and De Gaulle. The date of the end of the World War II “1945” and the names: Stalin-Roosevelt-Churchill-De Gaulle on the perimeter underneath.

ქრისტეშობის 2000 წლის საიუბილეო თარიღის აღსანიშნავად საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა 2000 წელს გამოუშვა 10 ლარის ღირსების სამი სახის საიუბილეო მონეტა: ვერცხლის, სპილენძ-ნიკელის – ვერცხლისფერი და ბიმეტალური – შიდა რკალი ვერცხლისფერი, გარე – ოქროსფერი. მონეტების ღიზინი იდენტურია და ერთმანეთისაგან მხოლოდ ზომითა და წონით განსხვავდება. მონეტის შუბლის ცენტრში გამოსახულია ჰერალდიკური ფარი მასზე დატანილი ჯვრებითა და ქრისტეს კვართით, ხოლო კიდეზე წრიული ფორმით გასდევს წარწერა „ქრისტეშობიდან 2000 წელი“.

ზურგის ცენტრში გამოსახულია ნომინალის აღმნიშვნელი ციფრი „10“, წარწერებით „ათი“ და „ლარი“. კიდეზე წრიული ფორმით გასდევს წარწერები „საქართველოს ეროვნული ბანკი“, „2000“.

მონეტის წიბო დაღარულია და ინკუზუმის წესით გასდევს წარწერა ინგლისურ ენაზე „საქართველო“ და „ათი ლარი“. მათ შორის გამოსახულია ორი ვარსკვლავი.

ეს მონეტები დამზადდა ინგლისის სამეფო ზარაფხანაში საქართველოს დამსახურებული მხატვრების ემირ ბურჯანაძისა და თინათინ თეგზაძის ღიზინის მიხედვით.

In 2000 the National Bank of Georgia issued three commemorative coins of 10 lari denomination from silver, copper-nickel, and bimetallic alloys dedicated to the 2000 A.D.

The type of the coins is identical, they differ only by size and weight. In the middle of the obverse there is the heraldic shield with crosses and tunic of Christ on it. Marginal legend in Georgian: "2000 A.D."

In the center of the reverse there is the denomination numeral "10" with the Georgian inscriptions: "TEN LARI". Marginal Georgian legend: "National Bank of Georgia 2000". The rim of the coin is corrugated with the English inscription: "GEORGIA" and "TEN LARI" with two stars between them. These coins are produced by the Royal Mint of England and designed by Emir Burjanadze and Tinatin Tevzadze.

434. 10 ლარი. სპილენძ-ნიკელი. ქრისტეშობის 2000 წლის აღსანიშნავი საიუბილეო მონეტა. 2000 წ. 28,28 გრ. 38,61 მმ.

434. 10 LARI. COPPER-NICKEL ALLOY. COMMEMORATIVE COIN DEDICATED TO 2000 A.D. 2000. 28,28 gr. d=38,61 mm.

435. 10 ლარი. ვერცხლი. ქრისტეშობის 2000 წლის აღსანიშნავი საიუბილეო მონეტა. 2000 წ. 15,98 გრ. 28,4 მმ.

435. 10 LARI. SILVER. COMMEMORATIVE COIN DEDICATED TO 2000 A. D. 2000. 15,98 gr. d=28,4 mm.

436 10 ლარი. ბიმეტალური. ქრისტეშობის 2000 წლის
აღსანიშნავი საიუბილეო მონეტა. 2000 წ. 10,6 გრ. 26 მმ.

436. 10 LARI. BIMETALIC. COMMEMORATIVE COIN DEDICATED
TO 2000 A.D. 2000. 10,6 gr. d= 26 mm.

საქართველოს სახელმწიფოებრიობის 3000 წლის საიუბილეო თარიღის აღსანიშნავად საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა 2000 წელს გამოუშვა სამი სახის 10 ლარის ღირსების საიუბილეო მონეტა: ვერცხლის, სპილენძ-ნიკელის – ვერცხლისფერი, და ბიმეტალური – შიდა რკალი ვერცხლისფერი, გარეთა რკალი – ოქროსფერი.

სამივე ტიპის მონეტის დიზაინი იდენტურია – შუბლის შუაგულში გამოსახულია XI საუკუნის ღირსშესანიშნავი ტაძრის სვეტიცხოველის არწივისა და ლომის ცნობილი ბარელიეფები (როგორც სახელმწიფოს ძლიერების სიმბოლოები). მოცემულ კომპოზიციას კრავს ფოთლოვანი ორნამენტი და შვიდი ვარსკვლავი. კიდეზე წრიული ფორმით გასდევს წარწერა: „საქართველოს სახელმწიფოებრიობის 3000 წელი“.

ზურგის ცენტრში გამოსახულია ნომინალის აღმნიშვნელი ციფრი „10“ და წარწერა „ლარი“, ხოლო კიდეზე წრიული წარწერები: „საქართველოს ეროვნული ბანკი“, „2000“.

მონეტის წიბო დადარულია და ინკუზუმის წესით ჩატვიფრულია ინგლისურენოვანი წარწერა „საქართველო“ და „ათი ლარი“. მათ შორის გამოსახულია ორი ვარსკვლავი.

საქართველოს სახელმწიფოებრიობის 3000 წლის აღსანიშნავი საიუბილეო მონეტების დიზაინის ავტორები არიან მხატვრები ემირ ბურჯანაძე და თინათინ თევზაძე. მონეტები დამზადდა ინგლისის სამეფო ზარაფხანაში.

In 2000 the National Bank of Georgia issued three commemorative coins of 10 lari denomination from silver, copper-nickel, and bimetalic alloys dedicated to the 3000th anniversary of the Georgian Statehood.

The type of the coins is identical – in the center of the obverse there are the reliefs of eagle and lion from the 11th century Georgian church Svetitskhoveli (as the symbols of the state strength) . The composition is finalized by the leaf ornament and seven stars. The marginal Georgian legend: “3000 years of the Georgian Statehood”.

In the center of the reverse there is the denomination numeral “10” and the Georgian inscription “Lari”. Marginal Georgian legend: “National Bank of Georgia 2000”. The rim of the coin is corrugated with the English inscription: “GEORGIA” and “TEN LARI” with two stars between them.

The commemorative coins dedicated to the 3000th anniversary of the Georgian Statehood are designed by Emir Burjanadze and Tinatin Tevzadze. The coins are issued by the Royal Mint of England.

437. 10 ლარი. სპილენძ-ნიკელი. საქართველოს
სახელმწიფოებრიობის 3000 წლის აღსანიშნავი
საიუბილეო მონეტა. 2000 წ. 28,28 გრ. 38,61 მმ.

437. 10 LARI. COPPER-NICKEL ALLOY. COMMEMORATIVE
COIN DEDICATED TO THE 3000th ANNIVERSARY OF THE
GEORGIAN STATEHOOD. 2000. 28,28 gr. d=38,61 mm.

438. 10 ლარი. პერცხლი. საქართველოს
სახელმწიფოებრიობის 3000 წლის აღსანიშნავი
საიუბილეო მონეტა. 2000 წ. 15,98 გრ. 28,4 მმ.

438. 10 LARI. SILVER. COMMEMORATIVE COIN DEDICATED TO
THE 3000th ANNIVERSARY OF THE GEORGIAN STATEHOOD.
2000. 15,98 gr. d=28,4 mm.

439. 10 ლარი. ბიმეტალური. საქართველოს
სახელმწიფოებრიობის 3000 წლის აღსანიშნავი
საიუბილეო მონეტა. 2000 წ. 10,6 გრ. 26 მმ.

439. 10 LARI. BIMETALIC. COMMEMORATIVE COIN DEDICATED TO THE 3000th ANNIVERSARY OF THE GEORGIAN
STATEHOOD. 2000. 10,6 gr. d=26 mm.

ძირითადი ლიტერატურა

თამარ აბრამიშვილი

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ბიზანტიური მონეტები. თბილისი. 1965

თამარ აბრამიშვილი

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ტრაპიზონის ასპრებისა და დასავლური ქართული ფულის (კირმანელის) კატალოგი. თბილისი. 1984

მერი ანთაძე

საქართველოსა და თურქეთის ურთიერთობა XV-XVIII საუკუნეებში ნუმისმატიკური მასალის მიხედვით. თბილისი. 1982

პაატა გუგუშვილი

ფულის ნიშნები და ტრიალი საქართველოსა და ამიერკავკასიაში XIX საუკუნეში. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები. VI. თბილისი. 1938

გიორგი დუნდუა

სამონეტო მიმოქცევა და სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობანი ბიჭვინთაში ნუმისმატიკური მასალების მიხედვით (ძვ. წ. II-ახ. წ. IV სს.). დიდი პიტიუნტი. I. თბილისი. 1975

გიორგი დუნდუა

სამონეტო მიმოქცევის საკითხისათვის XV საუკუნის საქართველოში. თბილისი. 1964

გიორგი დუნდუა

ე. წ. ქართულ-სასანური მონეტების პრობლემა და ადრეფეოდალური ხანის საქართველოს ისტორიის საკითხები. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე (ისტორიის სერია). თბილისი. 1976. №1, №3

თეოდო დუნდუა

ქართული ეთნოკულტურული ევოლუცია და დასავლეთი ნუმისმატიკური მასალების მიხედვით. თბილისი. 1997

დავით კაპანაძე

X საუკუნის თბილისური დრამა აღი ბენ-ჯაფარისა. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე. ტ. XII-B. თბილისი. 1944

დავით კაპანაძე

ქართული ნუმისმატიკა. თბილისი. 1969

თამარ ლომოური

ახალციხის ზარაფხანა. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე. ტ. XII-B. თბილისი. 1944

თამარ ლომოური

დავით VII-ისა და ვახტანგ III-ის ფულები. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე. ტ. XV-B. თბილისი. 1948

თამარ ლომოური

პატარა ჯიხაიშში აღმოჩენილი განძის გამო. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე. ტ. XVII-B. თბილისი. 1959

თამარ ლომოური

ფული შოთა რუსთაველის ეპოქაში. შოთა რუსთაველის ეპოქის მატერიალური კულტურა. თბილისი. 1938

როინ მეტრეველი

დავით აღმაშენებელი. თბილისი. 1965

რევაზ ქებულაძე

დავით აღმაშენებლის ბიზანტიურ ტიტულებიანი ვერცხლის მონეტები. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე. ტ. XXXIX-B. თბილისი. 1987

რევაზ ქებულაძე

ევროპული მონეტების მიმოქცევა საქართველოში XV-XVIII საუკუნეებში. თბილისი. 1987

რევაზ ქებულაძე

სირმა-ვერცხლის მიმოქცევის ხანგრძლივობა საქართველოში. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე. ტ. YXIII. თბილისი. 1969

ნიკოლოზ ჭიავა

ფულის მიმოქცევა, კრედიტი და ფინანსები XVIII საუკუნის ქართლ-კახეთში. თბილისი. 1963

თინათინ ქუთელია

ირანული სპილენძის ფულის კატალოგი. თბილისი. 1990

ცალა ღვაბერიძე

საქართველოს ურთიერთობა ილხანთა ირანთან და ჯელაირთა სახელმწიფოსთან. თბილისი. 1986

ივანე ჯავახიშვილი

ქართული საფას-საზომთმცოდნეობა ანუ ნუმიზმატიკა-მეტროლოგია. ტფილისი. 1925

ნიკო ჯავახიშვილი

ქართული ბონისტყკა (ქალაღდის საფასთმცოდნეობა). თბილისი. 1996

ნიკო ჯავახიშვილი

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბონები (1919-1921 წწ.). თბილისი. 1998

გორა ჯაფარიძე

ოქროს მონეტების ტერმინოლოგია XI-XII საუკუნეების საქართველოში. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე (ისტორიის ... სერია). თბილისი. 1976. №3

გორა ჯაფარიძე

ქართული მონეტები არაბული ზედწერილებით. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე (ისტორიის ... სერია). თბილისი. 1989. №4

MAIN LITERATURE

Tamar Abramishvili

Byzantine Coins of the State Museum of Georgia. Tbilisi. 1965 (in Georgian)

Tamar Abramishvili

Aspers of Trapezus and West Georgian Money (Kirmaneuli) of the State Museum of Georgia. Tbilisi. 1984 (in Georgian)

Mary Antadze

Georgian-Turkish Relations in the 15th-18th cc. According to Numismatic Data. Tbilisi. 1982 (in Georgian)

Giorgi Dundua

Money Circulation in the 15th c. Georgia. Tbilisi. 1964 (in Georgian)

Giorgi Dundua

Money and Commerce in Pitius According to Numismatic Data (the 2nd c. B. C.-the 4th c. A. D.). Great Pitius. I. Tbilisi. 1975 (in Georg. with Russ. and Engl. Summaries).

Giorgi Dundua

A Problem of So-Called Georgian-Sassanian Coins and Georgian History in the Early Feudal Period. "Matsne", Bulletin of the Academy of Sciences of the Georgian SSR. 1976. N1 and N3 (in Georgian)

Tedo Dundua

Georgian Ethnocultural Evolution and the West According to the Numismatic Material. Tbilisi. 1997 (in Georg. with Engl. Summary)

Paata Gugushvili

Money and its Circulation in Georgia and Transcaucasia in the 19th c. Proceeding of Tbilisi State University. VI. 1938 (in Georgian)

Tsiala Gvaberidze

Relations of Georgia with Ilkhanid Iran and the Jalairid State. Tbilisi. 1986 (in Georgian).

Gocha Japaridze

Terminology of Golden Coins in the 11th-13th cc. Georgia. "Matsne" Bulletin of the Academy of Sciences of the Georgian SSR. Tbilisi. 1976. N3 (in Georgian)

Gocha Japaridze

Georgian Coins with Arabic Legends. "Matsne", Bulletin of the Academy of Sciences of the Georgian SSR. Tbilisi. 1989. N4 (in Georgian)

Ivane Javakhishvili

Georgian Numismatics and Metrology. Tbilisi. 1925 (in Georgian)

Niko Javakhishvili

Georgian Bonistics. Tbilisi. 1996 (in Georg. with Russ. and Engl. Summaries)

Niko Javakhishvili

Bonds of Georgian Democratic Republic (1919-1921). Tbilisi. 1998 (in Georg. with Engl. Summary)

David Kapanadze

The 10th c. Dirhem of Ali Ben-Jafar Struck at Tbilisi. Bulletin of the State Museum of Georgia. XII-B. Tbilisi. 1944 (in Georgian)

David Kapanadze

Georgian Numismatics. Tbilisi. 1969 (in Georgian)

Revaz Kebuladze

Circulation of European Coins in Georgia in the 15th-18th c. Tbilisi. 1987 (in Georgian)

Revaz Kebuladze

Duration of Circulation of Sirma-Vertskhli in Georgia. Bulletin of the Academy of Sciences of the Georgian SSR. 53. Tbilisi. 1969 (in Georgian)

Revaz Kebuladze

Silver Coins of David Agmashenebeli with the Byzantine Title. Bulletin of the State Museum of Georgia. XXXIX-B. Tbilisi. 1987 (in Georgian)

Nikoloz Koiava

Circulation of Money, Credit and Finances in the 18th c. Kartli and Kakheti. Tbilisi. 1963 (in Georgian)

Tinatin Kutelia

Catalogue of Iranian Copper Money. Tbilisi. 1990 (in Georgian, Russian and English languages)

Tamar Lomouri

The Akhalsikhe Mint. Bulletin of the State Museum of Georgia. XII-B. Tbilisi. 1944 (in Georgian)

Tamar Lomouri

A Hoard of Coins From Patara Jikhaishi. Bulletin of the State Museum of Georgia. XVII-B. Tbilisi. 1959 (in Georgian)

Tamar Lomouri

Money in the Epoch of Shota Rustaveli. Material Culture of Shota Rustaveli's Epoch. Tbilisi. 1939 (in Georgian)

Tamar Lomouri

Money of David VII and Vakhtang III. Bulletin of the State Museum of Georgia. XV-B. Tbilisi. 1948 (in Georgian)

Roin Metreveli

David Agmashenebeli. Tbilisi. 1965

დამატებითი ლიტერატურა
ADDITIONAL LITERATURE

М. П. Баратаев

Нумизматические Факты Грузинского Царства. Санкт-Петербург. 1844

А. И. Болтунова

Колхидки. Вестник Древней Истории. 1974. N1

К. Э. Босворт

Мусульманские Династии. Москва. 1971

- П. Фон Винклер**
Из Истории Монетного Дела в России. Чеканка Монеты для Грузии (1804-1833). Санкт-Петербург. 1898
- К. В. Голенко**
Архистарх Колхидский и его Монеты. Вестник Древней Истории. 1974. N3
- К. В. Голенко**
Денежное Обращение Колхиды в Римское Время. Ленинград. 1964
- К. В. Голенко**
Ещё Раз о Монетах, Приписываемых Савмаку. Вестник Древней Истории. 1963. N3
- К. В. Голенко**
К Датировке Монет Диоскурнады. Нумизматический Сборник. Тбилиси. 1977
- Г. Ф. Дундуа**
Нумизматика Античной Грузии. Тбилиси. 1987
- И. Л. Джалагания**
Из Истории Монетного Дела в Грузии XI -XIII вв. Тбилиси. 1958
- И. Л. Джалагания**
Иноземная Монета в Денежном Обращении в Грузии V-XIII вв. Тбилиси. 1979
- И. Л. Джалагания, Г. Ф. Дундуа**
Обращение Ширванских Монет XV в. в Грузии. Известия Академии Наук Азербайджанской ССР (Серия истории, философии и права). 1973. N4
- Д. Г. Капанадзе**
Грузинская Нумизматика. Москва. 1955
- Д. Г. Капанадзе**
Клад Монет Начала XI в. Тбилисского Эмира Али ибн Джафара. Эпиграфика Востока. XIV В. 1961
- Д. Г. Капанадзе**
Новые Находки Подражаний Римским Ауреусам в Грузии. Вестник Древней Истории. 1970. N4
- Р. В. Кебуладзе**
Из Истории Русско-Грузинских Взаимоотношений по Нумизматическим Данным. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე (Bulletin of the Academy of Sciences of the Georgian SSR). 1969. N4
- Т. С. Кутелия**
Грузия и Сефевидский Иран. Тбилиси. 1979
- Е. А. Пахомов**
Вес и Достоинство Медной Монеты Тифлиса XVII-XVIII вв. Вестник Факультета Востоковедения Азербайджанского Государственного Университета. т. III. Баку. 1928
- Е. А. Пахомов**
Монеты Грузии. Тбилиси. 1970
- В. М. Потин, Р. В. Кебуладзе**
Монеты Давида Куропалата в Кладах Западноевропейских Денариев. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე (Bulletin of the Academy of Sciences of the Georgian SSR). 1970. N2
- И. Г. Спасский**
Русская Монетная Система. Ленинград. 1962
- В. В. Уздеников**
Монеты России 1700-1971. Москва. 1986
- М. В. Цоцелия**
Каталог Сасанидских монет. Тбилиси. 1981
- П. А. Шорин**
Монеты СССР. Москва. 1971

T. Dundua

Georgia within the European Integration as Seen in Coinage. Tbilisi. 1999

R. Göbl

Sasanidische Numismatik. Braunschweig. 1968

D. M. Lang

Studies in the Numismatic History of Georgia in Transcaucasia. New York. 1955

V. Langlois

Supplement à L'essai de Classification des Suites Monétaires de la Géorgie Depuis l'antiquité Jusqu'à nos jours. Revue de la Numismatique Belge. 1861

R. St. Pool

Catalogue of Coins of the Shabs of Persia in the British Museum. London. 1887

O. Retowski

Die Münzen der Komnenen von Trapezunt. Moskau. 1910

კომპიუტერული უზრუნველყოფა მავრა ბანცური
TECHNICAL SUPPORT Mavra Bantsuri

სტილისტი მანანა დოლენჯაშვილი
STYLIST Manana Dolenjashvili

კორექტორები: ნანა წიკლაური
ქეთევან რამიშვილი
CORRECTORS: Nana Tsiklauri
Ketevan Ramishvili

ფული საქართველოში MONEY IN GEORGIA

© National Bank of Georgia.
All Rights Reserved

ISBN 99928-0-035-6
ტირაჟი/Issue 1200

